

Kakkoskieli 8

Eila Hämäläinen

Suomi vieraana ja toisena kielenä Helsingin yliopistossa

Viisi ensimmäistä vuosikymmentä

Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten
ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos

Taitto Elli Virmasalo

ISBN 978-951-51-3969-6

ISSN 1238-9471

Helsinki 2017

SISÄLLYS

LUKIJALLE	5
JOHDANTO	7
ALKUVAIHEET	8
STEINERIN JA AALTION AIKA ALKAA	13
1970-LUVUN JÄRJESTELYJÄ JA TAPAHTUMIA	17
Opettajia	17
Anomuksia	18
Ensimmäinen virka	19
Uusia virkoja	21
Ensimmäiset intensiivikurssit	22
Suomen kieli ja kulttuuri	23
Orientaatiokurssit	26
Opettajien työtila	26
SUOMI VIERAANA KIELENÄ, 1980-LUKU	27
Yleisiä asioita	27
Opettajat	29
Kielikeskus	30
Korkeakoulujen ulkopuolelta tulevien opetus	31
Virantäyttöasioita	32
Toimistosihtööri	34
Suomen kieli ja kulttuuri, Skk	36
Kehittämissuunnitelmia	38
Ulkomaalaisten opiskelijoiden yleisopinnot ja suomen kielen perusopinnot	40
Koulutusta	41
Opettajainkokouksissa käsiteltyä	43
Muutto päärakennuksen uudelle puolelle	44
Suomen kurssien joulujuhlat	45
1990-LUKU	48
Ajankohtaista 1990-luvulla	48
Virantäyttöasioita	50
Yliopiston kansainvälistyminen ja suomen kielen opetus	51
Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -projekti	53
Apulaisprofessori ja assistentti	56
Professorin virka	57
Assistentin virka	59
Muut 1990-luvun opettajat	59
Toimistosihtööri	61
Kielikeskuksen suomen kielen opetus	63

Suomen kieli ja kulttuuri	64
Ohjausta ja opintoviikkoja	69
Perusopinnot kielikeskukseen?	70
Ruuhkaa kursseilla	72
Opettajien koulutus	73
Täydennyskoulutus	75
Muuta koulutusta	76
Opettajainkokouksissa käsiteltyä	78
Tilakysymykset	78
Avoimien ovien päivä	79
Suru-uutisia	80
Arvioinnin kohteena	81
OPISKELIJAMÄÄRIÄ	84
MEDIASSA	90
LIITTEET 1–18	99
LÄHTEET	197

Lukijalle

Pistäydyn vuonna 2016 erään tehtävän takia Helsingin yliopiston keskusarkistossa etsimässä tietoa professori Pertti Virtarannan toimista suomen kielen laitoksessa. Mikrofilmikortteja selailllessani viehätyn ajatuksesta selvittää, mitä dokumentit kertoisivat suomen kielen ulkomaalaisopetuksen vaiheista. Tämä päähänpätkähäydys johti pitkään työrupeamaan. Minusta tuli kuukausiksi arkiston vakituinen asiakas, ja arkiston aarteiden pohjalta olen hahmotellut nyt käsillä olevan selostuksen. Arkiston henkilökuntaa kiitän lämpimästi kaikesta saamastani avusta ja neuvoista.

Alan työntekijöiden keskuudessa on yleisesti tunnettua, että Helsingin yliopistossa aloitettiin ulkomaalaisopiskelijoille tarkoitettut suomen kielen kurssit vuonna 1952 ja että opettajana oli jälkipolvien mielessä lähes legendaksi muodostunut englannin kielen lehtori Elsa Vuorinen. Kurkistus vuoden 1951 dokumentteihin osoitti, että toivomuksia suomen kielen alkeiskurssista oli esitetty usean vuoden ajan ja että historiallis-kielitieteellinen osasto ja konsistori ryhtyivät toimiin syksyllä 1951. Siitä alkaa myös selostukseni.

Kirjoituksessani etenen vuosikymmen kerrallaan 1950-luvulta 1990-luvun loppuun. Olen yrittänyt etsiä jokaisen vuosikymmenen tuomat uudet tapahtumat, kertoa siitä, mitä tapahtui ensimmäisen kerran. Aineiston keruu osoitti, että kaikki asiat ovat vaatineet loputtomasti eri tahojen työtä, anomuksia, selvityksiä, lausuntoja, päätöksiä, komiteoita ja työryhmiä. Kertomalla niistä ja arjessa vastaan tuleista huolen ja ilon aiheista olen halunnut kunnioittaa niitä, jotka ovat vähitellen luoneet jatkuvasti kasvaneelle toiminnalle puitteet, ja niitä, jotka ovat puitteiden sisässä tehneet työtään. Toivottavasti olen onnistunut tallettamaan kaikkien vuosien ulkomaalaisopetuksen työntekijöiden nimet. Se muu arvokas toiminta, jossa kaikki ovat opetustyönsä lisäksi hyödyttäneet yliopistoa ja yhteiskuntaa, jää tässä yhteydessä esittelemättä.

Olen käyttänyt termiä ulkomaalaisopetus, koska se on kaikkina vuosikymmeniä toistunut dokumenteissa. Niissä vaihtelevat esimerkiksi viroista puhuttaessa ilmaus ”ulkomaalaisopetuksen suomen kielen lehtori” ja ”suomen kielen ulkomaalaisopetuksen lehtori”. Termi suomi vieraana kielenä ilmestyi historiallis-kielitieteellisen osaston ja konsistorin pöytäkirjoihin syyskuussa 1981, kun silloin Åbo Akademiassa toiminut Olli Nuutinen määrättiin pitämään aiheesta luentosarja Helsingin yliopistossa. Varsinaisesti termi tuli jatkuvaan käyttöön 1990-luvulla,

kun käynnistettiin projekti Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa. Samalla vuosikymmenellä tuli esiin myös termi suomi vieraana tai toisena kielenä, kun suunniteltiin opettajien koulutusta. Ulkomaalaisopetus-termi oli kuitenkin yhä käytössä esimerkiksi viroista tai vaikkapa toimesta puhuttaessa.

Kirjoittaessani historiikkaa olen osan dokumenttitiedoista lainannut suoraan, osaa selostanut ja osan kopioinut liitteiksi. Johdannon jälkeen teksti on jaettu viiteen lukuun: Alkuvaiheet, Steinerin ja Aaltion aika alkaa, 1970-luvun järjestelyjä ja tapahtumia, Suomi vieraana kielenä, 80-luku ja 1990-luku. Kahdessa ensimmäisessä luvussa ei ole väliotsikkoja, mutta kolmessa pitkässä luvussa on, jotta lukija voisi etsiä itseään mahdollisesti kiinnostavia tietoja. Luvut ja väliotsikot eivät ole mitenkään symmetriset, sillä eri aikoina ovat painottuneet eri asiat.

Käyttämäni lähteet näkyvät lähdeluettelosta. Monia yksityiskohtia olen tarkistanut entisiltä työtovereiltani; kiitän heitä avusta ja rakentavista kommentteista.

Raporttini päättyy uuden vuosituhaten kynnykselle. 2000-luvun alussa tapahtui taas uusia asioita, ja itsekkin sain niistä kokemuksia vielä muutaman vuoden ajan. Mieluisana uutuutena jäivät mieleen erityisesti mainiot nuoret kurssiassistentit, joita opettajat saivat avukseen. He toivat luokkahuoneisiin kuin tuulahduksen ulkoilmaa: uusia näkökulmia, lisää vuorovaikutustilanteita, kielen variaatiota. Toivottavasti he samalla löysivät itse jotakin, mitä ovat saattaneet hyödyntää viedessään S2-alan ketjua eteenpäin.

Vantaalla elokuussa 2017

Eila Hämäläinen

Johdanto

Suomen kielen opettaminen vieraana kielenä yliopistoissa alkoi 1800-luvulla ulkomailla. Ensimmäinen suomen kielen lehtoraatti perustettiin vuonna 1803 Tarton yliopistoon. 1800-luvulla suomea opetettiin myös Oslon, Kööpenhaminan, Upsalan ja Budapestin yliopistossa.

Turun Akatemiassa oli opetettu suomea muutaman vuoden ajan jo 1700-luvulla ja 1810-luvulla, mutta ensimmäinen suomen kielen lehtorin virka perustettiin vasta 1828, yliopiston siirryttyä Helsinkiin. Viran sai Carl Niclas Keckman. Ensimmäisten lehtorien tehtävä oli opettaa ruotsinkielisille ylioppilaille suomea, jotta nämä saattoivat päästä virkamiehiksi ja papeiksi. Mutta kyse ei ollut vain kielen alkeiden opettamisesta, vaan esimerkiksi Keckman syvensi opetustaan tieteellisempään suuntaan. – Viran perustamisesta ja Keckmanin luennoista ja muusta toiminnasta voi lukea Irmeli Pääkkösen julkaisusta *Suomalainen sydämestä* (SKS 1994).

Käsillä oleva julkaisu ei puutu ulkomaiden yliopistoissa tapahtuvaan eikä Suomen ruotsinkielisille suunnattuun suomen kielen opetukseen, vaan selvittelee sitä, miten Helsingin yliopistossa alettiin pitää suomen kursseja ulkomaalaisille ja miten tämä opetus vähitellen laajeni.

Kahdessa ensimmäisessä luvussa – Alkuvaiheet ja Steinerin ja Aaltion aika alkaa – kerrotaan ensimmäisten kurssien perustamisen vaiheista ja 1950- ja 1960-luvun opettajista. Esitys etenee sitten vuosikymmenittäin, ja kultakin vuosikymmeneltä nostetaan esiin alan kehitykseen kuuluneet uudistukset ja aikaansaannokset sekä toimien ja virkojen haltijat ja hoitajat.

Alkuvaiheet

Kun suomen kielen laitoksen opettajilta on kysytty, milloin yliopistossa aloitettiin ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen kielen opetus, he ovat aina vastanneet kuin perimätietona, että ensimmäiset kurssit pidettiin vuonna 1952. Miten nämä kurssit saivat alkunsa? Siihen voi etsiä vastausta historiallis-kielitieteellisen osaston¹ pöytäkirjoista. Ensimmäiseksi tulee vastaan osaston kokouksessa 5.10.1951 esitetty muistio:

Jo usean vuoden ajan on Tiedonantotoimistosta tiedusteltu, onko yliopistossa olemassa ulkomaalaisille opiskelijoille tarkoitettua suomen kielen alkeiskurssia. Monet ovat olleet pettyneitä, kun ei sellaista ole ollut. Tänä syksynä tilanne on jälleen uusiutunut ja kysyntä on ollut entistä suurempi johtuen siitä, että maassamme on enemmän ulkomaalaisia opiskelijoita kuin aikaisemmin. Myös lähetystöjen taholta on tällaista opetusta tiedusteltu. Aikaisemmin lähetystöjen virkailijat tyytyivät opettelemaan ruotsin kieltä, mutta nyt on yhä enemmän alettu pitää tärkeänä maan pääkielen osaamista. Pienen maan on kaikin tavoin huolehdittava mainostuksestaan, ja sentähden olisi mitä suotavinta, että tällainen kurssi järjestettäisiin. Onhan yleisesti tunnustettu totuus, että vasta kielitaito avaa ovet toisen maan sivistyselämän ja olojen tuntemiseen. Koskaan ei voi etukäteen tietää, mitä ainesta tuollaisella kurssilla saattaa olla ja mitä palveluksia sen osanottajat myöhemmin voivat maallemme tehdä. Kurssin kannattavuutta ei sentähden voi arvioida yksinomaan osanottajien lukumäärän mukaan, joka tuskin tulee kohoamaan kovin suureksi. Onhan ulkomaalaisten stipendiaattien luku pieni verrattuna toisten maiden oloihin. Mutta sitä suuremmalla syyllä olisi niille, jotka tuntevat niin suurta kiinnostusta maatamme kohtaan, että ovat vaivautuneet tulemaan tänne ja haluavat opetella suomen kieltä, tarjottava siihen tilaisuus. Ja kaiken todennäköisyyden mukaan kurssille tulee ilmoittautumaan kuitenkin ainakin toistakymmentä henkilöä. Olympialaisten läheisyys on varmaan myös omiaan lisäämään tätä harrastusta. Siksi on tätä syksyä pidettävä erittäin sopivana ajankohtana tällaisen opetuksen aloittamiseen nähden, ja olisi toivottavaa, että sen järjestämiseen ryhdyttäisiin mitä pikimmiten.

¹ Helsingin yliopistossa oli aikaisemmin filosofinen tiedekunta, joka jakautui kolmeen osastoon: historiallis-kielitieteelliseen, matemaattis-luonnontieteelliseen ja kasvatustieteiden osastoon. Osastot muuttuivat tiedekunniksi 1992, ja historiallis-kielitieteellinen osasto nimettiin humanistiseksi tiedekunnaksi.

Sen jälkeen osasto asetti komitean valmistelemaan asiaa, jäseniksi professorit Rapola, Reuter ja Ahlbäck². (Pöytäkirja 5.10.1951, 8 §.)

Osasto otti asian uudelleen esiin kokouksessaan 19.10.1951. Pöytäkirjassa käsitte-
lyä on selostettu seuraavasti:

Otettiin uudelleen käsiteltäväksi Osaston kokouksessa kuluva lokakuun 5 päivänä laaditun pöytäkirjan 8 §:n kohdalla käsitelty kysymys ulkomaalaisille tarkoitetun suomen kielen alkeisopetuksen järjestämisestä.

Osasto totesi asettamansa komitean lausunnon nojalla, että tällaisen opetuksen tarvetta on olemassa ja että Yliopiston olisi opetuksen antamista edistettävä luovuttamalla luentosali käytettäväksi ja hankkimalla sopiva opettaja, jonka tulisi osata hyvin suomen kieltä ja sen ohella myös englannin kieltä ja jonka opetusvelvollisuus käsittäisi 2 viikkotuntia suullisia harjoituksia ja tarpeen mukaan kirjoitus-
harjoituksia, sekä vast´edes myös joko kokonaan tai osaksi maksamalla opettajan palkkio, jota vastoin Osaston käsityksen mukaan tällä kertaa, kun tätä opetusta varten ei ole varattu määrärahaa opettajapalkkiovaroista, oppilaat itse maksaisivat opettajalle samojen perusteiden mukaan kuin käytännöllisen kielitaidon edistämiseksi toimeenpantavista suullisista harjoituksista ja sen jälkeen kun kirjallisten harjoitusten toimeenpano tulee tarkoituksenmukaiseksi, näistä vahvistetun taksan mukaisesti.

Samassa yhteydessä Osasto myös lausui käsityksensä, että ruotsia puhuville ylioppilaille olisi samojen suuntaviivojen mukaan järjestettävä suomen kielen jatko-opetusta. (Pöytäkirja 19.10.1951, 4 §.)

Konsistori³ sai tiedon historiallis-kielitieteellisen osaston hankkeesta ja käsitteli sitä kokouksessaan 24.10.1951. Pöytäkirjassa asiaa selostetaan seuraavasti:

Historiallis-kielitieteellinen osasto oli pöytäkirjan otteella kuluva lokakuun 19 päivästä esittänyt, että Yliopisto ryhtyisi järjestämään ulkomaalaisille opiskelijoille suomen kielen alkeisopetusta, joka käsittää 2 tuntia viikossa ja tarpeen mukaan kirjoitus-
harjoituksia, että opiskelijat itse maksaisivat opetuksesta säädettyjen maksuperusteiden mukaan, koska tätä opetusta varten ei ole varattu määrärahaa opettajapalkkiovaroista, mutta että Yliopisto myöhemmin suorittaisi opetuksesta aiheutuvat kustannukset, sekä että Yliopisto ryhtyisi samojen suuntaviivojen mukaan järjestämään suomen kielen jatko-opetusta ruotsinkielisille ylioppilaille.

2 Martti Rapola oli suomen kielen, Ole Reuter englantilaisen filologian ja Olav Ahlbäck pohjoismaisen filologian professori.

3 Yliopiston konsistori oli Helsingin yliopiston ylin päättävä hallintoelin vuoteen 2009 asti.

Käsittelyn jälkeen konsistori teki seuraavan päätöksen:

Konsistori katsoi oikeaksi päättää, että mainitunlaista ulkomaalaisille opiskelijoille tarkoitettua opetusta ryhdytään antamaan, sekä myöntää opettajan palkkaamiseen tarvittavat varat vararahastosta, kun taas kysymys ruotsinkielisten opiskelijoiden suomen kielen jatko-opiskelusta palautettiin Historiallis-kielitieteelliseen osastoon perustellun ja yksityiskohtaisen esityksen laatimista varten. (Pöytäkirja 24.10.1951, 17 §.)

Sen jälkeen konsistorin päätös ilmoitettiin osastolle:

Osaston kokouksessa 2.11.1951 todettiin, että dekaani oli ilmoittanut konsistorin myöntäneen varoja suomen kielen opetuksen järjestämiseksi. Samalla osasto antoi professori Ahlbäckille tehtäväksi valmistaa konsistorin haluaman yksityiskohtaisen esityksen ruotsinkielisten ylioppilaiden jatko-opetuksen järjestämisestä. (Pöytäkirja 2.11.1951, 4 §.)

Professori Reuter oli ilmeisesti saanut tehtäväkseen etsiä ulkomaalaisia opiskelijoita varten opettajan. Osaston kokouksessa 14.12.1951 asiaa käsiteltiin:

Otettiin käsiteltäväksi kysymys suomen kielen alkeisopetuksen järjestämisestä ulkomaalaisille opiskelijoille.

Professori Reuterin ilmoitettua, ettei hänen vielä ollut onnistunut saada lopullista myöntävää vastausta eräiltä henkilöiltä, joiden kanssa hän oli käynyt neuvotte-luja, Osasto valtuutti hänet tekemään alustavan sopimuksen sopivaksi katsomansa henkilön kanssa, jotta mainittu opetus voitaisiin aloittaa mahdollisimman varhain ensi lukukauden alussa. (Pöytäkirja 14.12.1951, 12 §.)

Opettaja löytyi, ja konsistori vahvisti asian 19.12.1951:

Konsistori määräsi filosofian maisteri Elsa Maria Vuorisen antamaan ensi kevätlu-kukaudella 2 tuntia viikossa suomen kielen alkeisopetusta ulkomaalaisille opiske-lijoille ja myönsi hänelle opettajapalkkiovaroista 24.000 markan palkkion. (Pöytä-kirja 19.12.1951, 67 §.)

Elsa Vuorinen opetti kaikkien tiedekuntien opiskelijoille englantia. Oman toi-mensa ohella hän sitten opetti yliopiston ulkomaalaisille opiskelijoille suomea yli kymmenen vuotta. Lukuvuodesta toiseen konsistori määräsi hänet Historiallis-kielitieteellisen osaston esityksestä ”antamaan edelleen suomen kielen opetusta”. Ensimmäisen lukukauden – kevätlukukauden 1952 – jälkeen osaston pöytäkirjasta (9.5.1952, 19 §) ilmenee, että Vuorinen on raportoinut kurssistaan:

Tutustuttuaan filosofian maisteri Elsa Vuorisen selostukseen ulkomaalaisille järjes-tetystä suomen kielen kurssista Osasto päätti Konsistorille esittää, että maisteri Vuorinen määrättäisiin edelleen ensi lukuvuoden aikana antamaan mainittua ope-tusta kaksi tuntia viikossa.

Tästä oli Konsistorille pöytäkirjan otteella ja mainittu selostus oheistaen ilmoitet-tava.

Konsistori jatkoi Vuorisen määräystä ja varasi opetukseen määrärahoja. Syksyllä 1952 osasto esitti konsistorille, että vuodeksi 1953 määrärahoja varattaisiin kaksinkertainen määrä, ”koska olisi tarkoituksenmukaista järjestää myös alkeiskurssi nykyisen jatkuvan kurssin lisäksi, joka on osoittautunut suosituksi ja hyödylliseksi” (Pöytäkirja 14.11.1952, 8 §). Osasto esitti niin ikään, että Elsa Vuorisen opetusta laajennettaisiin siten, että hän antaisi suomen opetusta neljä tuntia viikossa (Pöytäkirja 19.12.1952, 19 §). Konsistori antoi esityksen mukaisen määräyksen vuoden 1953 ensimmäisessä kokouksessa (Pöytäkirja 10.1.1953, 37 §).

Syksyllä 1953 osasto teki jälleen konsistorille esityksen:

Osasto päätti Konsistorille esittää, että koska ulkomaalaisille järjestetyillä suomen kielen kursseilla on ollut runsaasti opiskelijoita ja koska ulkomaalaisten opiskelijoiden lukumäärä Yliopistossa näyttää olevan lisääntymässä, mainittua opetusta edelleen jatkettaisiin ja että sitä varten vuonna 1954 varattaisiin sama summa kuin vuonna 1953 eli 86.400 markkaa. (Pöytäkirja 30.10.1953, 7 §.)

Samana syksynä alkoivat suomen kurssien opiskelijat kääntyä päättäjien puoleen. Seuraavassa on pöytäkirjoihin perustuva kuvaus siitä, miten opiskelijoiden aktiivisuus lopulta johti tulokseen.

Rehtorinvirasto oli 3.12. pyytänyt osastolta lausuntoa sen johdosta, ”että Catherine Hanchett ja 19 muuta ulkomaalaisille järjestettyjen suomen kielen kurssien osanottajaa oli anonut suomen kielen alkeis- ja jatkokurssien jatkamista lukuvuonna 1954-1955.” (Pöytäkirja 4.12.1953, 6 §.) Osasto käsitteli asiaa seuraavassa kokouksessa, johon mennessä se oli laatinut yhteissuunnitelman sille varattujen opettajapalkkiovarojen käytöstä, ja ilmoitti konsistorille varanneensa suomen opetusta varten 86.400 markkaa ja ”tekevänsä aikanaan esityksen näillä varoilla järjestettävistä kursseista ja niiden opettajasta”. (Pöytäkirja 11.12.1953, 4 §.)

Konsistori merkitsi opiskelijoiden anomuksen ja osaston lausunnon pöytäkirjaan kokouksessaan 20.1.1954 (11 §). Kun osasto oli 22.1.1954 (10 §) esittänyt, että Elsa Vuorinen määrättäisiin opetusta antamaan, konsistori antoi esitetyn määräyksen 27.1.1954. Määräys koski vuotta 1954.

Esitykset ja määräykset toistuivat seuraavina vuosina, ja Elsa Vuorinen jatkoi opetusta neljä tuntia viikossa vuosina 1955-1959.

Sitten opiskelijat tekivät jälleen aloitteen. Historiallis-kielitieteellinen osasto ilmoitti konsistorille seuraavasta asiasta:

Rehtorinvirasto oli pyytänyt Osaston lausunnon 26 ulkomaalaisen opiskelijan ano-

muksesta, että ulkomaalaisille annettavaa suomen kielen opetusta lisättäisiin niin paljon, että sitä sekä alkeis-, väli- että jatkokursseille voitaisiin antaa 2 tuntia viikossa, sekä samojen opiskelijoiden suullisesti esittämästä ajatuksesta, että heille järjestettäisiin heidän esitietojaan vastaava kotimaisen kirjallisuuden kurssi.

Osasto päätti lausuntonaan esittää, ettei se katso tällä kertaa voivansa sanoa mitään kirjallisuuskurssin järjestämismahdollisuudesta, mutta että suomen kielen kurssin laajentaminen 4 tunnista 6 tuntiin on ottaen huomioon kysymyksessä olevien opiskelijoiden suuren lukumäärän täysin paikallaan, niin ikään että lisäopetuksen antajaksi olisi määrättävä filosofian kandidaatti Elsa Maria Vuorinen, joka nykyisin opettaa suomen kieltä ulkomaalaisille opiskelijoille. (Osaston pöytäkirja 30.1.1959, 13 §.)

Konsistori käsitteli asiaa heti seuraavassa kuussa. Kokouksen pöytäkirjassa mainitaan yksi aloitteen tekijöistä nimeltä:

Herra Steve Stone ja 25 muuta ulkomaalaista opiskelijaa oli kirjallisesti anonut ulkomaalaisille tarkoitetun suomen kielen opetuksen lisäämistä siten, että sitä sekä alkeis-, väli- että jatkokurssilla voitaisiin antaa kaksi tuntia viikossa, minkä lisäksi ulkomaalaiset opiskelijat olivat suullisesti esittäneet toivomuksen heidän esitietojaan vastaavan kotimaisen kirjallisuuden kurssin järjestämisestä.

Konsistori katsoi Historiallis-kielitieteellisen osaston asiasta antaman lausunnon nojalla oikeaksi määrätä filosofian kandidaatti Elsa Maria Vuorisen antamaan vuonna 1959 neljän tunnin asemesta kuusi tuntia viikossa suomen kielen opetusta ulkomaalaisille, kun taas anomus kirjallisuuskurssin järjestämisestä ei antanut aiheutta toimenpiteisiin. (Pöytäkirja 11.2.1959, 59 §.)

Seuraavalle vuosikymmenelle saavuttaessa toiveet lisääntyivät. Osaston kokouksessa 2.12.1960 (7 §) esitettiin kirjelmä "Gesuch um Einrichtung eines finnischen Sprachlehrganges mit deutscher Grundsprache":

Kirjoittaja Klaus Knorn kysyy, olisiko mahdollista järjestää sellainen suomen kurssi, jossa käytetään opetuskielenä saksaa. Meneillään olevalla englanninkielisellä kurssilla on hänen lisäkseen 10–15 "Damen und Herren", jotka ovat kiinnostuneet sellaisesta opetuksesta. Varmasti tulee useita seuraavallekin kurssille, joten opetusryhmä saataisiin kokoon.

Konsistori myönsi kokouksessaan 14.12.1960 (37 §) Osaston esityksestä 105 600 markkaa opettajapalkkiovaroista,

jotta vuonna 1961 voitaisiin järjestää ulkomaalaisille suomen kielen opetusta myös saksan kieltä opetuksessa pohjakielenä käyttäen.

Näin oli suomea innokkaasti opiskelleiden opiskelijoiden vetoomusten avulla saatu lisää oppitunteja ja vaihtoehto englanninkieliselle opetusryhmälle.

Steinerin ja Aaltion aika alkaa

Kun konsistori oli päättänyt myöntää varat saksankieliseen suomen opetukseen, siihen löytyi myös opettaja.

Osasto päätti esittää Konsistorille, että filosofian maisteri Marja-Liisa Steiner määrättäisiin vuonna 1961 antamaan ulkomaalaisille suomen kielen opetusta 3 tuntia viikossa saksan kieltä pohjakielenä käyttäen ja että hänelle tästä opetuksesta maksettaisiin Konsistorin viime joulukuun 14 päivänä myöntämä 105,300 markan palkio. Tästä oli Konsistorille pöytäkirjan otteella ilmoitettava. (Pöytäkirja 20.1.1961, 1 §.)

Konsistori teki osaston esityksen mukaisen päätöksen kokouksessaan 25.1.1961 (59 §). Tämän jälkeen opetus sujui kaksi vuotta niin, että Elsa Vuorinen opetti kuusi tuntia viikossa englanniksi ja Marja-Liisa Steiner viisi tuntia viikossa saksaksi.

Marja-Liisa Steiner oli opiskellut yliopistossa suomea ja saksaa ja opettanut näitä kieliä kouluissa. Ulkomaalaisten opettamiseen hän oli saanut tuntumaa antaessaan suomen kielen yksityistunteja Helsingissä toimiville lähetystöjen jäsenille ja pitäessään kaksi orientointikurssia Fullbright-stipendiaateille. Steiner on muistellut, miten historiallis-kielitieteellisen osaston sihteeri Antero Manninen soitti hänelle ja tiedusteli hänen halukkuuttaan ryhtyä opettamaan yliopistossa suomea saksankielisillä kursseilla. Hän arveli, että häntä oli suositellut Kauppakorkeakoulun englannin lehtori Sirkka-Liisa Norko-Turja, joka oli aikaisemmin pyytänyt häntä yksityistuntien antajaksi. Yliopiston tiedonantotoimiston virkailija Sirkka Vuorelainen oli kuulemma myös väittänyt puhuneensa hänestä Manniselle. (Marja-Liisa Steinerin haastattelu 10.2.1995. SKNA 16010: 1.)

Kesällä 1963 Elsa Vuorinen oli anonut, että hänelle myönnettäisiin muun viran hoitamisen takia syyslukukaudeksi 1963 vapautus määräyksestä antaa englannin opetusta kaikkien tiedekuntien ylioppilaille ja suomen kielen opetusta ulkomaalaisille. Historiallis-kielitieteellinen osasto puolsi anomusta ja esitti, että filosofian kandidaatti Maija-Hellikki Aaltio määrättäisiin syyslukukaudella 1963 antamaan 6 tuntia viikossa suomen kielen opetusta ulkomaalaisille. (Pöytäkirja 6.9.1963, 4 §.)

Konsistori suostui osaston puoltavan lausunnon nojalla Vuorisen anomukseen ja määräsi samalla Aaltion antamaan mainittua opetusta. (Pöytäkirja 11.9.1963, 68 §.)

Maija-Hellikki Aaltio oli opiskellut yliopistossa suomea, saksaa ja englantia. Hän oli jo koululaisena kiinnostunut tiedosta, että ulkomailla oli suomea opettamaan lähteneitä lehtoreita, ja häntä kiehtoi ajatus vieraskielisten opettamisesta. Hän pääsikin sitten Yhdysvaltoihin opettamaan suomea erään yliopiston lingvistiikan laitoksessa Washingtonissa ja toisen kerran Amerikan armeijan kieli-instituutissa Kaliforniassa. Suomeen palattuaan hän opetti usean vuoden ajan saksaa ja englantia oppikouluissa. (Maija-Hellikki Aaltion haastattelu 12.5.1995. SKNA 16012: 1.)

Elsa Vuorinen oli anomuksensa yhteydessä esittänyt toivomuksen, että hänen antamaansa opetusta varten perustettaisiin vakinainen toimi. Osasto antoi dekaanin ja professorien Reuter ja Virtaranta⁴ tehtäväksi tutkia mahdollisuuksia opetuksen vakinaistamiseksi ja ilmoitti asiasta konsistorille, joka puolestaan merkitsi ilmoituksen pöytäkirjaansa. (Osaston pöytäkirja 6.9.1963, 4 § ja konsistorin pöytäkirja 11.9.1963, 68 §.)

Elsa Vuorisen nimi on vielä kerran osaston ja konsistorin pöytäkirjoissa:

Osasto päätti puoltaa E. M. Vuorisen anomusta, että hänet 1.9.1964 vapautettaisiin määräyksestä toimia englannin kielen alkeisopetusta ja suomen kielen opetusta ulkomaalaisille antavana tilapäisenä lehtorina. (Pöytäkirja 11.9.1964, 43 §.)

Historiallis-kielitieteellinen osasto oli puoltavan lausuntonsa keralla lähettänyt konsistorille Elsa Vuorisen anomuksen, että hänelle myönnettäisiin 1.9.1964 vapautus määräyksestä toimia englannin kielen alkeisopetusta ja suomen kielen opetusta ulkomaalaisille antavana tilapäisenä lehtorina. Konsistori katsoi oikeaksi suostua tähän anomukseen. (Pöytäkirja 16.9.1964, 64 §.)

Vuonna 1965 suomen kielen laitoksen esimies Pertti Virtaranta lähetti historiallis-kielitieteelliselle osastolle seuraavan kirjelmän:

Kiinnostus sitä suomen kielen opetusta kohtaan, jota Helsingin yliopistossa on vuodesta 1952 annettu englanniksi, myöhemmin myös saksan kielellä, on viime vuosina kasvanut suuresti. Opettajina toimivilta maistereilta Maija-Hellikki Aaltiolta (englanti) ja Marja-Liisa Steinerilta (saksa) saamieni tietojen mukaan lukuvuonna 1964–65 suomen kielen kursseille ilmoittautuneita oli yhteensä n. 150. Tästä määrästä englanninkielisen opetuksen piirissä oli 93, saksankielisen n. 60 ulkomaalaista. Lukuvuonna 1964–65 englanninkielisen suomenopetuksen viikkotunteja oli 6, saksankielisen 5. Maisterit Aaltio ja Steiner ovat ilmoittaneet, että näin pienen tuntimäärän rajoissa opetus ei enää ole niin tehokasta kuin sen välttämättä tulisi olla. Sen vuoksi pyydänkin kunnioittavasti, että Osasto tekisi esityksen englannin-

4 Ole Reuter ja Pertti Virtaranta. Virtaranta oli nimetty suomen kielen professoriksi vuonna 1959.

ja saksankielisen suomenopetuksen tuntimäärän lisäämisestä seuraavalla tavalla: englanninkielisen opetuksen tunti-luku nostettaisiin nykyisestä kuudesta (6) yhdeksään (9) ja saksankielisen nykyisestä viidestä (5) seitsemään (7). Pidän erittäin toivottavana, että korotetut tuntimäärät olisivat voimassa jo lukuvuonna 1965–66.

Liitän oheen maisteri Aaltion laatiman muistion ulkomaalaisten opiskelijoiden englanniksi annettavasta suomen kielen opetuksesta.

Helsingissä 6. toukokuuta
Pertti Virtaranta

(Kirje liitteenä. Liite 1.)

Kirjelmä esitettiin osaston kokouksessa 7.5.1965 (20 §), ja pöytäkirjaan kirjoitettiin:

Kun tämä oli esitetty, osasto katsoi oikeaksi esittää Konsistorille, että englanninkielisen suomen kielen opetuksen tuntimäärä korotettaisiin 6:sta 9 tuntiin ja saksankielisen 5:stä 7 tuntiin viikossa, minkä johdosta syyslukukaudeksi 1965 tarvittaisiin 720 markan määräraha, ja että mikäli Konsistori esitykseen suostuu, filosofian maisteri Maija-Hellikki Aaltio määrättäisiin antamaan 3 tuntia viikossa suomen kielen lisäopetusta englanti pohjakielenä ja filosofian maisteri Marja-Liisa Steiner samoin 2 tuntia viikossa saksa pohjakielenä. Tästä oli Konsistorille pöytäkirjan otteella ilmoitettava.

Konsistori myönsi 900 markan lisäyksen ja määräsi Aaltion syyslukukaudella 1965 antamaan 3 tuntia viikossa ja Steinerin 2 tuntia viikossa ”mainittua opetusta aikaisempiin määräyksiin perustuvan opetuksen lisäksi” (Pöytäkirja 12.5.1965, 20 §).

Syksyllä oli varmistettava seuraavan vuoden opetuksen jatkuminen. Siksi esimies Virtaranta kirjoitti 5.11.1965 osastolle keväällisestä tuntimäärien korotuksesta ja esitti toivomuksen:

Pidän erittäin toivottavana, että nämä korotetut tuntimäärät olisivat voimassa koko vuoden 1966, sillä kursseille osallistuvien lukumäärä ei varmaankaan tule laskemaan tämänsykyisistä, vaan todennäköisesti v. 1966 yhä nousemaan.

Marja-Liisa Steiner ja Maija-Hellikki Aaltio olivat yliopiston suomen kielen ulkomaalaisopetuksen alkuvaiheissa myös tärkeitä oppimateriaalin laatijoita. Marja-Liisa Steiner on kertonut käyttäneensä kursseillaan aluksi oppikirjaa, joka oli Aune Tuomikosken ja Helen Deansin v. 1952 laatima englanninkielinen laitos Eero K. Neuvosen ranskankielisestä kirjasta *Éléments de finnois* (sks 1935). Se oli Elsa Vuorisenskin käytössä. Muita Steinerin käyttämiä oppikirjoja olivat Langen-

scheidt-kustantamon 30 Stunden Finnisch für Anfänger ja Hans Frommin ja Matti Sadeniemen Finnisches Elementarbuch.

Sitten Steiner ryhtyi kirjoittamaan tekstejä uuteen oppikirjaan. Saksalainen kustantamo Max Hueber Verlag oli ottanut yhteyttä yliopiston saksan kielen lehtoriin Dietrich Assmanniin ja ehdottanut saksankielisen suomen oppikirjan laatimista. Steiner kokeili tekstejä kolmena vuonna, ja ne saatiin monistetuksi opiskelijoille Assmannin omalla monistuskoneella. Steinerin ja Assmannin kirja Finnisch für Sie ilmestyi vuonna 1971, ja ensimmäisenä vuonna kustantamo salli Steinerin myydä sitä opiskelijoille alennuksella.

Maija-Hellikki Aaltio puolestaan oli joutunut laatimaan runsaasti opetusmateriaalia Yhdysvalloissa opettaessaan. Suomeen palattuaan hän käytti sitä myös tänne tulleiden Fullbright-stipendiaattien kursseilla. Hän otti sitten yhteyttä Otavaan, ja kustantamossa kiinnostuttiin ajanmukaisen oppimateriaalin julkaisemisesta. Kaksiosainen Finnish for Foreigners ilmestyi vuonna 1963. Kysynnän arveltiin olevan vähäistä, ja kirjaa painettiin 2000 kappaletta. Aaltio itsekin ajatteli, että painos riittää pitkäksi aikaa, mutta toisin kävi. Vuosien mittaan hän modernisoi ja laajensi kirjaa, ja molemmista osista otettiin useita painoksia. Hän laati oppikirjaparin oheen lisäksi kielistudio- ja kuullunymmärtämisharjoituksia, harjoituskirjat ja lukemiston. (Marja-Liisa Steinerin haastattelu 10.2.1995 SKNA 16010:1 ja 16011:1 ja Maija-Hellikki Aaltion haastattelu 12.5.1995 SKNA 16012:1 ja 16013:1.)

1970-luvun järjestelyjä ja tapahtumia

Uudelle vuosikymmenelle saavuttaessa oli suomen opetukseen anottu ja saatu lisää työntekijöitä. Seuraavat etapit olivat ensimmäisten virkojen perustaminen ja täyttäminen. 1970-luvulla tapahtui paljon uutta. Seuraavassa esitellään ensin opettajat ja virkojen hakuprosessit, sitten oppiaineen Suomen kieli ja kulttuuri synty ja yliopiston kielikeskuksen perustaminen sekä opetukseen uutuutena tulleet ensimmäiset intensiivikurssit.

OPETTAJIA

Osa ulkomaalaisopiskelijoista suoritti suomen kielen arvosanoja suomalaisten tutkintovaatimusten mukaan. Heille järjestettiin ilmeisesti erityiskursseja. Osaston kokouksessa 10.10.1969 (7 §) osasto puoltaa dekaanin kvestuurille osoittamaa esitystä,

että myönnettäisiin varoja 20 ylimääräisen demonstraatiotunnin opetusta varten, jotta suomen kieltä arvosanoja varten opiskelevat ulkomaalaiset voitaisiin jakaa kahteen ryhmään, sekä samalla esittää, että tämän opetuksen antajaksi määrättäisiin tilapäinen lehtori Seija Kerttu Aalto.

Konsistorin kokouksessa 22.10.1969 (33 §) Seija Aalto määrättiin antamaan 20 tuntia demonstraatio-opetusta suomen kielen arvosanoja varten opiskeleville ulkomaalaisille.

Maija-Hellikki Aaltio ja Marja-Liisa Steiner jatkoivat työtään jakaen hoidettavan toimen edelleen puoliksi. Vuonna 1971 toista puolikasta hoiti vähän aikaa Ritva Salonen.

Vuonna 1972 pöytäkirjoihin ilmestyy kaksi uutta nimeä: Katri Meriö (sittemmin Sarmavuori, nykyään Karasma) ja Arto Ingervo määrättiin hoitamaan kumpikin puolta ulkomaalaisopetuksen suomen kielen yp. lehtorin virasta. Katri Meriö määrättiin myös ohjaamaan syyslukukaudella 1972 ulkomaalaisten suomen kielen kielistudioharjoituksia 26 tuntia ja seuraavana vuonna 56 tuntia. (Osaston pöytäkirja 30.5.1972, 53 § ja konsistorin pöytäkirja 13.9.1972, Ilmoitusasiat sekä 20.12.1972, 10 §.)

Vuonna 1973 sai Olli Nuutinen alan ensimmäisen viran ja Eila Hämäläinen määrättiin hänen sijaisekseen. (Tarkemmin edempänä.)

Katri Meriön jälkeen opetusta hoitamaan määrättiin Anneli Lieko (sittemmin Brown). Arto Ingervo jatkoi edelleen vuoteen 1978 saakka. 1970-luvulla opetusta antoivat eripituisina jaksoina myös Oili Karihalme, Outi Honkasalo, Maija Kainulainen, Liisa Paavola ja Leena Häkli.

Kielikeskuksen amanuenssi Pirkko Jylhä piti 1970-luvun alkuvuosina kielistudiossa ulkomaalaisille suomen opiskelijoille ääntämisharjoituksia.

Approbatur-arvosanaa suorittaville pitivät kursseja suomen kielen laitoksen lehtorit: Anneli Lieko fonetiikan kurssin ja Maria Vilksen kielitieteen peruskurssin. Seija Aallon ohjelmassa oli lukuvuonna 1971–1972 Harjoituksia suomea ja sen sukukieliä opiskeleville ulkomaalaisille.

Hannele Jönsson (sittemmin Jönsson-Korhola) aloitti uransa yliopiston ulkomaalaisopetuksessa syyslukukaudella 1975. Marja-Leena Miettinen sai ensimmäiset määräykset vuonna 1978, Leena Silfverberg vuonna 1979. Silfverbergin kurssi oli yliopiston kielikeskuksessa. Samaan aikaan siellä opetti suomea myös Natalia Fedoroff (sittemmin Baschmakoff).

ANOMUKSIA

Marraskuussa 1969 suomen kielen laitos lähetti konsistorille kirjeen, jossa toivottiin varoja kahden tilapäisen lehtorin palkkaamiseen. Siihen asti Aaltion ja Steinerin opetus oli maksettu ns. opettajapalkkiovaroista. (20.11.1969 päivätty kirje liitteenä, liite 2.)

Konsistori käsitteli asiaa 3.12.1969 (23 §), jolloin se pani asian pöydälle. Se otettiin uudelleen käsiteltäväksi kokouksessa 10.12.1969, ja ”konsistori katsoi oikeaksi myöntää käytettäväkseen pidättämästään tilapäisten opettajien määrärahan erästä määrärahan yhden tilapäisen lehtorin vuosipalkkiota varten”. (129 §.)

Marraskuussa konsistorille oli lähetetty myös esitykset virkojen ja toimien perustamisesta vuoden 1971 menoarviossa. Esityksissä on yhtenä kohtana Opetus ulkomaalaisille: 3 yp lehtorin virkaa ulkomaalaisille annettavaa suomen kielen opetusta varten ja 1 yp assistentin toimi ulkomaalaisille annettavaa ruotsin kielen opetusta varten. Asiaa käsiteltiin joulukuussa, jolloin konsistori päätti lähettää asiasta kirjelmän kanslerille. (Pöytäkirja 26.11.1969, 65 § ja 3.12.1969, 85 §.)

Määrärahoja anottiin jatkuvasti, sillä kurssien osanottajamäärä kasvoi. Anomus saattoi koskea jopa yksittäistä kurssia. Esimerkiksi kokouksessaan 12.10.1971 (42 §) osasto pyysi varoja ulkomaalaisille annettavaan suomen kielen opetukseen 27 tuntia varten,

koska on tarkoituksenmukaista jakaa 95 osanottajan kurssi kahteen ryhmään.

ENSIMMÄINEN VIRKA

Konsistorin kokouksessa 15.12.1971 (4 §) päätettiin pyytää kansleria ryhtymään toimenpiteisiin eräitä uusia virkoja koskevien asetusten antamiseksi. Pykälän liitteissä mainitaan ulkomaalaisille annettavaa suomen kielen opetusta varten yksi lehtorin virka 1.9.1972 lukien. Samassa yhteydessä selostetaan viran kelpoisuusehdot:

Ulkomaalaisopetuksen suomen kielen lehtorin viran haltijalta vaaditaan yleisten kelpoisuusehtojen lisäksi, että hänellä on suomi äidin- ja sivistyskielenään sekä että hän on suorittamassaan lisensiaatin tutkinnossa osoittanut perusteellista kielitieteellistä oppineisuutta. Hänen tulee osoittaa opetustaitonsa sekä suomeksi että hakuilmoituksessa kulloinkin mainitulla vieraalla kielellä.

[Sana *lensiaatin* on viivattu yli ja loppuosa on korjattu näin kuuluvaksi: *opetuksessa tarvittavalla kielellä.*]

Joulukuussa 1972 konsistorin pöytäkirjaan on kirjattu:

Perustetaan 1.9.1973 lukien ulkomaalaisille annettavaa suomen kielen opetusta varten yksi A27 palkkausluokkaan kuuluva lehtorin virka. (Pöytäkirja 13.12.1972, 1 §.)

Virkaa hakivat FK Pirkko Alava, FM Karmela Bélinki, FK Vilho Kallioinen ja FM Erkki Olavi Nuutinen. Kallioinen ja Nuutinen anoivat pätevyitysmisaikaa, ja sitä myönnettiin lokakuun loppuun 1972 asti. Osasto antoi professori Pertti Virtarannalle ja professori Aimo Turuselle⁵ tehtäväksi järjestää ja arvioida hakijoiden opetusnäytteet. (Historiallis-kielitieteellisen osaston pöytäkirja 30.5.1972, 67 §.)

Marraskuussa professorit Virtaranta, Turunen ja Kurvinen⁶ antoivat lausunnot viran hakijoista. Osasto hyväksyi Kallioisen ja Nuutisen opetusnäytteet.

5 Aimo Turunen oli suomalaisen filologian apulaisprofessori 1959–1971 ja itämerensuomalaisen kielten professori 1971–1976.

6 Auvo Kurvinen oli englantilaisen kirjallisuuden professori 1972–1974.

Alava oli peruuttanut hakemuksensa. Professorit Virtaranta ja Ruoppila⁷ saivat tehtäväksi antaa lausunnon Kallioisen ja Nuutisen pätevydestä. (Osaston pöytäkirja 7.11.1972, 50 §.)

Osasto asetti Kallioisen ensimmäiselle sijalle ja Nuutisen toiselle sijalle. (Pöytäkirja 12.12.1972, 108 §.)

Olli Nuutinen valitti osaston tekemästä ehdollepanosta. Asia merkittiin osaston pöytäkirjaan kokouksessa 23.1.1973 (144 §). Samalla osasto päätti pyytää Vilho Kallioiselta vastineen valituksen johdosta 10.2.1973 mennessä. Kallioisen vastine esiteltiin kokouksessa 20.2.1973.

Kun pöytäkirjaan oli liitetty prof. Joen⁸ ja prof. Turusen lausunto, osasto yksimielisesti katsoi Nuutisen valituksen aiheelliseksi. (Pöytäkirja 20.2.1973, 54 §.)

Asiaa käsiteltiin konsistorin kokouksissa maaliskuussa (7.3.1973, 17 § ja 14.3.1973, 9 §), kun yliopiston kansleri oli pyytänyt lausunnon Nuutisen valituksesta. Konsistori yhtyi historiallis-kielitieteellisen osaston valituksesta antamaan lausuntoon ja ilmoitti käsityksensä, että Nuutinen oli esittänyt riittäviä syitä valituksensa tueksi ja että hänet olisi pitänyt asettaa ensimmäiselle sijalle. Lausunnon saatuaan kansleri ilmoitti (2.5.1973, s. 674) muuttaneensa historiallis-kielitieteellisen osaston ehdollepanopäätöstä.

Niinpä toukokuussa 1973 merkittiin osaston pöytäkirjaan, että kansleri oli ilmoittanut nimittäneensä ulkomaalaisopetuksen suomen kielen yp. lehtorin virkaan FL Erkki Olavi Nuutisen 1.9.1973 lukien. (Pöytäkirja 22.5.1973, 2 §.)

Samassa kokouksessa (22.5.1973, 34 §) osasto puolsi Nuutisen anomusta, että hänelle myönnettäisiin virkavapaus lehtorin viran hoitamisesta 1.9.1973–31.8.1974 toisen viran hoitamisen ja oppikirjan laatimisen vuoksi. Konsistori puolsi anomusta 30.5.1972 (s. 918).

Osasto esitti konsistorille, että silloin assistenttina toimineen Eila Hämäläisen määräys hoitaa assistentin tointa peruutettaisiin 1.9.1973 lähtien ja hänet määrättäisiin hoitamaan Nuutisen virkaa 1.9.–31.12.1973. (Pöytäkirja 29.5.1973, 46 §.) Asia esitettiin konsistorin kokouksessa 30.5.1973, ja peruutus ja määräys annettiin 6.6.1973.

Olli Nuutisen virkaa hoitivat seuraavina vuosina Eila Hämäläisen lisäksi muutkin opettajat, kun Nuutinen työskenteli Kööpenhaminan yliopistossa, Åbo Akademiassa tai Pohjoismaiden ministerineuvostossa ja suomalaisen filologian apulaisprofesso-

7 Veikko Ruoppila oli suomalaisen filologian apulaisprofessori 1959–1974.

8 Aulis J. Joki oli suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen professori 1965–1977.

rina Helsingin yliopistossa. Välillä hän oli kyllä itsekin virassaan, ja silloin valmistuivat oppikirjat Suomea suomeksi 1 ja 2. Ne olivat saaneet alkunsa Nuutisen opettaessa suomea Kööpenhaminassa 1970–1975. Nuutisen oppikirjoista otettiin vuosien mittaan useita painoksia, ja ne loivat pohjan ja toimivat mallina monelle tulevalle oppikirjalle, joissa suomea opetetaan suomea opetuskielenä käyttäen. Käytettäväksi rinnakkain Nuutisen oppikirjojen kanssa oli suunniteltu samoihin aikoihin ilmestynyt Fred Karlssonin Finsk grammatik. Eila Hämäläinen laati Nuutisen kirjoihin kielistudio- ja tuntiharjoituskirjat niin ikään 1970-luvulla.

Kevätlukukaudella 1975 Maija-Hellikki Aaltio hoiti Olli Nuutisen virkaa ja Marja-Liisa Steiner tilapäisen ap. lehtorin tointa. 1.3.1975 tämä lehtorin toimi ylimääräistettiin, eli sen jälkeen se oli nimeltään ylimääräinen ap. lehtorin toimi.

Kevätlukukauden lopussa 1974 ilmestyi määräykseen uusi virka: Eila Hämäläinen määrättiin hoitamaan ulkomaalaisopetuksen suomen kielen yp. lehtorin (uusi virka) virkaa 1.9.–31.12.1974. (Konsistorin pöytäkirja 22.5.1974, Ilmoitusasioita.)

UUSIA VIRKOJA

Vuonna 1975 tuli haettavaksi ulkomaalaisopetuksen suomen kielen lehtorin ap. virka. Sitä hakivat Pirkko Alava-Wagner, Eila Hämäläinen, Marja-Leena Miettinen ja Pentti Soutkari. Pentti Soutkari peruutti hakemuksensa, ja Pirkko Alava-Wagner ei saapunut antamaan opetusnäytettä. Osasto totesi Hämäläisen ja Miettisen virkaan päteviksi ja asetti heidät ehdolle, Hämäläisen ensimmäisessä sijassa. Kansleri nimitti Hämäläisen virkaan 1.8.1976 lukien (Konsistorin pöytäkirja 2.6.1976).

Syksyllä 1978 julistettiin haettavaksi ulkomaalaisopetuksen suomen kielen ylemmän palkkausluokan lehtorin virka. Hakijoita oli tällä kertaa jo kuusi: Leena Häkli, Eila Hämäläinen, Hannele Jönsson-Korhola, Airi Poutiainen, Katri Sarmavuori ja Pirjo Maija Toivonen. Jönsson-Korhola ja Leena Häkli peruuttivat hakemuksensa.

Asiaankuuluvien lausuntovaiheiden jälkeen osasto katsoi Eila Hämäläisen virkaan päteväksi. Hänen kelpoisuudestaan oli osastolle annettu seuraava lausunto: ”Vaikka hän ei ole suorittanut filosofian lisensiaatin tutkintoa, katsomme hänen tätä vastaavien muiden ansioiden (arvosana- ja gradusuoritusten, aiemman toiminnan, julkaisujen ja opetusnäytteessä osoitetun alan hallinnan) perusteella täyttävän kaikki kelpoisuusehdot.” (Osaston pöytäkirja 20.3.1979, liite 38 §.) Hämäläinen nimitettiin virkaan 1.7.1979 lukien (Konsistorin pöytäkirja 8.8.1979).

Hämäläisen aikaisemmasta virasta, ap. lehtoraatista osasto päätti kokouksessaan 25.9.1979 (52 §), ettei sitä ollut syytä julistaa haettavaksi. Virkaa hoitamaan määrättiin Marja-Leena Miettinen, ensin kevätlukukaudeksi 1980 ja tulevana lukukausina edelleen.

ENSIMMÄISET INTENSIIVIKURSSIT

Syksyllä 1974 päätettiin nopeuttaa ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen kielen alkuopiskelua sillä tavalla, että heille järjestettiin juuri ennen syyslukukauden alkua viikon kestävä tehokurssi. Kurssin ohjelmassa oli päivittäin kuusi oppituntia (lauantaina vain kolme); lisäksi iltaisin oli filmiesityksiä, tutustumiskäyntejä ym. Opettajina toimivat Maija-Hellikki Aaltio ja Eila Hämäläinen. Tehokurssin jälkeen kurssin osanottajat voivat jatkaa Eila Hämäläisen alkeiskurssilla, jolla opetus jatkui siitä, mihin tehokurssilla oli edistytty.

Syyslukukaudella 1976, 15.9.–10.12.1976, pidettiin ensimmäinen varsinainen intensiivialkeiskurssi. Suomen kielen laitos sai siihen määrärahan opetusministeriöltä. Professori Pertti Virtaranta oli kirjoittanut 28.1.1976 anomuskirjeen opetusministeriön alaisen Ulkomaanlehtori- ja kielikurssiasiaien neuvottelukunnan puheenjohtajana. Hän perusteli anomusta seuraavin taustatiedoin:

Helsingin yliopistossa opiskelee tällä hetkellä yli 300 ulkomaalaista opiskelijaa. Heistä suurella osalla on Suomen valtion stipendi. Pystyäkseen seuraamaan oman alansa opetusta ulkomaalaisten on useimmissa tapauksissa ensin opittava suomen kieltä. Opiskelijat tarvitsisivat heti Suomeen saavuttuaan intensiivisen alkeiskurssin, jotta he edes toisen lukukauden alkaessa voisivat paneutua omaan alansa. Tehokasta kielenopetusta tulisi olla tarjolla uusille opiskelijoille joka syksy.

Yliopistossa on tällä hetkellä neljä opetusvirkaa, joiden sisältönä on ulkomaalaisten suomen kielen opetus. Niiden yhteenlaskettu viikoittainen opetustuntimäärä on 60 tuntia. Opetusta annetaan joka lukukausi 4–5 tasolla: alkeiskursseja, eritasoisia jatkokursseja, erikoiskursseja ja luentoja. Alkeiskursseja pyritään järjestämään saman lukukauden aikana sekä englannin-, saksan- että suomenkielisinä. Lisäksi peruskurssien opiskelijat voivat valita joko aamu- tai iltakurssin. Lukukausittain eri kursseille ilmoittautuu 20–80 opiskelijaa, joista osa on yliopistoon kirjoittautumattomia (muiden Helsingin seudun korkeakoulujen opiskelijoita, vierailevia korkeakoulujen opettajia, koululaisvaihto-oppilaita, lähetystöjen ja kulttuuri-instituuttien henkilökuntaa, vieraskielisten koulujen opettajia jne.).

Koska eritasoisen, erikielisen ja eri aikoihin annettavan opetuksen tarve on suuri, ei opetustuntimäärästä ole voitu saada yhtä kurssia varten enempää kuin 4 viikotuntia edes alkeiskurssitasolla, jossa erityisesti tarvittaisiin tehokasta opetusta. Opetettavat ryhmät, varsinkin alkeisryhmät, ovat yleensä myös olleet liian suuria ja

epäyhtenäisiä. – Suomen kielen ulkomaalaisopetuksen lehtorit tekivät marraskuussa 1975 kyselyn ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen kielen opetuksen tarpeesta. Vastauksista kävi selvästi ilmi, että intensiiviopetuksen tarve on suuri; erityisesti alkeiskurssivaiheessa opiskelijat toivovat opetusta annettavan 3–5 tuntia päivässä 4–5 päivänä viikossa.

Olisi erittäin toivottavaa, että syyslukukaudella 1976 voitaisiin kokeiluluontoisesti järjestää tehokas suomen kielen alkeiskurssi. Sen opetusryhmä ei saisi olla suurempi kuin 20 opiskelijaa. Opiskelijoiden karsinnassa tulisi antaa etusija niille, jotka joko oman maansa tai Suomen valtion stipendiaatteina ovat tulleet opiskelemaan suomen kieltä esim. Helsingin yliopistossa. Sen jälkeen olisi valittava opiskelijoita, jotka esim. kehitysyhteistyöstipendiaatteina tulevat Suomeen opiskelemaan päämääränään suomalainen akateeminen loppututkinto.

Liitteenä on Eila Hämäläisen kurssista kirjoittama selostus, joka on julkaistu Seulaset-lehden numerossa 1/1977. (Liite 3.)

SUOMEN KIELI JA KULTTUURI

Keväällä 1976 syntyi uusi oppiaine. ”Professori Virtaranta oli esittänyt, että yliopiston sääntöjen 96 §:n 2. momentin perusteella yliopistoon kirjoittautuneita henkilöitä varten perustettaisiin Suomen kieli ja kulttuuri -niminen oppiaine, jossa voitaisiin suorittaa approbatur-arvosana. Edelleen oli esitetty, että arvosana voitaisiin eräin rajoituksin liittää osastossa suoritettaviin tutkintoihin. Kun pöytäkirjaan oli liitetty hahmotelma aineen tutkintovaatimuksiksi, osasto pani asian pöydälle seuraavaan kokoukseensa yksityiskohtien selvittämistä varten.” – ”Eräät rajoitukset” koskivat sitä, että esitettyä arvosanaa ei saisi liittää osastossa suoritettavaan tutkintoon, johon sisältyy arvosana suomen kielessä, itämerensuomalaisissa kielissä tai suomalais-ugrilaisessa kielentutkimuksessa. (Pöytäkirja 16.3.1976, 3 §.)

Yksityiskohtia selvitettiin sitten kokouksessa 30.3.1976, ja pöytäkirjaan merkittiin osaston päätös: ”Osasto puoltaa esitystä ja esittää, että Suomen kieli ja kulttuuri voitaisiin approbatur-tasolla ottaa tutkintoaineeksi esityksessä mainituin rajoituksin.” Osasto vahvisti tutkintovaatimukset, ”jotka astuvat voimaan, mikäli kansleri suostuu osaston esitykseen”. (5 §.)

Toukokuussa osasto ilmoitti kanslerin antaneen suostumuksensa. (Pöytäkirja 25.5.1976, 3 §.)

Osaston vahvistamat tutkintovaatimukset ovat 30.3.1976 pidetyn kokouksen viidennen pykälän liitteessä:

Ulkomaalaisten Suomen kielen ja kulttuurin approbaturvaatimukset

1. Kyky ymmärtää ja käyttää tyydyttävästi suomen kieltä.
Lehtorille suoritettava:
 - käänös suomeen
 - vapaan kirjoittamisen koe
 - keskustelu- ja ääntämiskoe
2. Suomen kieliopin kurssi.
Lukukauden mittainen 2 viikkotunnin kurssi sekä äänne- ja muoto-opista että lauseopista. – Kurssia vastaava kirjallisuus: Osmo Ikola, Nykysuomen käsikirja (kielioppiosa), Lauri Hakulinen, Suomen kielen rakenne ja kehitys s. 15–57.
3. Perehtyminen suomen kielen oikeinkirjoitukseen.
Osmo Ikola, Nykysuomen käsikirja s. 138–167.
4. Perehtyminen suomen kielen historiaan ja sukukieliin.
 - Erkki Itkonen, Suomen suvun esihistoria (Suomen kielen käsikirja s. 11–34).
 - Ison Tietosanakirjan artikkelit itämerensuomalaisista kielistä: viron kieli, vatjan kieli, liivin kieli, vepsän kieli, karjalan kieli.
 - Näytteet viron, karjalan ja vepsän kielistä. (Näytteistä ja niiden kielellisestä analysoinnista sovittava tutkijan kanssa. – Noin sivu kutakin kieltä.)
5. Perehtyminen suomen kirjakielen kehitykseen ja suomen murteisiin. Lukukauden mittainen 2 viikkotunnin kurssi. (Voidaan suorittaa myös kirjallisuuden avulla. Sovittava tutkijan kanssa.)
6. Paavo Rivila, Johdatus kielihistoriaan.
7. Perehtyminen Suomen kirjallisuuteen ja sen vaiheisiin.
 - Lukukauden mittainen kurssi tai vaihtoehtoisesti Ison Tietosanakirjan artikkeli Suomen kirjallisuudesta ja Kai Laitinen, Suomen kirjallisuus.
 - Kirjallisuutta tutkijalta saatavan ohjelman mukaan: n. 500 sivua proosaa, n. 30 sivua runoja, yksi Kalevalan runo. Kirjallisuuteen perehdyttävä lähinnä kielellisen analyysin kannalta.
8. Perehtyminen Suomen historiaan, kulttuurihistoriaan ja maantieteeseen sekä suomalaisen yhteiskunnan rakenteeseen. (Teoksista sovittava tutkijan kanssa.)

Tutkintovaatimukset muuttuivat vähitellen. Kieliopin ja Suomen kirjallisuuden kurssien tuntimäärää lisättiin, ja mukaan tulivat kielitieteen peruskurssi ja suomen kielen fonetiikkaan johdettava kurssi. Neljännen kohdan suorittamiseksi järjestettiin kahden lukukauden mittainen kahden viikkotunnin kurssi suomen kielen rakenteesta ja kehityksestä; kurssin sisältö oli seuraava: uralilainen kieliperhe, johdatusta kantasuomeen ja lähisukukieliin, lainakosketukset ja johdatus suomen murteisiin ja kirjakielen kehitykseen. Seitsemännen kohdan kurssin sisältö muotoutui tällaiseksi: Suomen kirjallisuuden historian pääpiirteet, näytteitä proosasta ja lyriikasta sekä Kalevalasta. Kurssin ohessa luettava vähintään 500 sivua suomalaista proosaa.

KIELIKESKUS

1970-luvun tapahtumiin, jotka vaikuttivat myös ulkomaalaisopetukseen, kuului kielikeskuksen perustaminen Helsingin yliopistoon. Jo 1960-luvulla oli laadittu suunnitelma erityisestä laitoksesta, joka huolehtisi yliopiston kielenopetuksesta. Vuoden 1974 lopussa asian esitti konsistorille historiallis-kielitieteellinen osasto. Osaston kokouksessa oli esillä dekaani Pertti Virtarannan ja tiedekuntasihteeri Kari Selénin allekirjoittama kirje, jossa anottiin tarkoitukseen varoja. Suunnitelman mukaan kielikeskuksen tehtävänä olisi huolehtia kaikesta sellaisesta vieraiden ja kotimaisten kielten opetuksesta, joka ei sisälly arvosanaopintoihin. Kirjeessä luetellaan, mitä kaikkea kielikeskukseen voitaisiin siirtää, ja yhtenä esimerkkinä mainitaan suomen ja ruotsin kielen opetus ulkomaalaisille. (Kirje on osaston kokouksen 10.12.1974 42 §:n liitteessä.)

Monien vaiheiden jälkeen konsistori päätti kokouksessaan 17.12.1975 (20 §) perustaa kielikeskuksen.

Kielikeskuksen toimintaan ei heti saatu varoja. Valmisteilla oli uusi tutkintojärjestys, ja siihen tiedekuntien oli siirryttävä vuonna 1977 tai 1978. Tutkinnonuudistuksen neuvottelukunta esitti joulukuussa 1976, että kielikeskuksen toiminta pitäisi käynnistää 1.1.1977. Konsistori käsitteli asiaa kolmessa kokouksessa ja päätti lopulta palkata kielikeskukseen 1.1.1977 lukien amanuenssin ja varata laitospäärahaa sekä kurssipalkkiovaroja uuteen tutkintojärjestelmään siirtyvien tiedekuntien kielten opetuksen järjestämiseen. (Kielikeskuksen toimintakertomus v. 1977 ja konsistorin pöytäkirjat 8., 15. ja 22.12.1976.)

Ensimmäistä kielikeskuksen suomen kielen intensiivikurssia varten anottiin konsistorilta varat syyslukukaudeksi 1977. (Konsistorin pöytäkirja 2.3.1977, s. 432.) Tehtävään määrättiin kolme opettajaa: fil. kand. Leena Häkli opettamaan 12 tuntia viikossa, fil. toht. Olli Nuutinen 2 tuntia viikossa ja fil. maist. Marja-Liisa Steiner 4 tuntia viikossa. Ennen syksyä Olli Nuutisen opetusmääräys peruutettiin ja tilalle esitettiin fil. maist. Maija Kainulainen. (Konsistorin kokoukset 1.6.1977 ja 3.8.1977.)

Kielikeskus järjesti kielistudioonsa itseopiskelumahdollisuudet, joita suomen kielen opiskelijatkin vuosien mittaan hyödynsivät. Kielikeskuksen äänittämössä nauhoitettiin sittemmin myös suomen oppimateriaalia, sekä suomen kielen laitoksen opettajien että kielikeskuksen opettajien laatimaa. Yliopiston opettajat saivat opastusta kielistudioiden käyttöön kielistudioamanuenssilta; 1970-luvun opettajat muistavat ensimmäisen amanuenssin Pirkko Jylhän. (Suomen kielen ja kulttuu-

rin (Skk:n) varastossa on Pirkko Jylhän kirjoittama moniste Kielistudiotiedote 30.8.1976.)

Selostus kielikeskuksen suomen kielen opetuksesta jatkuu seuraavassa luvussa, jossa käsitellään 1980-luvun asioita.

ORIENTAATIOKURSSIT

1970-luvulla alkoi myös ulkomaalaisopiskelijoiden neuvonnassa uusi perinne. Yliopiston opintoasiaintoimisto esitti vuonna 1975 konsistorille, että heille alettaisiin järjestää erityisiä orientoitumiskursseja. Pontimena oli se, että ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä kasvoi ja tiedekunnissa ja laitoksissa ilmeni monenlaisen ohjauksen tarvetta etenkin opintojen alkuvaiheissa. (Liite 4.)

Konsistori myönsi esitetyn määrärahan kokouksessaan 6.8.1975. Orientaatiokursseja järjestettiin sitten vuosittain ja kehitettiin monin tavoin. Uudet ulkomailta tulleet opiskelijat saivat kursseilla tietoa yliopistosta, yhteiskunnasta ja suomalaisesta kulttuurista. Suomen kielen opettajista joku kävi kertomassa suomen kielestä. – Lisää orientaatiokursseista on 1980-lukua käsittelevässä osassa.

OPETTAJIEN TYÖTILA

Ulkomaalaisopetuksella oli 1970-luvun alussa opiskelijoiden vastaanottoa varten pieni työhuone yliopiston päärakennuksen uudella puolella viidennen kerroksen sivukäytävän perällä. Vuonna 1978 päästiin siihen verrattuna ruhtinaallisiin tiloihin: opettajat ja toimisto saivat vanhan puolen pohjakerroksesta kolme huonetta, joiden ikkunoista näkyi Senaatintori. Lisäksi opetuskäyttöön annettiin erillinen seminaarihuone. Tilojen kunniaksi opettajat järjestivät oikein avajaiset, joihin osallistui jopa kansleri Ernst Palmén. Tilaisuudesta on säilynyt valokuva, joka on julkaistu yliopiston englanninkielisessä tiedotuslehdessä Irmeli Tammivaaran artikkelin yhteydessä (Finnish for foreigners. – Newsletter 4/1983).

Suomi vieraana kielenä, 1980-luku

YLEISIÄ ASIOITA

Tutkinnonuudistus toi mukanaan tutkinto-opiskelijoille yleisopinnot ja niihin kuuluvat kielitaitovaatimukset. Kouluopintonsa ulkomailla suorittaneiden opiskelijoiden kielitaitovaatimukset määriteltiin opintoasiaintoimiston ehdotuksen mukaan niin, että heiltä vaadittiin kieliopintoja yhdessä opiskelijalle vieraassa, tiedekunnan tai osaston hyväksymässä kielessä ja lisäksi opinnoissa menestymisen edellyttämä määrä suomen tai ruotsin kielen opintoja tiedekunnan tai osaston harkinnan mukaan. (Osaston pöytäkirja 12.2.1980, 24 §.)

Keväällä 1981 opintoasiaintoimisto lähetti konsistorille laajan muistion ulkomalaisopiskelijoilta vaadittavasta suomen ja ruotsin kielen taidosta ja vastaavista kieliopinnoista. Siinä kuvataan mm. silloiset suomen opetuksen resurssit ja kurssit ja esitetään toimenpide-ehdotuksia. (Konsistorin pöytäkirja 13.5.1981.) (Liite 5.) (PK 27.5.1981/108).

Tammikuussa 1982 opintoasiaintoimisto esitti konsistorille tiedekuntien lausunnot muistiosta.

Kaikki tiedekunnat pitivät erittäin tärkeänä suomen ja ruotsin kielen opetuksen lisäämistä Helsingin yliopiston ulkomaalaisopiskelijoille ja painottivat lisäopetuksen mahdollisimman pikaista aloittamista. Erityispiirteistään johtuen tiedekunnat painottivat lisäksi ulkomaalaisopiskelijoiden suomen/ruotsin kielen opetuksen suhteen seuraavia seikkoja:

- teologinen tiedekunta pitää välttämättömänä ulkomaalaisopiskelijoiden suomen/ruotsin kielen taidon vaatimusten tiukentamista
- oikeustieteellinen tiedekunta pitää riittävää kotimaisten kielten taitoa keskeisenä edellytyksenä opintojen onnistumiselle
- lääketieteellisessä tiedekunnassa suomen/ruotsin riittävä hallinta on edellytys valintakokeen menestykselliselle suorittamiselle
- historiallis-kielitieteellinen osasto painottaa erityisesti hyvän yleiskielen opettamisen tärkeyttä. Näin ulkomaalaisopiskelijat saavat parhaan pohjan myöhemmin tarvittavan spesiaalikielen oppimiselle. Ruotsin kielen tehokurssiope-
tusta olisi kokeiltava.
- matemaattis-luonnontieteellinen osasto katsoo, että kielikurssin suorittamisen tulisi olla edellytyksenä aineopintojen aloittamiselle
- valtiotieteellinen tiedekunta edellyttää melko vaativien suomen kielen opintojen suorittamista opiskelun kuluessa. Ruotsin kielen kokeen opiskelijat voivat suorittaa vaadittavana vieraan kielen kokeena.

- maatalous-metsätieteellinen tiedekunta pitää suomen/ruotsin kielen taitoa opiskelun kannalta välttämättömänä, koska opetus ja suuri osa kurssikirjallisuudesta on suomen/ruotsin kielellä
- kasvatustieteiden osasto pitää tärkeänä suomen/ruotsin kielen opetuksen tehostamista, jotta ulkomaalaisopiskelijat voisivat edetä opinnoissaan suomenkielisiä vastaavassa ajassa.

Historiallis-kielitieteellisen osaston lausuntoa valmistelemaan oli määrätty 15.9.1981 (59 §) varadekaani, prof. Kaj B. Lindgren ja lehtori Eila Hämäläinen.

Tästä asiasta sattuu Eila Hämäläisen omissa muistiinpanoissa olemaan 24.9.1981 päivätty merkintä:

Osaston määräämän pikku toimikunnan kokous antoi lausuntonsa opintolautakunnan [opintoasiaintoimiston] viimekeväisestä suunnitelmasta ulkomaalaisten suomen taidon vaatimisesta ja opetuksesta. Olin keväällä Irmelin [Irmeli Tammi-vaara-Balaam] ryhmässä sitä laatimassa ja nyt lausuntoa antamassa! Lars Huldén ja Kai B. Lindgren ja Ulla Mansikkamäki [tiedekuntas sihteeri] muut jäsenet. Nopeasti nuo miehet sanoivat tai Lindgren melkein saneli mielipiteensä, joten ei siihen aikaa kulunut.

Keväällisestä tehtävästä on muistiinpanoihin kirjoitettu 7.4.1981:

Klo 11 Irmeli Tammivaara ym. ja Hannele ja Marja-Leena ja minä pidimme neuvottelun yliopiston ulkomaalaisten opiskelijoiden kielitaitovaatimuksista, joita ilm. nimenomaan valtiotieteellinen tiedekunta haluaa käsiteltävän. Aiomme anoa koko-voituksen intensiivikurssin pitämistä.

Lausuntojen yhteydessä opintoasiaintoimisto esitti uusien suomen kielen teho-kurssien perustamista vuosina 1982–1984 ja selosti suunnitelmaa orientaatio-kurssin ohjelmaan liitettävistä suomen ja ruotsin kielen diagnostisista kokeista. (Konsistorin pöytäkirja 13.1.1982.)

Kokeiden järjestämistä oli jo keväällä 1981 päätetty kokeilla, kun useat tiedekunnat olivat liittäneet orientaatiokurssin osaksi yleisopintoja. Kokeita perusteltiin seuraavasti:

Tarkoituksena on, että opiskelijan taito jommassakummassa kielessä mitataan ja hänet ohjataan tarvittaessa sopivalle kurssille. Tämä auttaisi opiskelijaa ohjelmansa suunnittelussa ja edistäisi opetusresurssien tarkoituksenmukaista käyttöä. (Konsistorin pöytäkirja 13.5.1981.)

Kokeilu toteutettiin syksyllä 1981: pidettiin suomen ja ruotsin tekstin ymmärtämiskoe ja kuullun ymmärtämiskoe; lokakuussa oli kokeiden palautus, jolloin keskusteltiin kieliopinto-ohjelmista. Ulkomaalaisopetuksen opettajat suunnittelivat, valvoivat ja arvostelivat suomen kokeet.

Seuraavan vuoden suunnitelmissa opintoasiaintoimisto esitti, että orientaatiokurssin yhteydessä syksyisin järjestetään suomen ja ruotsin kielen kokeet,

joiden perusteella heidät voidaan vapauttaa opetuksesta tai ohjata sopiviin kurssiryhmiin. Varojen anomisen yhteydessä toimisto kirjoitti konsistorille:

Orientaatiokurssista on saatu myönteiset kokemukset, ja erityisesti vuoden 1981 kurssi vastasi selvästi tarkoitustaan ja perehdytti opiskelijat varsin hyvin opintojen alkuvaiheessa tarpeellisiin asioihin. Käyttöön otetut uudistukset suomen ja ruotsin diagnostiset kokeet, kurssin vaatimaton loppukoe, kurssin sijoittaminen viikkoa aikaisemmaksi, osoittautuivat erinomaisiksi. (Konsistorin pöytäkirja 31.3.1982.)

OPETTAJAT

Virkavapaudet ja sairaus- ja äitiyslomat aiheuttivat koko kymmenluvuksi eripituisen viranhoidomääräysten ketjun. Osaston kokousten pöytäkirjoissa on tavan takaa esityksiä ja konsistorin pöytäkirjoissa määräyksiä ulkomaalaisopetuksen hoitamisesta. Tilannetta kuvatkoon seuraava luettelo.

Olli Nuutisen virkaa hoitivat vuorollaan Hannele Jönsson-Korhola, Marja-Leena Miettinen ja Leena Silfverberg. Marja-Liisa Steiner ja Maija-Hellikki Aaltio jakoivat edelleen ylimääräisen lehtorin toimen, mutta välillä Steiner määrättiin hoitamaan avoinna ollutta lehtoraattia ja hänen tilalleen tuli vähäksi aikaa Lasse Haverinen ja sitten Leena Silfverberg. Leena Silfverberg hoiti myös Hannele Jönsson-Korholan virkaa, samoin Salli-Marja Talasoja sekä Satu Saarinen ja Marja-Leena Miettinen. Satu Saarinen työskenteli myös Maija-Hellikki Aaltion ja Eila Hämäläisen sijaisena sekä tuntiopettajana. Eila Hämäläisen sijaisena toimivat lyhyen aikaa myös Kerttu Pohja, Jyrki Kalliokoski ja Eira Penttinen.

Syyslukukaudella 1983 opettajakuntaan liittyi Leila White, joka sai määräyksen opettaa kielikeskuksessa intensiivikurssilla. Syyslukukauden 1984 hän toimi suomen kielen laitoksessa vaihto-oppilaille järjestetyn kurssin opettajana, ja seuraavien vuosien ajan hänet määrättiin erilaisiin toimen- ja viranhoidotehtäviin.

Suomen kielen ja kulttuurin kursseja pitivät ulkomaalaisopetuksen opettajien lisäksi myös Laila Lehikoinen, Anneli Lieko, Martti Myllylä, Toini Rahtu ja Maria Vilkuna.

Marja-Liisa Steinerin ja Maija-Hellikki Aaltion toimenhoidossa tapahtui suuri parannus vuodenvaihteessa 1982–1983, kun heidän määräyksensä alettiin kirjoittaa niin, että he hoitivat koko tointa vuorokuukausin eivätkä enää niin, että heillä aina oli vain toimen puolikasta vastaava tuntimäärä. Marja-Liisa Steiner kertoi haastattelussa (10.2.1995, SKNA 16010: 1), että muutos vaikutti myönteisesti heidän eläkkeisiinsä, ja muisteli kiitollisena Eira Penttistä, joka oli ehdottanut tällaista ratkaisua.

Vuoden 1983 lopulla Olli Nuutinen anoi eroa virastaan. (Konsistorin pöytäkirja 21.12.1983.) Osaston 17.1.1984 pidetyn kokouksen pöytäkirjassa asiasta on merkintä:

Kansleri ilmoittaa myöntäneensä lehtori Erkki Olavi Nuutiselle hänen pyytämänsä eron ulkomaalaisopetuksen suomen kielen lehtorin virasta 1.1.1984 lähtien.

KIELIKESKUS

1970-luvulla kielikeskuksessa aloitetut intensiivikurssit jatkuivat 1980-luvulla yhden lukukauden mittaisina, ja kielikeskus palkkasi niiden opettajat. Syyslukukaudella 1980 suomen kielen intensiivikurssin pitivät Natalia Fedoroff ja Salli-Marja Talasoja (sittemmin Bessonoff). Kurssin päättäjäisten jälkeen molemmat keskittyivät opiskeluun: Natalia kirjoittamaan väitöskirjaa ja Salli-Marja pro gradu -tutkielmaa.

Kielikeskus perusti suomen kielen opetusta varten kolme tuntiopettajan tointa, kaksi päätoimista ja yhden sivutoimisen. Nämä toimet siirrettiin myöhemmin suomen kielen laitokseen (selostus edempänä), ja seuraavalla vuosikymmenellä ne muutettiin päätoimisen tuntiopettajan viroiksi. Opettajina toimivat Salli-Marja Talasoja, Anna-Liisa Lepäsmä ja Marja-Leena Miettinen. Heillä oli edessään pitkä ura.

Muita kielikeskuksen tai suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopiskelijoiden opettajia olivat 1980-luvulla Marketta Huitu, Seija Korhonen, Marketta Majapuro, Satu Paavola (sittemmin Grünthal), Leila Pihlajaniemi, Marjatta Vilkamä-Viitala, Kirsi Vanttinen ja Leila White.

Kielikeskus joutui anomaan lisävaroja selviytyäkseen suurten ryhmien opettamisesta. Konsistorin pöytäkirjassa 26.1.1983 on liitteenä seuraava kielikeskuksen johtajan Matti Rissasen kirje:

Suomen kielen alkeiskurssien osanottajamäärä on jatkuvasti kasvanut. Tänä kevät-lukukautena (1983) pystyttiin perustamaan vain kaksi neljän viikkotunnin alkeisryhmää. Toiseen ryhmään on tähän mennessä ilmoittautunut noin 50 henkeä ja toiseen noin 80 henkeä. Kahdeksankymmenen hengen ryhmässä eivät opintosaa-vutukset voi olla edes tyydyttävät, ja opiskelijat turhautuvat. Eniten tilanteesta kärsivät maahamme eri aloja opiskelemaan tai tutkimaan saapuneet ulkomaalaiset, joiden pitäisi nopeasti hankkia riittävä suomen kielen taito.

Tilanne toistuu lukukausittain, ja sen korjaamiseksi olisi löydettävä pysyvämpi ratkaisu. Poistaaksemme tämänhetkisen kriisitilanteen anomme varoja tuntiopettajan palkkaamiseen neljää viikkotuntia varten, jotta iso ryhmä voidaan jakaa lukukauden loppuun asti (1.2.–10.5.1983).

Myöhemminkin kielikeskuksen oli anottava lisävaroja ja kuvailtava ylisuuria ryhmiä. Liian suuret kielenopetusryhmät eivät olleet vain suomen kielen ulkomaalaisopetuksen ongelma, mutta, kuten kielikeskuksen johtaja Ossi Ihalainen kirjoitti, ”suomen kursseilla vaikeuksia lisää se, että oppilailla ei ole yhteistä kieli-, kulttuuri- ja opiskelutaustaa vaan ryhmät ovat erittäin epäyhtenäisiä” ja oppilaat pitäisi voida jakaa pienempiin ryhmiin. (Konsistorin pöytäkirja 5.10.1983, 30.11.1983, 28.11.1984.)

Vuosikymmenen lopulla tapahtui opetusasioissa suuri muutos: päätoimiset tuntiopettajat siirrettiin 1.8.1987 lukien kielikeskuksesta suomen kielen laitokselle. Konsistori oli 28.11.1984 asettanut työryhmän pohtimaan ulkomaalaisten kielenopetukseen ja neuvontaan liittyviä järjestelyjä. Työryhmä esitti,

1. että suomen kielen opetus keskitetään kokonaan suomen kielen laitokselle, mikä merkitsee käytännössä sitä, että kahteen päätoimiseen ja yhteen sivutoimiseen tuntiopettajan toimeen varatut kurssipalkkiovarat siirretään historiallis-kielitieteelliselle osastolle suomen kielen ulkomaalaisopetusta varten
2. tuntiopetusvaroja lisätään siten, että kahden päätoimisen ja yhden sivutoimisen tuntiopettajan sijasta saataisiin kolme päätoimista tuntiopettajaa

Ja konsistori teki päätöksen:

Päätettiin siirtää 2 päätoimista ja yksi sivutoiminen tuntiopettaja kielikeskuksesta suomen kielen laitokselle 1.8.1987 lukien sekä muuttaa yksi sivutoiminen tuntiopettaja päätoimiseksi historiallis-kielitieteellisen osaston kurssipalkkiovaroilla ja yksi osavuotinen (9 kk/v) toimistosihteeri kokovuotiseksi. (Konsistorin pöytäkirja 4.3.1987.)

Siirto on kirjattu myös kielikeskuksen johtokunnan kokouksen pöytäkirjaan 10.4.1987:

Konsistori on 4.3.87 päättänyt siirtää suomen kielen ulkomaalaisopetuksen kielikeskuksesta kokonaisuudessaan suomen kielen laitokselle.

KORKEAKOULUJEN ULKOPUOLELTA TULEVIEN OPETUS

1980-luvulla ruvettiin kiinnittämään huomiota siihen, miten runsaasti suomen kielen ulkomaalaisopetuksen kursseille osallistui henkilöitä, jotka eivät olleet kirjoilla yliopistossa tai muussa Helsingin seudun korkeakoulussa. Yliopiston kurssit olivat kauan olleet avoimia kaikille, mutta nyt resurssit eivät enää riittäneet kaikkien kursseille pyrkivien opettamiseen. Historiallis-kielitieteellisen osaston toiminta- ja taloussuunnitelmassa vuosiksi 1987–1990 kirjoitettiin:

Suomen kielen laitoksessa annetaan n. 800 korkeakoulujen ulkopuoliselle ulkomaalaiselle suomen kielen opetusta. Koska olemassa olevat resurssit tarvitaan

yliopiston ja Helsingin seudun korkeakouluissa opiskelevien ulkomaalaisten opettamiseen, osaston on saatava ulkopuolisten opettamiseen noin 200 000 mk vuodessa. (Osaston pöytäkirja 30.4.1985.)

Sama teksti toistuu vuosiksi 1988–1992 tehdyssä suunnitelmassa. (Pöytäkirja 13.5.1986.) Vuonna 1987 tilanne muuttui. Kun opetus keskitettiin suomen kielen laitokseen, yliopiston ja sen yhteistyökorkeakoulujen ulkopuoliset opiskelijat ohjattiin Helsingin seudun kesäyliopistoon, joka järjesti kursseja talvisinkin. Talvikauden opetus siirrettiin 1991 kielikeskukseen, joka aloitti suomen kielen opetuksen kaikille avoimena maksupalveluopetuksena. Syksystä 1993 siirrettiin myös pääkaupunkiseudun yhteistyökorkeakoulujen ulkomaalaisopiskelijat suomen kielen laitoksesta kielikeskuksen kursseille. (Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa. Projektin loppuraportti. 1994.)

Jo vuonna 1983 alettiin pohtia ongelmaa, jonka aiheutti se, että kansainvälisten nuorisovaihtojärjestöjen stipendiaatit osallistuivat suomen kursseille. Ulkomaalaisopetuksen opettajat kutsuivat järjestöjen edustajia kokoukseen neuvottelemaan asiasta. Kokous pidettiin 21.10.1983. Kutsukirjeessä oli ongelma ilmaistu selvästi: ”Kursseille osallistuvat kouluikäiset stipendiaatit muodostavat useilla ilta-kursseilla suurehkon yhtenäisen ryhmän, joka joskus haittaa koko opetusryhmän työskentelyä.” Kokouksessa opettajat selostivat yliopiston ulkomaalaisopetuksen periaatteita ja käytäntöä ja ehdottivat mietittäväksi, olisiko järjestöjen mahdollista kustantaa stipendiaateilleen yhteistä suomen kielen opetusta. Keskustelun jälkeen päätettiin esittää järjestöjen johtokunnille, että järjestöt anoisivat yhdessä opetusministeriöltä varoja opettajan palkkaamiseen. Opettajien ehdotuksen mukaan laadittu anomus allekirjoitettiin 25.11.1983. (Ulkomaalaisopetuksen opettajainkokousten pöytäkirja vuodelta 1983.)

VIRANTÄYTTÖASIOITA

Kevätlukukaudella 1982 julistettiin haettavaksi ulkomaalaisopetuksen suomen kielen lehtorin virka, joka oli ollut avoinna 1.7.1979 lukien. (Osaston pöytäkirja 23.2.1982.)

Virkaa hakivat Eeva Airava, Veli Eerolainen, Leena Häkli, Hannele Jönsson-Korhola, Leena Kannosto, Aili Kämäräinen, Klaus Laalo, Hannu-Pekka Lappalainen, Asta Salumäki, Leena Silfverberg, Salli-Marja Talasoja, Antti Vesterinen. (Osaston pöytäkirja 20.4.1982, 41 §.)

Airava, Kämäräinen, Laalo, Salumäki, Talasoja ja Vesterinen peruuttivat hakemuksensa, ja Eerolaisen hakemus raukesi, koska hän ei saapunut antamaan ope-

tusnäytettä. Opetusnäytteen tulivat antamaan Häkli, Jönsson-Korhola, Kannosto, Lappalainen ja Silfverberg. Opetusnäyte- ja pätevyyslausunnon perusteella osasto katsoi Jönsson-Korholan ja Silfverbergin päteviksi ja asetti heidät ehdolle virkaan, Jönsson-Korholan ensimmäisessä sijassa. (Osaston pöytäkirja 25.5.1982, 52 §.)

Kansleri nimitti Hannele Jönsson-Korholan virkaan 1.8.1982 lukien. (Konsistorin pöytäkirja 4.8.1982.)

Tämän virantäytön yhteydessä historiallis-kielitieteellinen osasto päätti kokouksessaan 6.4.1982 esittää Helsingin yliopiston lehtoriasetuksen pykälän 5 b muuttamista seuraavaan asuun (muutosehdotus alleviivattu):

Ulkomaalaisopetuksen suomen kielen lehtorin viran haltijalta vaaditaan yleisten kelpoisuusehtojen lisäksi, että hänellä on suomi sivistys- ja äidinkielenään tai että hän hallitsee sitä syntyperäisen tavoin, että hänellä on ylin arvosana tai syventävät opinnot suomen kielessä (tai itämerensuomalaisissa kielissä tai suomalais-ugrilaisessa kielentutkimuksessa tai muun korkeakoulun vastaavassa aineessa) ja että hän hallitsee opetettavan alan hyvin. Hänen tulee osoittaa opetustaitonsa sekä suomeksi että sillä vieraalla kielellä, joka ilmoitetaan hakujulistuksessa.

Aikaisemman asetuksen pykälässä 5 § vastaava kohta kuului:

— että hänellä on suomi äidin- ja sivistyskielenään sekä että hän on suorittamassaan tutkinnossa osoittanut perusteellista kielitieteellistä oppineisuutta.

Osasto perusteli muutosesitystä seuraavasti:

Aiemman asetuksen vaatimus siitä, että viran haltijalla tulee olla ”suomi äidin- ja sivistyskielenään” on ulkomaalaisopetuksen kannalta liiallinen, koska se karsinee hakijoista ne kaksikieliset, jotka ovat opiskelleet ruotsinkielisissä oppilaitoksissa. Siksi vaatimukseen esitetään nyt lisättäväksi vaihtoehto suomen kielen hallinnasta syntyperäisen tavoin. Lisäksi vaaditaan opetettavan alan hyvä hallinta.

Aiempi asetetus edellytti viran haltijalta tutkinnossa osoitettua ”perusteellista kielitieteellistä oppineisuutta”. Tämä vaatimus on liian väljä. Opetus edellyttää, että tutkintoon sisältyy laajin oppimäärä suomen kielessä tai sen lingvistisesti suuntautuneissa lähiaineissa.

Konsistori päätti 5.5.1982 esittää kanslerille pykälän muuttamista.

Kevätlukukaudella 1987 oli haettavana ulkomaalaisopetuksen suomen kielen ylimääräisen lehtorin toimi. Sitä hakivat Salli-Marja Bessonoff, Juhani Hiirikoski, Johanna Heimonen, Marketta Huitu, Matti Larjavaara, Anna-Liisa Lepäsmä, Marja-Leena Miettinen, Jyrki Nummi, Leila Pihlajaniemi, Satu Saarinen, Asta Salumäki, Leena Silfverberg, Leila White, Marjatta Vilkamä-Viitala ja Jouni Virolainen. (Osaston pöytäkirja 17.3.1987, 45 §.)

Marketta Huitu peruutti hakemuksensa, ja hakijoiden Heimonen, Hiirikoski ja Virolainen hakemukset raukesivat, kun he eivät tulleet antamaan opetusnäytettä. Osasto hyväksyi Salli-Marja Bessonoffin, Matti Larjavaaran, Anna-

Liisa Lepäsmaan, Marja-Leena Miettisen, Jyrki Nummen, Leila Pihlajaniemen, Satu Saarisen, Leena Silfverbergin, Leila Whiten ja Marjatta Vilkkamaa-Viitalan opetusnäytteet. Erinomaista opetustaitoa osoittivat Lepäsmaa, Silfverberg ja White. Asta Salumäki peruutti hakemuksensa. (Pöytäkirja 12.5.1987, 46 § ja 26.5.1987.)

Professorit Mikko Korhonen ja Pentti Leino pohtivat pätevyyden arvioimisen kriteerejä, koska hakijoiden meriitit olivat erityyppisiä. Heidän lausuntonsa perusteella osasto päätti esittää, että toimeen määrätään ensimmäisessä sijassa fil. kand. Leena Silfverberg, toisessa sijassa fil. lis. Jyrki Nummi ja kolmannessa sijassa fil. tri Matti Larjavaara.

Kansleri määräsi toimeen Leena Silfverbergin 1.8.1987 lukien. (Konsistorin pöytäkirja 5.8.1987.)

1980-luvun lopulla julistettiin haettavaksi Olli Nuutiselta vapautunut yp. lehtorin virka. Sitä hakivat Hannele Jönsson-Korhola, Jyrki Kalliokoski, Kimmo Kettunen, Aili Kämäräinen, Heikki Mansikkaniemi, Marja-Leena Miettinen, Eero Ranta, Kirsi Siitonen, Leena Silfverberg ja Leila White (joka peruutti hakemuksensa). Osasto päätti myöntää hakijoille pätevyytymisaikaa 6.3.1990 saakka. (Osaston pöytäkirja 28.11.1989, 56 §.)

TOIMISTOSIHTTEERI

1980-luvulla toteutui opettajien suuri toive: ulkomaalaisopetukseen saatiin toimistoapulainen. Konsistorin pöytäkirjassa 3.11.1982 on merkintä:

Historiallis-kielitieteellinen osasto esittää, että myönnettäisiin 8029,20 mk toimistosihteerin palkkaamiseksi kahden kuukauden ajaksi suomen kielen ulkomaalaisopetuksen toimistoon. Esitys liitteenä.

(Liite 6: PK 3.11.1982/40, kirjoittaneet Eila Hämäläinen, Hannele Jönsson-Korhola ja Leena Silfverberg.)

Lehtorien vetoamus teki tehtävänsä. Konsistori myönsi varat ajaksi 15.11.–15.12.82 ja 15.1.–15.2.83. Seuraavan kokouksen (8.12.92) virkamääräysliitteessä on tieto:

Prof. Eero Kiviniemi esittää, että fil. yo Satu Maria Saarinen palkataan suomen kielen ulkomaalaisopetuksen toimistoon ts. toimistosihteeriksi 15.11.–15.12.82 ja 15.1.–15.2.83.

Ulkomaalaisopetuksen vanhojen arkistopaperien joukossa on jo 25.2.1980 suomen kielen laitoksen esimiehelle kirjoitettu kirje, jossa lehtorit tiedustelivat, voiko esimies ryhtyä toimiin sen hyväksi, että ulkomaalaisopetukseen voitaisiin luku-

kausien ajaksi palkata vaikkapa puolipäiväinen toimistoapulainen. Kirjeessä korostetaan, että lehtorit antavat mielellään neuvoja ja ohjausta ja haluavat kaikin voimin lisätä suomen kieltä ja sen opiskelua kohtaan tunnettua kiinnostusta, mutta he katsovat, ettei aika riitä kaikkien tehtävien kunnolliseen hoitamiseen. He huomauttavat, että suomen kielen laitoksen amanuenssilla ja toimistoapulaisella on yllin kyllin työtä ilman ulkomaalaisten palveluakin, ja yliopiston ulkomaalaisten neuvoja taas ei voi opastaa suomen kielen opetusta ja opiskelun sisältöä koskevissa asioissa.

Tämän kirjeen kohtalosta ei ole mitään tietoa osaston pöytäkirjoissa. Mutta Eila Hämäläisen muistiinpanoissa 6.3.1980 kerrotaan, että yritetty on:

PV:n⁹ ja Eero Kiviniemen kanssa rehtorin vastaanotolla; aiheena oli tiedustelumme mahdollisuudesta saada ulkomaalaisopetukseen toimistoapulainen. Rehtori kuunteli suojeasti ja pyysi saada tulla käymään toimistossamme; teimme siis sinne pienen retken. Rehtori oli myönteellinen. Rahahan tässä vain on ongelma.

Syksyllä 1980 toimistoapulaisasiaa pidettiin esillä myös UKAN¹⁰:n avulla, kun sen pääsihteeri Maija Kainulainen ja jäsen Eila Hämäläinen kävivät neuvottelemassa muutamista asioista suunnittelutoimiston päällikön Heikki Lammen ja kielikeskuksen työntekijöiden kanssa. (Eila Hämäläisen muistiinpanot 20.10 ja 31.10.1980.)

Tammikuussa 1983 lehtorit kääntyivät taas osaston puoleen, kiittivät saamastaan avusta ja pysyivät toimistoon työntekijää myös lukuvuodeksi 1983.

Toimistoapulaisen tehtäviä hoiti erinomaisesti suomen kielen opiskelija Satu Saarinen. Opiskelija Saarinen toimitti kaikki toimistotyöt ripeästi ja itsenäisesti, mikä helpotti huomattavasti opettajien työtä ja antoi mahdollisuuden paneutua tehokkaammin opetuksen suunnitteluun. Toivoisimme voivamme jatkaa samoissa olosuhteissa ja siksi anomme varoja puolipäiväistä toimistoapulaista varten. Toivomme voivamme pitää opiskelija Satu Saarisen. (Kirje 14.1.1983.)

Pöytäkirjoista näkyy asiaa käsitellyn osaston kokouksessa 18.1.1983 (31 §) ja 15.2.1983, jolloin pöytäkirjassa on merkinnät:

Yliopiston kvestuuri ilmoitti osastolle konsistorin myöntäneen varat puolipäiväisen työsopimussuhteisen toimistosihteerin palkkaamiseksi suomen kielen ulkomaalaisopetuksen toimistoon kuudeksi kuukaudeksi v. 1983.

Prof. Eero Kiviniemi esittää, että HuK Satu Saarinen palkataan suomen kielen ulkomaalaisopetuksen toimiston osa-aikaiseksi ts. toimistosihteeriksi (20 t/viikko) ajaksi 16.2.–15.5.1983 ja 10.9.–10.12.1983.

9 Pertti Virtarannan

10 UKAN = opetusministeriön alainen Ulkomaanlehtori- ja kielikurssiasiain neuvottelukunta; liitetty vuonna 1998 Kansainvälisen henkilövaihdon keskuksen CIMoon.

Konsistorin kokoukseen asia pääsi 2.3.1983, ja Satu Saarinen sai määräyksen.

Toimistosihteerin saamista jouduttiin sitten anomaan jälleen lukuvuodeksi 1984, samoin lukuvuosiksi 1985 ja 1986. Lehtorien kirjeissä kuvataan vetoavasti ulkomaalaisopetuksen opettajakunnan tehtäviä. (Liite 7: Kirjeet 14.10.1983, 23.9.1984 ja 18.10.1985.) Lokakuussa 1985 kirjoitettu kirje päättyi sitten osaston puollon kanssa konsistorin kokoukseen 4.12.1985. Konsistorin pöytäkirjasta käy ilmi, että jokavuotisten anomusten aika päättyi:

116 § Myönnettiin varat ulkomaalaisopetukseen toimistosihteerin palkkaamiseen 9 kuukaudeksi vuosittain.

Kaksi vuotta myöhemmin konsistori päätti eräiden muiden järjestelyjen yhteydessä muuttaa toimistosihteerin osavuotisen toimen kokovuotiseksi. (Pöytäkirja 4.3.1987.)

Toimistosihteerinä työskentelivät 1980-luvulla eripituisina aikoina Satu Saarinen, Satu Paavola, Marketta Majapuro, Kirsi Mikonsaari, Seija Korhonen, Johanna Heimonen, Sanna-Marja Tuomi, Tuija Lassila, Kirsi Kallio, Antti Manni ja Anja Haaparanta.

SUOMEN KIELI JA KULTTUURI, SKK

1970-luvulla perustetusta oppiaineesta Suomen kieli ja kulttuuri tuli 1980-luvulla yhä laajempi ja monipuolisempi kokonaisuus, ”opintokokonaisuus” tutkinnon uudistuksessa käyttöön otetun termin mukaan. Sen laajuudeksi tuli 15 opintoviikkoa, joka vastasi entistä approbaturia. Skk:n aineopintojen opintojaksot olivat aluksi seuraavat: Suomen kielen kirjallinen ja suullinen käyttö, suomen kielioppi, suomen kielen kehitys ja alueellinen ja sosiaalinen vaihtelu, kielitieteen peruskurssi, fonetiikan perusteet, Suomen kirjallisuus ja Suomi-tietous. Vuosikymmenen puolivälissä kielitiede ja fonetiikka poistuivat opintojaksojen joukosta; mahdollisesti ne suoritettiin osana yleisopintoja.

Myöhemmin Skk:n laajuus nostettiin 20 opintoviikoksi, ja syyslukukaudesta 1988 alkaen 35 opintoviikoksi. Opinto-oppaan tutkintovaatimuksissa selitettiin silloin, että Suomen kielen ja kulttuurin voi korottaa sivuaineeksi suorittamalla 20 opintoviikon lisäksi 15 opintoviikkoa suomen kielen suomalaisille tarkoitetuista tutkintovaatimuksista. Tähän täytyi pyytää lupa historiallis-kielitieteelliseltä osastolta. 35 ov oli silloin tutkinnon sivuaineen laajuus.

Suomen kielen ja kulttuurin opiskelija voi myös saada suomen kielen opiskeluoikeuden joko suorittamalla tasokokeen tai suorittamalla vähintään hyvin

tiedoin Skk-kokonaisuudesta opintojaksot Suomen kielen kirjallinen ja suullinen taito sekä Suomen kieliooppi.

Kevätlukukaudella 1985 lehtorit Eila Hämäläinen ja Hannele Jönsson-Korhola esittivät osastolle ja osasto edelleen konsistorille, että konsistori myöntäisi varat Suomen historian kurssia varten lukuvuodeksi 1985–1986. Konsistori myönsi määrärahan 26 tuntia varten tiedekunnilta säästyvistä tuntiopetusmäärärahoista. (Osaston pöytäkirja 2.4.1985, 24 § ja konsistorin pöytäkirja 15.5.1985, 91 §.)

Konsistorin pöytäkirjaan on liitetty myös lehtorien kirjoittama perustelu:

Suomen kielen ja kulttuurin tutkintovaatimuksiin kuuluu kielitaidon ja kielentuntemuksen lisäksi Suomen kirjallisuutta ja maantuntemusta (ns. Suomi-tietous). Maantuntemuksen osuus, johon sisältyy sekä Suomen historiaa että kulttuurielämän ja kansankulttuurin eri puolien tuntemusta, suoritetaan yleensä kurssikirjallisuuden avulla. Kuitenkin on osoittautunut, että opiskelijoille olisi etua siitä, jos heille voitaisiin järjestää luentokurssi. Kurssikirjallisuus on suomalaisille laadittua, ja ulkomaalaisen, jonka kielitaito ja taustatiedot ovat puutteelliset, on vaikea ymmärtää yhteyksiä pelkästään lukemalla. Opettajalta opiskelijan on mahdollista suoraan kysyä epäselviä asioita. Luentokurssiin olisi tarkoitus liittää myös kulttuurin eri aloja valaisevia ekskursioita.

Ulkomaalaisopetuksen suomen kielen lehtorit ovat joinakin vuosina järjestäneet kulttuuriluentoja ja tutustumiskäyntejä, mutta historian kurssin pitämiseen tarvitaan asiantuntija historian alalta. Syyslukukaudella 1984 piti fil. maist. Rauno Endén Suomen kielen ja kulttuurin opiskelijoille tarkoitetun Suomen historian kurssin. Siihen osallistui 36 opiskelijaa. Kokemus osoitti, että kurssi on erittäin hyödyllinen mutta että yhden lukukauden kahden viikkotunnin kurssilla on vaikea ehtiä käsitellä edes Suomen historian pääpiirteitä.

Toivomme, että ensi lukuvuonna 1985–1986 olisi mahdollisuus järjestää kahden lukukauden kurssi Suomen historiasta (13 viikkoa x 2 tuntia ja 15 viikkoa x 2 tuntia).

Rauno Endén piti sitten Suomen historian kurssin tai Suomi-tietous-nimellä esitellyn luentokurssin useana lukukautena.

Suomi-tietous-luentoja ovat 1980-luvulla pöytäkirjojen tuntiopetusmääräysten mukaan pitäneet myös dos. Sakari Tuhkanen, fil. tri Harry Zilliacus, fil. kand. Marketta Huitu, fil. kand. Rakel Kallio, fil. tri Anneli Mäkelä-Alitalo, yht. lis. Ilkka Tervonen, fil. tri Martin Kusch, fil. kand. Leena Hannula ja fil. kand. Riitta Valkeila.

Suomen kielen ja kulttuurin sivuaineopiskelijoiden opetukseen saatiin apua myös suomen kielen laitoksen opettajilta: Anneli Lieko piti fonetiikan peruskursseja, Maria Vilksen ja Martti Myllylä kielitieteen peruskursseja ja Laila Lehikoinen suomen kielen kehitys ja vaihtelu -kursseja.

KEHITTÄMISSUUNNITELMIA

Vuonna 1983 opetusministeriö myönsi Helsingin yliopistolle 30 000 markan suuruisen määrärahan, jonka turvin oli määrä tehdä selvitys suomalaisissa korkeakouluissa opiskelevien ja muiden Suomessa olevien ulkomaalaisten suomen kielen opetuksesta korkeakouluissa. (Opetusministeri Kaarina Suonion ja ylitarkastaja Leena Pirilän allekirjoittama kirje 1.3.1983; Kirje on Skk:n varastossa olevien paperien joukossa.)

Tutkimuksen teki Marja-Riitta Vehviläinen. Se valmistui vuoden 1985 helmikuussa ja ilmestyi opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisusarjassa. Vehviläinen selvitti mm., millaista suomen taitoa korkeakouluissa ulkomaalaisilta opiskelijoilta vaaditaan, mitä suomen kursseja järjestetään, paljonko opiskelijoita ja opettajia ja minkälaisia kehittämistarpeita alalla on. Yksi luku käsittelee toimenpide-ehdotuksia. Ne koskevat esimerkiksi kurssien järjestämistä, ryhmien kokoon vaikuttamista ja oppimateriaaleja. Ehdotuksen mukaan korkeakoulujen ulkomaalaisopetuksen henkilöstö olisi vakinaistettava ja tehtävä päätoimiseksi ”niissä korkeakouluissa, joissa koulutuksen järjestämiseen on ilmennyt jatkuvaa tarvetta”. Helsingin yliopiston ulkomaalaisopetuksesta olisi kehitettävä ”maan ulkomaalaisopetuksen keskusyksikkö”, ja opettajavoimiin olisi saatava mm. apulaisprofessorin virka. Professuuri olisi tarpeen, jotta voitaisiin edistää alan tutkimusta. Tarvittaisiin myös opettajien täydennyskoulutusta. (Vehviläinen 1985.)

Helsingin yliopiston tiedekunnat toimittivat syksyllä 1985 konsistorin pyytämät lausunnot Vehviläisen selvityksestä, ja konsistori lähetti yliopiston lausunnon opetusministeriölle. (Konsistorin pöytäkirja 13.11.1985, 112 §.) (Tiedekuntien lausunnot ja rehtorinvirastossa laadittu lausuntoluonnos: Liite 8.)

Suomea opettavat tahot vetosivat tapaamistensa yhteydessä Vehviläisen raporttiin. Elokuussa 1985 pidetyillä ulkomaanlehtoriapäivillä velvoitettiin Ulkomaanlehtoriyhdistys ry:n hallitus esittämään Helsingin yliopiston historiallis-kielitieteelliselle osastolle lehtorien kantana, että ulkomaalaisopetuksen apulaisprofessorin perustamista olisi kiirehdittävä. Yhdistyksen hallitus lähetti osastolle kirjeen, jossa se perusteli viran tarvetta viittaamalla alan tutkimuksen ja valmennus- ja täydennyskoulutuksen tarvitsemaan tukeen. Viran sijoittamisesta yhdistys kirjoitti:

Ulkomaanlehtorit ry. katsoo, että apulaisprofessuuri tulisi perustaa nimenomaan Helsingin yliopistoon, koska ulkomaalaisopetus on siellä laajinta ja monipuolisinta, opettajia ja opiskelijoita eniten. Helsingissä annetaan myös alan arvosanaopetusta, joka jo sinänsä vaatisi apulaisprofessorin olemassaoloa. Sijoituspaikasta huoli-

matta apulaisprofessorin tulisi tietysti palvella kaiken ulkomaalaisopetuksen tarpeita. (Liite 9: Kirje 24.10.1985.)

Korkeakouluissa suomea vieraana kielenä opettavat opettajat kokoontuivat joulukuussa 1985 Jyväskylässä ja kirjoittivat puolestaan opetusministeri Gustaf Björkstrandille kirjeen, jossa he vaativat Vehviläisen selvityksessä ehdotettujen toimenpiteiden toteuttamista.

Helsingin yliopiston ulkomaalaisopetuksen toimipisteeseen olisi perustettava Suomen kielen ja kulttuurin apulaisprofessorin virka, jonka toimenkuvaan kuuluisi Suomen kielen ja kulttuurin aineopetuksen ohella tehdä ja ohjata tutkimustyötä, joka kohdistuu suomen opettamiseen vieraana kielenä, sekä aloittaa ulkomaalaisopetuksen opettajien täydennyskoulutus.

Suomen ulkomaalaisopettajien peruskoulutus olisi järjestettävä luomalla suomen kielen ainelaitoksiin syventävien opintojen suuntautumisvaihtoehto, joka valmentaisi suomen opettamiseen vieraana kielenä.

Kirjeessä esitetään myös, että Korkeakoulujen kielikeskukseen olisi perustettava tutkijan toimi, jotta voitaisiin hyödyntää jo olemassa olevaa tutkimusta – opettajien tekemää ja opinnäytetöinä syntynyttä – ja soveltaa sitä esimerkiksi oppimateriaalin laadinnassa. (Kirje on allekirjoitettu 14.12.1985. Allekirjoittajat ovat Helsingin, Joensuun, Jyväskylän, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistosta sekä Åbo Akademista. – Kirjeen kopio on Skk:n varastossa.)

Ulkomaalaisopetuksen kehittäminen oli useasti esillä historiallis-kielitieteellisen osaston ja konsistorin kokouksissa. Esimerkiksi osaston kokouksessa 31.3.1987 viitattiin opetusministeriön keväällä 1986 tekemään esitykseen, että historiallis-kielitieteellisessä osastossa ryhdyttäisiin kouluttamaan suomen kielen opettajia ruotsinkielisiin kouluihin.

Yliopisto suhtautui asiaan myönteisesti (Konsistorin lausunto 29.10.1986) ja esitti, että apulaisprofessorin virka perustettaisiin yhteisesti sekä tätä koulutusta että suomen kielen ulkomaalaisopetusta varten. Molemmissahan on kysymys suomen kielen opettamisesta vieraana kielenä. Samaan yksikköön voitaisiin kytkeä myös ulkomaille aikovien suomen kielen lehtoreiden koulutus siltä osin, kuin se koskee suomen kielen opettamista vieraana kielenä vieraissa olosuhteissa. Tämä koulutus on Suomessa kokonaan järjestämättä, – –.

Suomen opettaminen vieraana kielenä on kasvanut niin laajamittaiseksi, että tarvitaan välttämättä tutkimusta, joka on erikoistunut juuri tämän alueen menetelmiin ja sisältöjen kehittämiseen ja kokeiluihin. Apulaisprofessorin ja assistentin tehtävänä olisi organisoida alaan liittyvä tutkimus ja pitää huolta siitä, että alalle saataisiin jatkuvasti uusia tutkijoita.

Apulaisprofessorin ja assistentin virkojen perustamista pidettiin esillä useissa toiminta- ja taloussuunnitelmissa, henkilöstösuunnitelmissa ja virkabudjettiesityksissä. Esitykset eivät kuitenkaan vielä 1980-luvulla toteutuneet.

ULKOMAALAISTEN OPISKELIJOIDEN YLEISOPINNOT JA SUOMEN KIELEN PERUSOPINNOT

Suomen peruskurssit suorittavien opiskelijoiden työmäärä oli mittava. Esimerkiksi opiskelijalla, joka osallistui kahden lukukauden mittaiseen intensiivikurssiin, oli oppitunteja yhteensä 420 tuntia ja kotitehtäviä saman verran, viikoittain välikokeita ja loppukuulustelu. Yhtä paljon työtä tekivät hitaammilla kursseilla neljä lukukautta opiskelevat. Suorituksesta opiskelijat saivat neljä opintoviikkoa. 1980-luvun lopulla suomen kielen laitos puuttui asiaan ja esitti osastolle suomen kielen perusopintojen laajuuden muuttamista neljästä opintoviikosta kymmeneen opintoviikkoon. Esityksen perusteluissa selitettiin, millä tavoilla perusopinnot voitiin suorittaa ja millainen epäsuhta työmäärän ja opintoviikkomääräittelyn välillä on. Lisäksi kiinnitettiin huomiota syntyneisiin ongelmiin:

Epäkohdasta aiheutuvia ongelmia on syntynyt etenkin ulkomaalaisten vaihto-opiskelijoiden ja stipendiaattien suoritusten ollessa kyseessä. Näiden opiskelijoiden omat ulkomaiset yliopistot ovat usein vaatineet tietyn määrän suorituksia opiskeluoikeuden säilyttämisen tai apurahan myöntämisen ehtona. Ulkomaalaisopetuksen opettajat ovatkin joutuneet täydentämään opintosuoritusotteita liittein, joissa on selostettu suoritusten todellinen työmäärä ja vaatimukset. Menettely, joka on välttämätön opiskelijoiden kannalta, kohtelee kuitenkin samalla eriarvoisesti osastossa tutkintoa suorittavia ulkomaalaisia opiskelijoita.

Kymmenenkin opintoviikkoa oli laitoksen mielestä liian pieni määrä, mutta se pystyttiin rinnastamaan suomalaisten opiskelijoiden yleisopintovaatimuksiin. Laitos esitti, että opintoviikkomäärän lisäys toteutettaisiin poistamalla vaatimuksista joukko opintojaksoja; poistot perusteltiin seikkaperäisesti. Lopuksi korostettiin, että muutoksella oli kiire, koska kansainvälinen opiskelijavaihto kasvoi koko ajan.

Osasto päätti tehdä esitetyt muutokset. (Pöytäkirja 5.9.1989, 37 § ja sen liite.)

KOULUTUSTA

1980-luvulla alettiin pitää kursseja suomea vieraana kielenä opettaville tai sellaisiksi haluaville.

UKAN (Ulkomaanlehtori- ja kielikurssiasiain neuvottelukunta) suunnitteli keväällä 1982 seminaarin, jonka tarkoitus oli evästää tulevia suomen kielen ja Suomen kulttuurin ulkomaanopettajia. Kurssi pidettiin 14.–23.7.1982 Helsingin yliopistossa. Osallistujia oli 12; heistä kolme toimi lehtorina ulkomailla, kaksi opetti Vietnamin pakolaisia. Kurssin johtaja oli UKANin pääsihteeri Maija Kainulainen, ja seminaarin työskentelyä ohjasi Eila Hämäläinen. Osanottajat pitivät alustuksia erilaisista opetukseen liittyvistä asioista. Olli Nuutinen luennoi suomesta vieraana kielenä. Maija Kainulainen selosti ulkomaanlehtorin toimenkuvaa ja suhdetta asemamaan yliopistoon ja esitteli Suomen kulttuuriviennin laitoksia ja järjestöjä. Ulkoministeriön edustajat pitivät seminaarilaisille luentoja ulkoasiainhallinnosta, Suomen ulkopolitiikan päälinjoista ja protokollakysymyksistä. (Kurssin ohjelma ym. papereita on Skk:n varastossa. Ohjelmassa kurssia nimitetään auskultointikurssiksi.)

UKAN järjesti vuosittain ulkomaanlehtoreilleen opinto- ja neuvottelupäivät keuhällä Suomessa. 13.–15.8.1984 tilaisuus järjestettiin Espoon Hanasaassa ja Keilaniemessä, ja tällä kertaa mukaan kutsuttiin myös Suomessa ulkomaalaisia opettavia opettajia. Heitä tuli parikymmentä eri puolilta Suomea; Helsingin yliopiston ulkomaalaisopetuksen opettajia oli mukana yhdeksän. Opettajat saivat osallistua ensin kielitieteen ja kirjallisuuden luennoille yhdessä ulkomailla toimivien suomen kielen lehtorien kanssa, ja sitten heillä oli oma koulutuspäivä 15.8. Sen ohjelmassa oli esitelmää ja keskustelua; Marja-Riitta Vehviläinen esitteli tutkimustaan, ja tutustuttiin suggestopediseen opetukseen. (Kutsukirje ja osallistujalista ovat Skk:n varastossa.)

9.–10.5. 1986 järjesti Korkeakoulujen kielikeskus Jyväskylässä täydennyskoulutusseminaarin. Siellä kuultiin esitelmät sanaston tutkimuksesta ja opettamisesta, konnektiivien kontrastiivisesta tarkastelusta, selkokielisistä julkaisuista, audiovisuaalisesta oppimateriaalista (Hannele Jönsson-Korhola), opettajan ja metodien suhteesta ja unkaria vieraana kielenä opettavien koulutuksesta (Eila Hämäläisen raportti vierailusta Loránd Eötvös -yliopistossa Budapestissa). (Ohjelma, osanottajaluettelo ja esitelmämoniste ovat Skk:n varastossa.)

Helsingin seudun kesäyliopisto järjesti 10.–14.8.1987 kurssin Suomi vieraana kielenä. Kurssin tavoitteeksi oli määritelty tutustuminen suomea vieraana kielenä

opettamisen didaktiikkaan ja metodeihin. Kurssille tuli 23 osanottajaa. Kurssin johtaja oli Eila Hämäläinen. Pienten alustusluentojen, keskustelun ja ryhmätöiden lisäksi kurssilla oli kaksi kielitieteellistä luentoa: Aili Flintin luennon aihe oli ”Lähtökohtana verbi: sanaston rakenteellinen analyysi ja sosiolingvistiikan keinot suomen opetuksen tukena” ja Mirja Saaren ”Sijakielioppi: Subjektin semanttisista rooleista”. Satu Saarinen puhui sanojen opettamisesta, ja kurssilainen Heidi Vaarala selosti kontrastiivista tutkimustaan saksalaisten suomen opiskelijoiden tekemistä virheistä. Maisa Martin vieraili kurssilla informoimassa Korkeakoulujen kielikeskuksesta ja omasta tehtävästään. (Kurssin ohjelmasuunnitelma, harjoitustehtävät ym. ovat Skk:n varastossa.)

Syksyllä 1988 järjestivät Helsingin yliopiston ulkomaalaisopetus ja Jyväskylän yliopiston Korkeakoulujen kielikeskus yhdessä seminaarin Suomi vieraana kielenä. Se pidettiin Helsingin yliopistossa, joten helsinkiläiset hoitivat käytännön järjestelyt. Niistä on keskusteltu opettajainkokouksessa 18.10.1988. Seminaari pidettiin 9.–10.12.1988. Ohjelmassa Margareta Corell ja Gunilla Gentzell esittelivät ruotsin opetusta vieraana kielenä ja käytössä olevia kielikokeita (tätä osuutta rahoitti myös Helsingin yliopiston kielikeskus), Örne Levkoi Tallinnasta ja Aira Parviainen kertoivat suggestopedisistä suomen kielen kursseistaan, Auli Hakulinen puhui arkipuheen kohteliaisuuskeinoista. Lisäksi esiteltiin uusia videomateriaaleja. (Kurssi-informaatio, ohjelma, osanottajaluettelo ym. ovat Skk:n varastossa.)

Suomen kielen laitoksessa tuli suomen kielen opiskelijoille mahdollisuus tutustua opinnoissaan suomen opettamiseen vieraana kielenä. Kevätlukukaudella 1989 oli suomen kielen opiskelijoiden valinnaisissa kursseissa ensimmäisen kerran vaihtoehto Suomi vieraana kielenä (Ssu 58). Kurssin piti Eila Hämäläinen. Hänellä oli samanniminen kurssi myös kevätlukukaudella 1990. (Historiallis-kielitieteellisen osaston opinto-oppaat 1988–1989 ja 1989–1990. – Kurssien papereita ja ensimmäisen kurssin kurssitöitä on Skk:n varastossa.)

Sen jälkeen vastaava kurssi on ollut suomen kielen ja Suomen kielen ja kulttuurin opetusohjelmassa vuosittain, ja kursseilla ovat eri opettajat käsitelleet eri puolia suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin opettamisesta.

Ulkomaalaisopetuksen opettajat saivat itsekkin opetusta. Osaston kokouksessa 11.2.1986 ja konsistorin kokouksessa 12.2.1986 on pöytäkirjaan merkitty, että opetusministeriö on myöntänyt 4 800 mk käytettäväksi ulkomaalaisopetuksen suomen kielen opettajien täydennyskoulutuksen järjestämiseen. (Opetusministeriön kirje n:o 13031/48/85, 29.1.1986. Kirje on Skk:n varaston paperien joukossa.)

Rahan käytöstä on säilynyt tieto, että 15.11.1986 järjestettiin koulutuspäivä, jonka aikana asiantuntijat esittelivät ulkomaalaisten suomen opettajille muutamia Euroopan ulkopuolella puhuttavia kieliä ja niiden puhujien kulttuuria. Jouko Seppänen Teknillisestä korkeakoulusta kertoi japanin kielestä ja sen opiskelusta, Helsingin yliopiston lehtori Helena Hallenberg arabian kielestä ja arabialaisesta kulttuurista ja Akatemian tutkija Bertil Tikkanen hindistä ja urdusta ja vastaavista kulttuureista. – Bertil Tikkanen piti vielä 17.12. luennon japanin kielen rakenteesta ja käytöstä.

Monta vuotta myöhemmin, keväällä 1994 opettajat kutsuivat suomen kielen opiskelijan Fran Ispizua Lazkanon opettajainkokoukseen esittelemään eurooppalaista vähemmistökieltä euskaraa eli baskin kieltä.

OPETTAJAINKOKOUKSISSA KÄSITELTYÄ

Ulkomaalaisopetuksen opettajainkokousten pöytäkirjoista saa värikkään kuvan siitä, mitä kaikkea opettajien työviikkoihin mahtui. 1980-luvun pöytäkirjoja on yliopiston keskusarkistossa vuodelta 1983 ja vuodesta 1987 eteenpäin.

Yksi opettajia runsaasti puhuttanut asia oli kielitodistusten antaminen kansalaisuushakemusta varten. Viranomaiset eivät enää hyväksyneet kenen tahansa antamia todistuksia, vaan kelpuuttivat vain suomen kielen lehtorin allekirjoittaman todistuksen; aluksi allekirjoittajia piti olla kaksi. Syksyllä 1987 allekirjoittajaksi kelpuutettiin myös ulkomaalaisopetuksen toimistos sihteeri. 6.9.1989 on opettajainkokouksen pöytäkirjassa merkintä: ”Sisäministeriön eri osastot ovat vuosikausia meiltä kysymättä lähettäneet Suomen kansalaisuutta hakevat ulkomaalaiset luoksemme hakemaan kielitodistuksia.” Todistusten hakijoiden määrä kasvoi, ja kielitaidon testaamisen ja todistamisen sovittaminen kaiken muun lomaan kävi rasittavaksi. Pöytäkirjojen mukaan opettajat ottivat monin tavoin yhteyttä viranomaisiin saadakseen asian järjestymään. Lopulta löydettiin Äidinkielen opettajien liiton avulla henkilöitä, joiden luokse hakijoita voitiin ohjata. Hannele Jönsson-Korhola oli ollut mukana kokouksessa, jossa asiasta sovittiin ulkomaalaiskeskuksessa 26.9.1989. (Kokouksen pöytäkirja on Skk:n varastossa.)

Asia oli vielä kerran esillä seuraavana vuonna: Opettajainkokouksen pöytäkirjassa 15.3.1990 kerrotaan, että on keskusteltu ulkomaalaisten opiskelijoiden opintoneuvojan Robert Rambergin kanssa yliopistoon pyrkivien kielitaidon testauksesta ja samalla päätetty, että ulkomaalaisopetuksen opettajat eivät enää kirjoita kielitaitotodistuksia, vaan ne on hankittava ulkopuoliselta taholta.

Opettajat osoittivat myös solidaarisuutta. Pöytäkirjassa 7.10.1987 on merkintä: ”Eila ja Leena kirjoittavat vihaisen kirjelmän pakolaiskeskuksen opettajien palkanleikkuuta vastaan.” Eila Hämmäläisen muistiinpanoista käy ilmi, että kirje oli tarkoitettu ammattikasvatushallitukselle ja että kirjoittamiseen ryhdyttiin pakolaisten suomen opettajien pyydettyä tukea. Heillä oli vaikeuksia todistaa pätevyytensä niin, että se vaikuttaisi palkanmaksuun. – Kirjeen kohtalosta ei ole tietoa. (Skk:n varastossa on pakolaisten opettajan Aira Haapakosken 6.10.1987 päivätty, Leena Silfverbergille osoitettu kirje ja sen liitteenä kopio keväällä UKAnille lähetetystä kirjeestä.)

Keväällä 1989 opettajat kirjoittivat yliopiston ulkomaalaistoimikunnalle ryhmästä bangladeshiläisiä opiskelijoita, joilla oli pahoja ongelmia oleskeluluvan saamisessa, vaikka heille oli myönnetty opiskeluoikeus. Kirjeessä pyydetään ylempiä tahoja lähettämään asiasta kirjelmä ulkomaalaiskeskukselle. Tilannetta kuvaileva kirje on päivätty 21.4.1989 ja sen allekirjoittajat ovat Hannele Jönsson-Korhola ja Marja-Leena Miettinen. (Kirje on Skk:n varastossa.)

Saman vuoden syksyllä opettajat halusivat tukea Helsingin seudun kesäyliopiston tuntiopettajia ja kirjoittivat kesäyliopiston säätiön hallitukselle. Valtion budjetissa oli osoitettu kesäyliopistolle 300 000 mk ulkomaalaisten suomen kielen opetukseen, ja tilapäiset tuntiopettajat olivat esittäneet rahan käyttämistä opettajien vakinaistamiseen. Yliopistossa työskentelevät kollegat ilmoittivat kannattavansa esitystä lämpimästi. (12.10.1989 päivätty kirje on Skk:n varastossa.)

MUUTTO PÄÄRAKENNUKSEN UUDELLE PUOLELLE

1980-luvulla yliopiston päärakennuksessa tehtiin suuri, monivaiheinen peruskorjaus. Vanhan puolen pohjakerroksessa sijainnut ulkomaalaisopetuksen toimipiste joutui muuttamaan. Jossakin vaiheessa yksikölle ehdotettiin siirtymistä Mariankatu 11:een. Säilyneestä käsin kirjoitetusta kirjeluonnoksesta käy ilmi, että Juha Lemström Teknillisestä osastosta oli 29.12.1987 lähettänyt asiasta kirjeen ja että ulkomaalaisopetuksen henkilökunta oli kokouksessa 20.1.1988 päättänyt hylkäämään ehdotuksen. Mariankadun tilat sijaitsivat hissittömän rakennuksen kolmannessa kerroksessa, hankalien portaikkojen päässä, ja sellainen yleisönpalvelupaikka kuin ulkomaalaisopetuksen toimisto oli ei voisi olla niin vaikeasti tavoitettavissa. Toinen painava syy haluun pysyä päärakennuksessa oli se, että ulkomaalaisopetusta ei pitäisi erottaa suomen kielen laitoksen yhteydestä eikä opintotoimiston, neuvontatoimiston ja ulkomaalaisten neuvojan läheisyydestä.

Mariankadulta haluttiin kuitenkin varata työhuone siellä työskentelevien intensiivikurssien opettajille.

Loppujen lopuksi uudet tilat saatiin päärakennuksesta. Helmikuun viimeisenä päivänä 1989 kannettiin röykkiö punaisia muuttolaatikoita uudelle puolelle, viidenteen kerrokseen, ja seuraavana päivänä opettajat ja toimistosihteeri pääsivät tutustumaan huoneisiinsa ja edellisiltä käyttäjiltä jääneisiin mielenkiintoisiin huonekaluihin. Tilaa oli nyt niin paljon, että toimistosihteeri sai oman huoneen ja opettajat sijoittuivat kaksittain muihin huoneisiin.

SUOMEN KURSSIEN JOULUJUHLAT

Lukukausien aherruksen vastapainoksi suomen kurssien opiskelijat ja opettajat juhlistivat erilaisia merkkipäiviä ja järjestivät pienimuotoisia lukukausien päättäjäisiä omissa opetusryhmissään. Mutta joulukuussa 1983 saatiin kurssien yhteisvoimin aikaan ensimmäinen oikea joulujuhla, joka pidettiin yliopiston juhlasalissa joulukuun 12. päivänä. Juhlayleisö sai kuulla monien opiskelijoiden musiikkiesityksiä ja nähdä jonglöörin ym. esityksiä. Ylioppilaskunnan Laulajien vahvistettu kvartettikin oli saatu mukaan! Eila Hämäläisen tervehdyspuhe kertoo siitä, että juhluvierailla haluttiin esitellä ulkomaalaisopetuksen silloista tilannetta, olihan juhlaan kutsuttu korkeitakin virkamiehiä.

Hyvät juhluvieraat!

On hauska nähdä, että näin monet ovat tulleet tähän joulujuhlaan. Erikoisen iloisia olemme siitä, että yliopiston ja muut kunniavieraamme ovat saapuneet. [Erityismainittu ei saapunut.] Täällä on läsnä paljon sellaisia ihmisiä – yliopiston henkilökunnasta ja muualta – joita me usein joudumme vaivaamaan suomen kurssien asioissa. Teille kaikille kiitokset avusta.

Tämä on tietääkseni ensimmäinen kerta, kun ulkomaalaisten suomen kurssit yhdessä ovat järjestäneet tällaisen juhlan. Täällä on opiskelijoita alkeiskursseilta, jatkokursseilta ja Suomen kieli ja kulttuuri -oppiaineen kursseilta.

Olemme nyt taas työskennelleet yhdessä kolmesta viikkoa. Aloitimme syyskuussa suuren suurissa ryhmissä. Ryhmät eivät olleet pieniä vielä joulukuussakaan. Monet jaksoivat olla ahkeria tänne asti. Varmasti se oli joskus vaikeaa, kun illat ja aamutkin muuttuivat pimeiksi ja taivaalta satoi räntää ja kieliopista yhä uusia sufфикseja. Haluan nyt kaikkien opettajien puolesta kiittää opiskelijoita hyvästä yhteistyöstä. Emme varmaankaan voi koskaan muuttaa opiskeluoloja sataprosenttisen hyväksi, mutta voimme tehdä parhaamme missä oloissa tahansa. Toivotan meille kaikille optimistista mieltä ja kärsivällisyyttä ja huumorintajua.

Helsingin yliopistossa on ollut suomen kursseja ulkomaalaisille 31 vuotta. Luvuvuonna 1952–53 antoi englannin kielen lehtori Elsa Vuorinen konsistorin määräyk-

sestä suomen kielen alkeisopetusta ulkomaalaisille kahtena iltana viikossa. Tästä pienestä alusta on vähitellen kasvanut melko suuri yksikkö. Meillä on nykyään neljä lehtorin virkaa ja kaksi tai kolme tuntiopettajan tointa. Lehtorit kuuluvat suomen kielen laitokseen ja tuntiopettajat kielikeskukseen, mutta yhdessä muodostamme oman pikku laitoksen, Suomen kielen ulkomaalaisopetuksen. Järjestämme yli 20 kurssia lukukaudessa. Meillä on kaksi linjaa: suomen peruskurssit kaikille ja arvostanakkurssit niille, jotka ottavat aineyhdistelmäänsä 15 opintoviikkoa Suomen kielestä ja kulttuurista. Tämä oppiaine perustettiin yliopistoon vuonna 1976. Samana vuonna 1976 kokeiltiin ensimmäisen kerran suomen intensiivikurssia, sellaista kurssia, jolla opiskelijat keskittyvät kokonaan suomen oppimiseen yhden lukukauden ajan voidakseen sitten aloittaa varsinaiset yliopisto-opintonsa. Intensiivikursseja on vuosien mittaan saatu lisää; tänä syksynä voitiin perustaa jo kolme ryhmää. Intensiivikursseja opettavat kielikeskuksen tuntiopettajat. Muun opetuksen hoitavat lehtorit.

Tänä vuonna on yliopistossa selvitelty sitä, millaista suomen kielen taitoa eri tiedekunnat ja laitokset vaativat ulkomaalaiselta opiskelijalta ja missä vaiheessa taito on osoitettava. Tutkintojen uudistus on tuonut myös ulkomaalaisopetukselle uusia suunnitelmia. Meiltä odotetaan muun muassa tenttijärjestelmää vaadittavan kielitaidon mittaamiseksi. Meidän pitäisi myös kehittää uusia erikoiskursseja eri aineiden opiskelijoille ja laatia uutta opetusmateriaalia. Parhailleen tehdään koko maata koskevaa selvitystä suomen opettamisesta vieraana kielenä. Jo väliraportista käy ilmi, että on välttämätöntä luoda kontaktit maan muiden korkeakoulujen ulkomaalaisten opettajiin.

Muutakin kehitettävää näemme edessämme paljon. Suomesta puuttuu kokonaan koulutus tälle alalle, siis suomea vieraana kielenä opettavien koulutus. Alan tutkimuskin on vielä varsin vähäistä.

Kun ajattelen opiskelua, opettamista tai tutkimista, muistan erään suomalaisen runoilijan – Pentti Saaritsan – runon, joka alkaa näin: ”Pientä ja hidasta on kaikki maailman työ”. Luen nyt siitä loppuosan:

Pientä ja hidasta, kaikki maailman työ.
Ja kuitenkin se on tehtävä, ymmärrettävä kaikki
kahteen kertaan, ensin väärin, ja sitten oikein.
Me viljelemme; se on teon sana, tärkein kaikista.
Se meistä jää maailmaan, se näkymätön, unohtuva,
ohimenevä,
itse työ.

Mutta nyt lopetan työstä puhumisen. Tänään emme tee suunnitelmia. On aika levätä hetki ja viettää hauskaa iltaa yhdessä. Olemme iloisia siitä, että saamme käyttää tätä juhlasalia. Toivotan kaikki tervetulleiksi ja toivon, että viihdytte. (Puhe on Skk:n varaston paperien joukossa.)

Suomen kurssien järjestämistä joulujuhlista tuli sitten perinne, ja myöhemmin ohjelmassa oli monena vuonna opiskelijoiden esittämä näytelmä. 12.12.1984 näy-

telmä oli *Seitsemän veljestä oppivat lukemaan*. Sen ohjasi yhdysvaltalainen teatteritieteen opiskelija Walter Grodzik. Veljeksiä opetti lukemaan ”lukkarin tytär”, Leena Silfverbergin kymmenvuotias tytär Anu. Walter Grodzik ohjasi näytelmän myös vuoden 1985 joulujuhlaan. Ohjaajan assistenttina oli opiskelija Annamari Toivonen. He saivat ohjauksesta ja harjoituksista syyslukukaudella tuntiopetuspalkkion. Sillä kertaa näytelmä oli Kalevalan dramatisointia, nimeltään *Lemminkäisen retket* (Paavo Liskin sovituksen mukaan).

1990-luvulla näytelmiä ohjasi Marja-Leena Miettinen, ja opiskelijat saivat työstä opintoviikkoja. Vuonna 1990 esitettiin Miettisen ohjaamana osia Veijo Meren näytelmästä *Sano Oili vaan*, Jukka Vienon näytelmästä *Ilmiantaja* sekä Maria Jotunin näytelmästä *Kurdin prinssi*. Seuraavana vuonna ohjelmassa oli Topeliuksen *Lintu sininen* ja vuonna 1992 *Episodeja Kalevalasta: Väinämöinen ja Joukahainen* sekä *Sampo-tarina* (näissä pohjana Martti Haavion Kalevalan tarinat) ja *Väinämöinen ja Kalevalan jengi* (pohjana Kirsti Tolvasen samanniminen teksti).

Myöhemmin joulujuhlat olivat pienimuotoisempia, mutta näytelmäperinne jatkui vielä vuonna 2002, jolloin Suomen kielen ja kulttuurin opiskelijat esittivät rehtorin perinteisessä kansainvälisessä juhlassa¹¹ osan Eeva-Liisa Mannerin näytelmästä *Kauhukakara ja Superkissa* ja Seppo Ahdin ja Neil Hardwickin *Pankkiryöstön*. Ohjaaja oli tällöinkin Marja-Leena Miettinen. (Joulujuhlien ohjelmia ja valokuvia on Skk:n varastossa.)

11 Ensimmäisen tilaisuuden kansainvälisille opiskelijoille ja opettajille järjesti rehtori Olli Lehto 20.3.1986. Selostus siitä ja tilaisuudessa pidetyt puheet ovat University Circle -lehdessä 2–3/1986. Helsingin Sanomat julkaisi tilaisuudesta kirjoituksen 21.3.1986; kirjoitus on otsikoitu ”Helsingissä tehtiin yliopistohistoriaa. Rehtori otti vastaan ulkomaalaisia”. Myöhemmin rehtorin juhlat olivat yleensä syyslukukauden lopulla.

1990-luku

AJANKOHTAISTA 1990-LUVULLA

Vuoden 1992 alussa voimaan astuneen Helsingin yliopiston asetuksen myötä filosofisen tiedekunnan osastot muuttuivat tiedekunniksi. Historiallis-kielitieteellisestä osastosta tuli humanistinen tiedekunta.¹²

Vuoden 1992 alussa lakkasi yliopiston professoreista koostuneen Suuren konsistorin toiminta hallinto-elimenä. Pääösvalta siirtyi demokraattisesti valitulle konsistorille, jossa oli professorien ja muiden opettajien ja tutkijoiden, muun henkilöstön ja opiskelijoiden edustus.¹³

Uusi tulostuullisuuden vaatimus tuotti ongelmia myös ulkomaalaisopetukselle, koska tulokseksi laskettiin vain suoritettut tutkinnot. Ulkomaalaisopetuksessa suoritettiin paljon opintoviikkoja ja arvosanoja, mutta ne eivät näkyneet tulostilastoissa. Opetuksensuunnittelukokouksessa 10.3.1994 keskusteltiin siitä, miten ulkomaalaisopetus pystyisi näyttämään ulospäin, mitä se tekee. (Pöytäkirja on Skkn varastossa opettajainkokousten pöytäkirjojen joukossa.)

Tulosneuvottelujen ja tulossopimuksen merkeissä suomen kielen laitoksen esimies Pentti Leino kävi jokaisen henkilökuntaan kuuluvan kanssa kahdenkeskisen epävirallisen keskustelun vuoden 1996 alussa. Keskustelussa käsiteltiin muun muassa toimenkuvaa, tarvittavia tietoja ja taitoja, vastuualuetta ja työmäärää, tuloksia, yliopiston ulkopuolisia töitä, mahdollisia ongelmia ja muutostoiveita. (Pentti Leinon kirje 16.1.1996 on Skk:n varastossa.)

Tutkintomääriin perustunut rahanjakomalli kärjisti suomen kielen laitoksen tilannetta erityisesti syksyllä 1997, jolloin laitoksen määrärahoja uhkasi mittava supistus. Syynä oli laitokselle suunniteltu hyvin alhainen kustannuskerroin. Suomen kielen laitos reagoi tilanteeseen voimakkaasti ja huomautti, että kerroin perustui väärään kuvaan laitoksen toiminnasta ja kielitieteessä tarvittavista opetusmenetelmistä. Lisäksi se muistutti syistä, joiden takia opetus ei tuota mittareiden vaatimia tutkintoja:

Malli ei ota huomioon laitoksen palvelutoimintaa tiedekunnan ja yliopiston sisällä.

12 Humanistisen tiedekunnan lisäksi syntyivät matemaattis-luonnontieteellinen ja kasvatustieteellinen tiedekunta. Muisto filosofisesta tiedekunnasta elää edelleen esimerkiksi tutkintojen nimissä.

13 Vuodesta 2010 lähtien konsistorin tilalla on ollut yliopiston hallitus.

Laitos antaa laajamittaista suomen kielen opetusta yliopistossa opiskeleville ulkomaalaisille opiskelijoille ja tutkijoille. Tämä opetus kattaa lähes kolmanneksen laitoksen koko toiminnasta. Se ei kuitenkaan tuota mittarien vaatimia tutkintoja vaan palvelee kaikkia yliopiston laitoksia tuottamalla sitä suomen kielen taitoa, jota ulkomaalaiset opiskelijat tarvitsevat opinnoissaan ja jonka tarjoamiseen yliopisto on kansainvälisiä vaihtosopimuksia tehdessään sitoutunut. Vuosittain suomen kielen ulkomaalaiskursseilla opiskelee 350–450 henkeä. Tästä syystä suomen kielen laitos on itse asiassa yliopiston kansainvälinen laitos.

Lisäksi suomen laitos tarjoaa kaikille tiedekunnan suomenkielisille opiskelijoille (vuosittain sisäänotto n. 900) 2 ov:n laajuiset äidinkielen ja kommunikaation opinnot, jotka nekään eivät tuota laitokselle tutkintoja.

Näihin kahteen palvelutehtävään menee lähes 2/3 laitoksen lehtoreiden työpanoksesta. Jotta niistä suoriuduttaisiin kunnolla, niihin tarvittaisiin lisää opetusvoimaa. On täysin kohtuutonta, että laitoksen pitäisi muulla opetuksellaan – tutkintoja tuottamalla – ”ansaita” tiedekunnalta varat tähän palvelutoimintaan.

(Tämä teksti on monisteessa, joka on Skk:n varastossa muiden asiaan liittyvien paperien kanssa.)

1990-luvun lamavuodet vaikuttivat yliopistoonkin.

Hallintovirasto esitti, että konsistori määrää yliopiston virat sekä tilapäiset ja työsuhteiset tehtävät täyttökieltoon ajaksi 15.2.–1.9.1993. (Konsistorin pöytäkirja 3.2.1993.)

Vuoden 1993 talousarviossa edellytettiin henkilöstömenojen säästön aikaansaamista. Siksi jouduttiin turvautumaan henkilökunnan lomautukseen. Lomautuksen kesto oli 14 vuorokautta. Lomautuksen voi korvata palkattomalla kahden viikon virkavapaudella tai vaihtamalla lomarahansa vastaavaksi palkalliseksi vapaa-ajaksi. (Rehtorin kirje 16.3.1993 ym. lomautusta koskevat paperit ovat Skk:n varastossa.)

Konsistorin kokouksessa 8.9.1993 keskusteltiin kansainvälisten toimintojen kehittämisestä Helsingin yliopistossa. Luvussa, joka käsittelee ulkomaalaisia opiskelijoita, kirjoitetaan mm.:

Taloudellisen laman aikana on otettava huomioon, että perustutkinto-opiskelijat kuormittavat yliopiston resursseja huomattavasti enemmän kuin muut ryhmät: työläs ja hankala lukuisten hakemusten käsittely ja ongelmallinen valinta, runsas kotimaisten kielten opetuksen tarve ja aineopinnoissa opettajilta vaadittavat erilaiset erityispalvelut. Tutkimusohjelmiin hyvin sijoittuvat ulkomaiset jatko-opiskelijat ovat laitoksille vähemmän ongelmallisia.

Lisäksi ulkomailta saapuvat vaihto-opiskelijat luovat vastavuoroisuusperiaatteen mukaisesti suomalaisille opiskelijoille mahdollisuuksia päästä ulkomaille.

Suositus: Tiedekuntien tulisi tarkkaan määritellä, montako ulkomaalaista perustutkinto-opiskelijaa ne voivat ottaa vuosittain eri aineisiin. Yliopistoon otettavien ulkomaalaisten perustutkinto-opiskelijoiden kokonaismäärää ei tulisi pyrkiä kasvattamaan. Tiedekunnat voivat harkintansa mukaan suunnata opiskelijoiden ottamista alueellisesti. Vaihto-opiskelijoiden ottamista tulisi priorisoida. Tähän tähtää myös konsistorin 26.5.1993 tekemä päätös 5000 markan palkkion maksamisesta vastaanottavalle tiedekunnalle ulkomaalaisesta vaihto-opiskelijasta. (Konsistorin pöytäkirja 8.9.1993, Liite 13 §.)

Ulkomaisilta opiskelijoilta perittävä lukukausimaksukin oli esillä. Varainhankintatyöryhmä oli ehdottanut, että yliopisto tekisi siitä esityksen opetusministeriölle. Konsistori päätti antaa ehdotuksen kansainvälisten asioiden toimikunnalle. Toimikunta käsitteli asiaa 7.3.1995 eikä kannattanut ehdotusta. (Konsistorin pöytäkirja 22.3.1995, Liite 16 §.)

VIRANTÄYTTÖASIOITA

Suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksen uusi vuosikymmen alkoi lehtorin viran täytöllä. 1980-luvun lopulla yp. lehtorin virkaa hakeneille myönnetty pätevyitysmisaika päättyi 6.3.1990. Hakemuksia käsiteltiin osaston kokouksessa 24.4.1990 (63 §). Jäljellä olleista hakijoista osasto hyväksyi Jönsson-Korholan, Kalliokosken ja Silfverbergin opetusnäytteet arvolauseella hyvä. Professorien Pentti Leinon ja Mikko Korhosen esityksen mukaan osasto päätti esittää, että virkaan nimitetään Jyrki Kalliokoski.

6.6.1990 ilmoitettiin konsistorin kokouksessa, että kansleri oli nimittänyt Jyrki Kalliokosken suomen kielen ulkomaalaisopetuksen lehtorin virkaan 1.8.1990.

Samaan aikaan oli ollut haettavana suomen kielen yliassistentin virka. Sitä hakivat Jyrki Kalliokoski, Klaus Laalo, Lea Laitinen, Marja Saanilahti ja Maria Vilkkuna. Osasto puolsi Pentti Leinon esitystä, että virkaan nimitettäisiin Jyrki Kalliokoski, ja niin tämä nimitettiin 1.8.1990 alkavaksi 5-vuotiskaudeksi. (Osaston pöytäkirja 8.5.1990, 47 § ja sen liite; konsistorin pöytäkirja 6.6.1990.)

Jyrki Kalliokoski anoi ja sai virkavapautta ulkomaalaisopetuksen lehtorin virasta toimiakseen suomen kielen laitoksen yliassistenttina. Pian Kalliokoski tarvitsi virkavapautta yliassistentin virastakin, sillä hän lähti vierailevaksi lehto-

riksi Groningenin yliopistoon Alankomaihin. Virkavapaus myönnettiin ajaksi 1.12.1990–30.6.1991. (Konsistorin pöytäkirjat 5.9.1990 ja 17.10.1990.)

YLIOPISTON KANSAINVÄLISTYMINEN JA SUOMEN KIELEN OPETUS

1990-luvun alussa nostettiin yliopiston toiminnassa yhä voimakkaammin esille kansainvälisyys. Oma osuutensa asiaan oli sillä, että Suomi pyrki Euroopan unioniin vuonna 1992 ja liittyi jäseneksi 1995. Se lisäsi kansainvälisen toiminnan mahdollisuuksia. Syntyi uusia yhteistyösopimuksia ulkomaisten yliopistojen kanssa, ja Erasmus-ohjelman myötä opiskelijavaihto vilkastui. Konsistori alkoi jakaa tiedekunnille kannustusrahaa vaihto-opiskelijoiden määrän perusteella. Tämä auttoi kehittämään vieraskielistä opetusta. Suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetus alkoi järjestää vaihto-opiskelijoille erityisiä suomen kursseja, ns. lyhytkursseja. Näiden kurssien ja niiden oppimateriaalin kehittämiseen paneutui usean vuoden ajan Leila White. Hänen opiskelijansa äänestivät hänet vuoden opettajaksi: hän sai yliopiston ylioppilaskunnan parhaan kansainvälisen opettajan palkinnon marraskuussa 2002.

Yliopistoon perustettiin kansainvälisten asioiden toimikunta (entisten kansainvälisten asioiden johtokunnan ja ulkomaalaistoimikunnan tilalle). Puheenjohtajaksi nimettiin Paul Fogelberg¹⁴. Ulkomaalaisopetuksen edustajaksi tuli Hannele Jönsson-Korhola. (Konsistorin pöytäkirjat 14.10.1992, 11 § ja 28.10.1992, 7 §.)

Ulkomaalaisopetuksen opettajat päättivät kokouksessaan 5.4.1990 kutsua koolle edustajia eri oppilaitoksista, joissa opetettiin suomea vieraana kielenä. Tapaamista suunniteltiin kokouksessa 10.5.1990. Opettajien toiveena oli, että oppilaitosten kontaktit ja yhteistyö sujuisivat entistä paremmin ja työnjako olisi järkevä. Kokous järjestettiin 17.5.1990 yliopiston päärakennuksen kokoushuoneessa. Tilaisuudessa keskusteltiin mm. mahdollisuuksista kehittää opettajien pätevyöitymis- ja täydennyskoulutusta. Muistutettiin kuitenkin, että suomen kielen laitoksen suunnitelma ulkomaalaisopetuksen erityisyksiköstä ja apulaisprofessorista oli yhä toteutumatta. – Kokouksen pöytäkirjasta käyvät ilmi käsitellyt asiat sekä osanottajat ja heidän taustaryhmänsä. (Kokouksen pöytäkirja on Skk:n varastossa.)

Opettajainkokousten pöytäkirjojen joukossa on kopio opetusministeri Christoffer Taxellille kirjoitetusta kirjeestä. Se on päivätty 31.5.1990 ja sen ovat al-

lekirjoittaneet ulkomaalaisopetuksen opettajat. He kuvailevat ulkomailta tulevien opiskelijoiden määrän kasvua ja toivovat opetusministeriön ryhtyvän toimiin ulkomaalaisopetuksen toimintaedellytysten parantamiseksi Suomen korkeakouluissa. Ei ole kuitenkaan tiedossa, onko kirje lähetetty. (Kirjeen kopio on Skk:n varastossa.)

Suomen kielen opetusta vieraana kielenä ja Suomen kieli ja kulttuuri -oppiainetta pidettiin esillä kansainvälistyvässä yliopistossa. Yliopisto-lehdessä julkaistiin 1.6.1990 Auli Hakulisen kirjoitus Suomi kansainvälisenä kielenä ja 22.5.1992 Pentti Leinon artikkeli Suomi – avain Suomeen. Auli Hakulinen kuvaa tilannetta:

Suomi on kehittynyt kansainväliseksi kieleksi jotenkin vaivihkaa. Yliopiston tutkimus- ja suunnitteluresurssien kannalta se on sellaiseksi ryöstäytynyt.

Hän muistuttaa:

Helsingin yliopistossa opiskelee ylivoimaisesti suurin osa maahamme tulleista ulkomaalaisista. Ja lisää tulee, eri teitä, kuten tiedetään: pakolaisina, paluumuuttajina, tutkijoina, vaihtosuhteiden kautta, morsiamen perässä, ehkä kotimaassaan jo suomea ja suomalaista kulttuuria opiskelleina. Näistä hyvistä syistä tänne rantautuneita varten pitäisi varautua nykyistä paljon paremmin.

Auli Hakulinen varoittaa seurauksista, joita ulkomaalaisopetuksen taustaresurssien laiminlyönnillä voi olla: se voi ruveta näyttämään oman kansainvälisen osuuden vähättelyltä.

Yksi yliopistomme sivistystehtävistä olisi asettua vahvasti tukemaan suomen kieltä matkalla kansainvälisten kielten joukkoon. (Yliopisto 16/1990 s. 16.)

Pentti Leino kiinnittää huomiota siihen, miten monenlaisissa oppilaitoksissa Suomessa opetetaan suomea vieraskielisille, ja siihen, että opettajien koulutusta ollaan vasta aloittamassa. Hän selostaa Helsingin yliopiston ulkomaalaisopetuksen tehtäviä, uusia haasteita ja tutkimuksen tarvetta. Lopuksi Leino nostaa esiin suomen opetuksen aliarvostetun aseman yliopiston suunnitelmissa.

Edesmennyt historiallis-kielitieteellinen osasto on jo pitkään ajanut kehittämiss Hankkeena suomen kielen opettamista vieraana kielenä ja siihen liittyen myös alan apulaisprofessuuria. Yliopiston toiminta- ja taloussuunnitelmassa hanke on kutistunut vähäiseksi maininnaksi opetuksen ja tutkimuksen kansainvälistämistä koskevassa mittavassa suunnitelmassa.

Helsingin yliopisto luo itsestään kuvaa tasokkaana kansainvälisenä yliopistona. Se solmii tiuhaa tahtia yhteistyö- ja vaihtosopimuksia ulkomaisten korkeakoulujen kanssa, se on aktiivisesti mukana Nordplus- ja Erasmus-ohjelmissa. Se on perustanut erityisen toimiston, jonka vastuulle kansainväliset asiat kuuluvat. Ulkomaisten stipendiaattien ja tutkijoiden määrä kasvaa nopeasti, ja heille tarjotaan lisääntyvässä määrin englanninkielistä opetusta.

Kansainvälistyminen on siis yliopiston painopistealue. Entä ulkomaalaisopetus?

Lisäpanostus on käytetty hallinnointiin; itse opetuksessa kansainvälistyminen on näkynyt vain opiskelijamäärän kasvuna.

Leino korostaa, että ulkomaalaisopiskelijoilla tulee olla mahdollisuus saada suomen kielen opetusta; sillä tavalla he saavat ”avaimet Helsingin yliopistoon ja kaikkeen siihen, mitä sillä on tarjottavanaan”. ”Englanninkielinen opetus on tarpeellista, mutta se on sittenkin vain tiirikka.”

Karkeasti arvioiden noin puolet yliopistoon tulevista ulkomaalaisopiskelijoista päätyykin suomen kielen kursseille. Heillä – samoin kuin kymmenillä tuhansilla Suomeen asettuneilla muuttajilla – on oikeus maan valtakieleen. Jos tämä oikeus heiltä kielletään, kielletään samalla suomen kieleltä sen käyttöarvo. Ja ellei suomen kieltä arvosteta Suomessa, sille tuskin annetaan arvoa muuallakaan. (Yliopisto 16/1992 s. 16–22.)

Syksyllä 1993 konsistori hyväksyi suunnitelman ”Kansainvälisten toimintojen kehittäminen Helsingin yliopistossa”. Yliopiston kansainvälisten asioiden toimikunta uudisti sen vuonna 1996 ja julkaisi uuden kansainvälistymisen strategian. Siinä käsitellään tutkimuksen ja opetuksen kansainvälistymistä ja kansainvälisten asioiden hallintoa sekä kansainvälisen yhteistyön laajentamista. Luvussa ”Kotimaisten kielten opetus” toimikunta muistuttaa:

On tärkeää, ettemme eristä ulkomaalaisiamme täällä omiin piireihinsä, vaan kaikin keinoin autamme heitä tutustumaan ja integroitumaan yliopistoomme ja maahamme. Tästä koko yliopistoväki on yhteisvastuussa, eivät vain humanistinen tiedekunta ja kotimaisten kielten laitokset ja kielikeskus. (Kansainvälisten toimintojen kehittäminen Helsingin yliopistossa. Helsingin yliopiston toimikuntien mietintöjä ja selvityksiä 56. Helsinki 1993. Helsingin yliopiston kansainvälisten toimintojen kehittämissuunnitelma 1996–2005. Helsingin yliopiston toimikuntien mietintöjä ja selvityksiä 68. Helsinki 1996.)

SUOMI VIERAANA KIELENÄ HELSINGIN YLIOPISTOSSA -PROJEKTI

1980-luvun tapahtumien yhteydessä mainittiin opetusjärjestelyissä tehty muutos: suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetus ei enää pystynyt hoitamaan kaikkia kursseille pyrkiviä, ja Helsingin seudun kesäyliopisto alkoi huolehtia muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden suomen kielen opetuksesta myös talvisin. Muutaman vuoden aikana tehtävä osoittautui kuitenkin kesäyliopistolle liian suureksi, ja aloitettiin neuvottelut talvikauden opetuksen siirtämisestä takaisin yliopistoon.

Neuvottelujen tulos oli, että opetus siirrettiin syksystä 1991 kielikeskukseen, joka aloitti suomen kielen opetuksen kaikille avoimena maksupalveluopetuksena.

Syksystä 1993 siirrettiin myös pääkaupunkiseudun yhteistyökorkeakoulujen ulkomaalaisopiskelijat suomen kielen laitoksesta kielikeskuksen kursseille.

Alkuvuoden 1991 neuvotteluista on ulkomaalaisopetuksessa säilynyt kutsu kokoukseen kielikeskukseen 8.2.1991 ja pienet muistiot 14.2.1991 ja 7.3.1991 pidetyistä kokouksista. Helmikuussa on keskusteltu suomen kielen maksupalvelu-opetuksen mahdollisesta järjestämisestä Helsingin yliopistossa ja Suomi vieraana kielenä -projektista. Maaliskuun kokouksessa on päätetty mm. selvittää mahdollisuus saada opetusministeriöstä tukea syksyn opetukseen. (Kutsu ja muistiot ovat Skk:n varastossa.)

Kielikeskuksen johtokunnan kokouksessa 5.4.1991 päätettiin esittää konsistorille, että käynnistettäisiin ajaksi 1.8.1991–31.7.1994 kansainvälisten asiain toimiston, suomen kielen laitoksen, täydennyskoulutuskeskuksen ja kielikeskuksen välinen projektiluonteinen yhteistyöhanke. Projektin tehtävänä

on kehittää suomen kielen opetusta vieraana kielenä sekä käynnistää opettajien koulutuksen tutkimusta ja alan kehittämishankkeita. (Pöytäkirja 5.4.1991.)

Helsingin yliopiston konsistori teki päätöksen projektista.

Konsistori päätti kokouksessaan 24.4.1991 kielikeskuksen esittämän, maksupalveluna toteutettavan ”Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa”-projektin 1991–94 käynnistämisestä. (Konsistorin pöytäkirja 5.6.1991.)

(Liite 10: Kielikeskuksen kirje, joka on esitetty konsistorin kokouksessa 24.4.1991, 86 §.)

Projektin työskentelystä säilyneessä johtoryhmän kokousmuistiossa (päiväty 16.6.1992) on mm. ryhmän puheenjohtajan, kielikeskuksen vt. johtajan Anu Virkkusen selostus 12.5.1992 pidetystä aivoriihestä, jossa oli käsitelty S2-tutkimusta ja -opetusmateriaaleja. Liitteenä on suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksessa laadittu muistio S2-tutkimusaiheista. – Aivoriihen jälkipuintia varten pidettiin kokous 9.9.1992. (Muistio liitteineen on Skk:n varastossa, samoin muistiinpanoja kokouksista.)

Keväällä 1993 suomen kielen laitoksessa laadittiin osana projektia kysely, jonka avulla haluttiin selvittää, millaista suomen kielen opetusta vieraana kielenä yliopistossa tarvitaan ja miten opetusta voitaisiin kehittää. Se suunnattiin yliopiston laitoksille ja eräille virkamiehille. Kyselyn laati apulaisprofessori Tapani Lehtinen alan opettajien ja projektin johtoryhmän avustuksella, ja käytännön toteutuksesta vastasi suomen kielen opiskelija Ilpo Kangas. Hän myös kirjoitti kyselystä raportin.

Raportissa esitellään kyselyn sisällön lisäksi aikaisempia selvityksiä, opiskelijamääriä ja tiedekuntien suomen kielen vaatimuksia. Laatijat olivat toivoneet saavansa myös palautetta suomen kursseista, mutta sitä saatiin niukasti. (Kangas 1993. – Raportti on Skk:n varastossa.)

Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -projekti jätti loppuraporttinsa konsistorille 3.6.1994, ja raportti jaettiin tiedoksi konsistorin jäsenille kokouksessa 10.8.1994. Konsistori käsitteli projektin toimenpide-ehdotuksia kokouksessaan 14.9.1994 (11 §) ja päätti pyytää raportista lausunnot tiedekunnilta, kansainväliseltä toimikunnalta, kielikeskukselta ja ylioppilaskunnalta. – Humanistisen tiedekunnan lausunto käsiteltiin tiedekuntaneuvoston kokouksessa 18.10.1994 (9 §). (Projektin loppuraportti Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa. Helsingin yliopiston toimikuntien mietintöjä ja selvityksiä 59 on Skk:n varastossa.) (Liite 11: Lausunnot.)

Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -projektin loppuraportissa kuvataan keskeiset tehtävät: ulkomaalaisten tutkinto- ja määräaikaisten opiskelijoiden sekä kaikille avoin suomen kielen opetus, opettajien koulutus ja täydennyskoulutus ja alan tutkimus. Projektin johtoryhmän mielestä oli syytä perustaa opetusta ja tutkimusta koordinoiva elin. Tästä yksiköstä käytetään raportissa nimeä Fennica-instituutti, ja jotta sen toiminta saadaan käynnistymään, on alalle perustettava apulaisprofessori ja assistentuuri. Esitykseen sisältyi muitakin virkoja. (Projektin loppuraportti s. 30–31.)

Projektin loppuraportti ja sen mukana ajatus Fennica-instituutista mainittiin useissa lausunnoissa ja toiminta- ja taloussuunnitelmissa. Niin ikään muistutettiin monessa yhteydessä apulaisprofessorin viran perustamisen tärkeydestä. Esimerkiksi humanistisen tiedekunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa vuosiksi 1995–1998 muistutettiin, että ”opiskelija- ja kulttuurivaihtosopimukset yleensä edellyttävät, että opiskelijat tieteenalasta riippumatta perehtyvät kohdemaan kielen ja kulttuuriin” (Humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 16.11.1993, liite 35 §).

Myös opetusministeriön vuonna 1993 asettaman kielioppityöryhmän vuonna 1994 julkaisemassa mietinnössä ”Kieli ja sen kieliopit. Opetuksen suuntaviivoja” (s. 261) otettiin esiin suomi toisena ja vieraana kielenä ja sen kehittäminen tutkimusalaksi. Siihen viittaavat puolestaan humanistisen tiedekunnan dekaani Niiniluoto ja tiedekuntasihteeri Barros mietinnöstä kirjoittamassaan lausunnossa:

Suomi toisena ja vieraana kielenä -oppiaineen aseman tukemisesta sekä kouluissa että tutkimusalana työryhmä esittää useita varteenotettavia ehdotuksia. Helsin-

gin yliopiston humanistinen tiedekunta on erityisen tietoinen siitä, että ala kaipaa nopeasti mm. yliopistollisia tutkimus- ja opettajankoulutusvirkoja. Yhdymme tässäkin suhteessa työryhmän ajatuksiin ja toivomme esitettyjen toimenpiteiden saavan valtiovalalta kaiken mahdollisen tuen. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 18.10.1994, Liite 8 §.)

APULAISPROFESSORI JA ASSISTENTTI

Vuoden 1994 lopussa humanistinen tiedekunta käsitteli suomen kielen ulkomaalaisopetukseen toivottuja virkoja.

Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -projektin loppuraportin esitysten perusteella rehtori tulee myöntämään hanketta varten määrärahoja vuoden 1995 alusta lukien. Koska suomen kielen ulkomaalaisopetuksen katsotaan edistävän koko yliopiston kansainvälistymistä, määräraha myönnetään erillään tiedekunnan muista määrärahoista.

Projektin loppuraportissa samoin kuin tiedekunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa on esitetty perustettavaksi suomen kielen ulkomaalaisopetuksen apulaisprofessorin ja assistentin virat, jotka tulisi perustaa mieluiten pysyvästi tai, ellei se ole heti mahdollista, aluksi tilapäisinä tehtävinä (palkkaamalla ao. henkilöt määräaikaisiin virkasuhteisiin). (Pöytäkirja 5.12.1994, 11 §.)

Kokouksessa oli esillä Pentti Leinon laatima luonnos apulaisprofessorin ja assistentin viran opetusalaista, tehtävistä ja sijoituspaikasta. Tiedekunta päätti esittää virat perustettaviksi. Nimikkeiksi hyväksyttiin ”suomi toisena kielenä -apulaisprofessorin virka” ja ”suomi toisena kielenä -assistentin virka”. Virkojen opetusalaan kuuluviksi mainittiin suomi toisena ja vieraana kielenä ja oppiaine Suomen kieli ja kulttuuri. Sijoituspaikaksi tuli suomen kielen laitos. (11 §.)

Pentti Leino ehdotti apulaisprofessoriksi Jyrki Kalliokoskea ja assistentiksi Salla Kurhila. Suomen kielen laitoksen johtoryhmässä keskusteltiin asiasta. Pöytäkirjan mukaan Hannele Jönsson-Korhola ja Tiina Onikki ottivat puheeksi kysymyksen, voitaisiinko kyseistä assistenttuuria hoitamaan palkata nyt tai joskus myöhemmin joku silloisista ulkomaalaisopetuksen opettajista, jotta tämä saisi mahdollisuuden tehdä tutkimustyötä. Esiin tuli myös tutkijoiden ja assistenttien kanta, että sijaisuuDET pitäisi täyttää panemalla ne avoimesti hakuun. Koska kyseessä oli näiden uusien virkojen koivuosi, esimies voi esittää niihin hoitajat. Assistenttuurin hoitajaa valittaessa taas laitoksen oli pyrittävä varmistamaan jatko-opiskelijoilleen työpaikka. (Johtoryhmän kokouksen pöytäkirja 17.1.1995.)

Jyrki Kalliokoski nimitettiin virkasuhteeseen kolmessa vaiheessa, vuosina 1995–1997 ja Salla Kurhila kahdesti, vuosina 1995 ja 1996. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirjojen päätösluettelot 7.2.1995, 10 §, 12.12.1995 ja 10.12.1996.) Salla Kurhila ryhtyi sitten päätoimiseksi jatko-opiskelijaksi Suomen Akatemian rahoittamassa tohtorinkoulutushankkeessa 1.8.1996 alkaen.

Suomen kielen laitos korosti tiedekunnan henkilösuunnitelmien yhteydessä sitä, että pysyväisluonteisen ja nopeasti kasvavan alan opetusta, opettajankoulutusta ja tutkimusta ei voida jatkaa vuosittain myönnettävän tilapäisrahoituksen turvin, vaan apulaisprofessori ja assistenttuuri pitäisi saada pysyviksi viroiksi. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 7.5.1996, Liite 26 §.)

Määräraha, jonka rehtori oli kahtena vuonna myöntänyt määräaikaisten apulaisprofessorin ja assistentin palkkaamiseen, siirrettiinkin vuoden 1997 alusta lähtien yliopiston ja tiedekunnan normaaliksi toimintamäärärahaksi.

Seuraavaksi suomen kielen laitoksen esimies Pentti Leino kirjoitti humanistiselle tiedekunnalle esityksen, että perustettaisiin pysyvät professorin ja assistentin virat, joiden opetusalanana on suomi toisena ja vieraana kielenä sekä ulkomalaisopiskelijoille tarkoitettu oppiaine Suomen kieli ja kulttuuri. Leino huomautti esityksessään, että vuosien 1995–1996 kokemukset olivat osoittaneet, että alasta vastaavan viranhaltijan toimenkuva ja tehtävät ovat sellaisia, joista normaalisti vastaa professori.

Kokouksessa päätettiin esittää rehtorille virkojen perustamista. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 11.2.1997, 18 §.) (Liite 12: Pentti Leinon 22.1.1997 allekirjoittama kirje. Se on myös Skk:n varastossa. Varastossa on myös suomen kielen laitoksen vuosiksi 1997–2000 tehty toimintasuunnitelma.)

Professorin ja assistentin virat perustettiin 1.1.1998 alkaen. (Suomen kielen laitoksen johtoryhmän pöytäkirja 16.9.199, Ilmoitusasiat.)

PROFESSORIN VIRKA

Viran täyttö alkoi. Asiaa käsiteltiin tiedekuntaneuvostossa 10.2.1998.

Virka on perustettu rehtorin päätöksellä (132/97) 1.1.98 lukien. Tiedekuntaneuvosto on 11.2.1997 täsmentänyt viran alaksi suomi toisena ja vieraana kielenä sekä ulkomalaisille opiskelijoille tarkoitettu oppiaine Suomen kieli ja kulttuuri.

Ennen viran julistamista haettavaksi tiedekuntaneuvoston piti päättää, vaaditaanko hakijoilta käytännöllinen perehtyneisyys tehtävälleen, ja laatia virantäyttöse-

loste kanslerin hyväksyttäväksi. Kokouksessa päätettiin, että käytännöllistä perehtyneisyyttä tehtävälleen ei vaadita. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 10.2.1998, 8 §.) (Liite 13: Virantäyttöseloste.)

Kun kansleri oli 16.2.1998 hyväksynyt virantäyttöselosteen, ilmoitettiin, että viranhakuaika päättyy 29.4.1998. Virantäyttötoimikuntaan nimettiin Pentti Leino, Auli Hakulinen, Lauri Carlson, Seija Aalto ja opiskelija Sanna Teerenhovi. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 7.4.1998, 9 §.)

Sanna Teerenhovi pyysi myöhemmin eroa toimikunnasta ulkomailta opiskelun takia, ja tilalle valittiin Karoliina Kuisma ja viran toiselta alalta varajäsen Christina Kontkanen. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 15.12.1998, 6 §.)

Virkaa hakivat Jyrki Kalliokoski ja Pirkko Muikku-Werner. Asiantuntijoiden valinnasta keskusteltiin tiedekuntaneuvostossa 5.5.1998 ja 25.5.1998. Alustavasti valittiin seuraavat: Kaisa Häkkinen (varalle Jan-Ola Östman), Börje Wähämäki (varalle Maija Grönholm), Matti Leiwo (varalle Anna-Riitta Lindgren) ja Aimo Hakanen (varalle Erling Wande). Alustavaa valintaa muutettiin Kalliokosken huomautuksen johdosta niin, että Östman valittiin varsinaiseksi ja Häkkinen vara-asiantuntijaksi ja Wähämäen vara-asiantuntijaksi valittiin Aili Flint. Muikku-Werner huomautti tästä muutoksesta, mutta katsottiin, että asiantuntijakokoonpanoa ei tässä tapauksessa tarvinnut muuttaa. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 5.5.1998, 12 § ja 25.5.1998, 9 § sekä 8.9.1998, 5 §.)

Asiantuntijoiden lausunnot avattiin 15.12.1998 (6 §). Virkaehdotus tehtiin 16.2.1999 (8 §). Asiantuntijalausunnoissa ja virantäyttötoimikunnan lausunnoissa esitetyin perusteluin esitettiin ensimmäiselle sijalle Jyrki Kalliokoskea ja toiselle sijalle Pirkko Muikku-Wernerä, ja tiedekuntaneuvosto päätti yksimielisesti asettaa heidät ehdolle tässä järjestyksessä. Kansleri nimitti Jyrki Kalliokosken virkaan 1.5.1999 lukien. Hän piti virkaanastujaisesitelmänsä 13. lokakuuta 1999.

Kalliokosken astuminen uuteen virkaan sattui vuosituhatvaihteeseen, ja niinpä hän esitelmässään viittasi haasteisiin ja mahdollisuuksiin, joita uusi vuosituhat suomen kielen tutkijoille tuo, ja muistutti, että on suomalaisen yhteiskunnan tehtävä päättää, ottaako se ne vakavasti. (Esitelmä on julkaistu Virittäjässä vuonna 2000 s. 71–76.)

ASSISTENTIN VIRKA

Suomen kielen ulkomaalaisopetuksen assistentin viran hoito kevätlukukaudeksi 1998 laitettiin avoimeen hakuun. (Johtoryhmän pöytäkirja 17.11.1997.) Virkaa hakivat Henna Makkonen-Craig ja Marjo Savijärvi. Sitä hoitamaan valittiin Henna Makkonen-Craig. (Johtoryhmän pöytäkirja 19.12.1997.)

Kun professorin virka päätettiin julistaa haettavaksi, päätettiin samalla, että tehtäväalueeseen kuuluva assistentin virka täytetään sen jälkeen kun professori on valittu. Virka päätettiin sitten panna sisäiseen hakuun. (Johtoryhmän pöytäkirja 22.1.1998 ja 28.5.1998.) Virkaa ei kuitenkaan julistettu haettavaksi, vaan sitä hoiti Henna Makkonen-Craigin jälkeen kolme vuotta Auli Soinio.

Virka muutettiin jatkokoulutusviraksi ja julistettiin haettavaksi vuonna 2001. Virantäyttöperusteista käytiin keskustelua laitoksen johtoryhmässä 7.5.2001. Pohdittiin yleisellä tasolla, mikä asema toisaalta laitostöitä ja opetusta hoitaneilla henkilöillä ja toisaalta tutkijakoulutettavilla oli tällaisessa haussa.

Virkaa hakivat 5.4.2001 mennessä Merja Eklund, Pirkko Forsman Svensson (peruutti), Salla Kurhila, Yrjö Lauranto, Inkeri Lehtimaja ja Auli Soinio. Kaikki viisi hakijaa todettiin virkaan kelpoisiksi, kärjessä olivat Salla Kurhila ja Yrjö Lauranto. Suomen kielen laitos esitti, että virkaan nimitettäisiin Salla Kurhila, joka oli hoitanut kyseistä assistenttuuria 1995–1996 ja tehnyt väitöskirjaansa 1996–2000. Väitöskirjan edistyminen ja kansainvälisen tiedeyhteisön kiinteä jäsenyys olivat valinnassa ratkaisevia täytettäessä tutkimuspainotteista virkaa. Tiedekuntaneuvosto nimitti Salla Kurhilan ajaksi 1.8.2001–31.8.2006. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 8.5.2001, 38 §.)

MUUT 1990-LUVUN OPETTAJAT

Suomen kielen ulkomaalaisopetuksessa oli neljä lehtoraattia ja kolme päätoimisen tuntiopettajan tointa. Päätoimiset tuntiopettajat olivat Salli-Marja Bessonoff, Anna-Liisa Lepäsmä ja Marja-Leena Miettinen. Lehtorin virka oli ennestään Eila Hämäläisellä, Hannele Jönsson-Korholalla ja Leena Silfverbergillä ja vuodesta 1990 alkaen Jyrki Kalliokoskella. Kalliokosken hoitaessa muita tehtäviä hänen lehtoraattiaan hoiti Hannele Jönsson-Korhola. Siitä seurasi erilaisia viranhoitojärjestelyjä. Opettajainkokousten pöytäkirjoista käy ilmi, että tuntiopettajat hoitivat yhtä lehtoraattia vuorotellen sovitun kierrätysjärjestyksen mukaan.

Vakinaisten lehtorien ja tuntiopettajien lisäksi virkoja hoitamassa oli koko vuosikymmenen Leila White. Hän sai vakinaisen viran seuraavalla vuosikymmenellä, 1.8.2004 alkaen.

Lyhyempiä kausia opettivat 1990-luvulla Merja Eklund, Tuuli Hulmi-Lassila, Ilpo Kangas, Yrjö Lauranto, Anna-Maija Łączak (sittemmin Biskupska), Kaija Markus, Raija Sipilä, Sanna-Marja Tuomi, Päivi Vetsch-Löyttyniemi, Marjatta Vilkkamaa-Viitala, Kirsi Vääntinen ja Irene Wichmann.

Tuntiopetusmääräyksiin piti Maarit Berg kurssin puhekielen rakenteista ja Anne Aurasmaa, Jukka Kajava ja Anne Sivuoja kävivät luennoimassa Skk:n Suomitietous-kursseilla. Suomen kielen laitoksen lehtorit Anneli Lieko, Laila Lehikoinen, Henna Makkonen-Craig ja Mari Siirainen pitivät kursseja Skk:n tutkintovaatimukseen kuuluvilla kursseilla.

Vuonna 1995 oli esillä yliopiston päätoimisten tuntiopettajien toimien muuttaminen pysyviksi viroiksi. Tiedekuntaneuvosto oli jättänyt asian pöydälle kokouksessaan 5.12.1994, ja sitä käsiteltiin uudestaan 17.1.1995. Silloin päätettiin vakinaistamista esittää rehtorille, mutta esitys suomen ulkomaalaisopetuksen tuntiopettajista jäi tehtäväksi myöhemmin keväällä. Maaliskuussa suomen kielen laitos esitti, että kaikki kolme ulkomaalaisopetuksen tointa muutettaisiin tuntiopettajan viroiksi ja että niihin nimitettäisiin päätoimisina tuntiopettajina toimineet Salli-Marja Bessonoff, Anna-Liisa Lepäsmä ja Marja-Leena Miettinen. Tiedekuntaneuvosto päätti esittää rehtorille, että virat saataisiin täyttää julistamalla niitä haettavaksi. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 4.4.1995, 10 §.)

Konsistorin kokouksessa 17.5.1995 kuultiin rehtori Risto Ihmuotilan päätös (89/95, 20.4.1995):

Olen tänään päättänyt perustaa valtion virkamiesasetuksen (971/94) 3 §:n perusteella humanistisen tiedekunnan esityksestä alla mainitut virat Helsingin yliopistoon 1.8.1995 lukien. Samasta päivästä 1.8.1995 lakkaavat humanistisen tiedekunnan määräaikaiset tehtävät.

Asiaa on käsitelty yhteistoiminnasta Helsingin yliopistossa tehdyn sopimuksen mukaisesti yksilö- ja laitostason yhteistoimintamenettelyssä.

Päätöksessä mainitut virat olivat ulkomaalaisopetuksen kolmen päätoimisen tuntiopettajan uudet virat. Rehtorin päätös jatkui:

Olen suostunut siihen, että virat voidaan julistaa tarvittaessa haettavaksi tai ne voidaan välittömästi täyttää virkamiesasetuksen (971/04) 47 §:n 3:n momentin nojalla. (Konsistorin pöytäkirja 17.5.1995, Rehtorin päätös 89/95.) (Liite 14: Rehtorin päätös.)

Salli-Marja Bessonoff, Anna-Liisa Lepäsmä ja Marja-Leena Miettinen saivat nimityksen päätoimisen tuntiopettajan virkaan 1.8.1995 alkaen. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 23.5.1995, 30 §.)

Anna-Liisa Lepäsmä ja Leena Silfverberg olivat lukuvuosina 1997–1999 virkavainaina suomen kielen laitoksesta ja kouluttivat EU-tulkkeja Vantaan täydennyskoulutuslaitoksessa.

TOIMISTOSIHTTEERI

Suomen kielen laitos joutui jälleen kerran perustelemaan ulkomaalaisopetuksen toimistosihteerin saamisen tärkeyttä.

Ulkomaalaisopetuksen toimistosihteerin tehtävät ovat jatkuvasti lisääntyneet opiskelijamäärän kasvaessa. Opiskelijoiden ja opintosuoritusten rekisteröintiin tarvitaan uusia menetelmiä, jotta pystytään saamaan kehittämistyössä tarvittavia tietoja. Toimistossa on kehitteillä rekisteri, josta ilmenevät myös kursseille pyrkivien tiedot. Osaksi tullaan käyttämään OTIa, mutta koska tarvitaan kursseista tietoja, joita ei OTI:lle ole mahdollista tallentaa, pyritään tekemään toimiva rinnakkaisrekisteri. Ulkomaalaisopetuksen rekisterien pito työllistää jo nyt laitoksen toimistosihteerin. Kun ryhdytään suoritusten kirjaamiseen OTI:lle ja siirtämään suoritukset keskusrekisteriin, työhön tulee kulumaan hyvinkin tällä hetkellä suunnitteluun käytettävä aika.

Ulkomaalaisopetus on laitoksen nopeimmin kasvava toiminta-alue. Ulkoa päin tuleva paine on niin kova, että laitoksen on mitä ilmeisimmin aloitettava jo ensi syksynä ulkomaalaisopettajaksi koulutus ja osallistuttava myös alan täydennyskoulutuksen järjestämiseen. Tämä lisää toimiston työtehtäviä. (Humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 11.2.1992, s.201.)

Ulkomaalaisopetuksen opettajat painottivat pysyvän toimistosihteerin tarvetta jo esimerkiksi kokouksessaan 13.5.1991:

Alati vaihtuvien toimistosihteerien sijaan tarvittaisiin pysyvä sihteeri. --- Tehdään esitys laitosneuvoston kokoukseen.

Opettajat valittivat keskustelussa sitä, että ”kansainvälistymisen vaatimusten raskain taakka siirtyy portaiden alimpien askelten astujille”.

Toimistosihteerin tehtävistä on tallessa 16.9.1993 päivätty selvitys. (Liite 15.)

Opettajainkokousten pöytäkirjojen joukossa on säilynyt toimistos sihteeri Anne Kaiholan opettajille 20.9.1996 kirjoittama lista asioista, joita pitäisi käsitellä yh-

dessä ennen johtoryhmän kokousta ja mahdollisia tulosneuvotteluja. Listassa on kurssijärjestelyjen lisäksi kuvaus toimistosihteerin ongelmista:

Jos otetaan ilmoittautumislistat taas käyttöön (ja myös noudatetaan niitä tiukasti), pitää suunnitella, miten asia organisoidaan:

- jos n. 400 opiskelijaa tulee ilmoittautumaan 1–2 viikon aikana, en mitenkään selviä rytkästä yksin jos samalla
- tarkistan myös opiskeluoikeuden
- neuvon opiskelijatietolomakkeen täytössä (mikä lomake on tärkeä, kun kootaan tilastoja opiskelijamassasta ja yritetään saada lisää resursseja)
- selitän JOO-opiskelijoille¹⁵ erillisten opintojen suoritusoikeuden anomusprosessin ja pakotan heidät siihen syksyn aikana!
- annan henkilökohtaista opintoneuvontaa, mille kurssille kannattaisi mennä (mihin tiedot riittävät mutta mikä ei ole liian vaikea)
- valvon listojen täyttöä ja kerron tasokokeista ym.
- selitän tenttikäytäntöä, jotta tarpeeksi hyvät osaisivat mennä ilmoittautumaan opettajalle (esim. syksyn jatkokurssin tentti, Skk 130)
- vastaan kaikkiin muihin kysymyksiin, mitä opiskelijat hoksaavat kysyä, kuten mistä saa bussilipun, miten voi asua halvemmalla, missä on luentosalit, mitä kirjoja pitää hankkia, miten tutkinto kootaan, mitä kannattaa ottaa sivuaineeksi, miten pääsee opiskelemaan HY:oon, koska voi tavata Ms/Mr sen ja sen ja kaikkea muuta mahdollista...

Toimistosihteerin työmäärä oli esillä vuosikymmenen loppuun saakka. Suomen kielen laitoksen toiminta- ja taloussuunnitelmassa vuosiksi 1998–2001 pidettiin laitoksen rakenteellisen kehittämisen tarpeista ajankohtaisimpana suomen kielen ulkomaalaisopetusta. Ratkaisuja ja taloudellista panostusta tarvittiin paitsi opettajien virkanimikkeiden yhdenmukaistamiseen (tuntiopettajat ap. lehtoreiksi) ja opettajavoimien lisäämiseen (vaihto-opiskelijoiden suomenopetusta varten), myös ulkomaalaisopetuksen toimiston resurssien kasvattamiseen. Toimistosihteerin tehtävät kuvattiin valaisevasti ja huomautettiin, että neuvontaa ja ohjausta olisi mahdollisesti pakko siirtää esimerkiksi tiedekunnan opintotoimistoon. Laitoksen tavoitteena oli tässä vaiheessa saada ulkomaalaisopetuksen toimiston vahvistukseksi toimistosihteerin lisäksi oma amanuenssi tai suunnittelija. (Kopio toiminta- ja taloussuunnitelmasta on Skk:n varastossa.)

1990-luvun alkuvuosina suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksen sihteerin tehtävää hoitivat Sanna Lähde, Anu Laaksonen, Marja Etelämäki, Susanna Huhta, Maarit Berg, Tiina Salonen ja Heli Perttula. Vuosikymmenen loppupuolella toimis-

¹⁵ JOO (joustava opinto-oikeus) -sopimuksen nojalla yliopistoon pyrkivät muiden korkeakoulujen opiskelijat

toshteerinä toimivat Anne Kaihola, Kaisa Puhakka, Krista Kaipainen ja Kaarina Mononen.

Lukukausien alkuviikoiksi saatiin toimistoon palkata ruuhka-apulainen.

KIELIKESKUKSEN SUOMEN KIELEN OPETUS

Kun kielikeskus alkoi järjestää opetusta projektissa Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa, kielikeskuksen vt. johtaja Anu Virkkunen haastatteli kaikki kesäyliopistossa suomea ulkomaalaisille opettaneet henkilöt. Haastattelun tuloksesta kirjoitettiin kielikeskuksen johtokunnalle:

Kielikeskuksen johtokunnalle

Opetuksen järjestäminen projektissa Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa

Suomi vieraana kielenä -projektia varten haastateltiin kaikki kahdeksan suomea kesäyliopistossa ulkomaalaisille opettanutta henkilöä. Haastattelussa oli mukana myös lehtori Eila Hämäläinen suomen laitoksesta.

Haastatelluista on FK-tutkinto seuraavilla: Marketta Huitu, Seija Korhonen, Mari Siirainen, Sanna-Marja Tuomi, Marjut Vehkanen ja Irene Wichmann. Marjukka Kenttälä ja Kirsi Vanttinen ovat syventävien opintojen vaiheessa. Kasvatustieteen opintoja ovat suorittaneet Marjukka Kenttälä, Seija Korhonen ja Sanna-Marja Tuomi (suorittanut myös opetusharjoittelun).

Pitkä alan opetuskokemus on Marketta Huitulla, Seija Korhosella, Marjut Vehkasella ja Irene Wichmannilla. Myös muut haastatellut ovat toimineet alalla erilaisissa opetustehtävissä.

Haastattelusta kävi ilmi, että kaikki ovat innostuneita opetustyöstään ja ovat kehittäneet omaa opetustaitoaan jatkuvasti tavalla, joka on edistänyt koko alan kehitystä.

Edellisen perusteella esitämme, että syyslukukauden 1991 ajaksi annettavat kolmen päätoimisen tuntiopettajan määräykset annettaisiin FK Marketta Huitulle, FK Seija Korhoselle ja FK Marjut Vehkaselle. Mikäli joku ei voi ottaa määräystä vastaan, ehdotamme seuraaviksi FK Irene Wichmannia ja FK Sanna-Marja Tuomea. Mikäli projektissa ilmenee sivutoimisen opetuksen tarvetta, suosittelemme lämpimästi myös muitten haastateltujen palkkaamista.

Eila Hämäläinen
lehtori

Anu Virkkunen
vt. johtaja

(Kirje on päivätty 23.5.1991. Konsistorin pöytäkirja 5.6.1991, 247 §.)

Marketta Huitu, Seija Korhonen ja Marjut Vehkanen palkattiin päätoimisiksi tuntiopettajiksi. Sivutoimisiksi tuntiopettajiksi valittiin Marjukka Kenttälä, Sanna-

Marja Tuomi, Päivi Vetsch-Löyttyniemi, Irene Wichmann ja Kirsi Vääntinen. (Kielikeskuksen toimintakertomus vuodelta 1991.)

Seuraavina vuosina päätoimiset tuntiopettajat olivat Seija Korhonen ja Marjut Vehkanen. Myöhemmin Seija Korhosen nimike oli lehtori, ja kun kielikeskuksen toiminta laajeni, hänestä tuli lopulta koulutuspäällikkö ja 2000-luvulla Kielipalvelujen johtaja. (Toimintakertomukset 1994 ja 1996.)

Opettajina mainitaan 1990-luvun toimintakertomuksissa edellä mainittujen lisäksi Rauha Helli, Marketta Huitu, Tuuli Hulmi-Lassila, Päivi Hytönen, Tuula Jäppinen, Ilpo Kangas, Riitta Korhonen, Karoliina Kuisma, Anna-Maija Łączak, Pirkko Luoma, Anna Maija Luomi, Kirsi Needelman, Sirkka Ojaniemi, Sari Päivärinne, Tuija Rinne, Virve Sammalkorpi, Mari Siirainen, Terhi Tapaninen, Sanna Teerenhovi ja Mila Tolvanen.

Kielikeskuksen toimintakertomuksessa 1996 mainitaan, että kesällä oli järjestetty suomen kielen intensiivikurssi europarlamentin erimaalaisille tulkeille ja kääntäjille, ja kurssin saama kiittävä palaute oli johtanut jatkuvaan yhteistyöhön europarlamentin henkilöstökoulutusosaston kanssa. Vuoden 1997 toimintakertomuksen mukaan Euroopan unionista on lähetetty jatkuvasti tulkkeja ja kääntäjiä räätälöityyn koulutukseen. Toimintakertomuksista ei käy ilmi, ketkä kielikeskuksen opettajista tätä koulutusta antoivat. (Vrt. Vantaan täydennyskoulutuslaitoksen koulutusohjelmat.)

SUOMEN KIELI JA KULTTUURI

Suomen kielen ja kulttuurin aineopiskelijoina aikoville pidettiin lukuvuonna 1991–1992 valmennuskurssi. Se oli tarkoitettu opiskelijoille, joilla oli Skk:n opiskeluoikeus mutta ei riittäviä valmiuksia aineopintoihin. Kurssi sisälsi kielioopin kertausta, tekstin lukemista ja kirjoitus- ja keskusteluharjoituksia. Syyslukukauden 1992 alkuun suunniteltiin jälleen valmennusta. Opinto-oppaassa 1992–1993 asia kuvataan näin:

Aineopinnot voi aloittaa, jos on riittävä suomen kielen taito. Taito todetaan syyslukukauden alussa järjestettävän valmennuskurssin lopuksi tasokokeessa. Jos taito ei riitä, voi osallistua ensin preppauskursseille tai yleisille perus- ja jatkokursseille.

[Valmennuskurssilla] Käsitellään kielioppiterminologiaa ja kielellistä analysointia sekä harjoitellaan luentojen ymmärtämistä ja muistiinpanotekniikkaa.

Preppauskurssi on tarkoitettu niille, joilla on Skk:n opiskeluoikeus mutta ei riittäviä valmiuksia aineopintoihin. Opiskelijat valitaan valmennuskurssin loppuko-

keen perusteella. Seuraavat kolme kurssia sisältyvät preppauskurssiin: Taivutusoppia, Puheharjoituksia ja Teksti- ja kirjoitusharjoituksia.

Sillä aikaa kun uudet opiskelijat olivat valmennus- tai preppauskursseilla, aikaisemmin opintonsa aloittaneet Skk-opiskelijat tekivät itsenäisesti tutkielman tyyppisen kirjallisen tehtävän. (Historiallis-kielitieteellisen osaston/Humanistisen tiedekunnan opinto-oppaat.)

Huhtikuun 6. päivänä 1993 pidettiin Skk-opiskelijoiden kanssa keskustelutilaisuus.

Opettajainkokouksessa 31.3.1993 sitä suunniteltiin:

Keskustelutilaisuuteen 6.4. klo 12–16 on varattu Pienen konsistorin istuntosali. Mahdollisia keskustelun aiheita: ÄMO:n¹⁶ vaikeustaso, Skk105:n opintoviikot, Skk-opiskelijoiden kielitaidon epätasaisuus, kuinka paljon opiskelijat kuuntelevat oman aineensa luentoja suomeksi, miten keskusteluharjoitukset pitäisi järjestää, sanastokurssi jonkin alan tai elämänalueen sanastosta? Miltä tuntuisi Skk:n jakaminen kahteen linjaan (yleinen ja lingvistinen)? Lingvistinen voisi olla sivuaine ja siitä voisi jatkaa suomen kieli pääaineena. Millainen puolen vuoden survival-kurssi voisi olla (mitä opiskelijat haluaisivat oppia)? Onko päällekkäisyyttä (esim. ÄMO, foneetiikka, johto-oppi)? Perus- ja Skk-kurssien välinen kuilu, liian hyvätasoisten osallistuminen liian alhaisen tason kursseille. Tuottaako itsenäinen opiskelu ongelmia (eli miten opiskelijat kokevat vastaanottonsa ja huolenpitonsa)? (*Pöytäkirja 31.3.1993.*)

Leena Silfverberg oli keskustelutilaisuudessa kirjoittanut muistiin opiskelijoiden toivomukset ja raportoi niistä kollegoille 10.5.1993.

1. Kyselyn mukaan toivottiin eniten:

	Skk	Pk (= peruskurssit)
keskusteluharjoituksia	11	28
kirjoitusharjoituksia	10	23
kuullun ymmärtämistä	8	20
kielioppia	7	13
tekstin ymmärtämistä	6	15
ääntämisharjoituksia	2	9

Kyselyn perusteella kieliopin ongelmakohtia ovat partisiipit, lauseenvastikkeet, objekti, monikko ja rektio.

2. Sanasto- ja fraseologiakurssia kaivattiin kovasti, ja Salli-Marjan idea opiskelijoiden omatoimisesta sanaston keruusta aiheittain on mielestäni hyvin kannatettava.

3. Kirjoitusharjoituksiin kaivattiin monipuolisempia tehtäviä aina arkielämän aiheista pääaineen sanastoon asti.

4. Kuullun ymmärtämisharjoituksiin pitäisi yrittää mahdollistaa muistiinpanotekniikan opettamista.

5. Tenteistä kaivattiin enemmän yksilöllistä palautetta.

16 ÄMO = äänne- ja muoto-oppi

6. Lähdekirjojen, sanakirjojen ja kirjaston käytön opastusta olisi kai myös tehostettava. Johonkin kurssiin voisi sisällyttää tai lukuvuoden voisi aloittaa SKS:ään ja Kotukseen tutustumisella.
7. Kielen tyyli-lajien kurssia toivottiin myös.
8. Skk105 pidettiin liian raskaana. Kuulusteltuani nyt muutaman kerran Suomi-tiedouden olen kyllä tullut siihen tulokseen, että opiskelijat ovat tässä aivan oikeassa. Minusta kiireisin asia näistä kaikista olisikin Skk105:n tenttikirjallisuuden laadun ja määrän uudelleen arviointi.
9. Älkäämme myöskään unohtako, että olemme päättäneet ryhtyä suunnittelemaan filologisille opintosisällöille vaihtoehdoksi yleistä linjaa.
(Kirje on Skk:n varastossa.)

Niin kuin opettajainkokouksen pöytäkirjasta käy ilmi, oli yhtenä keskustelunaiheena suunnitelma jakaa Suomen kieli ja kulttuuri kahteen linjaan: yleiseen ja lingvistiseen. Lingvistinen voisi olla sivuaine ja siitä voisi jatkaa suomen kieli pääaineena.

Linjajako otettiin esille myös Lammilla 29.–30.10.1993 pidetyssä seminaarissa. Opiskelija Deilina Bishop kertoi, että opiskelijat olivat linjajaon kannalla. (Ulkomaalaisopetuksen opettajainkokouksen pöytäkirjat 31.3.1993 ja 3.11.1993. – Lammin seminaarin papereita on Skk:n varastossa.)

Asiaa pohdittiin ja suunnitelmia tehtiin opettajainkokouksessa jälleen marras- ja joulukuussa. 7.12.1993 pidettiin opettajien ja opiskelijoiden yhteinen uuden tutkinnon suunnittelukokous, jossa esitettiin ehdotukset yleislinjan ja kielilinjan perus-, aine- ja syventäviksi opinnoiksi. Opettajat jatkoivat suunnittelua vielä tammikuussa ja olivat jo valmiita kirjoittamaan opinto-oppaaseen kuvaukset linjojen tutkintovaatimuksista. Mutta 26.1.1994 pöytäkirjaan merkittiin, että Pentti Leino oli tuonut esille epäilyksensä siitä, että Skk:n linjajako ei mene tiedekunnassa läpi. Päätettiin poistaa linjajako ja korvata se aineopintojen valinnaisilla puoliarvosanoilla. (Kopiot syksyn 1993 kokousten seikkaperäisistä pöytäkirjoista ovat Skk:n varastossa. Mukana ovat myös opiskelijoiden muistiinpanot heidän omasta kokouksestaan 24.11.1993. Alkuperäiset muistiinpanot on kirjoitettu käsin, ja ne ovat yliopiston keskusarkistossa opettajainkokousten pöytäkirjojen joukossa.)

Oppiaine Suomen kieli ja kulttuuri oli 1980-luvun puolivälistä asti ollut 35 opintoviikon laajuinen, joten se oli voinut olla tutkinnon sivuaine. 1990-luvulla suomen kielen laitoksen tavoitteeksi tuli tehdä siitä täysmittainen oppiaine, jossa voidaan suorittaa syventävät opinnot. (Mm. Toiminta- ja taloussuunnitelma vuosiksi 1994–1997, humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 29.9.1992, Liite 27 §.)

Seuraavassa humanistisen tiedekunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa (1995–1998) kirjoitettiin kohdassa Kansainvälisen toiminnan kehittäminen:

Suomen kielen laitoksen Suomen kieli ja kulttuuri on vanhin ulkomaalaisopiskelijoille tarkoitettu opintokokonaisuus, joka on voitu 80-luvun puolivälin jälkeen suorittaa 35 opintoviikon laajuisena. Enemmistö tiedekunnan vaihto-opiskelijoista opiskelee tässä ohjelmassa; osa tutkinto-opiskelijoista suorittaa sen sivuaineena. Aineen opiskeluoikeus on vapaa kaikkien tiedekuntien ulkomaalaisopiskelijoille. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 16.11.1993, Liite 15 § V.)

Suomen kielen laitos teki esityksen oppiaineen laajentamisesta täysimittaiseksi oppiaineeksi ja ehdotuksen tutkintovaatimuksiksi. Vaatimukset hyväksyttiin. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 17.5.1994, 16 §.)

Syventävät opinnot tulivat Suomen kielen ja kulttuurin ohjelmaan syksystä 1994 lähtien. Uusien tutkintovaatimusten mukaan opintojen aloittaminen ei vaatinut aikaisempaa suomen kielen taitoa, vaan perusopinnot koostuivat alkeis- ja jatkokursseista. Lisäksi niissä oli ns. tapa- ja kulttuuritiedon kursseja. Aine- ja syventävissä opinnoissa voi valinnan mukaan keskittyä joko kielen tai maan ja kulttuurin tuntemuksen opiskeluun.

Lukuvuoden 1996–1997 opinto-oppaan mukaan Suomen kieli ja kulttuuri -ainetta saivat opiskella yliopiston kaikkien tiedekuntien ulkomaalaiset opiskelijat. Osa suoritti tutkintoja, osalla oli erillisten opintojen suoritusoikeus ja osa oli määräaikaista opiskelijoina tai muista korkeakouluista JOO-sopimuksen perusteella tulleita.

Seuraavana lukuvuonna (lukuvuosi 1997–1998) entiset perusopinnot muuttuivat ulkomaalaisilta opiskelijoilta vaadittaviksi suomen kielen opinnoiksi (Sky01, 20 ov). Ne oli siis suoritettava ennen varsinaisten Skk:n opintojen uusia perusopintoja. Lukuvuoden 1997–1998 Omaoppaan ohjeista näkyy, miten monimutkaista siirtyminen uusiin tutkintovaatimuksiin oli aikaisemmin aloittaneille opiskelijoille. (Humanistisen tiedekunnan opinto-oppaat ja Suomen kielen ja kulttuurin Omaopas.)

Suomen kielen aineopintoihin kuului aikaisemmin harjoitustyöpraktikumeja (4 ov) ja teoriapraktikumeja (2 ov). Syksystä 1994 alkaen oli vain laajuudeltaan yhdenlaisia praktikumeja (5 ov). Suomen kielen ja kulttuurin praktikumeja piti 1990-luvun alussa Marja-Leena Miettinen teatterista, nykykirjallisuudesta ja runoista. Hänellä oli myös videopraktikum ja Lehtipaja, jossa opiskelijat useana vuonna toimittivat lehden. Myöhempinä vuosina eri opettajien praktikumien aiheita olivat historia ja perinnekulttuuri, Kalevala, kirjallisuus, kirjallisuuden kieli, suomalainen lyriikka,

kielen rakenne, lauseoppi, kielen käyttö ja vaihtelu, kielen vaihtelu ja diskurssitutkimus, tekstianalyysi, teksti ja tulkinta. Opiskelijat voivat hyödyntää myös oppiaineen suomen kieli ja muiden laitosten ohjelmassa olleita praktikumeja. (Skk:n praktikumtöitä on Skk:n varastossa ja opettajien käsikirjastossa.)

Vuoden 1998 kesäkuun ensimmäisenä päivänä järjestettiin oppiaineessa Suomen kieli ja kulttuuri ensimmäisen kerran valintakoe. Valintakoevaatimukset ja kokeen luonne esiteltiin tiedekunnan kokouksessa 24.3.1998 (10 §):

1. Karlsson, Fred: Suomen peruskielioppi tai sen vieraskielinen laitos. Osio sisältää kieliopillisia analyysitehtäviä ja siitä voi saada 4 pistettä (alin hyväksyttävä 2 p.).
2. Klinge, Matti: Katsaus Suomen historiaan tai sen vieraskielinen laitos. Osio sisältää kysymyksiä teoksesta ja siitä voi saada 3 pistettä (alin hyväksyttävä 1 p.).
3. Paasilinna, Arto: Jäniksen vuosi tai sen vieraskielinen laitos tai venäjänkieliset sivut 7–78 antologiasta Seitsemän sisarusta/Cem´ bratjev. Russko-finskaja literaturnaja antologija. Toim. Jukka Mallinen ja Jevgeni Popov. Osio sisältää kirjallisuuden analyysitehtäviä ja siitä voi saada 3 pistettä (alin hyväksyttävä 1 p.).

Kokeella mitataan ensisijaisesti akateemista kypsyystä. Kysymykset laaditaan suomen lisäksi ruotsiksi ja englanniksi, ja kaikilla näillä kielillä voi myös vastata. Koe on kolmiosainen ja jokaiseen osioon on vastattava hyväksyttävästi.

Myöhemmin päätettiin kuitenkin, että kysymyksiin oli vastattava suomeksi.

Virallisen tilaston mukaan kokeeseen kutsuttiin 51 hakijaa. osallistujia oli 31 ja heistä valittiin 11. (Jussi Piekkalan 5.12.2002 lähettämä tieto.)

Seuraavana vuonna valintakoevaatimukset olivat muuttuneet huomattavasti:

1. White, Leila: Suomen kielioppi ulkomaalaisille, 3., korjattu painos
2. Mikkola, A-M. – Julin, A. – Kauppinen, A. – Koskela, L. – Valkonen, K.: Äidinkieli ja kirjallisuus. Käsikirja, s. 363–453.
3. Istanmäki, S.: Liian paksu perhoseksi.

Koe on kolmiosainen:

- a) Kieliopillisia analyysitehtäviä
- b) Kysymyksiä teoksen Äidinkieli ja kirjallisuus luvusta Suomen kirjallisuus
- c) Kirjallisuuden analyysitehtäviä Sisko Istanmäen romaanista Liian paksu perhoseksi.

Pyrkijän on vastattava hyväksyttävästi kaikkiin osioihin.

Arvostelu 0–10. Alin hyväksytty pistemäärä 4 pistettä.

Huomautuksia: Kysymykset ovat suomeksi ja niihin on vastattava suomeksi. (Humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 13.4.1999, 15 §.)

Vuonna 1999 oppiaineen rakenne muuttui niin, että entisistä suomen kielen yleisopinnoista (Sky01) tuli ”Suomen kielen ja kulttuurin perusopinnot 1” ja entiset perusopinnot saivat nimen ”Suomen kielen ja kulttuurin perusopinnot 2”. Perusopinnot 1 oli avoin kaikille ulkomaalaisopiskelijoille, Perusopinnot 2 vain Suomen kielen ja kulttuurin opiskelijoille. (Suomen kielen laitoksen johtoryhmän kokous 23.2.1999.)

Marraskuussa 1996 Jyrki Kalliokoski kertoi iloisen tulosuutisen: Oli hyväksytty ensimmäinen Suomen kielen ja kulttuurin pro gradu -tutkielma. Sen kirjoitti Peter Ovell, ja sen nimi on *Suomessako futuuri. Futuurin merkitys, suomen tulevan ajan ilmaisukeinojen tarkastelu ja niiden esitystapa suomea vieraana kielenä oppiville*.

Kesällä oli ilmestynyt Edward Kamrinin sivuainetutkielma *Sairaanhoitoa kahdella kielellä*. Se tarkastelee sairaanhoitajaoppilaiden ja potilaiden vuorovaikutusta tilanteessa, jossa on kolme osallistujaa ja vain kahdella yhteinen kieli.

OHJAUSTA JA OPINTOVIIKKOJA

1990-luvulla kiinnitettiin runsaasti huomiota siihen, että ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden opinnot usein pitkittyvät ja keskeytyvät. Vuosikymmenen alussa keskusteltiin paljon uusien ulkomaalaisopiskelijoiden ohjauksesta, pienryhmistä ja tutoreista ja varojen myöntämisestä tähän toimintaan. Pohdinnoista voi lukea sekä konsistorin että historiallis-kielitieteellisen osaston pöytäkirjoista. (Konsistorin pöytäkirjat 7.8.1991, 201 § ja 11.9.1991. Historiallis-kielitieteellisen osaston pöytäkirja 24.9.1991.)

Ulkomaalaisopetuksen opettajat päättivät tehdä jotakin sille, että heidän opiskelijansa saivat yleisopintoihin kuuluneista suomen opinnoistaan liian pienen opintoviikkomäärän, ja esittivät laitokselle sen nostamista. Siihen asti opintoviikkoja oli saatu kunkin peruskurssin suorituksesta 2 eli yhteensä 10, mutta nyt esitettiin määräksi 2:n sijasta 3 opintoviikkoa eli yhteensä 15. Laitos vei esityksen tiedekunnalle, ja tiedekunta määritteli laajuuden uudestaan. (Humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 24.3.1992; Ulkomaalaisopetuksen opettajainkokousten pöytäkirjat 11.12.1991 ja 15.1.1992.)

Vuonna 1994 yliopistossa tuli voimaan tutkinnonuudistus. Tutkinnossa kokonainen arvosana (20 ov) muodostui 10 ov:n laajuisista puoliarvosanoista ja 5 ov:n laajuisista opintojaksoista. Ulkomaalaisopiskelijoiden kotimaisten kielten opintojen laajuus muuttui jälleen.

Perustutkintoja (HuK/FM) suorittavalta ulkomaalaisopiskelijalta vaaditaan suomen tai ruotsin kielen opintoja 20 ov. Suomen kielen osalta nämä opinnot vastaavat perusopintojen arvosanaa Suomen kielessä ja kulttuurissa, jonka voi myös valita pää- tai sivuaineeksi. Mikäli opiskelija valitsee ruotsin kielen, hän suorittaa kielikeskuksessa 8–10 ov ja pohjoismaisten kielten laitoksessa 10–12 ov sopimuksen mukaan. Näistä opinnoista muodostuu siis opiskelijan tutkintoon yksi arvosana. (Humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 22.3.1994, Liite 19 §.)

Syksyllä 1994 ulkomaalaisopetuksen opettajat lähettivät tiedekuntien kansainvälisille sihteereille, opintosiheteereille ja laitosten esimiehille kirjeen, jossa selostettiin suomen kielen suoritustapoja ja opetusta ja toivottiin, että opiskelijoita edelleen ohjataan sijoittamaan suomen kielen perusopinnot opiskelunsa alkuvaiheisiin. Vastaanottajia pyydettiin myös tarkistamaan liitteenä ollut lista suomen kielen vaatimuksista eri tiedekunnissa. (25.11.1994 allekirjoitettu kirje Suomen kielen perusopinnot ulkomaalaisille on Skk:n varastossa.)

Vuonna 1997 ulkomaalaisopetuksessa laadittiin tiedekunnalle kuvaus ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden suomen kielen opinnoista (Sky) ja kurssien sisällöstä, jotta opiskelijat voisivat arvioida, mille tasolle pyrkiä. Kuvauksessa selostetaan kaikkien neljän kurssin (suomi 1–4) kielen rakenteen hallinnan ja kielenkäytön tavoitteet. Lopussa on luettelo käytössä olevista oppikirjoista. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 25.3.1997, Liite 15 §, kortti 8/25. – Kopio kuvauksesta on Skk:n varastossa.)

PERUSOPINNOT KIELIKESKUKSEEN?

1990-luvulla keskusteltiin ulkomaalaisten suomen kielen perusopintojen siirtämisestä kielikeskukseen. Asia mainitaan ensimmäisen kerran virallisesti esityksessä humanistisen alan rakenteellisesta kehittämisestä; esityksen oli tehnyt korkeakouluneuvoston jäsen Fred Karlsson.

Vuosiksi 1995–1998 laaditussa toiminta- ja taloussuunnitelmassa humanistinen tiedekunta ei ottanut kantaa asiaan, koska sen selvittäminen oli kesken.

Vuoden 1996 alussa konsistorissa oli esillä kansainvälisyysstrategia vuoksi 1996–2005. Humanistinen tiedekunta antoi lausunnon selvityksestä, joka oli tehty korkeakoulujen kieltenopetuksen järjestämisestä. Lausunnossa kirjoitettiin mm.:

Helsingin yliopistossa ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen kielen opetus hoidetaan suomen kielen laitoksessa, jossa ollaan kehittämässä myös alaan liittyvää tutkimusta ja opettajankoulutusta. Tiedekunta pitää tärkeänä, että vaihto-opiskelijoiden suomenopetus hoidetaan vastaisuudessakin suomen kielen laitoksessa. (Humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvoston pöytäkirjat 20.4.1993 ja 16.11.1993, Liite 36 §; Konsistorin pöytäkirja 31.1.1996, 17 §.)

Ulkomaalaisopetuksen opettajainkokousten pöytäkirjoissa on jo 6.11.1990 maininta: ”Keskusteltiin siitä, pitäisikö suomen kielen ulkomaalaisopetuksen olla kielikeskuksen vai suomen kielen laitoksen alainen”.

Vuotta myöhemmin, opettajainkokouksessa 13.11.1991 toi Marja-Leena Miettinen terveisiä laitoksen tilanearvioryhmästä, jonka jäsen hän oli. Ryhmässä oli ehdotettu tutkittavaksi mahdollisuutta siirtää intensiivikurssit kokonaan kielikeskukseen.

5.5.1993 pöytäkirjan esityslistassa on yhtenä kohtana ”Peruskurssien siirtouhka”. Pöytäkirja puuttuu arkistosta. Kokouksen 18.5.1993 pöytäkirjassa asiaa selostetaan:

Eila Hämäläinen on keskustellut Tapani Lehtisen kanssa peruskurssien ja yleisopin-tojen opetuksen siirtämisestä kielikeskukseen. Ehdotuksen mukaan tämä tapahtuisi syyslukukaudella 1994. Mahdollisesti opetustehtäviä voisi jakaa siirron jälkeenkin, vaikka tuntiopettajat siirtyisivätkin kielikeskukseen. Todettiin kuitenkin, että alan kehittämisen ja tutkimuksen kannalta olisi ilman muuta parempi, että perusopetus säilyisi suomen kielen laitoksella. Skk:n ympärille on myös joka tapauksessa jätettävä ainetta tukevia peruskursseja. Tulee muistaa, että monet muutkin laitokset antavat kielten alkeiskursseja. Ensi syksynä kaikkien laitosten kanssa keskustellaan erikseen yhdistämissuunnitelmista. Eila Hämäläisen ja Hannele Jönsson-Korholan kirjoittama asiaa käsittelevä muistio on annettava myös Pentti Leinolle.

Pöytäkirjan mukana on Hämäläisen ja Jönsson-Korholan allekirjoittama muistio ”Ulkomaalaisopetuksen peruskurssien asema”. (Liite 17.) Muistiossa kirjoitetaan laajasti peruskurssien siirron seurauksista. Loppukappale kuuluu näin:

Ulkoapäin, yliopiston sisäisiä asioita ja asioiden suhteita tuntemattomien taholta tulleeeseen ehdotukseen pitää mielestämme voida suhtautua kriittisesti. Nyt esille tullessa siirtoehdotuksessa ei voi vedota säästöihin, koska jo nyt toimitaan voimavarojen äärirajoilla. Siirtäminen ei vähennä resurssien tarvetta, päinvastoin se veisi niitä voimavaroja, joita tutkimus ja opettajien valmennus välttämättä tarvitsevat. Juuri nyt on saatu hyvään alkuun vuorovaikutus suomen kielen ulkomaalaisopetuksen, alan opettajien koulutuksen ja tutkimuksen välillä. Olisi lyhytnäköistä

katkaista todellinen kehitys näennäisillä tarkistuksilla.

Skk:n varastossa on kopio tähän muistioon kiinnitetystä saatteesta. Siinä on päivämäärä 27.4., joka vuonna 1993 oli tiistai, ja siinä sanotaan: ”Saimme perjantaina tehtäväksemme kirjoittaa mielipiteemme (Ulkkilan mielipiteen) peruskurssien mahdollisesta siirtämisestä Kielikeskukseen. Ei ollut mahdollista kysyä toisten mieltä, juttu oli kirjoitettava täksi päiväksi. Tällainen siitä tuli. Nyt se monistetaan kaikille laitoksessa työskenteleville luettavaksi, ja E. Kiviniemi toimittaa sen myös dekaanille, mikä onkin nyt kiireisin toimenpide. Ottakaa kantaa! Eila & Hannele.”

Opettajien edustajat osallistuivat 5.10.1993 suomen kielen laitoksen johtoryhmän kokoukseen, jossa käsiteltiin peruskurssien opetuksen mahdollista siirtämistä kielikeskukseen. Kokouksen pöytäkirjassa on selostettu keskustelussa esiin tuotuja siirtoa kannattavia ja sitä vastustavia näkökohtia. Opettajainkokouksessa 6.10. päätettiin ehdottaa, että asiasta olisi neuvoteltava laitoksen sisällä, ennen kuin aletaan käydä laajempia neuvotteluja kielikeskuksen ym. kanssa. Sekä johtoryhmän kokouksessa että opettajainkokouksessa korostettiin, että tuntiopettajien asema on turvattava.

Pöytäkirjan liitteenä on paperi ”Näkökohtia siirtoneuvotteluihin”, joka esitettiin johtoryhmän kokouksessa. (Liite 17.) Se alkaa vetoavasti:

Mitä haittaa on siitä, että suomen kielen laitoksessa on ulkomaalaisopetuksen yksikkö, jossa yhden työ tukee toisen työtä? Tällainen toimiva yksikkö saatiin aikaan siirtämällä v. 1987 tuntiopettajien toimet Kielikeskuksesta suomen kielen laitokseen. – Suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksessa olemme kovalla työllä pitkän ajan kuluessa rakentaneet tämän toimivan yksikön tyhjistä ja kouluttaneet itseämme osallistumalla kaikkeen mahdolliseen saatavilla olleeseen alaa vähänkin sivuavaan koulutukseen. Työ ja muut investoinnit tuntuvat menevän hukkaan, jos laitoksen tämä osa päätetään purkaa. (Opettajainkokouksen pöytäkirja 6.10.1993. – Johtoryhmän kokouksen pöytäkirjan kopio on Skk:n varastossa.)

RUUHKAA KURSSEILLA

Vuosikymmenen aikana keskusteltiin monesti ulkomaalaisopetuksen kurssien osallistujamäärästä. Kaikkia halukkaita ei saatu mahtumaan kielitaidon kursseille. Pohdittiin, miten osallistujamäärää voitaisiin rajoittaa. Tilannetta hankaloitti mm. se, että eri tiedekunnat vaativat ulkomaalaisopiskelijoiltaan erilaisia opintoviikkomääriä. Esimerkiksi syyslukukauden 1997 alussa todettiin, että resurssipulan vuoksi opiskelijoita tulisi kannustaa itseopiskeluun ja järjestää heille opastusta siihen. (Esim. opettajainkokouksen pöytäkirjat 16.12.1996 ja 10.9.1997 sekä suomen kielen laitoksen johtoryhmän pöytäkirja 4.12.1998.)

Syyslukukauden alussa 1998 saattoi luentosalien ovella opiskelijoita odottaa ikävä ilmoitus, esimerkiksi seuraava:

HUOMIO!

Suomi 4 -kurssille pyrki niin paljon opiskelijoita (nimilistassa on 60 nimeä), että kaikki eivät voi saada opiskelupaikkaa tällä lukukaudella.

Etusijalla ovat

- Suomen kieli ja kulttuuri -aineeseen hyväksytyt opiskelijat
- humanistisen tiedekunnan opiskelijat (koska heiltä vaaditaan 20 ov suomea)
- muiden sellaisten tiedekuntien opiskelijat, joiden täytyy suorittaa enemmän kuin 15 ov:a suomea
- vaihto-opiskelijat, jotka ovat tulleet Helsingin yliopistoon lyhyeksi ajaksi.

Tänään neuvotellaan siitä, mitä voimme tehdä.

Itseopiskelu on aina mahdollista. Voin järjestää suomi 4 -loppukokeen jo marras-kuussa ja toisen kerran kurssin lopussa joulukuussa.

Vastaanottoaikoina ja sähköpostissa annan mielelläni opinto-ohjausta itseopiskelijoille.

Yliopiston kielikeskuksen itseopiskelustudiossa (Fabianinkatu 26, 3. kerros) on mahdollista kuunnella myös suomen kielen nauhoitteita. Kielistudio on avoinna ma–pe klo 8–15.45. Ilta-aukioloajat voi kysyä puh. 191 22688 tai sähköpostissa: itseop@kielikeskus.helsinki.fi

Eila H.

(Ilmoitus on Skk:n varastossa.)

OPETTAJIEN KOULUTUS

Suomen kielen laitos alkoi tarjota kursseja niille opiskelijoilleen, jotka olivat kiinnostuneita suomen opettamisesta tai tutkimisesta vieraana kielenä. Alaan johdattiin ensinnäkin ulkomaalaisopettajien pitämällä luentokurssilla. Sellainen oli pidetty kahdesti jo lukuvuonna 1989–1990, mutta tästä lähtien se vakiintui laitoksen ohjelmaan usean opettajan pitämänä ja näkökulmiltaan vaihtelevana.

Lukuvuoden 1992–1993 opinto-oppaasta käy ilmi, että erikoisalaan voi perehtyä kursseilla, tenttimällä kirjallisuutta ja tekemällä harjoitustyön tai tutkielman. Ensimmäinen Suomi vieraana kielenä -praktikum (silloinen harjoitustyöpraktikum) järjestettiin kevätlukukaudella 1993. Sen pitivät Eila Hämäläinen, Hannele Jönsson-Korhola ja Leena Silfverberg, ja sitä edelsi syyslukukaudella 1992 pidetty luentokurssi. Praktikumin aikana opiskelijat keräsivät aineistoa suomea vieraana tai toisena kielenä opiskelevien suullisista ja kirjallisista tuotoksista ja kirjoittivat

aineiston pohjalta tutkielman, ns. harjoitustyön. (Praktikumin kuvaus on Skk:n varastossa.)

Opettajankoulutuslaitos alkoi yhteistyöhön suomen kielen laitoksen kanssa. Ehdotuksista, keskusteluista ja työryhmistä on merkintöjä jo vuoden 1991 opettajainkokousten pöytäkirjoissa.

OKL on suunnitellut suomen kielen erikoistumisopintoja sisällytettäväksi ainakin luokanopettajan opintoihin. Kokouksen mielestä kiinnostavinta oli kuitenkin suomen kielen aikuisopettajaksi pätevyityminen, mielellään äidinkielen opettajaksi pätevyitymisen ohella. (Pöytäkirja 16.10.1991.)

Pöytäkirjan mukaan tässä kokouksessa asetettiin ”auskultointiohjelmaa rakentamaan” työryhmä: Irina Koskinen (sittemmin Buchberger), Erkki Löfberg, Jyrki Kalliokoski ja Leila White. Esillä oli myös 31.7.1991 päivätty muistio ”Ehdotus suomen kielen ulkomaalaisopettajien kouluttamisesta Helsingin yliopistossa”. Pöytäkirjan mukaan se perustuu Pentti Leinon ja Hannele Jönsson-Korholan esittämiin ajatuksiin, ja näkökantoja ovat esittäneet myös Eija Uimonen täydennyskoulutuskeskuksesta ja Marketta Huitu ja Seija Korhonen kielikeskuksesta. Yhteistyöstä opettajankoulutuslaitoksen kanssa on sovittu apulaisprofessori Irina Koskisen kanssa. (Muistio on Skk:n varastossa.)

Humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvostossa käsitellyissä toiminta- ja taloussuunnitelmissa vuosiksi 1993–1996 ja 1994–1997 toistuu teksti:

Suomen kielen laitoksella yhteistyössä opettajankoulutuslaitoksen ja täydennyskoulutuskeskuksen kanssa laaditun suunnitelman mukaan on tavoitteena käynnistää 1) päätoimisten ulkomaalaisopetukseen erikoistuneiden opettajien koulutus, 2) sellaisten äidinkielenopettajien koulutus, joilla on perustiedot ja -taidot myös suomen kielen opettamisesta vieraana kielenä sekä 3) sellaisten ruotsinkielisten koulujen suomen kielen opettajien koulutus, joilla on riittävät tiedot myös suomen kielen opettamisesta ulkomaalaisille. (Tiedekuntaneuvoston pöytäkirjat 24.9.1991 ja 29.9.1992.)

Keväällä 1993 kasvatustieteellinen tiedekunta esitti humanistisen tiedekunnan hyväksyttäväksi suomi toisena kielenä -erikoistumisopintojen opetussuunnitelman, ja humanistinen tiedekunta hyväksyi sen. (Humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 25.5.1993, 8 §.)

Suomi toisena ja vieraana kielenä -aineenopettajia alettiin kouluttaa lukuvuonna 1994–1995 Helsingin yliopistossa ja Jyväskylän yliopistossa.

Suomen kielen laitos teetti selvityksen aineenopettajien yliopistokoulutuksesta. Selvityksen teki Marjatta Vilkamaa-Viitala. Hänen raporttinsa esittelee

yliopistojen koulutusohjelmia, koulutuksen yleislinjoja ja täydennyskoulutusta. (Vilkamaa-Viitala 1996.)

Seuraava raportti suomi toisena ja vieraana kielenä -opetuksesta ja alan opettajien koulutustarpeesta valmistui vuosituhannen vaihteessa. Opetusministeriön ja Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan myöntämän rahoituksen turvin palkattiin suomen kielen laitoksen ja opettajankoulutuslaitoksen yhteisprojektiin suunnittelijaksi Taija Nieminen (sitemmin Udd). Hän tarkastelee raportissaan S2-opetuksen kehyksiä ja tarjolla olevaa koulutusta ja koulutuksen ongelmakohtia. Suunnittelutyötä ovat tukeneet keskustelut S2-alan opetusharjoittelijoiden kanssa ja suomen kielen opiskelijoiden keskuudessa tehdyt kyselyt. Keskeinen osa raporttia on suunnitelma koulutuksen kehittämiseksi. Taija Niemisen raportti *Suomi toisena kielenä -opettajien koulutuksen kehittäminen Helsingin yliopistossa* ilmestyi vuonna 2000. (ISBN 951-45-9566-1.) (Kyselyn perusteella kirjoitettu moniste ”Käsityksiä ja kokemuksia suomen kielen oppimisesta ja opettamisesta toisena kielenä” on Skk:n varastossa.)

TÄYDENNYSKOULUTUS

Vantaan täydennyskoulutuslaitos järjesti vuosina 1992–1993 ensimmäisen täydennyskoulutusohjelman Suomi vieraana kielenä. Se oli tarkoitettu suomen kieltä ja kulttuuria opettaville tai alalle aikoville peruskoulun yläasteen, lukion, ammatillisten oppilaitosten ja aikuisoppilaitosten opettajille. Opinnot alkoivat syyskuussa 1992 ja päättyivät joulukuussa 1993. Pääsisällöt olivat vieraan kielen opetuksen didaktiikka, kieli- ja kulttuuritietous, ohjattu harjoittelu ulkomaalaisopetusta antavissa toimipaikoissa, valinnainen kirjallisuus ja omaan työhön liittyvä kokeilu. Koulutusohjelman johtaja oli Marjut Vehkanen.

Vastaavanlainen kaksivuotinen koulutusohjelma järjestettiin usean kerran. Koulutustilaisuuksia järjestettiin mm. Helsingin yliopistossa. Suomen kielen laitoksen professorit ja lehtorit ja myös ulkomaalaisopetuksen opettajat pitivät niissä luentoja, ja osa harjoittelusta tapahtui ulkomaalaisopetuksen kursseilla.

Täydennyskoulutuslaitos järjesti kursseja myös kielikeskuksen ja opettajankoulutuslaitoksen kanssa. (Ensimmäisen koulutusohjelman esite on Skk:n varastossa, samoin myöhempinä vuosina toteutettujen ohjelmien esitteitä.)

Vantaan täydennyskoulutuslaitoksessa oli toinenkin mittava opetus- ja kasvatusalan hanke: Euroopan unionin tulkkien suomen kielen koulutus. Se toteutettiin vuosina

1997–1999. Organisoijana oli Marjut Vehkanen. (Täydennyskoulutuslaitoksen toimintakertomukset 1997, 1998 ja 1999.)

Koulutusohjelmasta voi lukea mm. *Universitas Helsingiensis* -lehden numeroista 4/1997 ja 4/2005.

Kuten luvussa Muut 1990-luvun opettajat mainittiin, Leena Silfverberg ja Anna-Liisa Lepäsmä olivat virkavapaina suomen kielen laitokselta ja opettivat tulkkien kursseilla.

Näitä kursseja edelsi Vantaan täydennyskoulutuslaitoksen 23.–26.11.1996 järjestämä Konferenssi kääntämisestä ja siihen liittyvästä suomen kielen opettamisesta Euroopan unionissa. Täydennyskoulutuslaitos oli saanut järjestämisen tehtäväkseen opetusministeriön kansainvälisten asioiden toimeksiantona. Konferenssin osanottajat kävivät tutustumassa myös Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksen yksikköön Jyrki Kalliokosken opastuksella. (Konferenssin ohjelma ja lehdistötiedote ovat Skk:n varastossa.)

22.2.1993 Helsingin yliopistoon perustettiin maahanmuuttajien opettajien täydennyskoulutusohjelman johto- ja seurantaryhmä hallinnoimaan yliopiston kaikkien täydennyskoulutuslaitosten järjestämiä maahanmuuttajien opettajien pitkiä täydennyskoulutusohjelmia. Kokouksessa esiteltiin Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen, Vantaan täydennyskoulutuslaitoksen ja Kymenlaakson täydennyskoulutuslaitoksen järjestämää koulutusta. (Kokousten pöytäkirjoja on Skk:n varastossa.)

Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskuksessa alkoi Suomi kohdekielenä -opettajien täydennyskoulutusohjelma (20 ov) huhtikuussa 1992. Helsingin yliopiston suomen kielen ulkomaalaisopetuksessa toimineista kurssin suorittivat Eila Hämäläinen, Yrjö Lauranto (silloin Helsingin suomenkielisessä työväenopistossa) ja Maija Kainulainen (Kotkan merenkulkuoppilaitoksesta).

UKAN ja suomen kielen laitos järjestivät yliopistossa 3.–6.8.1994 Suomen kielen ja kulttuurin kurssin vieraskielisille korkeakouluopettajille. Ohjelmassa oli luentoja ja keskustelua sekä tutustumiskäyntejä. (Liite 18: Ohjelma ja osallistujaluettelo.)

MUUTA KOULUTUSTA

Suomen kielen laitoksessa vieraili 5.–18.11.1995 Nordplus-vaihto-opettaja foneetikko Gabor Harrer Tukholman yliopiston suomen kielen laitoksesta. Hän piti 8.11.1995 luennon aiheesta ”Repetitiv synkron imitation: en språkoberoende metod för uttalsträning”. Hän asensi kielikeskuksen itseopiskelustudioon suomen

ääntämisohjelman ja esitteli RSI-menetelmäänsä (= toistava samanaikainen matkiminen) ulkomaalaisopetuksen opettajille siellä useana päivänä.

Pari vuotta myöhemmin myönnettiin suomen kielen laitokselle kansainvälistymisen kehittämisrahoista 13 500 mk, jolla perustettiin ulkomaisille opiskelijoille tietokoneavusteinen suomen kielen ääntämiskurssi. Gabor Harrer opetti sen käyttöä jälleen 1997. (Suomen kielen laitoksen johtoryhmän pöytäkirjat 29.4.1997 ja 4.9.1997.)

Gabor Harrerin ohjelmaa kuvataan myös vuosiksi 1998–2001 tehdyssä hanke-esityksessä, jossa kielikeskus, Nordica, suomalais-ugrilainen laitos ja suomen kielen laitos hakevat määrärahaa tietokoneiden hankkimista varten. (Liite 18: Kopio esityksestä.)

Seuraavina vuosina opiskelijat voivat tietokoneohjelman avulla itsenäisesti harjoitella suomen kielen ääntämistä. Heitä opasti Hannele Jönsson-Korhola.

Gabor Harrerin ensimmäisen vierailun yhteydessä, 17.11.1995, järjestettiin suomen kielen laitoksen ja kielikeskuksen suomen opettajille ja opiskelijoille koulutustilaisuus ääntämisen opetuksesta. Tilaisuudessa pitivät alustuksen fonetiikan laitoksen professori Antti Iivonen ja assistentti Anna-Liisa Lehessaari sekä Gabor Harrer. Lehessaaren ja Harrerin aiheena oli prosodian opetus, Iivonen puhui vieraan kielen foneettisten taitojen opettamisen ja omaksumisen perusnäkökohdista. (Tilaisuuksien tiedotus- ja ohjelmamoniste on Skk:n varastossa.)

Yliopiston fonetiikan laitoksen ja suomen kielen ulkomaalaisopetuksen yhteistyö jatkui. Ne järjestivät 11.5.1996 koulutustilaisuuden Suomen kielen foneettiset taidot. Se oli suunnattu suomea toisena ja vieraana kielenä opettaville, mutta sopi myös muiden kielten opettajille. Professori Antti Iivonen puhui fonetiikan asemasta kielenopetuksessa ja suomen kielen fonetiikan yleiskuvasta sekä suomen kielen erityisvaikeuksista, assistentti Anna-Liisa Lehessaari prosodiikasta. Tutkija Elisabet Service psykologian laitoksesta kertoi fonologisen oppimisen psykologiasta. Ammatti-instituutin maahanmuuttajien opettajan Aija Elgin aiheena oli ymmärtävän kuulemisen oppiminen ja opettaminen. Lisäksi lehtori Hannele Jönsson-Korhola esitteli Gabor Harrerin kehittämää tietokoneavusteista ääntämisohjelmaa ja kokemuksia sen käytöstä. (Tiedote ja kopio Antti Iivosen toimittamasta kurssimonisteesta ovat Skk:n varastossa.)

Suomen kielen ulkomaalaisopetus mainitaan järjestäjänä fonetiikan laitoksen ja englannin kielen laitoksen lisäksi monisteessa, jossa ovat 15.–16.9.1995 pidetyn Vieraan kielen foneettisten taitojen omaksuminen -nimisen symposiumin esitelmien abstraktit. (Moniste on Skk:n varastossa.)

OPETTAJAINKOKOUKSISSA KÄSITELTYÄ

Alkuvuodesta 1995 kuultiin, että Antti Korpin tien asuntolassa suunniteltiin sijoittaa ulkomaalaiset opiskelijat eri kerrokseen kuin suomalaiset. Ulkomaalaiset opiskelijat olivat vastustaneet aikomusta, koska yhteisasuminen on hyvä tapa tutustua suomalaisiin opiskelijoihin ja suomalaisiin tapoihin. He olivat kokeneet yhteisasumisen tärkeäksi ja halusivat vedota tulevien asukkaiden puolesta.

Opettajat ottivat kantaa asiaan kirjoittamalla päättäjille:

Erottamalla ulkomaalaiset ja suomalaiset eri kerrokseen opetusministeriö ja Savolainen osakunta toimivat vastoin sitä tavoitetta, jonka perusteella opetusministeriö on päättänyt maksaa ulkomaalaisille opiskelijoille stipendejä maahamme ja yliopistoelämään tutustumiseksi.

Pidämme hyvin tärkeänä ja hyödyllisenä sitä, että ulkomaisilla opiskelijoillamme on mahdollisuus jatkuvaan monipuoliseen kanssakäymiseen suomalaisten kanssa. (Ulkomaalaisopetuksen opettajainkokouksen pöytäkirja 2.2.1995. Kirjeen luonnos on Skk:n varastossa.)

Lyhyt merkintä yhdessä pöytäkirjassa kertoo, mitä kaikkea opettajien työhön kuului opettamisen lisäksi:

Kiertävien tehtävien jako: FLC-luento, Grants-toimikunta, infot, johtoryhmä, kansainvälinen toimikunta, OKL-valinnat, omaopas, S2-luento, Skk-pääsykoe, Sky-tentti, valintalautakunta. (Pöytäkirja 26.3.1998.)

TILAKYSEMYKSET

Ulkomaalaisopetus sai 1980-luvun lopussa yliopiston peruskorjaustöiden yhteydessä työtilat pääarakennuksen uuden puolen viidennestä kerroksesta. Tilat olivat huonossa kunnossa. Suomen kielen laitoksen opinto-oppaassa lukuvuodeksi 1992–1993 kuvaillun miljöön muistavat kaikki ullakolle muuttaneet:

Kun nouset portaat viidenteen kerrokseen, interiööri käy rapistuneemmaksi, mutta edelleenkin olet suomen kielen laitoksessa. Näissä työsuojeluvaltuutettujen kavahtamissa ullakkotiloissa on laitoksen lehtorien ja tutkijoiden työhuoneita, ulkomaalaisopetuksen toimisto, tietokoneluokka ja suomalais-ugrilainen laitos. Viidennen kerroksen ankea kunto on yliopiston häpeäpilkku: vielä pari vuotta sitten katonkorjaajat putoilivat tietokoneluokan kattoikkunoista pahaa-aavistamattomien graduntekijöiden päälle.

Tilanne parani, kun viides kerroskin remontoitiin. Korjaustöiden aikana, lukuvuonna 1996–1997 opettajien työhuoneet sijaitsivat hajallaan, osa Aleksanterinkatu 7:ssä, osa Vuorikatu 20:ssä ja osa pääarakennuksen neljännessä kerroksessa. Sen jälkeen viidennestä kerroksesta tuli vakituinen ulkomaalaisopetuksen kotipaikka.

1990-luvun jälkipuoliskolla kuitenkin keskusteltiin suomen kielen laitoksen mahdollisesta siirtymisestä pois yliopiston päärakennuksesta. Tilaneuvotteluista on maininta johtoryhmän pöytäkirjoissa 1998 ja 1999. Selviteltiin mahdollista muuttoa Siltavuorenpenkereelle tai fennougristien, kieliaineiden ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kanssa Metsätaloon sekä sitä, voitiinko päärakennuksen viidennen kerroksen työoloja parantaa. Syksyllä 1999 johtoryhmän kokouksessa ilmoitettiin, että laitos muuttaa konsistorin keväällä tekemän päätöksen mukaan Metsätaloon. Pöytäkirjassa mainitaan, että oli kuitenkin käynyt epävarmaksi, mahtuisivatko kaikki muuttamaan määrättyt laitokset Metsätaloon ja että tiedekunta odotti laitokselta selvitystä siitä, millaisia tiloja tarvitaan. (Pöytäkirjat 28.5.1998, 7.9.1998, 21.9.1999 ja 25.10.1999.)

Muutto Metsätaloon ei lopulta toteutunut, koska sieltä ei löytynyt laitoksen tarpeisiin sopivia tiloja.

AVOIMIEN OVIENTÄIVÄ

Suomen kielen laitoksessa ja kielikeskuksessa suomea vieraana kielenä opettavat opettajat järjestivät 8.4.1992 avoimien ovientäivän. Opettajat ja toimistosihteeri Marja Etelämäki suunnittelivat täivän ohjelman ja rakensivat yliopiston päärakennuksen 4. kerroksen aulaan näyttelyn. Ohjelmassa oli tutustumista opiskelijoihin, opettajiin ja oppimateriaaleihin. Kävijät pääsivät myös seuraamaan opetusta eritasoisissa ryhmissä.

Näyttelyä varten hankittiin mm. suuri maailmankartta, johon merkittiin nastoilla opiskelijoiden kotimaat. Nauhoitearkiston avulla tehtiin äänite, jossa oli näytteitä maailman kielistä, ja toinen, josta kuultavien kielten tunnistamisesta järjestettiin kilpailu. Näyttelytelineissä oli tietoa ohjelmasta, opintojen kulusta, kursseista, opiskelijoiden kirjoituksia ym., valokuvia ja muuta havaintomateriaalia. Tilaisuutta varten laadittiin myös pieni ulkomaalaisopetuksen historiikki, ”Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa”.

Kutsuja tilaisuuteen lähetettiin ja siitä tiedotettiin usealle taholle. Arvovieraina ilahduttivat järjestäjiä mm. kansleri Olli Lehto, Pertti ja Helmi Virtaranta sekä Anna-Maija Raanamo, Inkeri Hintikka ja Helena Lalu UKANista. (Skk:n varastossa on avoimien ovientäivän suunnittelusta kertovia papereita, moniste, jossa opettajat kertovat, mitä he tekevät ja ovat tehneet, ja historiikkivihkonen sekä valokuvia näyttelystä. Mahdollisesti myös näyttelyn materiaali ja vieraskirja ovat tallessa jossakin.)

SURU-UUTISIA

Vuosikymmenen puolivälissä suomen kielen laitos ja ulkomaalaisopetus saivat peräkkäisinä vuosina kolme suruviestiä.

Olli Nuutinen kuoli 10. toukokuuta 1995 Kööpenhaminassa, jossa hän toimi yliopiston suomen kielen lehtorina. 1970-luvun työvuosia Helsingin yliopiston ulkomaalaisopetuksessa työtoverit muistelevat intensiivisenä ja inspiroivana yhteistyön aikana, kuten Auli Hakulinen mainitsee muistokirjoituksessaan Virittäjässä. Myös myöhemmät kontaktit ja keskustelut Ollin kanssa ja hänen lukuisat julkaisunsa ovat arvokkaina muistoina alan uranuurtajasta.

Maija-Hellikki Aaltio menehtyi äkillisesti 17. tammikuuta 1996 kotonaan Kauniaisissa. Aaltio oli yksi Helsingin yliopiston ulkomaalaisopetuksen alkuvaiheiden uranuurtajista, ja kursseillaan ja laajalti ulkomaillekin levinneillä oppikirjoillaan hän johdatteli suuret joukot opiskelijoita Suomen tuntijoiksi ja ystäviksi. Hänen oppikirjansa ovat myös olleet tukena ja turvana monille aloitteleville opettajille.

Hannele Jönsson-Korhola ja Eila Hämäläinen laativat Maijan muistokirjoituksen Helsingin Sanomiin ja Keski-suomalaiseen, ja Hannele vei opettajien kukkatervehdyksen siunaustilaisuuteen. (Muistokirjoitus on Skk:n varastossa.)

Keväällä 1997 oli ollut puhetta Pertti Virtarannan lähestyvistä 80-vuotispäivästä, kun suomen kielen laitoksen väen yllätti tieto: PV on sairaalassa. Lyhyen sairauden jälkeen Virtaranta kuoli 9.7.1997 Terhokodissa. Virtarannan pitkä kausi Helsingin yliopiston professorina alkoi vuonna 1959; hän siirtyi täysinpalvelleena eläkkeelle 1981. Hän ehti olla monien laitoksen työntekijöiden opettaja ja sittemmin työtoveri. Yksi hänen runsaista luottamustehtävistään oli Ulkomaanlehtori- ja kielikurssiasiain neuvottelukunnan johtaminen 1962–1983. Siinä työssä hänen merkityksensä ulkomaisten yliopistojen suomen kielen lehtorien työn tukemisessa oli valtaisa. Hän vaikutti myös Helsingin yliopiston ulkomaalaisopetuksen asioihin, ei vain virka-asemassaan laitoksen esimiehenä ja historiallis-kielitieteellisen osaston dekaanina, vaan myös henkilökohtaisten kokemustensa ja kiinnostuksensa takia. Virtaranta teki esityksiä, kirjoitti selvityksiä ja lausuntoja, anoi määrärahoja ja seurasi alan kehitystä monella tapaa.

Vuonna 1976 Virtaranta esitti historiallis-kielitieteelliselle osastolle, että Helsingin yliopistoon perustettaisiin Suomen kieli ja kulttuuri -niminen oppiaine, josta voitaisiin suorittaa approbatur-arvosana. Niin sai alkunsa oppiaine, josta sittemmin kehittyi monien ulkomaalaisopiskelijoiden tutkinnon sivuaine ja lopulta maisterin tutkinnon pääaine.

Äidinkielisille suomen kielen opiskelijoille Virtaranta teki ulkomaalaisopetusta tutuksi laudaturseminaareissaan. Muutamat seminaarilaiset tekivät opinnäytteensä suomea vieraana kielenä opiskelevilta kerätystä materiaalista, ja professori toi joskus seminaarilaisia tutustumaan ulkomaalaisopetuksen opettajien työhön. Useiden lukukausien seminaareissa hän esitteli ulkomaanlehtorina toimimisen yhtenä työllistymismahdollisuutena.

Ulkomaalaisopetuksen opettajia kohtaan PV oli kaikissa tapaamisissa kannustava. Tuntui siltä, että heidän opiskelijansa olivat hänelle yhtä tärkeitä ja arvostusta ansaitsevia kuin ne ulkomaiset tutkijat ja muut merkkihenkilöt, joita hän esitteli laitoksessa. Virtaranta oli kansainvälinen jo aikana, jolloin kansainvälisyydestä ei puhuttu siinä määrin kuin myöhemmin vuosikymmeninä.

ARVIOINNIN KOHTEENA

Suomen kielen laitos otti opiskelijat mukaan opetuksen kehittämistyöhön. 1990-luvun lopulla ryhdyttiin yhdessä suunniteltujen kurssiarviointilomakkeiden avulla keräämään palautetta kursseista. Johtoryhmän pöytäkirjan 4.2.1997 mukaan syksyllä 1996 perustettiin opetuksenarviointityöryhmä suunnittelemaan lomaketta. Työryhmään kuuluivat Marja Etelämäki, Eila Hämäläinen, Mari Kervinen, Henna Makkonen-Craig ja Leena Päres. Sitä ennen laitoksen johtoryhmä oli saanut Siulalta ehdotuksen opetuksen arvioinnista.

Suomen kielen ja kulttuurin kursseja varten lomakkeista muokattiin niille sopiva versio. Kevätlukukauden 1998 kurssiarviointien pohjalta laati raportin Sisko-Maria Yli-Hukkala. Se ilmestyi elokuussa 1998. (Siulan kirje 11.11.1996, arviointilomake ja ”Suomen kielen laitoksen kurssiarviointien pohjalta tehty raportti” ovat Skk:n varastossa.)

Vuonna 1994 suomen kielen laitos oli yhtenä ehdokkaana Helsingin yliopiston opetuksen ja koulutuksen huippuyksiköksi 1996. (Esitys opetuksen huippuyksiköksi on Skk:n varastossa.)

Valituksi tuli filosofian laitos. Pentti Leino kertoi laitoksen johtoryhmän kokouksessa 17.1.1995, että suomen kielen laitos oli kilvassa mukana aivan loppuun asti. Tämän hän merkittyi pöytäkirjaan tiedoksi ja kiitokseksi suomen kielen laitoksen opettajakunnalle.

Saksalainen aikakauslehti *Der Spiegel* arvioi Euroopan yliopistoja ja mm. niiden kotimaisten kielten opetusta haastatteleamalla opiskelijoita. Tässä arvioinnissa

Helsingin yliopiston suomen kielen laitos ja ruotsin kielen laitos olivat ensimmäisenä 50 yliopiston luettelossa. Lehti julkaisi arvionsa keväällä 1998.

Vuonna 1999 yliopisto antoi kahdeksalle yksikölle **laadukkaan toiminnan kannustuspalkinnon**, kullekin 250 000 mk. Yksi näistä yksiköistä oli **Suomen kielen opetus ulkomaalaisille**. Valinnan suorittanut raati korosti palkitsemisen kriteereinä seuraavia perusteita: yhteisöllisyys, kehityssuuntautuneisuus ja tulevaisuusvastuu. Konsistori hyväksyi kriteerit 18.8.1999. Palkinnot myönnettiin 27.10.1999. (Konsistorin pöytäkirja 27.10.1999, 5 §.)

Raadin perustelut ovat konsistorin pöytäkirjan liitteenä. Suomen kielen opetus ulkomaalaisille on kuvattu näin:

Suomen kielen opetus ulkomaalaisille on osa suomen kielen laitoksen toimintaa. Toiminta jakautuu kahteen osaan: 1) Suomen kielen kurssit ulkomaalaisille eri tiedekuntiin saapuville vaihto- ja perustutkinto-opiskelijoille, 2) Suomen kielen ja kulttuurin aineopetus ulkomaalaisille opiskelijoille. Lähes kaikki Helsingin yliopistossa opiskelevat 1500 ulkomaista opiskelijaa osallistuvat jossain opintojensa vaiheessa suomen kielen kursseille. Suomea ulkomaalaisille -opetus on kehittänyt uudet, yhteisölliset opetustavat. Laitoksen suomalaiset pääaineopiskelijat osallistuvat apuopettajina ja tutoreina opetukseen. Kulttuurin opetus ja Helsingin nähtävyyksiin tutustuminen on nivelletty opetukseen. Sosiaalinen kanssakäyminen kursseilla on vilkasta, myös opettajien ja opiskelijoiden välillä. Kurssilaiset ovat antaneet opetuksesta hyvää palautetta. Tällaisten kurssien maine auttaa ulkomaalaisia hakeutumaan Helsingin yliopistoon ja niin tasapainottamaan suhdetta lähtevien ja tulevien opiskelijoiden määrässä. Ulkomaalaiset opiskelijat kokevat viihtyvänsä täällä ja vaikeana pidetyn kielen oppiminen on hauskaa ja käytännönläheistä. Yhteistyö yliopiston kansainvälisten asioiden yksikön, CIMON ja muiden tahojen kanssa on sujunut hyvin.

Suomen kielen laitoksen *kehityssuuntautuneisuudesta* on selkeä osoitus, että laitoksesta on suomea ulkomaalaisille -opetuksen myötä tullut Helsingin yliopiston kansainvälinen laitos. Laitos on aloittanut täysimittaisen suomi toisena tai vieraana kielenä -opettajien koulutuksen yhteistyössä opettajankoulutuslaitoksen kanssa. Näin koulutetut opettajat huolehtivat sitten suomen kielen opetuksesta maamme lisääntyvälle ulkomaalaisväestölle. Aloittaessaan suomen kielen ja kulttuurin opetuksen ulkomaalaisille myös pääaineena Suomen kielen laitos on nopeasti reagoinut toimintaympäristössä tapahtuneeseen muutokseen ja ottanut vastaan merkittävän yhteiskunnallisen haasteen. Opetuksen sisällöt ja menetelmät on kehitelty alusta alkaen itse, samoin alan tärkeimmät oppikirjat ja oheismateriaalit. Myös opetusta tukeva tutkimus on vakiinnutettu.

Monikulttuuristuva ja kansainvälistyvä Suomi tarvitsee tulevaisuudessa yhä enem-

män osaamista ja kapasiteettia tällä alueella. Suomea ulkomaalaisille -opetuksessa on nähty *tulevaisuusvastuullisesti* kauas tulevaisuuteen myönteisellä tavalla. Suomeen saapuneiden ulkomaalaisten merkitys on laajaulotteinen. Suomen kielen taidon hankittuaan heidän oma kielitaitonsa ja muu osaamisensa saadaan hyödynnetyksi suomalaisen yhteiskunnan moniin tarpeisiin. Jos he taas joskus palaavat kotimaahansa, he saattavat olla hyviä Suomi-kuvan kirkastajia ja tiedonlevittäjiä. Yhtenä esimerkkinä mainittakoon, että laitoksen opettajat kantoivat päävastuun EU-tulkkien koulutuksesta Vantaan täydennyskoulutuslaitoksen ja Opetusministeriön projektissa, joka osoittautui menestykseksi.

(Liite ja muut kannustus-palkintoon liittyvät paperit ovat Skk:n varastossa.)

Opiskelijamääriä

Helsingin yliopiston ulkomaalaisten opiskelijoiden ja ulkomaalaisopetuksen suomen kurssien opiskelijoiden määrästä on tietoja hajallaan eri tarkoituksiin kirjoitetuissa lähteissä. Helsingin yliopiston tilastollisessa vuosijulkaisussa on ulkomaiset opiskelijat tilastoitu tiedekuntien, maanosan ja kotimaan sekä sukupuolen mukaan. Seuraavassa luettelossa on vain opiskelijoiden yhteismäärä eri vuosina.

VUOSI	MÄÄRÄ YHT.
1965	96
1966	103
1967	102
1968	129
1969	158
1970	163
1971	189
1972	238
1973	244
1974	270
1975	319
1976	317
1977	318
1978	338
1979	354
1980	339
1981	334
1982	350
1983	378
1984	426
1985	460
1986	478
1987	548
1988	578
1989	681
1990	807
1991	970
1992	1055
1993	1083
1994	1145
1995	1258

Ulkomaisista opiskelijoista on ollut koko ajan eniten, yli puolet, historiallis-kielietieteellisessä osastossa.

Määrän lisäys yli sadalla opiskelijalla syyslukukaudella 1989 johtuu siitä, että tilastossa ovat mukana myös vaihtosopimusten perusteella määräaikaisten opiskeluuikeuden saaneet opiskelijat. Nämä sopimukset astuivat voimaan vuonna 1989.

Ilmeisesti vuonna 2001 kirjoitetussa, Skk:n varastossa säilyneessä monisteessa on seuraavat tiedot:

Lukuvuonna 1952–1953 yliopistoon kirjoittautui 14 uutta ulkomaista opiskelijaa. Vuonna 1995 ulkomaisten opiskelijoiden määrä oli 990 + 292 (jälkimmäinen luku on määräaikaisten opiskelijoiden määrä). Vuonna 2000 määrä oli 1192 + 652; silloin yliopistossa siis opiskeli yhteensä 1844 ulkomaista opiskelijaa.

Opiskelijoiden kymmenen tavallisinta kotimaata vuosina 1975 ja 2000 (tutkinto-opiskelijat):

1975		2000	
YHDYSVALLAT	49	VENÄJÄ	180
RUOTSI	28	VIRO	101
SAKSAN LIITTOT.	28	KIINA	87
ISO-BRITANNIA	20	SAKSA	64
JAPANI	16	YHDYSVALLAT	55
INTIA	13	YHD. KUNINGASK.	51
NEUVOSTOLIITTO	12	RUOTSI	50
KANADA	9	RANSKA	29
KIINA	7	ITALIA	27
RANSKA	7	GHANA	25

Vuoden 1975 opiskelijat olivat kotoisin kaikkiaan noin 30 eri maasta, vuoden 2000 tutkinto-opiskelijat jopa 96 eri maasta.

Vuosina 1975 ja 2000 ulkomaalaisopiskelijat jakautuivat tiedekuntiin (ja niitä edeltäneisiin osastoihin) seuraavasti:

	1975	2000
HUMANISTINEN TIEDEKUNTA	183	505
VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA	54	210
MATEMAATTIS-LUONNONTIET. TDK	35	183

MAATALOUS-METSÄTIETEELL. TDK	24	110
OIKEUSTIETEELLINEN TIEDEKUNTA	9	20
TEOLOGINEN TIEDEKUNTA	8	40
LÄÄKETIETEELLINEN TIEDEKUNTA	3	104
KASVATUSTIETEELLINEN TIEDEKUNTA	3	20

SUOMEN PERUSKURSSIEN OPISKELIJAMÄÄRIÄ

Alkuvaiheita-luvun dokumenteissa mainitaan monessa kohdassa suomen kurssista kiinnostuneiden lukumäärä. Vuonna 1951 ensimmäistä kurssia suunniteltaessa arveltiin, että opiskelijoita tulisi ainakin toistakymmentä.¹⁷ Syksyllä 1953 kirjoitetussa anomuksessa kerrottiin, että 20 suomen kurssien osanottajaa pyysi kurssien jatkamista seuraavana lukuvuonna. Vuoden 1959 papereissa mainitaan anomuksia tehneiden opiskelijoiden määräksi 26. Seuraavan vuosikymmenen alussa osa opiskelijoista toivoi saksan kielellä annettavaa opetusta, ja kiinnostuneita oli toistakymmentä.

Keväällä 1965 professori Pertti Virtaranta esitti suomen kurssien tuntimäärän lisäämistä ja oli saanut opettajilta tiedon, että suomen kursseille oli lukuvuonna 1964–1965 ilmoittautunut n. 150 opiskelijaa. Suomen kielen professorien vuonna 1969 kirjoittamassa anomuskirjeessä mainitaan, että saksaksi opettaneella Marja-Liisa Steinerilla oli alkeiskurssilla 40, toisen lukukauden jatkokurssilla 14 ja kolmannen lukukauden kurssilla 12 opiskelijaa. Maija-Hellikki Aaltion englanninkieliselle alkeiskurssille oli ilmoittautunut 104 opiskelijaa ja toisen lukukauden kurssille 52 ja kolmannen lukukauden kurssille 19 opiskelijaa.

Mahdollisesti vuoden 1973 syyslukukaudella kirjoitetussa monisteessa luetellaan eräiden kurssien opiskelijoiden määrä ja heidän äidinkieltensä. Alkeiskurssilla oli 39, kolmannen lukukauden kurssilla 44, neljännen lukukauden kurssilla 33, keskusteluharjoituksissa 29, kirjoitusharjoituksissa 24, kielioppiluennolla 16 ja kirjallisuusluennolla 13 opiskelijaa. (Eila Hämäläisen allekirjoittama moniste on Skk:n varastossa.)

17 Opiskelijat Pamela Dieck ja Eliza Konarska kirjoittivat vuonna 1992 artikkelin suomen kielen ulkomaalaisopetuksesta. Siinä mainitaan, että ensimmäisellä opettajalla Elsa Vuorisella oli alkeiskurssilla 24 ja jatkokurssilla 10 opiskelijaa. Nämä olivat 12 maasta: Australiasta, Englannista, Hollannista, Japanista, Ranskasta, Ruotsista, Saksasta, Sveitsistä, Tanskasta, Turkista ja Yhdysvalloista. (Finnish is different, but not difficult. – Universitas Helsingiensis 2/1992.) (Alkuperäinen lähde ei ole tiedossa.)

Vuonna 1981 mainitaan eräässä selvityksessä, että suomen kursseille tulee syksyisin n. 60 uutta pitkäaikaisopiskelijaa. Syyskuussa 1982 on kirjoitettu syyslukukauden alussa suomen kursseille ilmoittautuneiden määrä: alkeiskursseille yhteensä n. 280, jatkokursseille yhteensä yli 250. Syksyllä 1984 on ilmoitettu, että perus- ja jatkokursseilla on opiskelijoita lukukausittain yli 400 ja intensiivikursseilla 45.¹⁸

Lukuvuonna 1990–1991 on kirjoitettu seuraava luettelo peruskurssien opiskelijamääristä:

	SL 1990	KL 1991
SUOMI 1	67	39
SUOMI 2	14	48
PERUSKIELIOPIN KERTAUSTA	13	–
SUOMI 3	18	13
SUOMI 3–4	22	–
SUOMI 4	–	19
SUOMI 5	–	8
PERUSKIELIOPIN KERTAUSTA II	–	14
PUHE- JA ÄÄNTÄMISHARJOITUKSIA	24	–
HELPPO JATKOKURSSI	24	–
SUOMI 5	15	–
KAUNOKIRJALLISUUDEN LUKEMISTA	20	20
EDISTYNEIDEN TEKSTIKURSSI	21	–
EDISTYNEIDEN KIRJOITUSHARJOITUKSET	19	15
EDISTYNEIDEN KIELIOPPIKURSSI	17	–
INTENSIIVINEN SUOMI 1–2	35	–
INTENSIIVINEN SUOMI 2–3	19	–
INTENSIIVINEN SUOMI 3–5	–	30
INTENSIIVINEN SUOMI 4–5	–	12
YHTEENSÄ	328	218

SUOMEN KIELI JA KULTTUURI -OPPIAINEEN OPISKELIJAMÄÄRIÄ:

Syyslukukauden 1982 alussa Suomen kielen ja kulttuurin ohjelmassa oli kahdeksan kurssia ja opiskelijoita kullakin keskimäärin 25 (samat opiskelijat kävivät useilla kursseilla). Syksyllä 1984 on aineopiskelijoiden määräksi ilmoitettu 30–40.

¹⁸ Skk:n varastossa on mm. Maija-Hellikki Aaltion ja Olli Nuutisen kurssien listoja, joista näkyy opetusryhmien koko.

Lukuvuonna 1991–1992 määrä oli Universitas Helsingiensis -lehden artikkelin kirjoittajien mukaan noin 100.

Lukuvuonna 1990–1991 on kirjoitettu seuraava luettelo Suomen kielen ja kulttuurin kurssien osanottajamääristä:

	SL 1990	KL 1991
SKK 101, PUHE- JA KIRJOITUSHARJOITUKSET	16	–
SKK 101, RAKENNEHARJOITUKSET	–	17
SKK 102, ÄÄNNE- JA MUOTO-OPPI	26	–
SKK 102, LAUSEOPPI	–	30
SKK 102, KIELIOPIN JATKOKURSSI	–	16
SKK 103, SUOMEN KIELEN KEHITYS JA VAIHTELU	22	30
SKK 104, KIRJALLISUUDEN HISTORIA (LUENTO)	29	33
SKK 104, KIRJALLISUUDEN PRAKTIKUM	14	15
SKK 105, SUOMI-TIETOUS	–	24
SKK 106, SUOMEN KIELEN KIRJALLINEN KÄYTTÖ II	–	6
SKK 108, TEATTERIPRAKTIKUM	18	–
YHTEENSÄ	125	171

Syksyllä 1996 toimistosihteeri Anne Kaihola laati tilaston Skk-opiskelijoiden määrästä ja statuksista 1994–1996. Hän huomauttaa saatekirjeessä, että tilastoa ei kuitenkaan ole syytä pitää virallisena tietolähteenä. Opiskelijat ovat itse täyttäneet tilastoa varten tehdyt lomakkeet, usein ruuhkassa ja kiireessä, eikä toimistosihteeri ole aina ehtinyt valvoa täyttämistä. Tilastoa vääristää sekin, että joillakin opiskelijoilla on kahtalainen status (esim. opiskelija voi olla tutkija ja stipendiaatti tai jotkut myös opettajia), mutta jokainen opiskelija on sijoitettu vain yhteen kategoriaan.

	1994–95	SL-95	KL-96	SL-96
PERUSTUTKINTO-OPISKELIJAT	172	149	151	186
JATKO-OPISK./TUTKIJAT	53	43	60	42
STIP./VAIHTO-OP./MUUT	98	86	77	137
OPETTAJAT	14	7	7	3
ERILL. OPINTOJEN SUORITTAJAT	25	26	27	33

Suomen kielen ja kulttuurin opiskelijoita oli lukuvuonna 1994–95 yhteensä 362, syyslukukaudella 1995 yhteensä 311, kevätlukukaudella 1996 yhteensä 322 ja syyslukukaudella 1996 yhteensä 401.

Tilastossa on myös tiedot esim. siitä, mitä kautta stipendiaatit olivat tulleet ja mistä oppilaitoksista erillisten opintojen suorittajat olivat. (Tilasto ja Anne Kaiholan kirje ovat Skk:n varastossa.)

Edellä mainitussa monisteessa on tällainen tieto: Syyslukukaudella 2001 oli Suomen kielen ja kulttuurin kursseja yhteensä 34 ja niillä yhteensä noin 580 osallistujaa. Lisäksi osallistui vain tentteihin, pro gradu -työn ja muiden tutkielmien ohjaukseen muutamia kymmeniä opiskelijoita.

Helsingin yliopistossa ulkomaalaisille opiskelijoille järjestetty suomen kielen opetus on vuosien mittaan saanut huomiota julkisuudessaakin. Sitä on esitelty tai se on ainakin mainittu esimerkiksi monissa lehdissä. Tässä luvussa referoidaan aiheeseen liittyviä kirjoituksia. Ei ole yllättävää, että suurin osa niistä on ilmestynyt yliopiston omissa tiedotuslehdissä, mutta mukana on myös muutaman aikakaus- ja sanomalehden artikkeleita.

Samoihin aikoihin kun Elsa Vuorinen oli alkanut opettaa Helsingin yliopistossa suomea ulkomailta tulleille opiskelijoille, oli *Suomen Kuvalehdessä* kirjoitus Ulkolaiset opiskelevat Suomessa (SK 41/1953 s. 24–25, 40). Kirjoittaja, Leena, oli käynyt juttelemassa muutamien yliopistossa ja muissa korkeakouluissa opiskelevien ulkomaalaisten kanssa. Pari heistä mainitsi suomen kielen opiskelun, mutta kielikursseista ei ollut puhetta.

Nimimerkki Leena päättää kirjoituksensa näin:

Täällä ahertaa meidän joukossamme kuukaudesta toiseen kymmeniä nuoria ihmisiä, jotka yrittävät paneutua oman alansa kysymyksiin ja tehdä työtä omalla sarallaan. Samalla he tutustuvat maahan, kansaan ja kieleen, joista aikaisemmin ovat tuskin mitään tietäneet. Ja kotimaahansa palattuaan he levittävät uutta tietämystään siihen piiriin, mikä heitä kutakin ympäröi. Toivokaamme että nämä ylioppilaat viihtyvät täällä ja että heillä on hyötyä siitä ajasta, mitkä he nuoruutensa vastaanottavina vuosina Suomessa viettävät. Myös sitä voimme toivoa, että he näillä pohjoisillakin maisemilla saisivat osakseen lämpöä ja ennakkoluulottomuutta, mikä parhaiten rakentaa siltoja ihmisten kesken.

Laitoksen lähipiirissä ilmestyneistä kirjoituksista ensimmäinen oli КККТК¹⁹:n ja Kalevalaseuran tiedotuslehdessä **Seulaset**. Sen numerossa 1/1977 (s. 1–4) julkaistiin Eila Hämäläisen kirjoittama selostus *Suomen kielen intensiivikurssi* syksyllä 1976. Kirjoituksessa esitellään uudentyyppisen kurssin tavoitteet, sisältö ja opetusratkaisut sekä kolmessa kuukaudessa saavutetut tulokset.

Kotikielen Seuran aikakauslehti **Virittäjä** julkaisi numerossa 4/1978 (s. 359–369) Eila Hämäläisen seuran kokouksessa 4.5.1978 pitämän esitelmän *Suomen opetus vieraana kielenä: kokemuksia ja ongelmia*. Esitelmän pitäjä esitteli yliopiston suomen kielen kurssien – peruskurssien ja approbatur-arvosanaan johtavien – sisältöä ja menetelmiä ja kuvaili sekä suomen kielen ominaisuuksista johtuvia oppi-

19 КККТК = Kansallisten kielten ja kulttuurimuotojen tutkimuksen keskusliitto. Seulaset ilmestyi vuosina 1964–1982.

misen ja opettamisen kannalta työläitä asioita että opetusryhmissä kohtaamiaan ongelmia.

Yliopisto-lehden numerossa 20/1983 (s. 5) oli ulkomaalaisopetuksen toimistosihteerinä toimineen Satu Saarisen kirjoitus *Kiinalainen juttu*. Hän esitteli siinä Ni Xiao-jingin. Tämä oli aloittanut opintonsa Helsingin yliopistossa syksyllä 1979 kielikeskuksen järjestämällä suomen kielen intensiivikurssilla, jatkanut suomen opintojaan kesäkurssin jälkeen suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksessa ja suorittanut kevätlukukaudella 1981 Suomen kieli ja kulttuuri -aineen approbaturin. Keväällä 1983 hän oli osallistunut pro gradu -kokeeseen; hänen tutkielmansa nimi oli ”Varmuutta ilmaisevien adverbien varmuusasteesta”. Ni halusi *Yliopisto*-lehden välityksellä kiittää ”niitä professoreita, opettajia, vahtimestareita, kirjastonhoitajia ja opiskelijoita, jotka ovat häntä monin tavoin auttaneet”.

Yliopiston Newsletter-lehdessä oli elokuussa 1983 numerossa 4 kirjoitus *Finnish for foreigners* (s. 4–6). Siinä ulkomaalaisten neuvoja Irmeli Tammivaara-Balaam kuvaili tarjolla olevaa opetusta, neuvoi tien toimistoon ja esitteli opettajat ja toimistosihteerin. Artikkelia koristaa kaksi kuvaa: Ensimmäisessä kuvassa seisoo kansallispukuisten opettajien keskellä kansleri Ernst Palmén kunniavieraana ulkomaalaisopetuksen silloisen toimiston avajaisissa, jotka pidettiin maaliskuussa 1978. Toisen kuvan kuvatekstissä kannustetaan opiskelijoita: ”A good knowledge of Finnish makes studying easier and faster”, ja kuva esittää namibialaista opiskelijaa, joka tuli yliopistoon 1971 ja suoritti maisterin tutkinnon 1974 ja tohtorin tutkinnon 1980.

Seuraavana vuonna ja myöhemmin tiedotuslehden nimi oli **University Circle**. Suomen opiskelu oli monesti esillä, vaikka ei aina ollut kyse yliopiston kursseista. Esimerkiksi helmikuussa 1984, numerossa 1 (s. 6) Eugene Holman kirjoitti suomen opiskelijan tarvitseman oppimateriaalin puutteesta ja esitteli suomen kielen verbeistä tietokoneen avulla laatimaansa apuvälinettä *Handbook of Finnish verbs*. Kirjoituksen nimi on *A computer produced study aid for foreign students of Finnish*.

Saman vuoden marraskuussa, numerossa 4/1984 (s. 18–20) lehti julkaisi Richard D. Lewisin leikkimielisen artikkelin *Finnish – A World Language?* Sen lähteeksi mainitaan *Finlandia Pictorial*, November 1953. No. 11. Vol.VIII. Lopuksi kehoitettiin kysymään ulkomaalaisten neuvojalta suomen kurssien aikoja ja paikkoja.

Professoriliiton ja *Yliopistonlehtorien* liiton lehti **Lectio** julkaisi numerossa 5/1985 (s. 18–19) Leena Silfverbergin kirjoituksen *Suomea ulkomaalaisille Helsingin yliopistossa*. Kirjoittaja kuvasi kursseja, opiskelijamääriä, opettajien työtehtäviä ja oppimateriaalitalannetta. Hän korosti yliopiston kansainvälisiä velvoit-

teita ja sitä, miten arvokasta työtä yliopisto on tehnyt antaessaan oviensa olla auki muillekin kuin korkeakouluväelle.

Opetusministeriö myönsi vuonna 1983 määrärahan Suomen korkeakoulujen ulkomaalaisopetuksen tilan ja kehittämistarpeiden kartoittamiseen. Projektille asetettiin ohjausryhmä Helsingin yliopistoon ja tutkijaksi kutsuttiin Marja-Riitta Vehviläinen. Vehviläisen raportti ilmestyi vuonna 1985.²⁰ Helsingin yliopiston kannalta asiasta kirjoitettiin sekä Yliopisto-lehdessä että University Circlessä. Edellisessä oli artikkeli *Kansainvälinen Helsingin yliopisto kaipaa suomen kielen ulkomaalaisopetuksen vahvistamista* (14/1985 s. 4–6) ja jälkimmäisessä *Why Did a Finn Come to Listen to Finnish for Foreigners?* (4/1985 s. 7–9). Molemmat on kirjoittanut Marja-Riitta Vehviläinen. Hän oli se ”Finn”, joka kävi kuuntelemassa suomen kursseja. Hän teki kursseja koskevan kyselyn mm. opiskelijoiden ja University Circlen lukijoiden keskuudessa. Artikkeleissa esitellään useita keinoja kehittää ulkomaalaisopetusta.

Samassa University Circlen numerossa (s. 20) oli Leena Silfverbergin raportti ulkomaalaisopiskelijoiden yhdistyksen järjestämästä seminaarista: *Seminar on Social and Economic Problems*, Jyväskylä, October 11–13, 1985. Kirjoittaja esiteli myös opiskelijoiden korkeakoulujen suomen kielen opetusta koskevia toiveita ja ehdotuksia. Opiskelijat olivat toivoneet mm., että Suomeen tuloa suunnitteleville opiskelijoille korostettaisiin enemmän suomen kielen opiskelun merkitystä.

Syyskuussa 1986 ilmestyneessä University Circlen numerossa 2–3 oli laaja artikkeli ”Historic Meeting” ensimmäisestä yliopiston rehtorin kansainvälisille opiskelijoille ja opettajille järjestämästä vastaanotosta, joka pidettiin 20.3.1986. Artikkelissa julkaistiin rehtori Olli Lehdon, lehtori Eugene Holmanin ja jatko-opiskelija Steven Huxleyn tilaisuudessa pitämät puheet, ja lehtori Faruk Abu-Chacra kirjoitti ohjelmasta. Rehtori Lehto mainitsi puheessaan myös suomen kielen opiskelun ja opetuksen: ”For foreigners, the language is of course a problem in Finland. Before coming here, very few of them know Finnish, and even here it requires special efforts to learn it. The well-run courses ‘Finnish for Foreigners’, to which the University attributes high priority, have certainly greatly paved the way. I am aware of the fact that, in spite of the difficulties, many foreigners at the University know Finnish very well.” Hän sanoi harkinneensa puhumista suomeksi, mutta päätyneensä opintotoimiston neuvosta englantiin. Hänestä olisi ollut hauskaa sanoa jotakin opiskelijoiden äidinkielellä, mutta ”in view of the 64 countries I found it totally unrealistic.”²¹

20 Vehviläinen, Marja-Riitta: Korkeakoulujen suomen opetus ulkomaalaisille. Opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisusarja 61. Helsinki 1985.

21 Tilaisuus oli niin historiallinen, että Helsingin Sanomatkin kirjoitti siitä 21.3.1986. Jutun otsikko on ”Helsingissä tehtiin yliopistohistoriaa. Rehtori otti vastaan ulkomaalaisia.”

Vuonna 1987 muodostettiin Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan ulkomaalaistyöryhmä. Se postitti samana vuonna ulkomaalaisopiskelijoille kyselylomakkeen, jossa pyydettiin tietoja taloudellis-sosiaalisesta asemasta ja tekijöistä, jotka vaikuttivat viihtyvyyteen ja opiskelutehokkuuteen. Vastauksia saatiin 32 prosentilta kyselyn saaneista. Raportista ilmestyi Doris Aghazarianin kirjoittama tiivistelmä Yliopisto-lehden numerossa 27/1989 (s. 4–7). Artikkelilla oli hätkähdyttävä otsikko: *Ulkomaalainen opiskelija käy liian usein yksinäistä turhautumiskurssia*. Kyselyn vastauksista oli ilmennyt, että opiskelijat olivat kokeneet kielteisiä asenteita ja byrokratian joustamattomuutta ja saaneet yliopistossa liian vähän neuvontaa opintojensa alussa. Suomen opiskelusta moni oli sitä mieltä, että siihen ei tulisi painostaa sellaista opiskelijaa, jonka alalla se ei ollut välttämätöntä ja joka ei aikonut jäädä Suomeen. Opetukseenkin osa toivoi eräitä parannuksia. Toisaalta intensiivikurssia pidettiin tehokkaana. – Lopuksi kirjoittaja totesi, että moni seikka oli raportin kirjoittamisen jälkeen muuttunut. Esimerkkinä hän mainitsi ulkomaalaisneuvojat, jotka olivat aloittaneet toimintansa ylioppilaskunnassa.

Vuonna 1990 oli sekä Yliopisto-lehdessä (5/1990 s. 4–13) että **University**-lehdessä (1/1990 s. 17–24) erityisteemana suomen kielen laitoksen esittely. Teksteissä esiteltiin myös ulkomaalaisille opiskelijoille tarkoitettuja suomen kielen peruskursseja ja Suomen kieli ja kulttuuri -aineen opintoja ja alan haasteita.

Numerossa 20/1990 (s. 3) Yliopisto-lehti kirjoitti ulkomaalaisten neuvojan Robert Rambergin tunnelmista (Nina Korhonen: *Mistä ulkomaalaisopiskelijoiden neuvonnan ruuhka johtuu?*). Ruuhka johtui tietysti siitä, että ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä kasvoi nopeasti, opiskelijat tarvitsivat neuvoja ja tietoa melkein mistä tahansa ja neuvontatoimistossa oli liian vähän työvoimaa. Ramberg hoiti myös yhteyksiä viranomaisiin ja moniin muihin tahoihin. Yksi taho, vaikka sitä ei jutussa mainittukaan, oli suomen kielen ulkomaalaisopetuksen henkilökunta.

Yliopisto-lehden numerossa 16/1990 ilmestyi Auli Hakulisen kolumni *Suomi kansainvälisenä kielenä*. Kirjoittaja kiinnitti huomiota yhteiskunnassa menossa olevaan prosessiin, ”jonka seurauksena yllättäen huomaamme, että suomi on muutakin kuin äidinkielemme ja että yhä useammat haluavat meidän sitä heille opettavan” ja korosti Helsingin yliopistossa toimivan opetusyksikön tukemisen tärkeyttä. ”Yksi yliopistomme sivistystehtävistä olisi asettua vahvasti tukemaan suomen kieltä matkalla kansainvälisten kielten joukkoon.”

Kaksi vuotta myöhemmin kirjoitti puolestaan Pentti Leino laajan artikke-
lin Suomen kansainvälistymisestä ja sen näkymisestä kielen opetuksen kysynnäs-
sä yliopistossa ja muualla: *Suomi – avain Suomeen* (Yliopisto 16/1992 s. 16–22). Hän kuvaili Helsingin yliopiston tarjoamaa suomen opetusta ja laitoksen uusia

haasteita: alalle on koulutettava opettajia ja käynnistettävä sille ja opetustyölle ja oppimateriaalien kehittämiseksi pohjaa luova tutkimus. Leino korosti sitä, että ulkomaalaisilla opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus saada suomen kielen opetusta: ”Vain tällä tavoin he saavat käteensä avaimet Helsingin yliopistoon ja kaikkeen siihen, mitä sillä on tarjottavanaan. Englanninkielinen opetus on tarpeellista, mutta se on sittenkin vain tiirikka.” Hän päätti kirjoituksensa näin: ”Karkeasti arvioiden noin puolet yliopistoon tulevista ulkomaalaisopiskelijoista päätyykin suomen kielen kursseille. Heillä – samoin kuin kymmenillä tuhansilla Suomeen asettuneilla muuttajilla – on oikeus maan valtakieleen. Jos tämä oikeus heiltä kielletään, kielletään samalla suomen kieleltä sen käyttöarvo. Ja ellei suomen kieltä arvosteta Suomessa, sille tuskin annetaan arvoa muuallakaan.”

Yliopisto-lehti esitteli vuonna 1992 myös yliopiston ulkopuolella tapahtuvaa ulkomaalaisten suomen opetusta. Eija Hietasen kirjoittamassa artikkelissa *Avaimet suomalaiseen kulttuuriin* (numero 6/1992 s. 23–27) kerrottiin Helsingissä Arkadiankadulla toimineesta Käpylän iltaoppikoulusta. Koulussa oli opetettu suomea ulkomaalaisille kolme vuotta, ja haastatteluhetkellä koulun 1500 opiskelijasta oli ulkomaalaisia viitisensataa, noin viittäkymmentä eri kansallisuutta, sekä turvapaikan hakijoita että sen tai oleskeluluvan saaneita ja paluumuuttajia Inkerinmaalta ynnä muita Suomeen asettuneita. Rehtori Pertti Hallikainen kiinnitti huomiota siihen, että alalla tarvittiin päteviä opettajia ja monipuolista opetusmateriaalia. Hän mainitsi mm. sen, että Helsingin ja Jyväskylän yliopistoissa oli kehitteillä suomi vieraana kielenä -opettajien kouluttaminen. – Kirjoittaja oli haastatellut myös koulun opinto-ohjaajana toiminutta Grzegorz Kosieradzkiä, joka kertoi työstään ja omista oppimiskokemuksistaan.

1990-luvulla julkaisi **Universitas Helsingiensis** -lehti muutamia kirjoituksia yliopiston ulkomaalaisopetuksesta. Numeroon 2/1992 olivat opiskelijat Pamela Dieck ja Eliza Konarska kirjoittaneet pitkän artikkelin *Finnish is different, but not difficult* (s. 34–39). He olivat haastatelleet opiskelutovereitaan ja opettajia ja kertoivat kirjoituksessaan ulkomaalaisopetuksen historiasta, opiskelijamääristä, kursseista ja tutkintovaatimuksista. Opettajat olivat kuvanneet heille tietään opetustehtäväänsä ja kertoneet ajatuksiaan kansainvälisten opiskelijoiden opettamisesta. Opiskelijoilta kirjoittajat olivat kysyneet kokemuksia kursseista, syitä suomen opiskeluun ja suunnitelmia siitä, mihin he aikoivat suomen taitoaan käyttää. Artikkelissa otettiin esiin myös yliopiston kansainvälistymisen tuomat haasteet.

Vuosina 1997–1999 toteutettiin Helsingin yliopiston Vantaan täydennyskoulutuslaitoksessa Euroopan unionin tulkkien suomen kielen koulutusohjelma. Anna-Maija Gruber kirjoitti ohjelmasta Universitas Helsingiensis -lehden numerossa 4/1997 (*Finnish – a new challenge for interpreters and teachers*, s. 20–22). Hän oli haastatellut projektin johtajaa Marjut Vehkasta. Vehkanen kertoi samassa artik-

kelissa myös Vantaan täydennyskoulutuslaitoksen Pietarissa Herzenin yliopistossa aloittamasta suomen opettajien täydennyskoulutuksesta. Kirjoittaja oli haastatellut myös Brysselissä työskentelevää Leopoldo Costaa ja inkeriläistä tulkkia ja opettajaa Aili Mylleriä.

Universitas Helsingiensis -lehden numerossa 1/1999 ilmestyi Sören Viktorssonin kirjoitus tulkkien kurssista: *The Finnish language – extremely difficult?*, s. 19–20). Myös Viktorsson oli haastatellut Marjut Vehkasta ja lisäksi kahta kurssilaista, Gianfranco Bortolottia ja Karin Friemeliä sekä toista kurssin opettajista, Leena Silfverbergiä. Toinen opettaja oli Anna-Liisa Lepäsmä.

Saman lehden numeroon 3/1999 Sören Viktorsson oli kirjoittanut osaksi pohjoismaisten kielten puhujien näkökulmasta artikkelin *Dansken som känner sig som en karelska – om utlänningar som studerar finska i Helsingfors* (s. 21–23). Haastateltu tanskalainen opiskelija oli erinomaisesti suomea osaava Bent Lund Jensen, joka kutsui itseään Pentti Karjalaiseksi. Viktorsson oli haastatellut myös Ruotsista tullutta Louise Agnesdottiria sekä tämän opettajaa Hannele Jönsson-Korholaa ja keväällä professoriksi nimitettyä Jyrki Kalliokoskea. Artikkelissa mainitaan myös italialainen runoilija ja kääntäjä Renzo Porceddu, joka kertoi olleensa 1950-luvulla ensimmäisten suomen kurssilaisten joukossa.

Suomen kielen laitoksen lähipiirin lehtiä on myös ainejärjestö Siulan **Siulaset**. Sen numerossa 2/1994 (s. 24–25) esittäytyi Hannele Jönsson-Korhola kirjoituksessaan ”*Laiska työnsä luettelee*”. Hän kuvasi siinä tavallisen työpäivänsä kulkua ja tapahtumia. – Numerossa 2/1999 (s. 12–15) ilmestyi Jan Strandbergin kirjoitus ”*Oppenyt vanha ja noori*”: suomen kielen opetuksen ongelmia ja onnenhetkiä. Ongelmista ja onnenhetkistä oli kirjoittajalle kertonut Eila Hämäläinen, jonka nauhoitettuun haastatteluun kirjoitus perustui.

Yliopistolainen-lehti esitteli numerossa 9/1999 (s. 9) Helsingin yliopiston laadukkaan toiminnan kannustuspalkinnot. Kahdeksasta palkitusta yksiköstä yksi oli Suomen kielen opetus ulkomaalaisille. Seuraavana vuonna, numerossa 2/2000 lehdessä ilmestyi laatupalkinnon innoittamana Pirkko Tuomisen kirjoitus *Suomiko vaikeaa?* (s. 10–11). Jyrki Kalliokoski kertoi artikkelissa tutkinto- ja vaihto-opiskelijoiden opinnoista ja laitoksen voimavarojen käytöstä. Hän sanoi olevansa ylpeä laitoksensa työstä ja siitä, että suomea hyvin puhuva ulkomaalainen ei ole enää mikään kummajainen. Samalla hän pahoitteli sitä, että yliopistoväki usein tuputtaa ulkomaalaisille opiskelijoille englantia ja jarruttaa näin oppimista. – Kirjoittaja oli haastatellut myös Hannele Jönsson-Korholaa ja suunnittelija Taija Niemistä, joka oli palkattu kehittämään alan aineenopettajien koulutusta. He kertoivat kulttuurin kytkemisestä kielen opiskeluun ja laitoksen suomalaisten opiskelijoiden toimimisesta apuopettajina ja kontaktien edistäjänä. Kokemuksistaan japanilaisena

suomen opiskelijana kertoi suomen kieltä ja kulttuuria pääaineenaan opiskellut Ai Takase, joka kertoi lapsena tykänneensä Muumeista ja nuorena olleensa hulluna Hanoi Rocksiin.

Lähipiiristä kauempanakin olevissa lehdistä ilmestyi silloin tällöin artikkeleita yliopiston ulkomaalaisopetuksesta. Valtion AV-keskuksen aikakauslehden **Oppima – Lär med** numeron 3/1992 kansikuvassa on teksti Suomi, Eurooppa ja kielet, ja artikkeleissa korostetaan kielen- ja kulttuurinopetuksen merkitystä kansainvälistymisessä. Lehdessä oli myös Timo Laitakaran kirjoitus *Suomea vieraana kielenä – Helsingin yliopistossa* (s. 11–13). Siinä Hannele Jönsson-Korhola ja Eila Hämäläinen kertoivat opetusryhmistä, suomeksi opettamisesta ja resurssien puutteesta sekä siitä, miten opettajat joutuvat toimimaan tulkkeina ulkomaalaisten ja suomalaisen yhteiskunnan välillä. Sekä opettajat että haastatellut opiskelijat ottivat puheeksi sen, miten vaikeaa monille on kontaktien solmiminen suomalaisiin. Myös belgialainen Benoît Lorant totesi suomalaisten olevan jonkin verran sulkeutuneita, mutta opettajiaan ja suomalaista opettamistyyliä hän arvosti. Opettajat eivät ole täällä etäisiä auktoriteetteja.

Suomen Kuvalehden numerossa 9/1993 oli Kristina Carlsonin artikkeli *Kieli on avain sydämeen* (s. 36–39). Kirjoittaja kertoi Helsingissä suomea ulkomaalaisille opettavista oppilaitoksista ja esitteli pakolaisten kielikoulutusta ja yliopiston kielikeskuksen kursseja. Hän oli vieraillut Ammatti-instituutin ja yliopiston kielikeskuksen kursseilla ja haastatellut opiskelijoita ja opettajia. Hänelle olivat kuvanneet suomen opettamista ja oppimiseen vaikuttavia seikkoja opettajat Aija Elg, Seija Korhonen ja Eila Hämäläinen. Lopuksi Carlson kirjoitti Suomen Akatemian rahoittamasta suomea vieraana kielenä käsittelevästä tutkimushankkeesta ja sitä johtaneen professori Kari Sajavaaran ajatuksista.

Uuden vuosituhannen puolella Yliopisto-lehti nosti esille suomen kielen ulkomaalaisopetuksen siksi, että sen alkuvaiheista oli kulunut 50 vuotta. Numerossa 4/2003 ilmestyi Tapio Ollikaisen kirjoitus *Kotimaisin ja kansainvälisin* (s. 24–25). Ollikainen oli haastatellut toimistosihteeriiä ja opettajia sekä Itä-Aasian tutkimuksen opiskelijaa Petr Khouzangaita. – Ollikaisen artikkeli ilmestyi myös englanniksi käännettynä Universitas Helsingiensis -lehdessä, numerossa 2/2003 (s. 26–27): *The most Finnish and international*.

Yliopistolainen-lehteen 3/2003 oli puolestaan kirjoittanut Niina Haasola artikkelin *”Opiskelijoita ei voi kyllin kiittää”* (s. 11) haastateltuaan suomen kielen laitoksen esimiestä Pentti Leinoa ja amanuenssia Eira Penttistä sen johdosta, että laitos oli valittu yhdeksi korkealaatuisen koulutuksen yksiköksi. Haastatellut kiitti-

vät opiskelijoita aktiivisuudesta yhteisiä asioita päätettäessä. Pentti Leino muistutti, että laitoksella oli vielä paljon kehitettävää ja uusia haasteita. Esimerkiksi suomi toisena kielenä -opetus vaatii jatkuvasti kehittämistä maahanmuuton lisääntyessä.

Samassa numerossa (s. 7) Tapio Ollikainen esitteli ulkomaalaisopetuksen toimistossa työskennelleen jatko-opiskelijan Oksana Zorinan, joka on kotoisin Marin tasavallan pääkaupungista Joškar-Olasta. Hän aloitti suomen kielen ja Suomen kirjallisuuden opinnot Pietarin yliopistossa 1990-luvun alussa ja tuli Helsinkiin 1999 CIMON stipendiaattina. Kirjoitus kuului sarjaan, jossa tutustutaan ihmisiin, jotka eri tavoin ja eri maista ovat löytäneet tiensä Helsingin yliopistoon, ja sen nimi oli ”*Ikty, kokty, kymyt*” (= yksi, kaksi, kolme).

Helsingin yliopiston aikuiskoulutuskeskus julkaisi huhtikuussa 2001 erikoisnumeron **Aikuisten Yliopisto**. Se oli omistettu 15 vuotta toimineelle Vantaan täydennyskoulutuslaitokselle. Yksi toiminnan alue oli Maahanmuuttaja-yksikkö, ja siitä kirjoitti koulutuspäällikkö Johanna Heimonen artikkelin *Maahanmuuttajien opetusta ja kulttuurienvälistä koulutusta* (s. 10–11). Yksikön toiminnassa oli tapahtunut vuonna 2000 suunnanmuutos, kun työvoimapoliittinen maahanmuuttajakoulutus väheni ja tilalle tuli teemakoulutuksia, joissa maahanmuuttajataustaiset opiskelivat yhdessä suomalaisten kanssa. Kirjoittaja esitteli yksikön keskeiset osaamisalueet ja vision, joka on tasa-arvoisten edellytysten turvaaminen kaikille Suomessa asuville. Toiminnan ydinkysymykseksi hän sanoi asenteisiin vaikuttamisen: koulutuksen yksi tehtävä on rohkaista sekä suomalaisia että maahanmuuttajia positiiviseen uteliaisuuteen ja kontaktien ottamiseen.

Suomen kielen ja kulttuurin opiskelija Mira Korhonen halusi tyrmätä suomalaisten väitteet suomen kielen vaikeudesta ja kirjoitti artikkelin *Suomen opiskelu ei ole vaikeaa ulkomaalaiselle*. Se ilmestyi **Turun Sanomissa** 8.2.2001. Kirjoittaja perusteli, miksi suomi on helppo opittava ja mikä siinä kiehtoo. Hän oli tyytyväinen, että kukaan suomalainen ei alussa ehtinyt kertoa hänelle suomen vaikeudesta eikä hän siten turhautunut, vaan opiskelu oli hänestä hauskaa ja helppoa. Hän selosti myös havaintojaan erikielisten opiskelijoiden suomen oppimisesta. Mira Korhonen muistutti siitä, että suurten kielten käyttäjät ovat tottuneet muualta tulleisiin asukaisiin, joita ymmärretään virheistä huolimatta. Hän totesi olevansa ylpeä, jos saa osaltaan suomalaiset omaksumaan tämän asenteen.

Yliopiston apteekin lehti **Apteekin hyllyltä** oli sekin kiinnostunut suomen opettamisesta: numerossa 1/2009 ilmestyi Minna Karkkolan kirjoitus *Tähtioppilaita ympäri maailmaa* (s. 44–45). Kirjoittaja oli seurannut oppituntia kielikeskuksen Kielipalveluissa ja keskustellut Kielipalveluiden johtajan Seija Korhosen kanssa

kursseista ja opetusmetodeista. Tämä esitti suomalaisille saman toivomuksen kuin monet muut opettajat: maahanmuuttajien kanssa pitäisi puhua suomea, antaa heille mahdollisuus oppia.

Syksyllä 2003 Helsingin yliopiston suomi vieraana kielenä -opetuksesta kiiri kaita Saksanmaalle saakka. Susanne Gaschke **Die Zeit** -lehdestä oli vierailut ensin Saksalaisessa koulussa ja keskustellut siellä opettajien, mm. Satu Saarisen, kanssa. Sen jälkeen hän tutustui yliopiston suomen kielen laitoksen, kielikeskuksen ja Vantaan täydennyskoulutuslaitoksen ja myös kesäyliopiston kurssitarjontaan haastattelema Eila Hämäläistä ja Johanna Heimosta. Kirjoittamassaan artikkelissa hän kuvaili värikkäästi suomen ääntämistä ja sanojen taivuttamista. Artikkelin nimi on *Onko hän syönyt jo? Finnisch lernen heißt leiden lernen – in Helsinki macht es trotzdem Spaß*. Se ilmestyi lehdessä 11.9.2003.

7.5.65

(Liitt. Ulkomaalaiset)

876

Historiallis-kielitieteelliselle Osastolle

Kiinnostus sitä suomen kielen opetusta kohtaan, jota Helsingin yliopistossa on vuodesta 1952 annettu englanniksi, myöhemmin myös saksan kielellä, on viime vuosina kasvanut suuresti. Opettajina toimivilta maistereilta Maija-Hellikki Aaltiolta (englanti) ja Marja-Liisa Steineriltä (saksa) saamiene tiedojen mukaan lukuvuonna 1964-65 suomen kielen kursseille ilmoittautuneita oli yhteensä n. 150. Tästä määrästä englanninkielisen opetuksen piirissä oli 93, saksankielisen n. 60 ulkomaalaista. Lukuvuonna 1964-65 englanninkielisen suomenopetuksen viikkotunteja oli 6, saksankielisen 5. Maisterit Aaltio ja Steiner ovat ilmoittaneet, että näin pienen tuntimäärän rajoissa opetus ei enää ole niin tehokasta kuin sen välttämättä tulisi olla. Sen vuoksi pyydänkin kunnioittavasti, että Osasto tekisi esityksen englannin- ja saksankielisen suomenopetuksen tuntimäärän lisäämisestä seuraavalla tavalla: englanninkielisen opetuksen tuntiluku nostettaisiin nykyisestä kuudesta (6) yhdeksään (9) ja saksankielisen nykyisestä viidestä (5) seitsemään (7). Pidän erittäin toivottavana, että korotetut tuntimäärät olisivat voimassa jo lukuvuonna 1965-66.

Liitän oheen maisteri Aaltion laatiman muistion ulkomaalaisten opiskelijoiden englanniksi annettavasta suomen kielen opetuksesta.

Helsingissä 6. toukokuuta 1965

Pertti Vertainen

Helsingin yliopiston Konsistorille

Esitämme kunnioitavasti, että Konsistorin käyttöön vuonna 1970 tapahtuvaa tilapäistä opetusta varten varattusta erästä varattaisiin 41.800 mk kahden tp. lehtorin palkkaamiseksi yliopiston kaikissa tiedekunnissa opiskeleville ulkomaalaisille annettavaa suomen kielen opetusta varten. Toinen ehdotetuista tp. lehtoreista tulisi opettamaan suomea lähinnä englantia osaaville ulkomaalaisille opiskelijoille ja toinen lähinnä saksan kieltä osaaville ulkomaalaisille opiskelijoille.

Esityksen perusteluiksi viittaamme seuraaviin näkökohtiin.

Helsingin yliopistossa opiskelee tätä nykyä n. 200 ulkomaalaista opiskelijaa. Tarkka lukumäärä ei ole tiedossamme, mutta esim. tänä syksynä kirjoihin hyväksyttyjä uusia ulkomaalaisia opiskelijoita oli 31.10. mennessä 55. On selvää, että menestyksellinen, tehokas opiskelu yliopistossa on mahdollista yleensä vain siinä tapauksessa, että ao. ulkomaalainen opiskelija pystyy seuraamaan koti-

maisilla kielillä tapahtuvaa opetusta. Suomen kielen (eräissä tapauksissa ruotsin kielen) tyydyttävä taito on menestyksellisen opiskelun alkuedellytys. Nimenomaan tätä seikkaa tähdensivät ulkomaalaisten stipendiaattien edustajat siinä ulkomaalaisten opiskelijoiden opiskelumahdollisuuksia ja -olosuhteita Suomessa käsitelleessä neuvottelussa, joka Opetusministeriön kansainvälisten asiain osaston toimesta järjestettiin 3. marraskuuta 1969.

Kaikkien tiedekuntien opiskelijoille tarkoitettuja suomen kielen kursseja pitävät tätä nykyä fil. maist. Marja-Liisa S t e i n e r (kevätlukukaudesta 1961 lähtien) ja fil. kand. Maija-Hellikki A a l t i o (syyslukukaudesta 1963 lähtien), edellinen lähinnä saksankielisille, jälkimmäinen englanninkielisille. Kummankin opetus, joka on maksettu yliopiston ns. opettajapalkkiovaroista, käsittää kolme tasoa: alkeiskurssin (3 vt) ja kaksi jatkokurssia (I 2 vt, II 2 t. 1 vt); Aaltion kurssilla on kevätlukukaudella neljäskin taso, alkeiskurssin jatkokurssi (2 vt). Aaltiolle on kaksi rinnakkaista alkeiskurssia.

Näiden opettajien oppilasmäärä kuluvana syksynä on seuraava: maist. Steinerin alkeiskurssilla on 40 opiskelijaa, toisen lukukauden jatkokurssilla 14 ja kolmannen lukukauden jatkokurssilla 12 opiskelijaa. Maist. Aaltion alkeiskurssille ilmoittautui 104 opiskelijaa, toisen lukukauden kurssille 52 ja jatkokurssille 19 opiskelijaa.

Mainituilla pitkäaikaisilla ja erittäin taitaviksi tunnetuilla opettajilla on jo tämän syyslukukauden kuluessa niin paljon oppilaita, että heidän tuntimääränsä pitäisi välttämättä nostaa lehtorin tuntimäärän tasolle, jotta liian suuria opetusryhmiä voitaisiin hieman pienentää. Tämä olisi opetuksen tehon kannalta erittäin tärkeää.

Esityksemme merkitsisi toteutettuna sitä, että tähän tarkoitukseen ei anottaisi varoja ns. kurssiopetusvaroista, joilla kyseinen ulkomaalaisten opiskelijain suomen kielen eriasteinen opetus on tähän mennessä rahoitettu.

Helsingissä 20. marraskuuta 1969

Lauri Posti
Lauri Posti

Pertti Virtaranta
Pertti Virtaranta

Aulis J. Joki
Aulis J. Joki

Viljo Nissilä
Viljo Nissilä

Veikko Ruoppila
Veikko Ruoppila

seulaset

KKKTK:n JA KALEVALASEURAN TIEDOTUSLEHTI 1 · 1977

SUOMEN KIELEN INTENSIIVIKURSSI SYKSYLLÄ 1976

Monet Suomeen opiskelemaan tulevista ulkomaalaisista stipendiaateista tarvitsevat joko heti opintojensa alussa tai myöhemmin suomen kielen taitoa. Helsingissä opiskelevilla on mahdollisuus oppia kieltä erilaisilla ulkomaalaisten suomen kursseilla; eniten niitä järjestetään Helsingin yliopistossa. Kaikille avoimet yliopiston kurssit, joilla on melko pienet viikkotuntimäärät ja epäyhtenäiset oppilasryhmät, ovat kuitenkin usein lyhytaikaisten stipendiaattien tarpeisiin liian hitaita ja yleisluontoisia. Ulkomaanlehtori- ja kielikurssiasiaain neuvottelukunta, opetusministeriön stipendiasiaain keskus ja Helsingin yliopiston ulkomaalaisopetuksen suomen kielen lehtorit ovat jo pitkään keskustelleet stipendiaateille tarkoitetun intensiivisen kielenopetuksen tarpeesta, ja kun opiskelijatkin useissa yhteyksissä ovat esittäneet toiveita tehokursseista, tehtiin keväällä 1976 aloitte uudentyyppisen alkeiskurssin järjestämisestä. Opetusministeriö myönsi määrärahan syyslukukauden mittaista intensiivistä alkeiskurssia varten, ja kurssi pidettiin 15.9. - 10.12.

Kurssista tiedotettiin opetusministeriön stipendiaateille, jotka olivat tulossa tai äskettäin tulleet Suomeen. Mahdolliset vapaiksi jäävät paikat päätettiin antaa muille vakinaisille, korkeakoulussa kirjoilla oleville ulkomaalaisille opiskelijoille, ja siksi kurssista oli maininta myös Helsingin yliopiston ulkomaalaisten suomen kurssien tiedotteessa.

Hakuajan loppuun mennessä kurssille oli ilmoittautunut 26 hakijaa. Heistä hylättiin sellaiset, jotka eivät olleet kirjoilla korkeakoulussa, ja kaikki jotka osasivat suomea jo liian paljon osallistuakseen alkeiskurssille. Aluksi kurssille hyväksyttiin 10 oppilasta, myöhemmin 6 lisää; aloittaneista joutui kolme eri syistä keskeyttämään kurssilla opiskelun. Lopputentissä oli mukana kymmenen oppilasta.

Kurssin osanottajat

Beck, Markus	BRD
Bender, Dale	Kanada
Blair, George	Englanti
Fischer, Bernd	BRD
Frison-Roche, Francois	Ranska
Gannon, Mary (Polly)	USA
Kunt, Erno	Unkari
Mihailova, Ralitsa	Bulgaria
Passas, Mary	Kreikka
Provence, Merrill	USA
Reinert, Michael	BRD
Sinclair, David	USA
Singh, Gurbachan	Intia
Temu, Canute	Tansania

Tordai, Gizella
Zitelli, Maila

Unkari
USA

Kurssin opettajina toimi - oman toimensa ohessa - kolme Helsingin yliopiston ulkomaalaisopetuksen suomen kielen lehtoria: Hannele Jönsson-Korhola, Olli Nuutinen ja Eila Hämäläinen. Nuutinen ja Hämäläinen opettivat kumpikin viikossa 6 tuntia, Jönsson-Korhola 8 tuntia.

Kurssilaiset saivat opetusta 20 tuntia viikossa, maanantaista perjantaihin kello 9 - 11 ja 12 - 14. Kurssi kesti 12 viikkoa, joten opetustuntien määrä oli yhteensä 240 tuntia. Opetuspaikkana oli suomen kielen laitoksen yhteydessä sijaitseva virolainen laitos, jota kurssi sai lainata viron lehtorilta ja hänen oppilailtaan. Kurssipaikan löytäminen näin monta tuntia työskentelevälle ryhmälle oli rahoituksen järjestyttyä vaikein puoli kurssin järjestämisessä.

Kurssia suunniteltaessa oli asetettu tavoitteeksi se, että oppilaat perehtyisivät suomen kielen rakenteen peruselementteihin ja omaksuisivat jokapäiväisen elämän sanastoa niin paljon, että selviytyisivät tavanomaisista kielellisistä tilanteista uudessa opiskelukaupungissaan. Tämänmittaiselle kurssille tarkoituksenmukaisin oppikirja oli Olli Nuutisen kaksiosainen "Suomea suomeksi" (toistaiseksi monistemuodossa julkaistu), jossa kielen olennaiset struktuuriseikat esitetään keskitetysti ja samalla jokapäiväisen elämän puhetilanteisiin nivoutuvina. Kurssilla opetettiin kielen perusrakenne, ts. nominien ja verbien taivutus ja syntaksin pääasiat (mm. kaikki lauseenvastikkeetkin). Tämän oppimäärän omaksunut opiskelija voi periaatteessa ymmärtää minkä suomenkielisen tekstin tahansa - jos ei ajatella sanavaraston rajoituksia. Kurssin lopulla luettiin erilaisia tekstejä sarjakuvista Veijo Meren novelliin.

Alusta asti oppilaat totutettiin kuuntelemaan suomea - opetus tapahtui pääasiassa suomeksi - ja myös puhumaan itse suomea oppituntien puhetilanteissa. Tunteihin sisältyi aluksi ääntämisen, sittemmin ääneen lukemisen harjoittelua, keskustelua, tekstin selitystä, kieliopin opetusta ja sitä tukevia kirjallisia rakenneharjoituksia. Painopiste siirtyi vähitellen kohti ekstensiivistä lukemista oppilaiden totuttamiseksi informaation eikä vain suomen kielen piirteiden etsimiseen suomenkielisestä tekstistä. Kerran viikossa oppilaat saivat ohjausta kielistudiossa, jossa materiaalina käytettiin Maija-Hellikki Aaltion "Finnish for Foreigners I" -kirjan Oral drills -osaa ja saman tekijän "Korva tarkkana" -kuuntelutekstejä sekä varta vasten laadittuja helpompia kuullun ymmärtämisen tehtäviä.

Kurssin päätteeksi pidettiin neliosainen tentti, joka käsitti kuulun ymmärtämisen tehtävän, sanelukirjoituksen, aineen ja kielioppitenttin. Tenttivastaukset arvosteltiin arvosanoin tyydyttävä, hyvä ja erittäin hyvä. Arvosanat jakaantuivat seuraavasti:

Ymmärtämiskoe: 1 hyvä, 9 erittäin hyvää
Sanelukirjoitus: 1 tyydyttävä, 3 hyvää, 6 erittäin hyvää
Ainekirjoitus: 2 tyydyttävää, 3 hyvää, 5 erittäin hyvää
Kielioppitentti: 2 hylättyä, 1 tyydyttävä, 3 hyvää, 4 erittäin hyvää.
Edellisestäkin näkyy, että ketään ei hylätty useammassa kuin yhdessä osatentissä. Puolet tenttiin osallistuneista sai keskiarvokseen arvosanan erittäin hyvä.

Tenttituloksiin voi olla tyytyväinen. Mutta jo ennen tenttiä ja kurssin päättymistä oli nähtävissä, että oppilaat edistyivät ilahduttavasti. Kurssille hyväksytyiltä oli alun perin edellytetty kovaa työtä, myös koti-työtä, ja oppilaat jaksoivat olla todella yritteliäitä. Kiinnostavinta oli tietysti seurata niiden menestystä, jotka aloittivat kurssin aivan alussa eivätkä osanneet tullessaan yhtään suomea. (Myöhemmin mukaan liittyi sellaisia, jotka olivat oppineet ensimmäiset alkeet muualla) Muutamat näistä nolasta aloittaneista kuuluivat lopussa kurssin priimuksiin. Tenttimenestystäkin ilahduttavampaa on nyt ollut nähdä heidät tämän kevät-lukukauden monilla jatkokursseilla, jopa niillä, joilla opiskellaan Suomen kielten ja kulttuurin arvosanaa varten. Juuri tähänhän tehokurssin järjestämisellä pyrittiin. Luonnollisesti kurssilaisten aktiivinen kielitaito on vielä varsinkin sanaston puolesta puutteellinen, mutta he pystyvät seuraamaan opetusta ja lukemaan suomenkielistä tekstiä.

Kurssin lopputentin aineessa ilmaisi eräs opiskelija olevansa yllättynyt edistyksestään: "Kolme kuukautta (sitten) minä en ajatellut, että nyt joulukuussa luen suomalaisen novellin." Tämä tulos oli asetettu tavoitteeksi, mutta opettajat eivät olleet etukäteen varmoja sen saavuttamisesta, koska kurssi oli uusi kokeilu. Opetuksen intensiivisyydessä ovat samanlaisia kesäisin järjestettävät kurssit, mutta ne ovat vain 3 - 4 viikon mittaisia.

Erittäin mielenkiintoinen kokeilu kurssi oli myös metodisesti. Kurssin kolme opettajaa jakoivat työajan siten, että oppilailla oli neljänä päivänä kunakin kaksi eri opettajaa ja yhtenä sama opettaja koko päivän. Opetuksen lohkoja ei ollut jaettu eri opettajille (kielistudiotunteja lukuun ottamatta), vaan kirjassa ja suunnitelmassa edettiin koko ajan ikään kuin opettaja olisi ollut yksi ja sama henkilö. Sen, että opettajia oli kolme, olivat määränneet käytännön syyt, koska kukaan ei voinut ottaa enemmän tunteja. Ratkaisu osoittautui myös pedagogisesti ja opetusteknisesti onnistuneeksi. Tietysti opetukseen saattoi tulla joskus pientä päällekkäisyyttä, mutta se meni kertaamisen tiliin.

Kokeilun tulokset olivat rohkaisevat, ja ne kannustavat jatkamaan työtä. Opiskelijoille koitunut hyöty on niin ilmeinen, että on vakavasti pidettävä huolta myös tulevien stipendiaattien mahdollisuudesta aloittaa opintonsa kielikurssilla. Jos ulkomaalaisia hyväksytään opiskelijoiksi

korkeakouluun, heidän opintojaan täytyy tukea. Tukitoimiin kuuluu myös suomen opettaminen, jos kielitaito on onnistuneen opiskelun edellytys. Tämä käy painokkaasti ilmi opetusministeriön teettämästä ulkomaalaisten opiskelijoiden asemaa ja opiskeluvaikeuksia käsittelevästä selvityksestä. Kielikurssien järjestäminen ei liene taloudellisesti kohtuuttoman suuri rasite, kun olemassa olevat voimavarat käytetään tarkoituksenmukaisesti. On toivottavaa, että joko opetusministeriö tai yliopisto ottaa asian vastakin huolekseen.

Intensiivikurssin opettajien puolesta
Eila Hämäläinen

HELSINGIN YLIOPISTO
Opintoasiaintoimisto
1.7.1975

LIITE / YPK 6.8.75

1902

Konsistorille

Vaikka yliopiston kirjoissa olevien ulkomaalaisten opiskelijoiden kokonaismäärä ei ole vielä kovin suuri, on yliopistoon kirjoittautuvien uusien ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä lisääntynyt jatkuvasti (liite 1). Lukuvuonna 1974-1975 yliopistoon kirjoittautui jo yli sata ulkomaalaista opiskelijaa. Koska ulkomaalaiset opiskelijat lisäksi kasaantuvat määrättyihin tiedekuntiin ja oppiaineisiin, on heidän näille tiedekunnille ja laitoksille aiheuttamansa työ määrä kasvanut suuresti. Kielivaikeuksien lisäksi ulkomaalaisten ohjausta vaikeuttaa ja työ määrää lisää erityisesti se, että ulkomaalaisilla opiskelijoilla usein on melko puutteelliset taustatiedot suomalaisesta yhteiskunnasta, yliopistosta, omasta tiedekunnastaan ja jopa pääaineestaan.

Huolimatta ulkomaalaisten ohjaukseen käytetystä huomattavasta työajasta on ilmeistä, että ulkomaalaisilla opiskelijoilla on runsaasti etenkin opintojen alkuun liittyviä vaikeuksia. Eiväthän ulkomaalaiset opiskelijat ole voineet toistaiseksi osallistua esim. uusien opiskelijoiden pienryhmäohjaukseen, vaikka se olisi ilmeisesti erittäin sopiva ohjausmuoto. Tämä saattaa osaltaan vaikuttaa ulkomaalaisten korkeaan keskeyttämisprosenttiin. Vaikka suurella osalla ulkomaalaisista opiskelijoista ei ole tarkoituksaan suorittaa tutkintoa Suomessa, ovat tutkintoon tähtäivät enemmistö. Yli 70. % sl. 1974 kirjoissa olleista ulkomaalaisista opiskelijoista ilmoitti opintojensa tarkoitukseksi varsinaisen opiskelun, joka tähtää virka- tai loppututkinnon suorittamiseen.

Laitosten työn helpottamiseksi, ulkomaalaisten ohjauksen tehostamiseksi ja ulkomaalaisten opiskelijoiden Helsingin yliopistosta saaman kuvan parantamiseksi opintoasiaintoimisto esittää konsistorille,

- että ulkomaalaisille alettaisiin järjestää lukukausittain saman tyyppisiä orientoitumiskursseja kuin on tapana useiden muiden maiden yliopistoissa (ohjelmaluonnos liitteessä 2);
- että konsistori myöntäisi sl. 1975 järjestettävää kurssia varten 5.000 mk (kustannusarvio liitteessä 2);
- että konsistori suosittelisi tiedekunnille kurssien määräämistä pakollisiksi uusille ulkomaalaisille opiskelijoille;
- että konsistori tiedekuntia nimeämään laitos/aineryhmä/opintosuuntakohtaiset vastuuhenkilöt, joiden tehtävänä on huolehtia sekä kurssiin liittyvästä että muusta ainokohtaisesta ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjauksesta. Kurssin yhteydessä annettavasta esittelystä ja ohjauksesta tulisi vastuuhenkilöille suorittaa eri korvaus, mikä sisältyy kustannusarvioon.

Ilkka Huovio
Ilkka Huovio

Toimistopäällikkö

Helsinki 15.5.1981

No
VlilleKonsultointi pöytäkirja
PK 27.5.1981

/108

Asia Helsingin yliopiston ulkomaalaisopiskeli-
joilta vaadittava suomen ja ruotsin kielen
taito sekä vastaavat kieliopinnot

Yleistä taustaa

Tilanne Helsingin yliopistossa

Helsingin yliopistossa oli aktuaarintoimiston tilastojen mukaan syyslukukaudella 1980 yhteensä 339 ulkomaalaisopiskelijaa. Määrä todennäköisesti kasvoi hiukan kevätlukukaudella. Uusia opiskelijoita tuli kirjoihin 60 syyslukukaudella 1980.

Vaikka ulkomaalaisopiskelijoiden määrät ovat pieniä verrattuina kansainvälisiin suosituksiin (5-10 % opiskelijamäärästä), heidän opiskeluunsa liittyy monia ongelmia sekä opiskelijoiden itsensä että yliopiston kannalta. Kaikkien opiskelijoiden opintojen menestys ei ole hyvä, opinnot ovat monissa tapauksissa viivästyneet tai keskeytyneet. Ulkomaalaisopiskelijat eivät useinkaan voi osallistua luentoihin ja joutuvat tämän vuoksi turvautumaan erikoisjärjestelyihin. Heidän ohjaamisensa vie opettajilta ja hallintohenkilökunnalta paljon aikaa, eikä tulos silti kaikkien kohdalla ole tyydyttävä. Syynä on ennen kaikkea ulkomaalaisopiskelijoiden huono suomen/ruotsin kielen taito, usein myös puutteellinen englannin kielen taito.

Selvitys ulkomaalaisopiskelijoiden sosiaalisista ja opiskeluolosuhteista (Marja-Riitta Vehviläinen: Ulkomaalaiset korkeakouluopiskelijat Suomessa. Opintoasiaintoimiston tutkimuksia ja selvityksiä 7, 1977)

Vuonna 1977 tehtiin Suomessa opiskelevien ulkomaalaisten sosiaalisista ja opiskeluolosuhteista selvitys, jossa tutkittiin myös kielitaidon merkitystä opinnoissa. Selvityksen mukaan on suomen kielen taidolla merkitystä opintojen etenemiselle siten, että suomen kielen lukemisen ja ymmärtämisen taito ovat erittäin merkittäviä tekijöitä ja puhe- ja kirjoittamistaito melko merkittäviä. Selvitykseen osallistuneet opiskelijat saivat arvioida, mistä heidän mahdollisesti muita hitaampi opintojen etenemisvauhtinsa ja heikompi opiskelumenestysensä johtui. 30,7 % arvioi, että opiskelun hitauden syynä oli puutteellinen kielitaito (vrt.

ansiotyö 51,6 %), ja 38,5 % katsoi, että opintomenestys oli heikko nimenomaan kielitaidon puutteen takia (vrt. ansiotyö 30,8 %).

Opiskelumuodoista tuottavat eniten vaikeuksia luennot ja seminaarityöskentely, molemmat heikon suomen kielen taidon takia.

Selvityksessä pyydettiin sekä ulkomaalaisopiskelijoilta että laitoksilta ehdotuksia ulkomaalaisten opiskeluprosessin tehostamiseksi. Laitosten toivomuksista ensimmäinen oli kielitaidon parantaminen. Opiskelijoiden esittämistä toivomuksista ovat etusijalla neuvonnan kehittäminen ja suomen kielen opetuksen tehostaminen. Tehostamiskeinoina mainittiin intensiivikurssit sekä eri alojen opiskelua tukevat erikoiskurssit (esim. sanaston kartuttaminen, tekstianalyysi ym).

Helsingin yliopistossa on vuodesta 1976 järjestetty syyslukukausina suomen kielen intensiivikurssi vasta-alkajille. (Em. selvitykseen vastanneilla opiskelijoilla ei tästä ollut kokemuksia.) Selvityksen jälkeen on käynyt ilmi, että juuri tällainen kurssi pystyy lyhyessä ajassa antamaan opiskelijoille riittävän suomen kielen taidon aineopinnoja varten.

Ruotsin kokemukset

Ruotsissa on todettu, että huono kielitaito ja puutteelliset perustiedot ovat tärkeimmät opiskelusteet. Jopa ns. svenska 3 -kurssi (2 lukukautta, 270 tuntia) on osoittautunut riittämättömäksi kielitaidon pohjaksi. Ruotsalaisten lähteiden mukaan opiskelijat ovat myös itse valittaneet, että peruskursseilla opetetaan vain arkikieltä, ei opiskelussa tarpeellista alan terminologiaa.

Euroopan neuvoston konferenssi Strasbourgissa 17.-19.3.1981

Ulkomaalaisopiskelijoiden asemaa käsitellyt konferenssi korosti ulkomaalaisopiskelijoiden vapaan liikkuvuuden rohkaisemisen tärkeyttä. Isäntämaan olisi kuitenkin varmistuttava siitä, että hakijan kielitaito riittää haluttujen kurssien seuraamiseen, ja tämän olisi tapahduttava mieluiten ennen opiskelupaikan tarjoamista.

Ks. liite 1: Leena Barros ja Irmeli Tammivaara-Balaam: Ulkomaalaisopiskelijoiden asemaa käsiteltiin Euroopan neuvoston konferenssissa (Yliopisto - Helsingin yliopiston tiedotuslehti 16-17/81, s. 7)

Ks. myös liite 2: Maija Kainulainen: Suomen kielen opetuksesta ulkomailla (Siirtolaisuus - Migration 1/81, ss. 15-22)

Suomen ja ruotsin kielen ulkomaalaisopetuksen nykytilanne Helsingin yliopistossa

Suomen kielen opetus

Nykyiset resurssit: 2 ap. ja 2 yp. lehtoria sekä 13 x 20 t. tuntiopettaja

Näillä voimilla hoidetaan:

- alkeiskurssit aamuisin suomeksi (à 40-70 opiskelijaa)
- alkeiskurssit iltaisin suomeksi, englanniksi ja saksaksi (à 25-80 opiskelijaa)
- jatkokurssit samoilla kielillä, jakso kestää 2-4 lukukautta (à 20-60 opiskelijaa)
- erikoiskurssit, esim. kielioppikurssi, oppikirjatekstin lukukurssi, sanomalehtikielen kurssi, luen-tojen kuunteluharjoituskurssi, kirjoituskurssi, kielistudiokurssit (à 20-35 opiskelijaa)
- suomen kielen ja kulttuurin arvosanaopetus kaikkine kuulusteluineen (n. 25 opiskelijaa)
- 20 viikkotunnin tehokurssi syksyisin 15 yliopiston uudelle opiskelijalle
- ulkomaalaisopetuksen toimisto (kirjeenvaihto, tiedottaminen, kirjasto, neuvonta ja opintojen ohjaus, opetussuunnitelmat jne).

Ruotsin kielen opetus

Tällä hetkellä yksi tuntiopettaja antaa yhteensä 8 tuntia alkeis- ja jatkokurssiopetusta viikossa.

Toimenpide-ehdotuksia

Tiedekuntien kielitaitovaatimukset

Tiedekuntien tulee osaltaan tehdä selkeitä päätöksiä ulkomaalaisopiskelijoilta vaadittavasta kielitaidosta sekä valvoa niiden noudattamista. Kielitaidon tulisi olla sellainen, että opiskelija ymmärtää vaikeahkoa yleiskielistä asiatekstiä, ts. pystyy lukemaan kurssikirjallisuutta ja seuraamaan luentoja. Sen jälkeen kun suomen ja ruotsin kielen opetusta on riittävästi tarjolla, kielikurssin suorittaminen voidaan asettaa tietyille aineopintokursseille pääsyn ehdoksi. Näiden määräysten tulee kuitenkin astua voimaan aikaisintaan syksystä 1982 alkaen, jotta asiasta ehditään tiedottaa.

Suomen tai ruotsin kielen taidon vaatiminen jo ennen opiskelupaikan myöntämistä rajoittaisi luultavasti liikaa ulkomaalaisopiskelijoiden opiskelumahdollisuuksia ja vähentäisi heidän halukkuuttaan opiskella Suomessa. Sen sijaan kukin tiedekunta voi itse määritellä, mille kurssille yllä mainittu vaatimusraja asetetaan, jotta eri tiedekuntien ja opiskelualojen väliset erot tulisivat riittävästi huomioon otetuiksi. Olisi suositeltavaa, että suomen/ruotsin kielen kurssit sijoittuisivat opintojen alkuvaiheeseen.

Suomen valtion stipendiaateilta ja yliopistojen välisten vaihtosopimusten perusteella tulevilta ulkomaalaisopiskelijoilta ei ole tarpeen edellyttää suomen tai ruotsin kielen taitoa, elleivät he aio suorittaa tutkintoa. Myöskään jatko-opiskelijoilta ei liene tarpeen edellyttää suomen/ruotsin kielen taitoa.

Kun päätökset on tehty, opettajille ja kaikille muille aiheesta kiinnostuneille tulisi tiedottaa uusista kieliopintovaatimuksista ja opintoja koskevista järjestelyistä esim. opintoasiaintoimiston järjestämällä teemapäivällä.

Kielikoe ja opinto-ohjelman suunnittelu

Ulkomaalaisopiskelijoille tarkoitettun orientaatiokurssin yhteydessä tulee järjestää diagnostinen suomen ja ruotsin kielen koe, jonka perusteella opiskelijan lähtötaso määritellään ja hänet joko vapautetaan opetuksesta tai ohjataan sopivalle kurssille. Orientaatiokurssin loppumerkinnän saamiseksi opiskelijan tulee osallistua jompaan kumpaan kokeeseen, jotta saataisiin mahdollisimman täydellinen kuva kaikkien kielitaidosta. Toinen koetilaisuus voitaneen järjestää syyslukukauden lopussa, esim. valtiotieteellisen tiedekunnan järjestämän ja ulkomaalaisten orientaatio-ohjelmaan kuuluvan suomalaisen yhteiskunnan kurssin päätteeksi.

Suomen ja ruotsin kielen ulkomaalaisopetus

Jotta suomen kielen opetus saataisiin opiskelijalle tarkoituksenmukaisemmaksi, olisi lisättävä tehokursiopetusta. Syksyisin tulee n. 60 uutta pitkäaikaisopiskelijaa. Näistä n. 15 osaa jonkin verran suomea (opiskellut kotimaassa, Suomessa kesäkursseilla, ulkosuomalainen) ja heidät voidaan ohjata muille jo olemassa oleville kursseille yhdessä lyhytaikaisopiskelijoiden (stipendiaatit, jatko-opiskelijat, tutkijat) ja yliopiston vanhojen ulkomaalaisopiskelijoiden kanssa. Tällöin tarvittaisiin 2 uutta alkeistason suomen kielen tehokurssia (30 opiskelijaa var-

ten) entisen yhden lisäksi (15 opiskelijaa) syksyisin. Kevätlukukausittain tehokurssit jatkuisivat "puolitehoisina" (10 viikkotuntia), jotta opiskelijat ehtisivät rinnalla opiskella varsinaista ainetta. Tehokurssien kokonaistarve on siis:

3 suomen kielen tehokurssiryhmää syksyisin à 20 viikkotuntia (näistä 2 uutta),

2 suomen kielen tehokurssin jatkoryhmää keväisin à 10 viikkotuntia (molemmat uusia).

Ruotsin kielen ulkomaalaiskursseja tulee myös lisätä ja ruotsin kielen tehokurssien tarve tulee korottaa. Pohjoismaisten kielten laitos on parhailaan suunnittelemassa ulkomaalaisille ruotsin kielen ja suomenruotsalaisen kulttuurin kurssia, joka muistuttaa rakenteeltaan suomen kielen ja kulttuurin oppimäärää. Tämä auttaa osaltaan ulkomaalaisia, jotka haluavat syventää ruotsin kielen ja suomenruotsalaisen kulttuurin tuntemustaan, ja edistää ruotsia osaavien opiskelijoiden tasa-arvoisuutta.

Toteutuksen aikataulu

Syksy 1981	Suomen- ja ruotsinkielisen kielikokeen järjestäminen orientaatiokurssin yhteydessä,
Kevät 1982	Yksi uusi suomen kielen tehokurssin jatkoryhmä, 1 x 15 x 10 tuntia,
Syksy 1982	2 uutta suomen kielen tehokurssiryhmää, 2 x 13 x 20 tuntia,
Kevät 1983	1 uusi suomen kielen tehokurssin jatkoryhmä, 1 x 15 x 10 tuntia.

Vuotuiset kustannukset

Uusista kursseista

2 x (20 vt x 13 v) à 79 mk/t	41 080,-
2 x (10 vt x 15 v) à 79 mk/t	23 700,-
Yhteensä	<u>64 780,-</u>
Alkukokeista 60 opiskelijaa x 15 mk	<u>900,-</u>

PK 3.11.1982 / 40

Historiallis-kielitieteelliselle osastolle

Helsingin yliopiston ulkomaalaisopetuksen suomen kielen lehtorit pyytävät kunnioittavasti Osastoa selvittämään, mitä mahdollisuuksia olisi saada toimistoapulainen suomen kielen ulkomaalaisopetuksen toimistoon.

Ulkomaalaisopetuksessa on neljä lehtoraattia. Näiden virkojen haltijat ja hoitajat pitävät joka lukukausi yhteensä noin 20 eri kurssia. Kursseista osa on arvosanaopetusta (Suomen kielen ja kulttuurin kursseja), osa kaikille avoimia suomen kielen peruskursseja. Lisäksi on saatu opetusvoimia suomalaisten suomen kielen lehtoreilta (2 - 3 kurssia lukukaudessa) sekä Kielikeskuksesta, joka palkkaa tuntiopettajat ns. intensiivikurssille.

Kursseilla käy runsaasti opiskelijoita. Juuri alkaneen lukukauden ensimmäisellä viikolla ilmoittautui kursseille väkeä seuraavasti:

Alkeiskurssit

Suomea suomeksi (aamuisin)	67
Suomea suomeksi (iltaisin)	63
Finnish for Foreigners (2 ryhmää)	n. 100
Finnisch für Sie	20
Intensiivikurssi (2 ryhmää)	30 (karsinta)

Jatkokurssit

Suomea suomeksi 1	30
Suomea suomeksi 2	43
Suomea suomeksi 2 (edistyneille)	30
Kieliopin kertausta	35
Tekstejä + harjoituksia (edistyneille)	35
Finnish for Foreigners 1	45
Finnish for Foreigners 2	21
Finnisch für Sie (määrä ei vielä tiedossa)	
Helppoja tekstejä	17

Suomen kieli ja kulttuuri

8 kurssia; kullakin opiskelijoita keskimäärin	25
---	----

Luettelosta voi nähdä, että kurssien osanottajia on yhteensä yli 500.

Opetustyön lisäksi ulkomaalaisten opettajat joutuvat antamaan oppilaille ohjausta ja neuvoja monenlaisissa asioissa: sekä kieleen ja yliopistossa opiskeluun liittyvissä kysymyksissä että monissa henkilökohtaisissa pulmissa, joita vieraassa maassa asuva kohtaa. Lisäksi opettajat vastaavat kirjeitse ja puhelimitse lukemattomiin tiedusteluihin, joita tekevät ulkomaalaiset, heidän sukulaisensa ja suomalaiset ystävänsä, opetusministeriön virkailijat, pakolaisten asioita hoitavat henkilöt ja monet muut. Opettajien puoleen kääntyvät myös yksityistunneista kiinnostuneet; harvinaisia eivät ole myöskään ulkomailla toimivien tai ulkomaille lähdössä olevien suomen lehtorien kontaktit.

Kielenopetusta koskevaa neuvontaa opettajat antavat sekä yliopiston kursseista että muista Suomessa ja ulkomailla järjestettävistä suomen kursseista.

Näyttää siltä, että ulkomaalaisopetuksen suomen kielen toimistosta on vähitellen muodostunut ulkomaalaisten neuvon toimiston rinnalle jonkinlainen keskus, johon otetaan

yhteyttä monesta syystä. Usein toistuva syy ovat kielitaitotodistukset. Viranomaiset ohjaavat nähtävästi Suomen kansalaisuutta anovat ulkomaalaiset hakemaan kielitodistuksen juuri suomen kielen lehtoreilta. Kielitodistuksia haetaan myös työ- ja opiskelutarkoituksiin.

Lehtorien ohjelmassa kerran viikossa olevista vastaanotto- tunneista kuluu pääosa arvosanaopiskelijoiden ohjaukseen. Muuta neuvontaa annetaan oppituntien alussa, lopussa ja välillä sekä ylimääräisillä vastaanotoilla. Ulkomaalaisopetuksella on suomen kielen laitoksesta erillään sijaitsevat toimistotilat ja oma puhelinnumero. Se, ettei toimistosta tavoita ketään silloin, kun opettajat ovat opettamassa - tai monistamossa valmistamassa opetusmateriaalia - , aiheuttaa paljon vaivaa kävijöille ja soittajille. Esimerkiksi lukukausien alussa olisi jonkun välttämättä oltava vastaamassa puhelimeen.

Koska ulkomaalaisopetus erikoistehtävänsä vuoksi on tavallaan oma yksikkö, toimistossa on myös pieni alan käsikirjasto ja äänitekokoelma, samoin oma opiskelijakortisto. Niiden hoitamiseen ja ajan tasalla pitämiseen ei juuri liikene aikaa.

Ulkomaalaisopetus tarvitsisi kipeästi toimistoapulaisen. Jos hän työskentelisi toimistossa esim. puolipäiväisesti koko lukuvuoden ajan, hän huolehtisi pääasiassa seuraavista tehtävistä:

- puhelimeen vastaaminen; tiedottaminen soittajille ja kävijöille kurseista, niiden sisällöstä, oppikirjoista ym.
- kirjeisiin vastaaminen opettajien ohjeiden mukaan
- konekirjoitustehtävät
- kirjaston ja kortistojen hoito
- osa kopiointi- ja monistustöistä sekä postitusasiat.

Jos taas olisi mahdollista saada toimistoapulainen vain osaksi vuotta, häntä tarvittaisiin eniten lukukausien alussa, esim. elo- ja syyskuussa.

Ulkomaalaisopetuksen toimistoapulaisen tehtävien hoitamisen edellyttäisi yleisen sopivuuden lisäksi

- ainakin englannin kielen auttavaa suullista ja kirjallista taitoa
- riittävää konekirjoitustaitoa
- kykyä vaativaan yleisöpalvelutehtävään, tässä tapauksessa ennen kaikkea myönteistä suhtautumista ulkomalaisiin.

Ihannetapauksessa toimistoapulainen olisi suomen kielen ulkomaalaisopetuksesta kiinnostunut suomen kielen opiskelija.

Helsingissä 22. syyskuuta 1982

Eila Hämäläinen
Eila Hämäläinen
lehtori

Hannele Jönsson-Korhola
Hannele Jönsson-Korhola
lehtori

Leena Silfverberg
Leena Silfverberg
vt. lehtori

Tiedoksi:

osastopäällikkö Matti Malmberg,

professori Eero Kiviniemi

ulkomaalaisten neuvoja Irmeli Tammivaara-Balaam

PK 2.11.1983/
155

Helsingin yliopiston konsistorille

Helsingin yliopiston suomen kielen ulkomaalaisopetuksen lehtorit pyytävät kunnioittavasti konsistoria myöntämään varat puolipäiväisen toimistosihteerin palkkaamista varten ulkomaalaisopetuksen toimistoon ajaksi 16.1. - 31.5.1984 ja 3.9. - 14.12.1984.

Ulkomaalaisopetuksen toimistossa on kevät- ja syysluku-
kauden 1983 aikana (anomuksemme 22.9.1982 ja 14.1.1983)
työskennellyt puolipäivätoiminen toimistos sihteeri, mikä
on tehostanut laitoksen toimintaa ja helpottanut opetta-
jien työtä. Toimistos sihteeri on antanut opintoneuvontaa,
hoitanut kirjeenvaihtoa ja monistuksen ynnä muut toimisto-
tehtävät, joiden määrä jatkuvasti kasvaa kurssien ja
ulkomaalaisopetuksen hoidettaviksi tulevien asiantuntija-
tehtävien lisääntyessä. Toivoisimme voivamme edelleen
keskittyä tehokkaasti opetustyöhön ja alamme kehittämiseen
ja siksi anomme varoja puolipäiväistä toimistosiihteeriä
varten. Toivomme voivamme pitää toimistosiihteerinä
hum. kand. Satu Saarisen, joka on hoitanut tehtävänsä
innostuneesti ja huolellisesti.

HELSINGIN YLIOPISTON
SUOMEN KIELEN LAITOS

CASTRENIANUM

FABIANINK. 33 • 00170 HELSINKI • Puh. (90)-1912369

Liitämme anomukseemme syksyllä 1982 lähettämämme anomuksen, josta näkyvät yksityiskohtaiset perustelut.

Helsingissä 14. lokakuuta 1983

Eila Hämäläinen

Eila Hämäläinen
lehtori

Leena Silfverberg

Leena Silfverberg
lehtori

Salli-Marja Talasojä

Salli-Marja Talasojä
lehtori

Tiedoksi:

osastopäällikkö Matti Malmberg

professori Eero Kiviniemi

ulkomaalaisten neuvoja Irmeli Tammivaara-Balaam

UNIVERSITY OF HELSINKI
DEPARTMENT OF FINNISH LANGUAGE
CASTRENIANUM
FABIANINK. 33 • SF-00170 HELSINKI

UNIVERSITÄT HELSINKI
INSTITUT FÜR FINNISCHE SPRACHE
CASTRENIANUM
FABIANINK. 33 • SF-00170 HELSINKI

Osaston kokous 9.10.1984 Liite § 25

Helsingin yliopiston konsistorille

Helsingin yliopiston suomen kielen ulkomaalaisopetuksen lehtorit pyytävät kunnioittavasti konsistoria myöntämään varat kokopäiväisen toimistosihteerin palkkaamiseen ulkomaalaisopetuksen toimistoon ajaksi 1.1.–31.5.85 ja 1.9.–20.12.85.

Konsistori myönsi kokouksessaan 2.11.83 varat puolipäiväisen työsuhteisen toimistosihteerin palkkaamiseen 8 kuukaudeksi vuonna 1984. Toimiston tehtävät ovat lisääntyneet jatkuvasti. Ulkomaalaisopetuksen lehtorit ja tuntiopettajat pitävät yhteensä noin 25 kurssia lukukaudessa (kaikille avoimet perus- ja jatkokurssit, intensiivikurssit eri korkeakoulujen opiskelijoille ja Suomen kielen ja kulttuurin aineopintokurssit). Opiskelijoita on perus- ja jatkokursseilla yhteensä yli 400 lukukausittain, intensiivikursseilla 45 ja aineopinnoissa 30–40. On selvää, etteivät lehtorien vastaanottotunnit riitä tällaisen opiskelijamäärän ohjaamiseen ja neuvontaan. Opettajakunta joutuu lisäksi alan harvinaisuuden takia erilaisiin asiantuntija- sekä tiedotustehtäviin. Muissa korkeakouluissa kuin Helsingin yliopistossa ei opeteta suomea vieraana kielenä näin laajasti. Kun toimiston olemassaolo on tullut yleisesti tunnetuksi, ovat viranomaiset alkaneet ohjata esim. Suomen kansalaisuutta anovat ulkomaalaiset hakemaan kielitaitotodistuksen juuri täältä. Kielitaitotodistuksia haetaan myös työ- ja opiskelutarpeisiin.

Toimistomme on tiiviissä yhteistyössä yliopistomme ulkomaalaisten neuvojan, muitten korkeakoulujen suomen ulkomaalaisopetuksesta vastaavien henkilöiden, opetusministeriön stipendiasiainkeskuksen, pakolaisten asioita hoitavien henkilöiden, Ulkomaanlehtori- ja kielikurssiasiaain neuvottelukunnan (UKAN) sekä ulkomailla toimivien suomen kielen lehtorien kanssa. Lehtorien oppitunneilla käy sekä suomalaisia että ulkomaisia opettajia tai opettajiksi aikovia kuuntelemassa opetusta ja neuvottelut heidän kanssaan vaativat ylimääräistä aikaa.

Näyttää siltä, että Helsingin yliopiston ulkomaalaisopetuksen toimistosta on muodostunut jonkinlainen keskus, johon otetaan yhteyttä monista syistä. Olemme

nyt syyslukukauden alkuviikkoina huomanneet, ettei puolipäiväinen toimistosihteeri työaikansa lyhyiden vuoksi pysty hoitamaan sekä päivystystä ja neuvontaa että toimiston ulkopuolella hoidettavia asioita. Esimerkiksi yliopiston puhelinpalvelusta kantautuu jatkuvasti valituksia siitä, etteivät soittajat tavoita ketään toimistosta. Jos toimistosihteerin työaika olisi 8 tuntia päivässä, sen voisi jakaa tarkoituksenmukaisesti eri tehtävien hoitamiseen. Toimistosihteerin kokopäiväisyys helpottaisi sekä toimiston hoitoa että opettajien keskittymistä varsinaiseen opetustyöhön.

Helsingissä 23. syyskuuta 1984

Eila Hämäläinen
lehtori

Hannele Jönsson-Korhola
lehtori

Leena Silfverberg
vt. lehtori

Konsistorin pöytäkirja 4.12.1985:

116 § Myönnettiin varat ulkomaalaisopetukseen toimistosihteerin palkkaamiseen 9 kuukaudeksi vuosittain.

Liite PK 4.12.1985/116

Helsingin yliopiston konsistorille

Helsingin yliopiston suomen kielen ulkomaalaisopetuksen lehtorit pyytävät kunnioittavasti konsistoria myöntämään varat kokopäiväisen toimistosihteerin palkkaamiseen ulkomaalaisopetuksen toimistoon ajaksi 1.1. – 31.5.1986 ja 15.8. – 15.12.1986 (9 kuukautta).

Perustelemme kokopäiväisen toimistosihteerin tarvettamme seuraavasti: Suomen kielen opettaminen vieraana kielenä on jatkuvasti laajentuva ja erikoistuva ala. Helsingin yliopiston suomen kielen ulkomaalaisopetuksen lehtorit ovat suomen kielen laitoksen alaisia ja tuntiopettajat kielikeskusken. Toimistomme sijaitsee erillään molemmista laitoksista ja toimistomme hoitamat asiat ovat olosuhteiden pakosta toisenlaisia kuin päälaitostemme asiat. Toimistossamme hoidetaan opetuksen ohessa mm. seuraavanlaisia tehtäviä:

- ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaus suomen kielen perus- ja erikoisopinnoissa (kaikkien aineiden opiskelijat, Suomen kielen ja kulttuurin arvosanaopiskelijat, muiden korkeakoulujen opiskelijat, Helsingin yliopistossa työskentelevät opettajat, tutkijat ym.)
- ns. ulkopuolisten ohjaus erilaisille suomen kielen kursseille
- kielikokeiden pitäminen ja [todistusten] antaminen (esim. poliisiviranomaiset ohjaavat Suomen kansalaisuutta hakevat ulkomaalaiset hakemaan kielitodistuksen täältä)
- yleinen neuvonta ja ohjaus alan kysymyksissä (muissa oppilaitoksissa järjestettävien kurssien suunnittelu ja opettajien ohjaus, opetusministeriön ulkomaille nimittämien suomen kielen lehtorien valmennus, kontaktit opetusministeriön stipendiasiainkeskuksen ja pakolaiskeskusken kanssa)

- alan tutkimuksen suunnitteluun osallistuminen (esim. suomen kielen proseminaari- ja laudaturseminaariesitelmien laatijoiden kanssa)
- toimistosihteerin rutiinitehtävät (kirjeenvaihto, puhelinneuvonta, kursseille ilmoittautuneiden vastaanotto, kirjaston ja kortistojen hoito, osa kopiointi- ja monistustöistä ja postitusasioista ym.)

Suomen kielen ulkomaalaisopetuksen toimistossa on tällä hetkellä puolipäiväinen työsuhteinen toimistosihhteeri (konsistorin päätös 30.11.1984 No 5435/32/84). On selvää, etteivät toimistomme tehtävämäärän hoitamiseen riitä opettajien vastaanottoajat ja toimistosihteerin muutaman tunnin mittainen päivittäinen työaika. Esimerkiksi yliopiston puhelinpalvelusta kantautuu jatkuvasti valituksia siitä, etteivät soittajat tavoita ketään toimistosta, ja opintoasiaintoimistossa henkilökunta on vaikeuksissa esim. elokuussa, kun toimistossamme ei ole ketään selostamassa kurssien sisältöä ja ottamassa vastaan ilmoittautumisia.

Toimistosihteerin kokopäiväisyys helpottaisi sekä toimiston hoitamista että opettajien keskittymistä varsinaiseen opetustyöhön.

Helsingissä 18. lokakuuta 1985

Eila Hämäläinen	Hannele Jönsson-Korhola	Leena Silfverberg
lehtori	lehtori	vt. lehtori

LAUSUNTO

PK 13.11.1985/

Opetusministeriölle

112

SUOMEN KIELEN OPETUS ULKOMAALAISILLE (Opetusministeriö, korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisusarja n:o 61)

Lausuntonaan selvityksestä, joka koskee korkeakoulujen suomen opetusta ulkomaalaisille Helsingin yliopisto esittää kunnioittavasti seuraavan:

Yliopisto pitää hyvänä selvitystä, joka koskee ulkomaalaisille järjestettävää suomen kielen opetusta ja sen nykytilannetta, ja kannattaa siinä esitettyjä opetuksen kehittämissuunnitelmia.

Erityisesti yliopisto haluaa kiinnittää huomiota kahteen asiaan, joilla on laajempaakin merkitystä: ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoiden kielitaitovaatimuksiin sekä suomen kielen opetuksen järjestämistä ja organisointia koskeviin ehdotuksiin.

Yliopiston mielestä on tärkeää, että jo ennen korkeakouluun lopullista hakeutumista ulkomaalaisille annetaan realistinen kuva sekä opiskelun edellyttämästä että tutkintoon vaadittavasta suomen kielen taidosta. Koska kielitaitovaatimuksista ei tällä hetkellä ole saatavana selkeää tietoa, on mietintöön sisältyvä ehdotus vaatimusten täsmäntämisestä kannatettava. Kaikkia korkeakouluja koskevan yleissuosituksen tai valtakunnallisten ohjeiden laatimista yliopisto ei kuitenkaan pidä tarpeellisenä. Vaatimukset tulisi täsmäntäjä asianomaisen koulutusalan ja jopa yksittäisen tieteenalan erityisluonteesta käsin. Pääpaino tulisi asettaa opiskelukielen hallintaan suomen kielen taitoa liiaksi korostamatta.

Yliopisto pitää ongelmallisena ehdotusta siitä, että tutkintotodistukseen merkittäisiin, millä kielellä opiskelija on tutkintonsa suorittanut. Opiskelukieli ei läheskään aina ole yksiselitteisesti määriteltävissä, ja se voi jopa muuttua opintojen kuluessa. Todistukseen voidaan sitä vastoin, kuten eräissä tiedekunnaissa on jo tapana, merkitä sekä muut suoritettut kielikokeet, että se millä kielellä kypsyyskoe on suoritettu.

Kuten mietinnöstä ilmenee, Helsingin yliopistossa annetaan suurin osa (noin 80%) ulkomaalaisille tarkoitettua suomen kielen opetuksesta. Kursseille osallistuu vuosittain noin 800-1000 ulkomaalaista, joista noin 3/4 on korkeakoulujen ulkopuolisia opiskelijoita. Yliopisto pitää ensisijaisena velvollisuutenaan huolehtia omien ja muiden Helsingin seudun korkeakoulujen opiskelijoiden ja henkilökunnan opetuksesta. Ulkomaalaisten määrän jatkuvasti lisääntyessä paine avointa opetusta kohtaan kasvaa vastaavasti. Mikäli Suomessa edelleen halutaan järjestää ilmaista suomen kielen opetusta kaikille ulkomaalaisille, yliopiston tulee saada tähän tarkoitukseen erilliset voimavarat.

Koska Helsingin yliopistoon on jo muodostunut epävirallinen valtakunnallinen suomen kielen ulkomaalaisopetuksen keskus, yliopisto kannattaa mietinnön ehdotusta, että sen asema vakiinnutetaan valtakunnallisena ulkomaalaisopetuksen koordinoijana ja kehittäjänä.

Tällöin voidaan myös hoitaa toisaalta eri korkeakoulujen välinen, toisaalta korkeakoulujen ja esimerkiksi ulkomaanlehtori- ja kielikurssi-asiain neuvottelukunnan välinen yhteistyö.

Helsinki 30.9.1985

No
Viite

Konsistorille

Asia

Konsistorin pyytämänä lausuntona raportista "Korkeakoulujen suomen opetus ulkomaalaisille" teologinen tiedekunta esittää kunnioittavasti seuraavan.

Teologinen tiedekunta pitää hyvänä, että korkeakoulujen ulkomaalaisille antamaa suomen kielen opetusta on tutkittu ja kehittämistarpeita tuodaan esiin. Koska ulkomaalaisopiskelijoita on teologisessa tiedekunnassa vain vähän, tiedekunta ottaa kantaa ainoastaan raportin toimenpide-ehdotusten kohtaan "Kielitaitovaatimusten määrittäminen".

Teologinen tiedekunta hyväksyy periaatteessa kielitaidon määrittelyä koskevat toimenpide-ehdotukset, mutta haluaa kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin.

Teologinen tiedekunta kannattaa suomen kielen vaatimusten kohdalla linjan tiukentamista tiedekuntaan pyrkivien kohdalla. Suomen kielen välttävää tai ainakin passiivista osaamista on teologisessa tiedekunnassa edellytetty, ja sitä tulisi vastaisuudessa entistä tiukemmin vaatia. Asiasta ei ole kuitenkaan teologisessa tiedekunnassa syytä tehdä ehdottoman sitovaa päätöstä, sillä mahdollisuus tapauskohtaiseen harkintaan on voitava säilyttää.

Tutkintoa suorittavien kohdalla riittää teologisen tiedekunnan mielestä tiedekuntatasolla tehty päätös kielitaitovaatimuksista. Päätös ulkomailla kouluopintonsa suorittaneiden kielitaitovaatimuksista on tehty teologisessa tiedekunnassa 12.3.1984. Kaikkia korkeakouluja koskevan yleissuosituksen tai valtakunnallisten ohjeiden laatiminen ei liene välttämätöntä.

Teologinen tiedekunta näkee ongelmalliseksi kohdan, jossa kehoitetaan merkitsemään tutkintotodistuksiin, millä kielellä opiske-

lija on tutkintonsa suorittanut. Kielen määrittäminen voi olla vaikeaa, sillä opiskelija voi tenttiä esimerkiksi englanniksi ja kuitenkin kuunnella ja suorittaa suomenkielisiä luentoja. Sen sijaan tutkintotodistukseen tulee tielysti merkintä siitä, millaisia kielikokeita tutkintoon on kuulunut.

Dekaani

Kalevi Tamminen

Tiedekuntasihtööri

Tuula Peltola

12.9.1985

Viite: Lausuntopyyntö 6.5.1985
n:o 1653/05/85

Asia: Korkeakoulujen suomen
opetus ulkomaalaisille

K o n s i s t o r i i l l e

Konsistori on 6.5.1985 pyytänyt oikeustieteelliseltä tiedekunnalta lausuntoa korkeakoulujen suomen opetuksesta ulkomaalaisille laaditusta selvityksestä (Opetusministeriö, Korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisusarja n:o 61). Tämän johdosta tiedekunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

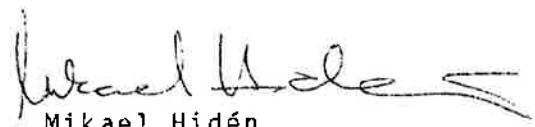
Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä tiedekunnassa on jatkuvasti ollut erittäin vähäinen. Näin on etenkin OTK-tutkinnoissa; jatkotutkintoihin on ollut jonkin verran mielenkiintoa lähinnä kansainvälispainotteisissa aineissa, joissa on voitu joustavasti järjestää mahdollisuus opiskella englannin kielellä. Sen sijaan OTK-tutkinnoissa on valtaosa opetuksesta ja oppimateriaalista suomenkielistä.

OTK-tutkinnon lähes 100-prosenttinen kielellinen kotimaisuus johtuu siitä, että opinnot valtaosin kohdistuvat Suomen kansalliseen oikeusjärjestykseen, jonka lähde eli lakikirja ja muu säädösaineisto on olemassa vain kotimaisilla kielillä ja on opittava hallitsemaan näillä kielillä. Tähän on yhteydessä myös OTK-tutkinnon erityinen luonne virkatutkintona tuomarinvirkoihin yms., mikä ilmenee myös oikeustieteellisen tutkintoasetuksen 9 §:stä.

OTK-tutkinnon opiskelu edellyttää jo alusta alkaen erittäin hyvää suomen (ruotsin) kielen taitoa, mikä on tähänastisessa käytännössä tullut tosiasiallisesti testatuksi valintakokeessa. Näin ollen tiedekuntaan päässeiden kohdalla ei ole ilmenyt sen kaltaisia suomen kielen opetuksen tarpeita, mistä ulkomaalaisten kohdalla nyt on kysymys. Tiedekunta katsoo, ottaen huomioon OTK-tutkinnon yllä mainitun kansallisen ja virkatutkintoluonteen, että vallitsevaan valintakoetilanteeseen ei kielikysymyksessä tarvita muutoksia. Ei myöskään näytä aiheelliselta harkita sellaisia korkeakoulujen erikoistoimia ulkomaalaisten suomen opetuksessa, jotka pitäisivät erityisesti silmällä heidän mahdollisuuksiaan selviytyä oikeustieteellisessä valintakokeessa.

Tilanteen ollessa tämä oikeustieteellinen tiedekunta ei pidä aiheellisena esittää lähempää lausuntoa kyseisestä selvityksestä. Mitä tulee ajatukseen ulkomaalaisten suomen opetuksen normittamisesta tiedekunta ei pidä oikeustieteen osalta kiinteitä järjestelyjä tai sääntöjä tarpeellisina, koska nykykäytäntö on osoittautunut tyydyttäväksi.

D e k a a n i

Mikael Hidén

Vs. tiedekuntasihtööri

Helena Aaltonen

1.10.1985

Konsistorille

Lausunto tutkimusraportista KORKEAKOULUJEN SUOMEN OPETUS
ULKOMAALAISILLE

Tutkimusraportin luvussa Korkeakoulujen ulkomaalaisilta edellyttämä suomen kielen taito kuvataan korkeakouluihin pääsyn edellyttämän ja toisaalta tutkinnon edellyttämän suomen kielen taidon mukaan eri korkeakoulujen ja koulutusalojen käytännöt.

Historiallis-kielitieteellisen osaston mielestä käytännöt vaikuttavat periaatteiltaan perustelluilta ja koulutusaloihin sopeutetuilta. Tutkimuksessa ehdotetaan sällittavaksi tarkoituksenmukainen vaihtelu ja joustavuus, vaikka pyrittäisiinkin koulutusaloittaiseen yhtenäisyyteen.

Tutkimuksen johdannossa viitataan Euroopan Neuvoston suositukseen, että opiskelijan kielitaito tarkistettaisiin jo ennen varsinaisiin opintoihin hyväksymistä hänen oman etunsa vuoksi. Ulkomaalaisopetuksen kehittämistarpeita koskevassa luvussa todetaan, että ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen kielen taidon puute on yhtä lailla este korkeakoulujemme kansainvälistymiselle kuin suomalaisten puutteellinen vieraiden kielten taito. Kielitaidon merkitys tulee myös korostuneesti esiin luvussa Isäntämaan kielen opetus ulkomailla, jossa kuvataan seitsemän maan vaatimuksia ja opetuksen järjestämistä.

Tutkimuksen tekijät pitävät puutteena kielitaidon laadun määrittelymättömyyttä ja näkevät tämän esteenä opetuksen tarkoituksenmukaiselle suunnittelulle.

Raportissa on selostettu Helsingin yliopistossa tehtyä ulkomaalaisten valintamenettelyä koskevaa mietintöä. Historiallis-kielitieteellinen osasto on siitä antamassaan lausunnossa yhtynyt mietinnön ehdotuksiin lukuunottamatta ehdotusta erillisen valintakokeen järjestämisestä. Mikäli ehdotus koevuoden ja määräaikaisen opinto-oikeuden järjestämisestä toteutuu, voidaan mm. suomen kielen taidon laatu määritellä. Tällöin voidaan myös ottaa huomioon, onko kyseessä tutkintoa opiskeleva vai pelkkiä opintoja harjoittava henkilö.

Luvussa Suomen kielen opetuksen kehittämistarpeet todetaan korkeakoulujen epätietoisuus siitä, miten kielitaitovaatimukset tulisi määritellä. Ehdotuksia on alkaen asetustasosta, yleissuosituksista tai valtakunnallisista ohjeista tiedekunta- ja laitostason ohjeisiin. Täysin yksilöidyt vaatimukset, jotka tuntuvat sopivan korkeakouluihin, joissa ulkomaalaisopiskelijoita on vähän, voivat johtaa ongelmiin, jos opiskelija vaihtaa opinahjoa. Osaston mielestä olisi selvintä määrätä valtakunnallisesti, miten eri koulutusaloilla menetellään

ja ottaa suurimpien korkeakoulujen nykyinen käytäntö lähtökohdaksi. Periaatteet olisivat samat kuin suomalaisten vieraiden kielten taitoa koskevilla määräyksillä. Historiallis-kielitieteellinen osasto kannattaa ehdotusta, jonka mukaan tutkintotodistuksiin merkittäisiin, millä kielellä tutkinto on suoritettu ja paljonko siihen on sisältynyt suomen kielen opintoja.

Toinen varsinainen toimenpide-ehdotus koskee opetuksen organisointia. Tässä yhteydessä osasto toteaa, että konsistori on 28.11.1984 asettanut työryhmän pohtimaan ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen kielen opetukseen ja neuvontaan liittyviä järjestelyjä. Tämä työryhmä ottaa kantaa mm. siihen ehdotukseen, että Helsingin yliopiston suomen kielen opetuksesta kehitettäisiin maan ulkomaalaisopetuksen keskus.

Historiallis-kielitieteellisen osaston mielestä on tarkoituksenmukaista, että korkeakoulut ensisijaisesti huolehtivat omien opiskelijoihinsa ja henkilökuntansa opetuksesta. Edellä mainittu työryhmä muodostanee kantansa myös tutkimuksessa esitetyistä avoimen ulkomaalaisopetuksen ja muualla tapahtuvan opetuksen järjestelyistä.

Historiallis-kielitieteellinen osasto yhtyy oppimateriaalin kehittämistä koskeviin ehdotuksiin. Ne tuntuvat varsin samanlaisilta kuin yleensä kielikeskusten tavoitteet.

Opettajien yhteistyön, koulutuksen ja tutkimusmahdollisuuksien kehittäminen riippuu olennaisesti siitä, missä määrin ulkomaalaisopetukselle vastaisuudessa myönnetään lisää voimavaroja.

Varadekaani

Pentti Leino
Pentti Leino

Tiedekuntas sihteeri

Ulla Mansikkamäki
Ulla Mansikkamäki

69 §

Otettiin edelleen käsiteltäväksi lausunnon antaminen selvityksestä korkeakoulujen suomen opetuksesta ulkomalaisille (Opetusministeriö. Korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisusarja n:o 61/1885).

Vs. opintosihteeri Salastien esittämään yhtyen osasto päätti lausuntonaan ilmoittaa, että nykyinen ulkomaalaisille annettava suomen kielen opetus vastaa osaston tarpeita. Osasto ei täten pidä tarpeellisena antaa selvityksestä muuta lausuntoa.

Tiedekuntasihteeri

Jorma Äijö

Konsistorille

Lausuntonaan Marja-Riitta Vehviläisen selvityksestä "Korkeakoulujen suomen opetus ulkomaalaisille" (Opetusministeriön Korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisusarja 61) Helsingin yliopiston kasvatustieteiden osasto esittää seuraavan.

Selvitys on seikkaperäinen ja sen toimenpide-esitykset perusteltuja. Erityisesti vaativat huomiota seuraavat ongelmat.

Helsingin yliopistoon on jo muodostunut epävirallinen valtakunnallinen suomen kielen ulkomaalaisopetuksen keskus. Tätä asemaa on syytä vahvistaa. Sen turvin voidaan myös hoitaa toisaalta eri korkeakoulujen välinen, toisaalta korkeakoulujen ja esimerkiksi UKANin välinen yhteistyö.

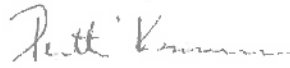
Suomen kielen ulkomaalaisopetuksen tarve on kasvanut ja myös opetus kasvanut, mutta voimavarat ovat jääneet riittämättömiksi. Eritasoista opettajakuntaa on lisättävä, jotta opetus ja sen jatkuva kehittäminen olisivat mahdollisia. Opettajavoimien lisäyksellä olisi taattava mm. se, että opetusryhmien koko ei ylitä 15 henkeä. Myös didaktinen tutkimustyö on turvattava ja taattava sille resurssit, mikä tapahtuisi luontevimmin perustamalla Helsingin yliopistoon suomen kielen ulkomaalaisopetuksen apulaisprofessori.

Korkeakoulujen suomen kielen ulkomaalaisopetuksen ensisijaisena kohderyhmänä ovat ne ulkomaalaiset, jotka on hyväksytty korkeakoulujen eri tiedekuntiin. Näiden on saatava riittävää, kyllin nopeasti alkavaa ja etenevää opetusta. Muille opetusta voitaisiin antaa voimavarojen sallimissa rajoissa. Tämä merkitsee sitä, että korkeakoulujen antaman opetuksen rinnalle olisi pikimmiten luotava kyllin selkeä, kattava ja riittävästi resursoitu rinnakkaisorganisaatio

esimerkiksi työväen- ja kansanopistojen varaan. Korkeakoulujen ja rinnakkais-organisaation yhteistyö olisi järjestettävä. Helsingin yliopiston suomen kielen ulkomaalaisopetuksen keskus voisi toimia luontevimmin myös tämän alueen valtakunnallisena koordinaattorina.

Helsingissä 17. syyskuuta 1985

Dekaani

Pertti Kansanen

Tiedekuntasihtööri

Anna Maria Hyvämäki

Helsinki 19.9.1985

Viikki, 00710 Helsinki 71

Konsistorille

Lausuntona konsistorin lähetteeseen 1653/05/85 koskien korkea-
koulujen suomen opetusta ulkomaalaisille maatalous-metsätieteel-
linen tiedekunta haluaa kunnioittaen esittää seuraavan:

Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä on tiedekunnassa 1980-luvulla
ollut hyvin pieni (10-15). Tiedekunta on tiedostanut ne vaikeu-
det, joita ulkomaalaisilla opiskelijoilla on ollut perustutkin-
toon tähtäävissä opinnoissaan ilman tyydyttävää suomen kielen
taitoa. Siksi tiedekunta onkin järjestelmällisesti pyrkinyt suo-
simaan valinnoissaan ulkomaalaisia jatko-opiskelijoita, jotka jo
ovat suorittaneet B.Sc. tai M.Sc. tutkinnon muualla. Koska heidän
ei tarvitse enää osallistua joukko-opetustapahtumiin suomalaisten
opiskelijoiden kanssa, lienee turhaa vaatia heiltä osallistumista
myöskään suomen kielen opetukseen. Suomen kulttuurin tuntemus
olisi kuitenkin lisääntyvässä määrin tarpeellista näillekin opis-
kelijoille, jotta he voisivat ymmärtää opiskelussaan Suomessa
tehdyt ratkaisut ja että he palattuaan takaisin kotimaihinsa voi-
sivat vaikuttaa Suomea koskeviin päätöksiin myönteisellä tavalla.

Dekaani

Matti Nuorteva

Tiedekuntas sihteeri

Ritva Siipi-Kauppi

1.10.1985.

Konsistorille

Lausunto tutkimusraportista KORKEAKOULUJEN SUOMEN OPETUS
ULKOMAALAISILLE

Tutkimusraportin luvussa Korkeakoulujen ulkomaalaisilta edellyttämä suomen kielen taito kuvataan korkeakouluihin pääsyn edellyttämän ja toisaalta tutkinnon edellyttämän suomen kielen taidon mukaan eri korkeakoulujen ja koulutusalojen käytännöt.

Historiallis-kielitieteellisen osaston mielestä käytännöt vaikuttavat periaatteiltaan perustelluilta ja koulutusaloihin sopeutetuilta. Tutkimuksessa ehdotetaan sällittavaksi tarkoituksenmukainen vaihtelu ja joustavuus, vaikka pyrittäisiinkin koulutusaloittaiseen yhtenäisyyteen.

Tutkimuksen johdannossa viitataan Euroopan Neuvoston suositukseen, että opiskelijan kielitaito tarkistettaisiin jo ennen varsinaisiin opintoihin hyväksymistä hänen oman etunsa vuoksi. Ulkomaalaisopetuksen kehittämistarpeita koskevassa luvussa todetaan, että ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen kielen taidon puute on yhtä lailla este korkeakoulujemme kansainvälistymiselle kuin suomalaisten puutteellinen vieraiden kielten taito. Kielitaidon merkitys tulee myös korostuneesti esiin luvussa Isäntämaan kielen opetus ulkomailla, jossa kuvataan seitsemän maan vaatimuksia ja opetuksen järjestämistä.

Tutkimuksen tekijät pitävät puutteena kielitaidon laadun määrittämättömyyttä ja näkevät tämän esteenä opetuksen tarkoituksenmukaiselle suunnittelulle.

Raportissa on selostettu Helsingin yliopistossa tehtyä ulkomaalaisten valintamenettelyä koskevaa mietintöä. Historiallis-kielitieteellinen osasto on siitä antamassaan lausunnossa yhtynyt mietinnön ehdotuksiin lukuunottamatta ehdotusta erillisen valintakokeen järjestämisestä. Mikäli ehdotus koevuoden ja määräaikaisen opinto-oikeuden järjestämisestä toteutuu, voidaan mm. suomen kielen taidon laatu määritellä. Tällöin voidaan myös ottaa huomioon, onko kyseessä tutkintoa opiskeleva vai pelkkiä opintoja harjoittava henkilö.

Luvussa Suomen kielen opetuksen kehittämistarpeet todetaan korkeakoulujen epätietoisuus siitä, miten kielitaitovaatimukset tulisi määritellä. Ehdotuksia on alkaen asetustasosta, yleissuosituksista tai valtakunnallisista ohjeista tiedekunta- ja laitostason ohjeisiin. Täysin yksilöidyt vaatimukset, jotka tuntuvat sopivan korkeakouluihin, joissa ulkomaalaisopiskelijoita on vähän, voivat johtaa ongelmiin, jos opiskelija vaihtaa opinahjoa. Osaston mielestä olisi selvintä määrätä valtakunnallisesti, miten eri koulutusaloilla menetellään

ja ottaa suurimpien korkeakoulujen nykyinen käytäntö lähtökohdaksi. Periaatteet olisivat samat kuin suomalaisten vieraiden kielten taitoa koskevissa määräyksissä. Historiallis-kielitieteellinen osasto kannattaa ehdotusta, jonka mukaan tutkintotodistuksiin merkittäisiin, millä kielellä tutkinto on suoritettu ja paljonko siihen on sisältynyt suomen kielen opintoja.

Toinen varsinainen toimenpide-ehdotus koskee opetuksen organisointia. Tässä yhteydessä osasto toteaa, että konsistori on 28.11.1984 asettanut työryhmän pohtimaan ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen kielen opetukseen ja neuvontaan liittyviä järjestelyjä. Tämä työryhmä ottaa kantaa mm. siihen ehdotukseen, että Helsingin yliopiston suomen kielen opetuksesta kehitettäisiin maan ulkomaalaisopetuksen keskus.

Historiallis-kielitieteellisen osaston mielestä on tarkoituksenmukaista, että korkeakoulut ensisijaisesti huolehtivat omien opiskelijoihinsa ja henkilökuntansa opetuksesta. Edellä mainittu työryhmä muodostanee kantansa myös tutkimuksessa esitetyistä avoimen ulkomaalaisopetuksen ja muualla tapahtuvan opetuksen järjestelyistä.

Historiallis-kielitieteellinen osasto yhtyy oppimateriaalin kehittämistä koskeviin ehdotuksiin. Ne tuntuvat varsin samanlaisilta kuin yleensä kielikeskusten tavoitteet.

Opettajien yhteistyön, koulutuksen ja tutkimusmahdollisuuksien kehittäminen riippuu olennaisesti siitä, missä määrin ulkomaalaisopetukselle vastaisuudessa myönnetään lisää voimavaroja.

Varadekaani

Pentti Leino
Pentti Leino

Tiedekuntas sihteeri

Ulla Mansikkamäki
Ulla Mansikkamäki

Ulkomaanlehtoriyhdistys ry.
c/o Maisa Martin
Kypärätie 6-8 as. 10
40630 JYVÄSKYLÄ
FINLAND

Historiallis-kielitieteellinen
osasto
Helsingin yliopisto
Fabianinkatu 33
00170 HELSINKI

24. lokakuuta 1985

Asia: Suomen kielen ulkomaalaisopetuksen apulaisprofessori

Suomen kieltä ja kulttuuria ulkomaalaisille Suomessa ja ulkomailla opettavien lehtorien ja tuntiopettajien valmennus- ja täydennyskoulutuksen puutteesta on pitkään keskusteltu lehtorien parissa. Opetusministeriö on myös teettänyt asiasta tutkimuksen, jossa eräänä toimenä tilanteen korjaamiseksi esitetään ulkomaalaisopetuksen apulaisprofessorin perustamista Helsingin yliopistoon (Marja-Riitta Vehviläinen, Korkeakoulujen suomen opetus ulkomaalaisille. Opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisusarja 61, Helsinki 1985, s. 126). Elokuussa 1985 Raumalla pidettyjen ulkomaanlehtoriapäivien yhteydessä asiasta keskusteltiin jälleen. Tällöin Ulkomaanlehtoriyhdistys ry:n hallitus velvoitettiin esittämään Helsingin yliopiston historiallis-kielitieteelliselle osastolle lehtorien kantana, että suomen kielen ulkomaalaisopetuksen apulaisprofessorin perustamista olisi kiirehdittävä.

Suomessa ei tällä hetkellä ole yhtään lehtoraattia ylempää ulkomaalaisopetuksen virkaa. Ulkomaalaisille kuitenkin opetetaan suomea kaikissa yliopistoissa Suomessa ja noin 60 yliopistossa muissa maissa. Lisääntyvä ja monipuolistuva opetus vaatisi tuekseen tutkimustyötä, jota ei tällä hetkellä tehdä missään. Tutkimuksen tarvetta on kaikilla ulkomaalaisopetuksen liittyvillä alueilla, erityisesti opetusmateriaalin ja -menetelmien kehittämisessä. Opettajille ei ole olemassa juuri mitään valmennuskoulutusta ja täydennyskoulutus on rajoittunut opetusministeriön vuosittain järjestämään kolmipäiväiseen kokoukseen. Jatkokoulutushalukkuus lehtorien keskuudessa on kuitenkin suuri: neuvottelupäiville osallistutaan innokkaasti ja ainoalle tähän mennessä järjestetylle auskultointikurssille (Helsingissä kesällä 1982) pyrki lehtoriksi aikovien lisäksi suuri osa jo virassa olevista lehtoreista. Tutkimushalukkuutta

on myös sekä lehtoreiden että pitemmälle ehtineiden ulkomaalaisten opiskelijoiden joukossa, mutta tällä hetkellä opinnäytteille ja muille tutkimuksille ei ole löydettävissä ohjaajaa, joka olisi paneutunut nimenomaan ulkomaalaisopetuksen ja sitä koskevan tutkimuksen ongelmiin. Sekä tutkimuksen aloittaminen ja kehittäminen että valmennus- ja täydennyskoulutuksen järjestäminen vaatisivat vähintään yhden apulaisprofessoritasoisen viran perustamista.

Ulkomaanlehtoriyhdistys ry. katsoo, että apulaisprofessori tulisi perustaa nimenomaan Helsingin yliopistoon, koska ulkomaalaisopetus on siellä laajinta ja monipuolisinta, opettajia ja opiskelijoita eniten. Helsingissä annetaan myös alan arvosanaopetusta, joka jo sinänsä vaatisi apulaisprofessorin olemassaoloa. Sijoituspaikasta huolimatta apulaisprofessorin tulisi tietysti palvella kaiken ulkomaalaisopetuksen tarpeita.

Ulkomaanlehtoriyhdistys ry:n hallitus

Maisa Martin

Maisa Martin
puheenjohtaja

R. Koivisto

Risto Koivisto
sihteeri

Jyrki Kallio

Jyrki Kallio
jäsen

Eero Suvilehto

Eero Suvilehto
varajäsen

HELSINGIN YLIOPISTON KIELIKESKUS
Fabianinkatu 26, 00100 HELSINKI, puh. (90) 1911

SPRÅKCENTRET VID HELSINGFORS UNIVERSITET
Fabiansgatan 26, 00100, HELSINGFORS, tel. (90) 1911

PK 24.4.1991 / 86 1

1078

SUOMI VIERAANA KIELENÄ HELSINGIN YLIOPISTOSSA -PROJEKTI 1991-94

Projekti on yhteistyöhanke, jossa ovat mukana kansainvälisten asiain toimisto, suomen kielen laitos, täydennyskoulutuskeskus ja kielikeskus.

Projektin tehtävänä on alan opetuksen kehittämisen sekä opettajien koulutuksen tutkimuksen ja kehittämishankkeiden käynnistäminen.

Projektin taustaa

Helsingin yliopiston kielikeskuksessa (kuten muidenkin korkeakoulujen kielikeskuksissa) oli suomen kielen opetusta vieraana kielenä kesään -87 saakka, jolloin kurssit siirrettiin suomen kielen laitokselle. Muille kuin korkeakouluopiskelijoille ja Helsingin yliopiston henkilökunnalle tarkoitetut kurssit siirrettiin Helsingin seudun kesäyliopistoon. Tämä järjestely, joka silloin tuntui tyydyttävältä, on osoittautunut osin hankalaksi - Helsingin seudun kesäyliopiston johtokunta ei katso näin laajan ympärivuotisen suomen kielen opetuksen kuuluvan tehtävänsuhteensa. Uutena ongelmana on siis, kuinka muuten kuin korkeakouluopiskelijoiden suomen kielen opetus hoidetaan Helsingin seudulla.

Kansainvälistymisen myötä sekä ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoitten että maahanmuuttajien määrä on huomattavasti kasvanut. Esimerkiksi Helsingin seudun kesäyliopiston kursseilla oli vuonna 1990 noin 1200 opiskelijaa. Muiden sivistysvaltioiden tavoin Suomen velvollisuutena on hoitaa maan kielen ja kulttuurin välittäminen.

Monissa maissa (esim. Ruotsissa) koulutuspoliittisena mallina on se, että maan kielen koulutuspaikkana toimivat korkeakoulut. Tämä tuntuisi loogiselta myös Helsingin tilanteessa,

UNIVERSITY OF HELSINKI
LANGUAGE CENTRE
Fabianinkatu 26
SF-00100 Helsinki, Finland

UNIVERSITÄT HELSINKI
SPRACHENZENTRUM
Fabianinkatu 26
SF-00100 Helsinki, Finland

UNIVERSITÉ DE HELSINKI
CENTRE DE LANGUES
Fabianinkatu 26
SF-00100 Helsinki, Finlande

UNIVERSIDAD DE HELSINKI
CENTRO DE LENGUAS
Fabianinkatu 26
SF-00100 Helsinki, Finlandia

ХЕЛЬСИНКСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ЯЗЫКОВОЙ ЦЕНТР
Фабянинкату 26
SF-00100 Хельсинки, Финляндия

kun otetaan huomioon, että kesäyliopiston kurssien opiskelijoista n. 87% on korkeakoulukelpoisia, ja heistä n. 30 %:lla on jo akateeminen loppututkinto.

Suomen kielen opetuksen siirtyessä Helsingin seudun kesäyliopistolle silloiset opettajat siirtyivät opetuksensa mukana yliopistolta. Nyt, uudessa tilanteessa, jossa kesäyliopisto on siis luopumassa kaikesta muusta paitsi kesäopetuksesta, on löydettävä pysyvä ratkaisu tämän opetuksen järjestämiseksi. Siksi aloitettiin neuvottelut Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen, kielikeskuksen, täydennyskoulutuskeskuksen ja Vantaan täydennyskoulutuslaitoksen kanssa. Kokouksessa 8.2.1991 valittiin projektia valmistelevaan työryhmään lehtori Eila Hämäläinen (Suomen kielen laitos), FK Seija Korhonen (Helsingin seudun kesäyliopisto), erikoissuunnittelija Armi Mikkola (Vantaan täydennyskoulutuslaitos), suunnittelija Eija Uimonen (täydennyskoulutuskeskus) ja vt. johtaja Anu Virkkunen (kielikeskus).

Kesto Projektin kesto on 1.8.1991-31.7.1994.

Tavoitteet Projektin tulee

1. kartoittaa ulkomaalaisten suomen kielen opetuksen tarve ja tavoitteet Helsingin yliopistossa:
 - opetuksen kohderyhmät
 - opetustuntien tarve
 - opetuksen tavoitteet eli millaisiin tarkoituksiin kurssveja suunnitellaan ja tarjotaan ja miten löydetään pysyvä ratkaisu maksupalveluopetuksen järjestämiselle.
2. luoda sellainen opintokokonaisuus, joka koskee suomen kielen opetusta vieraana kielenä
3. aloittaa opettajien täydennyskoulutus
4. aloittaa tutkimustarpeiden kartoitus ja edistää alan tutkimuksen käynnistämistä
5. laatia kehittämissuunnitelma
 - lukuvuoden 1991-92 opetussuunnitelma
 - hankkeen sisällyttäminen yliopiston toiminta ja taloussuunnitelmaan 1993-96
6. tehdä aloite työn vakiinnuttamiseksi

Projektin toteutus ja organisaatio

Projekti toimii Helsingin yliopiston kielikeskuksen yhteydessä. Yliopisto antaa käyttöön tarvittavat opetustilat, henkilötöyhuoneet ja välineet.

Projektilla on johtoryhmä, jonka tehtävänä on sekä koko projektikauden että vuosittaisen toiminta- ja taloussuunnitelman toteutuksen seuranta. Se valmistelee konsistorille ehdotuksen ulkomaalaisten suomen kielen maksupalveluopetuksen pysyvästä ratkaisemisesta projektin päättyessä ja toimii projektin kannalta keskeisten laitosten yhteistyöelimenä. Konsistori nimeää johtoryhmään puheenjohtajan sekä edustajat kielikeskuksesta, suomen kielen laitoksesta, kansainvälisten asiain toimistosta sekä täydennyskoulutuskeskuksesta.

Opetus-, kehittämis- ja hallintotyötä varten palkataan tarvittava määrä pää- ja sivutoimista henkilöstöä. Palkkaus- ja opetusmääräykset laatii kielikeskus johtoryhmän esitysten perusteella.

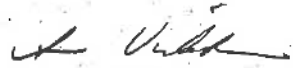
Projektin talous

Projektilla on erillinen maksupalveluun perustuva taloutensa. Kurssimaksuilla rahoitetaan projektin pää- ja sivutoimisten henkilöiden työkustannukset, tarvikehankinnat ja muut välittömät kulut. Kurssitoiminnan mahdollinen ylijäämä käytetään opetuksen kehittämiseen, kuten tutkimus- ja selvitystyöhön, opetusmateriaalin laadintaan ja projektin henkilöstön koulutukseen.

Mukana seuraa taloussuunnitelma syyslukukaudeksi 1991.

Helsingissä maaliskuun 20. päivänä 1991

valmistelevan työryhmän puolesta

Anu Virkkunen
vt. johtaja
Kielikeskus

Suomi vieraana kielenä syyslukukausi 1991 / SK

Tulot:

KURSSIT	HINNAT (n. 14mk/t.)
Suomi 1+2 aamuintensiiivi (136t.) x 2	1900,- (x 40)
Suomi 1+2 iltaintensiiivi (107t.) x 1	1500,- (x 20)
Suomi 1 iltakurssi (54t.) x 5	800,- (x150)
Suomi 2 iltakurssi (54t.) x 3	800,- (x 90)
Suomi 3+4 aamuintensiiivi (136t.) x 1	1900,- (x 20)
Suomi 3 iltakurssi (54t.) x 2	800,- (x 60)
Suomi 4 iltakurssi (54t.) x 1	800,- (x 30)
Suomi 5 iltakurssi (54t.) x 1	800,- (x 30)
JATKO iltakurssi (32t.) x 1	500,- (x 30)

1195t./ 17 kurssia = 447 000,- (470opisk.)

Hallintovirastolle

LAUSUNTO SUOMI VIERAANA KIELENÄ HELSINGIN YLIOPISTOSSA
PROJEKTIN LOPPURAPORTISTA

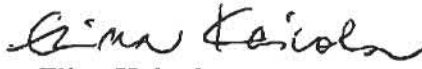
Maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan dekaani on päättänyt tiedekunnan lausunnosta suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa projektin loppuraportista (Helsingin yliopiston toimikuntien mietintöjä ja selvityksiä 59) liitteen mukaisesti.

Dekaani

Eero Puolanne

Vs. opintosihtööri

Elina Kaivola

LIITE Lausunto suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa projektin loppuraportista.

TIEDOKSI Tiedekuntaneuvosto

LAUSUNTO SUOMI VIERAANA KIELENÄ HELSINGIN YLIOPISTOSSA PROJEKTIN LOPPURAPORTISTA

Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta on tutustunut suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa projektin loppuraporttiin. Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta esittää lausuntonaan seuraavan.

Yleistä

Tiedekunta pitää ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen kielen opetusta tärkeänä. Tiedekunta ei kuitenkaan voi tukea kaikkia mietinnössä esitettyjä ehdotuksia.

Mietinnössä on vakuuttavasti dokumentoitu suomen kielen laitoksen kasvanut työpaine opiskelijoiden määräkehityksen ja laitoksen resurssikehityksen avulla.

Alempi ja ylempi yliopistotutkinto

Mietinnössä ei ole otettu huomioon yliopistossa käyttöön otettavaa kaksivaiheista tutkintoa. Ennen suunnitellun mittavan virkapaketin toteuttamista on selvitettävä alempien ja ylempien yliopistotutkintojen muodostumisen vaikutus suomen kielen opetustarpeeseen.

Maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa on perustettu englanninkielinen metsäalan masters-ohjelma. Tähän ohjelmaan valitaan kotimaassaan bachelor-tason tutkinnon suorittaneita ulkomaalaisia. Nämä ulkomaalaiset opiskelijat eivät välttämättä tarvitse suomen kielen opetusta, sillä opetus annetaan kokonaisuudessaan englanniksi.

Lisääntyvä englanninkielinen opetus

Tiedekunta toteaa, että jo nyt monessa oppiaineessa voi tutkinnon suorittaa joko kuuntelemalla englanninkielisiä luentoja tai suorittamalla opintojaksot kirjallisuustentteinä. Tiedekunta arvelee englanninkielisen opetuksen lisääntyvän entisestään.

Kaikki ulkomaalaiset opiskelijat eivät todennäköisesti hallitse englantia riittävän hyvin. Näissä tapauksissa suomen kielen opinnot ovat vaihtoehtona englannin kielen opinnoille.

Suomen kielen laitos ja kielikeskus

Mietintö lähtee suosituksia ja ehdotuksia tehdessään liikkeelle viime vuosikymmenellä tehdyistä ratkaisuista, joilla ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen opetus sijoitettiin suomen kielen laitokselle.

Lienee tarpeellista uudestaan pohtia, miten kielen perusopetus sopii tieteellisen

LAUSUNTO SUOMI VIERAANA KIELENÄ HELSINGIN YLIOPISTOSSA PROJEKTIN LOPPURAPORTISTA

Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta on tutustunut suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa projektin loppuraporttiin. Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta esittää lausuntonaan seuraavan.

Yleistä

Tiedekunta pitää ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen kielen opetusta tärkeänä. Tiedekunta ei kuitenkaan voi tukea kaikkia mietinnössä esitettyjä ehdotuksia.

Mietinnössä on vakuuttavasti dokumentoitu suomen kielen laitoksen kasvanut työpaine opiskelijoiden määräkehityksen ja laitoksen resurssikehityksen avulla.

Alempi ja ylempi yliopistotutkinto

Mietinnössä ei ole otettu huomioon yliopistossa käyttöönotettavaa kaksivaiheista tutkintoa. Ennen suunnitellun mittavan virkapaketin toteuttamista on selvitettävä alempien ja ylempiä yliopistotutkintojen muodostumisen vaikutus suomen kielen opetustarpeeseen.

Maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa on perustettu englanninkielinen metsäalan masters-ohjelma. Tähän ohjelmaan valitaan kotimaassaan bachelor-tason tutkinnon suorittaneita ulkomaalaisia. Nämä ulkomaalaiset opiskelijat eivät välttämättä tarvitse suomen kielen opetusta, sillä opetus annetaan kokonaisuudessaan englanniksi.

Lisääntyvä englanninkielinen opetus

Tiedekunta toteaa, että jo nyt monessa oppiaineessa voi tutkinnon suorittaa joko kuuntelemalla englanninkielisiä luentoja tai suorittamalla opintojaksot kirjallisuustentteinä. Tiedekunta arvelee englanninkielisen opetuksen lisääntyvän entisestään.

Kaikki ulkomaalaiset opiskelijat eivät todennäköisesti hallitse englantia riittävän hyvin. Näissä tapauksissa suomen kielen opinnot ovat vaihtoehtona englannin kielen opinnoille.

Suomen kielen laitos ja kielikeskus

Mietintö lähtee suosituksia ja ehdotuksia tehdessään liikkeelle viime vuosikymmenellä tehdyistä ratkaisuista, joilla ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen opetus sijoitettiin suomen kielen laitokselle.

opetus- ja tutkimusyksikön kuvaan. Kielen perusopetus sopisi paremmin kielikeskuksen tyyppiselle yksikölle. Tiedekunta esittää, että kielikeskuksen ja suomen kielen laitoksen välistä työnjakoa tarkastellaan vielä kerran.

Tutkinto-opiskelijat

Tiedekunta toteaa, että osalta tutkinto-opiskelijoiksi hyväksytyiltä tulee vaatia riittävää suomen kielen taitoa ennen opintojen aloittamista tiedekunnassa. Tämä vaatimuksen ei kuitenkaan tule koske kaikkia opiskelijoita. Eräissä oppiaineissa opetus järjestetään tarvittaessa kokonaan englannin kielellä. Tällöin suomen kielen taito ei ole välttämätön opintojen edistymisen kannalta.

Tiedekunta ei pidä hyvänä sitä, että kaikki tutkinto-opiskelijat velvoitetaan opiskelemaan yhtä laajat suomen kielen opinnot. Tiedekunta haluaa määritellä opiskelijoiltaan vaadittavien suomen kielen opintojen laajuuden.

Suomen kielen opetuksen ajoitus

Suomen kielen opinnot tulee sijoittaa opiskelijan opintojen alkuun. Opinnot tulisi järjestää tiiviinä periodiopetuksena, jotta opiskelija mahdollisimman pian saavuttaisi tiedekunnan opintojen kannalta tarpeellisen suomen kielen taidon.

Yhteistyökorkeakoulujen ulkomaalaisopiskelijat

Tiedekunta suhtautuu periaatteessa myönteisesti siihen, että yliopisto järjestää yhteistyökorkeakoulujen ulkomaalaisopiskelijoille riittävän suomen kielen opetuksen. Kuitenkin nykyisessä määrärahatilanteessa tulee yliopiston huolehtia ensisijaisesti omien opiskelijoiden koulutuksesta. Yhteistyö muiden korkeakoulujen kanssa edellyttää riittävän korvauksen saamista opetuksen järjestämisestä.

Avoin yliopisto-opetus

Yliopisto voi mahdollisuuksiensa mukaan järjestää suomen kielen opetusta avoimena yliopisto-opetuksena. Tiedekunta pitää täydennyskoulutusta kannatettavampana järjestelynä.

Fennica-instituutti ja perustettavat virat

Edellä esitetyin perustein tiedekunta suhtautuu varauksellisesti "Suomi vieraana kielenä"- mietinnössä esitetyin Fennica-instituutin perustamiseen ja ehdotetun virkapaketin kokoon ja sijoitussuunnitelmaan.

Dekaani

Eero Puolanne

Vs. opintosihtööri

Elina Kaivola

31.10.1994

Konsistorille

HELSINGIN YLIOPISTO

Saap. 01.11.1994

Dnro 897/14/94
MUTTI LAINEN

Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -projektin loppuraportti

Konsistori on pyytänyt 30.10.1994 mennessä tiedekuntien lausuntoja Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -projektin loppuraportista (HY:n toimikuntien mietintöjä ja selvityksiä 59. Helsinki 1994). Teologinen tiedekunta toteaa lausuntonaan seuraavan.

Projekti on työskennellyt kolmen vuoden ajan ja saanut kootuksi riittävästi aineistoa raportin pohjaksi. Suomen kielen ja kulttuurin opettaminen niille, joille se ei ole äidinkielenä, on mittava ja valtakunnallisesti tärkeä tehtävä. Valtakunnallisuus on esillä tekstissä, mutta tämä näkökulma tulisi ottaa selkeästi esille mietittäessä hankkeen jatkorahoitusta. Helsingin yliopistoon kuuluville valtakunnallisille yksiköille on taattava riittävä erillisrahoitus. Suomen kielen ulkomaalaisopetusta toteuttavalle *Fennica-instituutille* valtakunnallisen vastuun perusteella osoitettavan rahoituksen osuuden tulee olla huomattava.

Fennica-instituutille esitetty organisatorinen asema suomen kielen laitoksen osana lienee sinänsä perusteltu, kunhan yksikön erityisluonne ja valtakunnallinen asema tulevat otetuiksi riittävästi huomioon.

Instituutin tehtävä on käsitetty verrattain laajasti. Opettajankoulutuksen ja tutkimuksen liittäminen osaksi laajaa tehtäväkokonaisuutta on perusteltu, mutta lisää toiminnan edellyttämiä resurssitarpeita oleellisesti nykyisestä. Toisaalta tehtävät ovat voimakkaan kansainvälistymiskehityksen luonnollinen seuraus.

Tiedekunta kannattaa sivulla 29 esitettyjen ehdotusten toteuttamista. Erityisen tärkeää on, että ulkomaalaisille perustutkinto-opiskelijoille on tarjolla sellaista suomen kielen opetusta, joka turvaa riittävästi heidän opiskelumahdollisuutensa suomen kielellä.

Tiedekunta harkitsee ulkomaalaisilta opiskelijoilta vaadittavien suomen kielen opintojen laajuutta. Koska lukuvuoden 1995-96 alusta uudistettavassakaan teologian maisterin tutkinnossa ei juuri ole tilaa vapaasti valittaville opinnoille, tulisi suomen kielen opinnot joko suorittaa 160 ov:n lisäksi tai laatia ulkomaalaisille opiskelijoille muista poikkeava opintojen rakenne, kuten nykyisessä tutkinnossa. Tiedekunnan opinnoista suomen kielen taitoa edellyttävät perusopinnot, eivät niinkään aine- ja syventävät opinnot, joten opintonsa aloittavalle ulkomaalaiselle opiskelijalle on tärkeää osata suomen kieltä.

Oppiaineen Suomen kieli ja kulttuuri rinnastaminen vaihto-opiskelijoille järjestettävään englanninkieliseen opetukseen on perusteltua. Samalla on kuitenkin todettava, että oppiaineella on lähinnä yleissivistävä ja välineellinen luonne, eikä sillä voida korvata tiedekunnan kaikille pakollisia aineopintoja.

Ulkomaalaisille tarjottavan avoimen suomen kielen opetuksen merkitys on sikäli tärkeä, että motivoitunut tiedekunnan opiskelijaksi pyrkivä voi jo kohentaa suomen kielen taitoaan ja näin hankkia valmiuksia mahdollista yliopisto-opiskelua varten.

Suomen kieleen ja kulttuuriin perehdyttäminen on kansallisesti tärkeä tehtävä. Maahan tuleville ulkomaalaisille tulee taata riittävät mahdollisuudet sekä kielellisten että kulttuuristen valmiuksien hankkimiseen korkeimmalla tasolla. Tämä taso turvataan ainoastaan ryhtymällä kehittämään alan koulutusta ja tutkimusta pääpiirteissään raportissa hahmotellulla tavalla.

Dekaani

Raija Sollamo

Apulaissihteeri

Aimo Virtanen

Konsistorille

Konsistori asetti keväällä 1991 kolmivuotisen Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -projektin selvittämään suomen kielen opetuksen ja tutkimuksen asemaa, sijaintia ja kehitysnäkymiä yliopistossa silloin kun suomea opetetaan ja tutkitaan toisena tai vieraana kielenä. Projektille nimetyn johtoryhmän työn tuloksena syntyneestä *Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa* -loppuraportista (Helsingin yliopiston toimikuntien mietintöjä ja selvityksiä 59, Helsingin yliopisto 1994) matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta esittää lausuntonaan seuraavan.

Lähtökohta asian tarkastelussa on hyvin perusteltu: Suomen kansainvälistymisen on lähdeittävä siitä, että tarjoamme suomen kieltä ulkomaalaisille eikä siitä että yritämme laajentaa opetusta vierailu kielillä, mihin kaikkien resurssit eivät riitä. Menettelyssä pyritään samaan kuin muissakin Euroopan Unionin maissa: ulkomaalaisopiskelijat opiskelevat maan kielellä.

Matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan valintapäätöksessä 1994 vahvistettiin ensimmäisen kerran, että valintakokeiden kautta hyväksytyt ulkomaalaisten perustutkinto-opiskelijoiden tulee kahden vuoden määräaikaisen opinto-oikeuden aikana suorittaa 15 ov suomea (tai 12 ov ruotsia) saavuttaakseen sellaisen suomen (ruotsin) kielitaidon, jolla he selviytyvät normaalista opetuksesta ja suorittavat tutkintonsa. Lisäksi päätöksessä vahvistettiin valintakokeiden kautta hyväksyttävien ulkomaalaisten enimmäismääräksi 24. Tällä päätöksellä tiedekunta pyrkii ottamaan huomioon laitosten rajoitetut mahdollisuudet antaa ulkomaalaisopiskelijoiden tarvitsemaa henkilökohtaista ohjausta, toisaalta päätös rajoittaa myös suomen kielen opetuksen vaatimien resurssien tarvetta. Matemaattis-luonnontieteellisessä tiedekunnassa suomen kielen opintoja tarvitsevat nimenomaan perustutkinto-opiskelijat. Muiden opiskelijoiden - määräaikaisopiskelijoiden ja jatkotutkintoa suorittavien - suomen kielen opiskelu on vapaaehtoista ja perustuu omaan harrastuneisuuteen. Esimerkiksi tiedekunnan vaihto-opiskelijat, jotka tulevat puoleksi vuodeksi, tarvitsevat lähinnä sellaista suomen kielitaitoa, jolla selviytyä käytännön tilanteista.

Raportissa esitetään, että yliopiston tulee järjestää edelleen yhteistyökorkeakoulujen ulkomaalaisopiskelijoille tarkoitettua suomen kielen opetusta. Tiedekunnan mielestä tämä voisi tapahtua esimerkiksi laajennetun JOO-sopimuksen puitteissa. Yliopistossa vierailevien opettajien ja tutkijoiden suomen kielen opetusta olisi suotavaa järjestää yliopiston toimesta, mutta muiden tarvitsema suomen kielen opetus soveltunee avoimen korkeakoulun/yliopiston hoidettavaksi. Se miksi opetusministeriö on tähän saakka vastustanut opetuksen antamista maahanmuuttajille avoimessa korkeakoulussa/yliopistossa, ei selviä loppuraportista.

Raportissa esitetään, että oppiaineena Suomen kieli ja kulttuuri rinnastettaisiin vaihto-opiskelijoille tarjottavaan englanninkieliseen opetukseen. Rinnastaminen lienee perusteltua. Erityisesti humanistiseen tiedekuntaan saapuu merkittävä

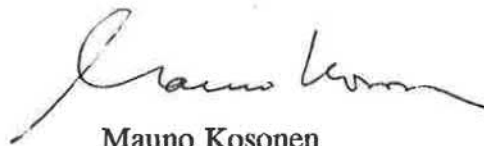
määrä sekä tutkinto- että vaihto-opiskelijoita, jotka suorittavat suomen kielessä opintoja joko pää- tai sivuaineena. Siten suomen kielen opetus ja sen kehittäminen on kannatettavaa, mutta yliopistossa erikoisesti osana humanistisen tiedekunnan kansainvälistymisstrategiaa.

Loppuraportissa tuodaan esiin Suomen kieli ja kulttuuri -oppiaineen mahdollisuus toimia pääaineen lisäksi myös tutkinnon sivuaineena. Matemaattis-luonnontieteellisessä tiedekunnassa vaaditaan yleensä, että minimiaineyhdistelmässä sivuaineiden on muodostettava pääainetta tukeva kokonaisuus. Täten oppiaine Suomen kieli ja kulttuuri soveltuu pääsääntöisesti vain minimikokoonpanoa laajemman tutkinnon osaksi. Tiedekunnan ulkomaalaisopiskelijoiden ehdottomasti tärkein tarve on opiskelun vaatiman kielitaidon saavuttaminen. On kyseenalaista, päästäänkö tähän 15 ov:n koulutuksella, vaikka se suunnattaisiin yksinomaan käytännön kielitaidon kehittämiseen. Vaikka sellaisilla kursseilla kuin "maantuntemus" (5 ov) ja "tapa- ja kulttuuritiedon kurssi" (5 ov) on varmasti huomattava yleissivistävä merkitys, niin ne eivät auta tiedekunnan ulkomaalaisopiskelijoita selviytymään polttavimmasta opiskeluongelmasta, oman alansa opinnoista.

Opetuksen ja tutkimuksen organisoimiseksi käytännössä esitetään perustettavaksi *Fennica-instituutti*. Hankkeella on sinänsä hyväksyttävät perustelut. Historiallis-kielitieteellinen osasto on jo 1980-luvulla ottanut ulkomaalaisopetuksen, suomen kielen ulkomaalaisopettajien koulutuksen ja alaa koskevan tutkimuksen TT-suunnitelmaansa kehittämishankkeeksi. Suurin ryhmä, joka hyödyntää annettavaa opetusta, ovat humanistisen tiedekunnan perustutkinto- ja vaihto-opiskelijat. Raportti ei valitettavasti sisällä tietoa siitä, missä määrin tutkinto-opiskelijat ovat opintosuorituksia saaneet; määräaikaopiskelijoiden saavutukset tuntuvat ainakin olevan varsin vaatimattomia.

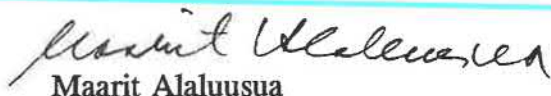
Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta haluaa kiinnittää huomiota hankkeen huomattavan suuriksi arvioituihin resurssitarpeisiin: muutaman vuoden kuluessa ehdotetaan perustettavaksi seitsemän nimettyä virkaa ja sitten lehtoraatteja "tarpeen mukaan". On epärealistista nykyoloissa kuvitella minkään laitoksen saavan tällaista määrää virkoja uuden budjettirahoituksen kautta eikä tiedekunta pidä hanketta niin merkityksellisenä, että se oikeuttaisi mittaviin resurssisiirtoihin muilta tiedekunnilta. Erityisesti omalta osaltaan tiedekunta ei katso mahdolliseksi ryhtyä uusiin supistuksiin hankkeen takia.

Dekaani

Mauno Kosonen

Opintosihtööri

Maarit Alaluusua

HELSINGIN YLIOPISTO

VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA

28.10.1994

Dekaanin päätös 130/1994

SUOMI VIERAANA KIELENÄ HY:SSÄ -RAPORTTI

Lausuntonaan valtiotieteellinen tiedekunta esittää seuraavan.

Keväällä 1991 Helsingin yliopiston konsistorin asettaman Suomi vieraana kielenä -projektin loppuraportissa tarkastellaan suomen kielen tutkimuksen ja opetuksen historiaa, tilannetta ja tulevaisuutta.

Erityistä huomiota kiinnitetään suomen kielen laitoksen keskeiseen asemaan suomen kielen ulkomaalaisopetuksessa. Tämä asema perustuu raportin mukaan pitkään perinteeseen ja sen mukanaan tuomaan kokemukseen suomen kielen opettamisessa vieraana kielenä sekä ulkomaalaisten määrän aiheuttamaan Uudenmaan ja erityisesti pääkaupunkiseudun erityisasemaan.

Suurin ongelma raportin mukaan on resurssien riittämättömyys nykyisten tehtävien hoitamiseen ja uusien hankkeiden kehittämiseen. Karsintaa on jouduttu suorittamaan muiden korkeakoulujen opiskelijoiden ja opetuksen määrän suhteen. Tämän lisäksi opetusryhmiä on jouduttu kasvattamaan. Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä on kasvanut ulkomaalaisopetuksen resurssien pysyessä ennallaan erinäisistä parannusehdotuksista huolimatta.

Raportissa luetellaan tutkinto-opiskelijoiden suomen kielen opetuksen lisäksi muita tehtäviä, jotka laitoksen pitäisi pystyä hoitamaan. Vaihto-opiskelijoiden opetus, opettajien koulutus, avoin korkeakouluopetus sekä tutkimus nähdään tärkeiksi osiksi tulevaa toimintaa. Näitä tehtäviä hoitamaan ehdotetaan perustettavaksi erityinen Fennica-instituutti, joka kykenisi huolehtimaan edellä mainituista tehtävistä lisäresurssoinnin avulla. Uusia virkoja ehdotetaan perustettaviksi ja lisärahoitusta ohjattavaksi instituuttiin.

Valtiotieteellisen tiedekunnan mielestä on tärkeää, että suomen kieltä opetetaan Helsingin yliopiston ulkomaalaisille opiskelijoille, jotta heidän olisi mahdollista osallistua suomenkieliseen opetukseen. Vaikka englanninkielistä opetusta on valtiotieteellisessä tiedekunnassakin pyritty kehittämään määrätietoisesti, se ei pysty korvaamaan suomenkielistä opetusta. Opiskelu ja opintojen eteneminen on ensisijainen peruste kieliopinnoille mutta on myös muistettava, että maan valtaväestön kielen/kielten taitaminen edistää merkittäväällä tavalla ulkomaalaisten opiskelijoiden mahdollisuuksia integroitua suomalaiseen opiskelijayhteisöön, yliopistoon ja koko yhteiskuntaan.

Toimenpide-ehdotukset

Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -projektin raportissa on kuvattu nykyinen tilanne ja sen perusteella on tehty konkreettisiakin parannusehdotuksia. Eräät näistä ehdotuksista kaipaavat tiedekunnan kommentointia.

Erityisesti opetuksen kehittämistä koskevista päätösehdotuksissa on kirjattu, että yliopistoon tutkinto-opiskelijoina hyväksyttyjen ulkomaalaisopiskelijoiden tulisi suorittaa ennen pääaineen opintojen alkamista 20 opintoviikkoa Suomen kieltä ja kulttuuria tai osoittavat omaavansa vastaavat tiedot. Vaatimusta on pidettävä liioiteltuna. Ei liene tarkoituksenmukaista, että pääaineen opintoja ei aloitettaisi heti ensimmäisenä mahdollisena ajankohtana. Oman laitoksen toimintaan ja opetukseen tutustuminen on ensiarvoisen tärkeää ulkomaalaisopiskelijoille. Ylimääräisen "esteen" rakentaminen ei ole tässä yhteydessä suositeltavaa.

Tällä hetkellä tiedekunta vaatii, että ennen syventävien opintojen suorittamisen aloittamista, ulkomaalaisella opiskelijalla tulisi olla suoritettuna vaaditut 10 opintoviikkoa (SKK 110 & 130). Tämän on katsottu täyttävän tiedekunnan ja sen laitosten tarpeet. Kaikilla laitoksilla on olemassa myös englanninkieliset tutkintovaatimukset, joten perusopintojen suorittamisessa ei välttämättä tarvita suomen kielen taitoa.

Ne 10 opintoviikkoa ehdotetusta 20:stä, joita tiedekunta ei tällä hetkellä vaadi, sisältävät kulttuurin ja maan tuntemusta. Valtiotieteellisessä tiedekunnassa koordinoidaan kuitenkin englanninkielistä Finnish Society and Culture-kokonaisuutta, jonka puitteissa opiskelijat voivat nämä tiedot halutessaan saada. Suomen kielen ja kulttuurin tutkintovaatimuksiin (SKK 120b) kuuluu itse asiassa Finnish Society and Culture -opintoja. Näin ollen valtiotieteellisen tiedekunnan opiskelijoilta ei tule vaatia lisäopintoja Suomen kielessä ja kulttuurissa.

Yhteiskuntatieteellisen alan alempi korkeakoulututkinto saattaa tulevaisuudessa muuttaa merkittävästi vaatimuksia suomen kielen taidon suhteen. Jos alemman tutkinnon laajuus on 120 opintoviikkoa, onko aiheellista vaatia kuudesosan tutkinnosta (20 ov) olevan suomen kieltä? Tai jos tiedekuntaan hyväksytään yhteiskuntatieteissä alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita maisterin tutkintoa (esimerkiksi erilliset Master's-ohjelmat) varten, onko kohtuullista vaatia suomen kielen opintoja esitetystä laajuudesta?

Valtiotieteellisen tiedekunnan näkemyksen mukaan yhteistyökorkeakoulujen ulkomaalaisille opiskelijoille annettava suomen kielen opetus ei saa heikentää yliopiston omien opiskelijoiden asemaa. Yliopiston tulisi pyrkiä turvaamaan sen opiskelijoiden asema solmimalla halukkaiden yhteistyökorkeakoulujen kanssa sellaisia sopimuksia, joissa kustannusvastaavuus tai vastavuoroisuus on otettu huomioon.

Päätösehdotus siitä, että Suomen kielen ja kulttuurin opetus pitäisi rinnastaa vaihto-opiskelijoille annettavaan englanninkieliseen opetukseen on merkillinen. Jää epäselväksi, mitä tällä rinnastamisella tarkoitetaan. Lisäksi englanninkielistä opetustahan ei sinänsä ole tarkoitettu

Helsingin Yliopisto
Sivu: 3
28.10.1994

vain vaihto- vaan myös tutkinto-opiskelijoille.

Ehdotukseen opetuksen ja tutkimuksen organisoimisesta erilliseen Fennica-instituuttiin, joka sijaitsisi humanistisessa tiedekunnassa, voi suhtautua varovaisen myönteisesti. Jos raportissa esitetyt tavoitteet voidaan instituutin perustamisella saavuttaa, on se mahdollisesti mielekästä. Voidaan tosin kysyä, onko tarpeen perustaa erillinen organisaatio, vai voitaisiinko samat tulokset saavuttaa olemassaolevien rakenteiden lisäresurssoinnilla. Toisaalta raportin ehdotus edellyttäisi nykyoloissa massiivista lisäresurssien kohdentamista Fennica-instituutin toiminnan käynnistämiseen. Mittava uusien virkojen perustaminen voi toteutua ainoastaan uuden rahoituksen turvin tai humanistisen tiedekunnan sisäisin järjestelyin.

* * *

Yhteenvedona voidaan sanoa, että mikäli tämänhetkiset opiskelijamäärät, tutkintovaatimukset ja -rakenteet pysyvät ennallaan, ovat projektin loppuraportin linjaukset oikean suuntaisia. Lähitulevaisuudessa saattaa kuitenkin tapahtua yllä kuvattuja muutoksia, joilla on suuri merkitys suunniteltaessa organisatorisia tai muita muutoksia. Läheinen koordinaatio tiedekuntien kanssa on näin ollen erittäin tärkeää.

Dekaani

Klaus Helkama

Kansainvälisten asiain opintosihtööri

Markus Laitinen

HELSINGIN YLIOPISTON KIELIKESKUS

PL 4 (Fabianinkatu 26), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO, puh. (90) 1911, fax (90) 191 3364

SPRÅKCENTRET VID HELSINGFORS UNIVERSITET

PB 4 (Fabiansgatan 26), 00014 HELSINGFORS UNIVERSITET, tel. (90) 1911, fax (90) 191 3364

HELSINGIN YLIOPISTO

LAUSUNTO Sam 31.10.1994

28.10.1994 Dnro

KONSISTORILLE

ASIA: HELSINGIN YLIOPISTON KIELIKESKUKSEN LAUSUNTO SUOMI VIERAANA KIELENÄ HELSINGIN YLIOPISTOSSA -PROJEKTIN JOHTORYHMÄN RAPORTISTA

Koska kielikeskus on toiminut aktiivisesti projektissa ja ollut kirjoittamassa raporttia, ko. raportti on jo kielikeskuksen kannanotto siihen, kuinka suomea vieraana kielenä tulisi yliopistossamme opettaa. Kuitenkin haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

- 1 Tällä hetkellä maksullisena annettavalle suomen kielen opetukselle on mahdollisimman pian saatava avoimen opetuksen status ja opetus on vakiinnutettava.
- 2 Mahdollisimman monet toiminnot, tai ainakin niiden koordinointi; on keskitettävä Fennica-instituuttiin.
- 3 Helsingin yliopiston ottaessa valtakunnallisen vastuun suomi vieraana kielenä opetuksesta, tutkimuksesta ja opettajankoulutuksesta, opetusministeriön tulee antaa toiminnalle riittävät resurssit heti alusta alkaen.

Anu Virkkunen
vs. johtaja

**HELSINGIN YLIOPISTON YLIOPPILASKUNTA
STUDENTKÅREN VID HELSINGFORS UNIVERSITET
STUDENT UNION OF THE UNIVERSITY OF HELSINKI**

Vastaanottaja: Helsingin yliopiston konsistori

**Asia: Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan lausunto Suomi vieraana
kielenä Helsingin yliopistossa -projektin johtoryhmän raportista**

Ylioppilaskunta pitää projektille asetettuja tavoitteita kokonaisuudessaan perusteltuina ja tärkeinä. Ulkomaalaisille perustutkinto- ja vaihto-opiskelijoille suunnatun suomen kielen opetuksen merkitystä osana yliopiston kansainvälistymistä ei pidä aliarvioida. Kuten raportissakin todetaan, yliopisto ei voi rakentaa ulkomaalaisille opiskelijoille suunnattua opetusta pelkästään englanninkielisen tarjonnan varaan. Mielikuva suomen kielestä "liian vaikeana ja harvinaisena" ei ole rakentava suunniteltaessa ulkomaalaisten vaihto- ja tutkinto-opiskelijoiden opetusta varsinkaan tilanteessa, jossa suomi on yksi Euroopan unionin virallisista kielistä 1.1.1995 alkaen.

Laadukas opetus vaatii tieteen tuekseen

Yliopisto-opetuksen tulee perustua tieteelliseen tutkimukseen ja tämä pätee myös suomeen vieraana kielenä. On ihmeteltävää, että sitä on opetettu yliopistossamme yli neljäkymmentä vuotta ja vasta nyt ollaan tajuamassa tutkimuksen merkitys tämänkin opetuksen perustana ja sen kehittämisen edellytyksenä. Helsingin yliopiston edellytykset kehittyä kaikkialla maailmassa suoritettavan suomen kielen opetuksen ja tutkimuksen tieteelliseksi kivijalaksi ovat hyvät. Tämä vaatii kuitenkin määrätietoista resurssointia.

Ulkomaalaisten oikeus korkeatasoiseen opetukseen suomen kielessä turvatta

On päivän selvää, että ne liki 50 000 ulkomaalaista, jotka Suomessa tällä hetkellä asuvat, ansaitsevat laadukasta, akateemiseen opettajakoulutukseen perustuvaa opetusta suomen kielessä. Tätä opetusta on tulevaisuudessa kyettävä tarjoamaan kaikilla koulutustasoilla esiopetuksesta täydennyskoulutukseen. Lisäksi opettajakoulutuksen keskittäminen Helsingin yliopistoon on oiva mahdollisuus laajentaa tärkeää valtakunnallisten tehtävien kirjoa yliopistollamme.

Ennen kuin yhteiskunta pystyy tarjoamaan ulkomaalaisille korkeatasoista suomen opetusta kaikilla koulutustasoilla, on suomen kielen opetukselle saatava avoimen yliopisto-opetuksen asema rahoitusjärjestelyineen. Ulkomaalaisten luonteva kulttuurinen ja sosiaalinen sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ei saa vaikeutua suomen kielen opetustarjonnan korkean hintatason vuoksi.

Valtakunnallisen tehtävän suorittamiseen löydyttävä resurssit

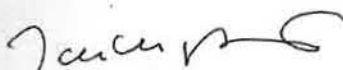
Jatkuvasta resurssipulasta johtunut opiskelijapohjan supistaminen on valitettavaa. Suomen kielen ulkomaalaisopetuksesta vastaavien seitsemän opettajan työtaakan kohtuullisuudesta ei kannata edes keskustella tilanteessa, jossa opiskelijoiden

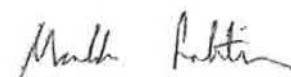
määrän yli kaksinkertaistuesssa vuodesta 1984 opetusvirkojen määrä ei ole kasvanut lainkaan. Tulevaisuudessa on selvitettävä yliopistomme mahdollisuudet vastata kaikkien pääkaupunkiseudun korkeakoulujen opetustarpeista suomessa vieraana kielenä esimerkiksi JOO-sopimuksessa määritellyin rahoitusjärjestelyin.

Opetuksen ja tutkimuksen sekä resurssoinnin osalta ylioppilaskunta antaa täyden tukensa raportissa esitetyille mallille.

Helsingissä 29.9.1994

HELSINGIN YLIOPISTON YLIOPPILASKUNTA

Jaakko Puuperä
varapuheenjohtaja

Markku Lahtinen
pääsihteeri

9 §

Lausunnon antaminen Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -
projektin loppuraportista (opintosiht. Johanna Mikkonen, puh. 3351)

Hallintovirasto on pyytänyt raportista lausuntoa lokakuun loppuun mennessä. Liitteenä tiedekunnan kansliassa (Barros, Mikkonen) laadittu lausuntoluonnos. Asiaa on käsitelty myös dekaanin ja suomen kielen laitoksen välisessä tulosneuvottelussa).

Esitys: Annettaneen luonnoksen mukainen lausunto hallintovirastolle.

Päätös: Tiedekuntaneuvosto päätti antaa luonnoksen mukaisen lausunnon vähäisin korjauksin hallintovirastolle. Liite 9 §.

Esittelijä
Tiedekuntasihteeri

Leena Barros

18.10.1994

Konsistorille

LAUSUNTO SUOMI VIERAANA KIELENÄ -PROJEKTIN LOPPURAPORTISTA

Projektin toimeksianto ja ehdotukset

Konsistori perusti kokouksessaan 5.6.1991 kolmivuotisen kehittämisprojektin, jonka tavoitteeksi asetettiin kartoittaa ulkomaalaisten suomen kielen opetuksen tarve ja tavoitteet Helsingin yliopistossa, luoda sellainen opintokokonaisuus, joka koskee suomen kielen opetusta vieraana kielenä, aloittaa opettajien täydennyskoulutus, aloittaa tutkimustarpeiden kartoitus ja edistää alan tutkimuksen käynnistämistä, laatia kehittämissuunnitelma ja tehdä aloite työn vakiinnuttamiseksi.

Loppuraportissaan projektin johtoryhmä esittää, että konsistori vakiinnuttaisi suomen kielen ulkomaalaisopetuksen, ulkomaalaisopettajien koulutuksen ja alan tutkimuksen seuraavien suunta-
viivojen mukaan:

1. Yliopistoon perustutkinto-opiskelijaksi hyväksytyt ulkomaalaisopiskelijat suorittavat ennen pääaineen opintojen aloittamista oppiaineen Suomen kieli ja kulttuuri perusopinnot (20 ov) tai osoittavat, että heillä on pääaineensa opiskeluun riittävä suomen (tai ruotsnin) kielen taito.
2. Yliopisto järjestää edelleen pääkaupunkiseudun yhteistyökorkeakoulujen ulkomaalaisopiskelijoille riittävän suomen kielen opetuksen.
3. Oppiaineen Suomen kieli ja kulttuuri opetus rinnastetaan vaihto-opiskelijoille järjestettävään englanninkieliseen opetukseen ja sitä kehitetään osana yliopiston kansainvälistymisstrategiaa.
4. Yliopisto säilyttää tehtävänänsä tarjota ulkomaalaisille avointa opetusta suomen kielessä. Opetus pyritään järjestämään avoimena yliopisto-opetuksena.
5. Yliopisto vakiinnuttaa laajamittaisen suomeen vieraana kielenä erikoistuvien aineen- ja luokanopettajien koulutuksen ja ottaa tämän huomioon opiskelijoiden sisäänottokiintiöistä päätettäessä.
6. Yliopisto vakiinnuttaa uudeksi tutkimusalueekseen suomeen toisena ja vieraana kielenä kohdistuvan tutkimuksen.
7. Yliopisto järjestää täydennyskoulutusta suomeen toisena tai vieraana kielenä erikoistuville opettajille ja tarvittaessa myös muuta suomea vieraana kielenä koskevaa täydennyskoulutusta.

Projektin puitteissa on jo tähän mennessä kehitetty mm. täydennyskoulutusta, luokanopettajien erikoistumiskoulutusta ja suomea vieraana kielenä opettavien aineenopettajien koulutusta. Viimeksimainittu on aloitettu pienimuotoisena syksystä 1994 lähtien, mutta koulutusta on tarvetta laajentaa nopeasti. Samalla on pyritty käynnistämään alan tutkimustoimintaa.

Suomen kielen laitos on myös kehittänyt ulkomaalaisille opiskelijoille tarkoitettua Suomen kieli ja kulttuuri -oppiainetta siten, että siinä voidaan syksystä 1994 lähtien suorittaa syventävät opinnot.

Suomen kielen ulkomaalaisopetuksen tarve

Kansainvälistyminen, ulkomaalaisten lisääntyminen Suomessa ja suomen kielen aseman korostuminen Euroopan yhdentymisen myötä aiheuttavat sen, että suomen kielen ulkomaalaisopetuksen, opettajankoulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen projektin ehdotusten mukaisesti on erittäin kannatettava ja kiireellinen tehtävä. Opetuksen kehittäminen juuri Helsingissä on perusteltua: ulkomaalaisista puolet asuu pääkaupunkiseudulla, Helsingin yliopistolla on pisimmät perinteet ja enemmän opetusta kuin muilla yliopistoilla yhteensä sekä runsaasti tuotettuja oppikirjoja ja opetusmateriaalia.

Yliopiston kansainvälistyminen ei voi eikä saa tarkoittaa vain englannin kielisen (tai muun vieraskielisen) opetuksen lisäämistä. Suomen kielen ja kulttuurin välittäminen on ensiarvoista, mikäli Suomea ja suomalaista kulttuuria halutaan tehdä muissa maissa tunnetummaksi. Sitäpaitsi juuri sitä tänne usein halutaan tulla opiskelemaankin - sitähan ei juuri muualla tarjota.

Opiskelija- ja kulttuurivaihtosopimukset yleensä edellyttävät, että opiskelijat (ja opettajat) tieteenalasta riippumatta tutustuvat kohdemaan kieleen ja kulttuuriin. Suomen kielen ulkomaalaisopetuksella on siten erittäin keskeinen asema koko yliopiston, ei pelkästään tiedekunnan kansainvälistymisessä.

Laitoksilla ei myöskään voi olla resursseja tarjota tutkintoon johtavaa opetusta kokonaan vieraalla kielellä, eikä tämä vastaa eurooppalaista käytäntöä, jossa kieli on hallittava jo ennen tutkintoon johtavien opintojen alkua (esim. Hollanti). Nykyinen järjestelmä, jossa suomen kielen opinnot voi käyttää osana tutkintoa, on opiskelijaystävällinen ja kannatettava.

Myös yliopiston ulkopuolisille pitäisi voida tarjota kohtuuhintaista kielenopetusta, sillä pidempään asuminen Suomessa helpottuu huomattavasti suomen kielen hallinnan ja kulttuurin ymmärtämisen kautta. Kun kerran opetusta on suunniteltu ja järjestetty täällä, sitä kannattaa jatkossakin tarjota myös yliopiston organisoimana.

Yliopisto ei luonnollisestikaan voi ottaa vastuuta kaikesta ulkomaalaisille tarkoitettua suomen kielen opetuksesta pääkaupunkiseudulla, vaan opetusta tarvitaan kaikilla koulutusasteilla ja erityyppisissä oppilaitoksissa. Opetuksen tason turvaamiseksi on välttämätöntä järjestää alan opettajankoulutus ja siihen liittyvä tutkimus.

Opetuksen ja tutkimuksen organisointi ja resurssointi

Projektin loppuraportissa esitetään Fennica-instituutin perustamista humanistiseen tiedekuntaan suomen kielen laitoksen yhteyteen. Intituutti toimisi suomen kielen ulkomaalaisopetuksen koordinoivana elimenä ja hoitaisi olennaisen osan alan opetukseen ja tutkimukseen liittyvistä tehtävistä.

Tiedekunta kannattaa ehdotettua organisointimallia, joka yhdistäisi tutkimuksen, opettajankoulutuksen ja varsinaisen ulkomaalaisille opiskelijoille tarkoitetun suomen kielen opetuksen siihen liittyvine harjoittelumahdollisuuksineen ja tutkimusaineistoineen. Tästä syystä ei ole myöskään tarkoituksenmukaista siirtää ulkomaalaisille opiskelijoille tarkoitettua suomen kielen perusopetusta pois suomen kielen laitoksesta.

Kiireellisimpinä virkoina on instituuttiin ehdotettu perustettavaksi suomen kielen apulaisprofessorin ja assistentin virat, joiden opetusala olisi suomi toisena ja vieraana kielenä (1994). Työryhmä esittää, että ellei muuta pikaista ratkaisua ole näköpiirissä, apulaisprofessori voitaisiin ääritapauksessa toteuttaa virkamuutoksena; tällöin viran perustamiseen käytettäisiin toinen suomen kielen ulkomaalaisopetuksen yp lehtoraateista. Koska suomen kielen ulkomaalaisopetuksen virkoja ei ole opiskelijamäärien kasvusta huolimatta lisätty vuoden 1984 jälkeen, olisi näin poistuva lehtorin virka työryhmänkin mielestä joka tapauksessa perustettava uudelleen jo vuonna 1995.

Vaihto-opiskelijoiden lisääntyminen ja ehdotetut Suomen kielen ja kulttuurin 20 opintoviikon opinnot ulkomaalaisille tutkinto-opiskelijoille lisäävät opetuksen tarvetta niin paljon, ettei uusia virkoja ole mahdollista saada aikaan virkajärjestelyin ilman vastaavaa kompensatiota muissa opetusresursseissa. Näinollen tiedekunta toivoo, että ehdotetut kaksi kiireellisintä virkaa voitaisiin perustaa mitä pikimmin uusina virkoina.

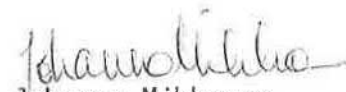
Tiedekunta katsoo, että suomen kielen ulkomaalaisopetuksen kehittäminen on osa koko yliopiston kansainvälistymisstrategiaa, mistä syystä se tulisi rahoittaa erillään tiedekunnan voimavaroista. Koska Suomen ulkomaalaisväestö on keskittynyt hyvin voimakkaasti Uudellemaalle, eikä opettajankoulutusta tästä syystä ole tarkoituksenmukaista hajauttaa useampaan yliopistoon, olisi perusteltua katsoa suomen kielen ulkomaalaisopetus Helsingin yliopiston valtakunnalliseksi tehtäväksi.

Dekaani

Ilkka Niiniluoto

Opintosihtööri

Johanna Mikkonen

O t e Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan tiedekuntaneuvoston kokouksesta
lokakuun 25 päivältä 1994

9 §

Lausunnon antaminen raportista Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa (Huikka)

Konsistori on pyytänyt 30.10.1994 mennessä tiedekunnalta lausuntoa raportista Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa. Tiedekunnan lausuntoluonnosta ovat valmistelleet linjanjohtaja Juhani Hytönen, esimies Kari E. Nurmi, lehtori Maija Larmola ja opiskelija Pauli Nousiainen.

Linjanjohtaja Juhani Hytösen laatima lausuntoluonnos liitteenä. Muiden lausuntoa valmistelleiden mahdolliset kommentit jaetaan kokouksessa.

Raportti on nähtävänä lausuntoa valmistelevien henkilöiden lisäksi kotitalous-opettajan ja tekstiilityön opettajan koulutuslinjoilla sekä esittelijällä.

Esitys: Annettaneen luonnoksen mukainen lausunto.

Päätös: Päättiin antaa liitteen mukainen lausunto pienin lisäyksin.

Vs. opintos sihteeri

Teija Huikka

25.10.1994

Konsistorille

Pyydettyinä lausuntona Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -projektin loppuraportista (Helsingin yliopiston toimikuntien mietintöjä ja selvityksiä 59) kasvatustieteellinen tiedekunta esittää seuraavan.

Projekti on laatinut tehtäväksiantonsa mukaisen raportin, jossa ehdotukset taustoineen ja perusteluineen ovat ilahduttavan tiiviissä muodossa. Ehdotuksiin on myös varsin helppo yhtyä. Projekti osoittaa konkreettisella tavalla Helsingin yliopiston keskeisen aseman, perinteet ja valtakunnallisen vastuun suomea vieraana kielenä yliopistoissa opetettaessa. Suomen kielen ulkomaalaisopetus on aloitettu Helsingin yliopistossa jo vuonna 1952. Helsingin yliopisto antaa ulkomaalaisopiskelijoille suomen kielen opetusta enemmän kuin muut yliopistot yhteensä. Helsingin yliopiston välittömässä toimintapiirissä asuu lähes puolet Suomen ulkomaalaisväestöstä. Lisäksi ulkomaalaisten määrä kasvaa Suomessa nopeasti ja kasvu suuntautuu erityisesti pääkaupunkiseudulle. Siten suomea vieraana kielenä on oppiaineena kehitettävä nimenomaan Helsingin yliopistossa.

Projekti näkee, että opetus- ja koulutustoimintaa ei voida kehittää ilman sen perusteita vahvistavaa tutkimusta. Projekti painottaa myös, että suomen kieli ja kulttuuri on - ainakin vaihto-opiskelijoiden lukumäärän ja heidän opintosuoritustensa mukaan mitaten - yliopiston selvästi merkittävin kansainvälinen oppiaine. Sen määrätietoisen kehittämisen tulee siten olla olennainen osa yliopiston kansainvälistymiseen tähtäävää toimintaa. Kasvatustieteellinen tiedekunta yhtyy näihin näkemyksiin.

Projekti esittää, että konsistori vakiinnuttaisi suomen kielen ulkomaalaisopetuksen, ulkomaalaisopettajien koulutuksen ja alan tutkimuksen Helsingin yliopistoon. Projekti kokoaa esityksensä seitsemäksi opetuksen kehittämistä koskevaksi päätösehdotukseksi. Kasvatustieteellinen tiedekunta pitää ehdotuksia toteuttamiskelpoisina ja perusteltuina. Viidenteen ehdotukseen, jossa lausutaan suomeen vieraana kielenä erikoistuvien aineen- ja luokanopettajien koulutuksesta, tiedekunta pitää tarpeellisena lisätä myös lastentarhanopettajien koulutuksen, joka aloitetaan yliopistossa syksyllä 1995. Kielen oppimisen perustaa luodaan jo varhaiskasvatuksessa.

Esitys Fennica-instituutin perustamisesta ulkomaalaisopetusta koordinoimaan ja alan opetuksen ja tutkimuksen erilaisia tehtäviä hoitamaan on niinikään kannatettava toimintamalli. Suunnitelma instituutin toiminnan resurssoinniksi on kyseistä toimintaa ajatellen realistinen ja esitetty aikataulu mietitty. Koska ehdotetulla instituutilla on huomattava merkitys valtakunnantason kansainvälisen toiminnan kannalta, on kasvatustieteellisen tiedekunnan käsityksen mukaan hankkeen resurssoinmiseksi pyrittävä saamaan myös yliopiston ulkopuolista rahoitusta.

Dekaani

Veijo Meisalo

Vs. opintosihteeri

Teija Huikka

LAUSUNTO SUOMI VIERAANA KIELENÄ HY:SSÄ -PROJEKTIN LOPPURAPORTISTA

Pyydettyinä lausuntona Täydennyskoulutus- ja kehittämiskeskus esittää seuraavaa:

Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -projekti on raportissaan antanut varsin kattavan selvityksen nykytilanteesta. Se kiinnittää aiheellisesti huomiota Helsingin yliopiston merkittävään alueelliseen ja valtakunnalliseen koulutus- ja tutkimusvastuuseen suomen kielen ulkomaalaisopetuksessa. Raportissa tuodaan myös esille kansainvälistymiskehityksen myötä lisääntyvät haasteet opetuksen ja tutkimuksen järjestämiselle.

Täydennyskoulutusorganisaatio on jo usean vuoden ajan ollut aloitteellinen suomea toisena tai vieraana kielenä opettavien täydennyskoulutuksessa. Näin menettelemällä on pyritty luomaan perustaa sen laajan opetustehtäväalueen hoitamiselle, joka ulottuu ummikkojen perusopetuksesta pitkälle kouliintuneiden ammattilaisten täydennyskoulutukseen ja varhaiskasvatuksesta aikuisopetukseen. Täydennyskoulutus- ja kehittämiskeskuksen arvion mukaan opetustehtävät tulevat entisestään laajenemaan ja monipuolistumaan, jolloin tarve monipuolisiin ja yksilöllisesti joustaviin täydennyskoulutusratkaisuihin kasvaa. Tehtävien laajenemiseen vaikuttaa erityisesti nopea kansainvälistymiskehitys.

Täydennyskoulutus- ja kehittämiskeskus pitää projektin ehdotuksia suomen kielen ulkomaalaisopetuksen, opettajien koulutuksen ja alan tutkimuksen suuntaviivoista kannatettavina. Opetuksen ja tutkimuksen organisointiratkaisuksi esitetty Fennica-instituutti voisi onnistuneella tavalla edistää alan kehitystä, mikäli sille kaavaillut tehtävät voivat toteutua täysimääräisinä.

Keskus kiinnittää huomiota siihen, että raportissa ei ole riittävästi otettu huomioon täydennyskoulutuksen ja tutkimuksen välistä vuorovaikutusta. Pitkäkestoiset täydennyskoulutusohjelmat tarjoavat mahdollisuuden pienimuotoisten tutkimushankkeiden toteutukseen. Ne antavat myös mahdollisuuden aineiston hankintaan sekä opetusmenetelmien ja oppimateriaalien toimivuuden kokeiluun. Suomeen toisena ja vieraana kielenä kohdistuva tutkimus tulisi ulottaa myös alan täydennyskoulutuksen tutkimukselliseen arviointiin.

Helsingissä 26. päivänä lokakuuta 1994

Pertti Vuorela
johtaja

LAUSUNTO SUOMI VIERAANA KIELENÄ HELSINGIN YLIOPISTOSSA -
PROJEKTIN LOPPURAPORTISTA

Kansainvälisten asioiden toimikunnan mielestä Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -projektin johtoryhmä on tehnyt erinomaisen työn ja laatinut ansiokkaan loppuraportin. Vaikka projektin tavoitteet olivat monitahoiset, on asioiden eri puolet kyetty perusteellisesti käsittelemään ja kaikkiin kysymyksiin on loppuraportissa tehty myös ratkaisuehdotus. Liitteisiin olisi toivottu kuitenkin tietoja myös ulkomaalaisista tutkinto-opiskelijoista sekä yliopiston ulkomaalaisesta henkilökunnasta.

Suomen kielen opetustarve on ulkomaalaisten opiskelijoiden määrän monikertaistumisen myötä laajentunut tuntuvasti. Opiskelijamäärän lisääntymiseen on omalta osaltaan vaikuttanut myös muiden pääkaupunkiseudun opiskelijoiden osallistuminen suomen kielen laitoksen ja kielikeskuksen järjestämille suomen kielen kursseille. Opiskelijamäärien kasvusta huolimatta on suomen kielen ulkomaalaisopetuksen resurssointi pysähtynyt kymmenen vuoden takaiselle tasolle. Tämä tilanne on sangen huolestuttava.

Kansainvälisten asioiden toimikunta jakaa raportin näkemyksen siitä, että suomen kielen asema tulee korostumaan, mikäli Suomi liittyy Euroopan unioniin. Tästä on hyvä esimerkki mm. lisääntynyt kiinnostus Euroopan unionin piiriin jo kuuluvaan iirin kieleen viime vuosina.

Vieraskielistä opetusta on vastaisuudessa oltava lisääntyvässä määrin nimenomaan vaihto-opiskelijoita varten, mutta perustutkinto-opiskelijoiden lähtökohtana on oltava opintojen suorittaminen suomen (ruotsin) kielellä. Toimikunta pitää tärkeänä, että perustutkinto-opiskelijat ennen pääaineen opintojen aloittamista saavuttavat sellaisen kielitaidon, että he pystyvät seuraamaan oman alansa suomen (tai ruotsin) kielellä annettavaa opetusta. Sivulla 29 esitetty kohta 1 on siksi erittäin kannatettava ehdotus, joskin siinä sana "tutkinto-opiskelija" tulisi korvata sanalla "perustutkinto-opiskelija". Jatko-opiskelijat on suomen kielen

opinnoissa rinnastettava vaihto-opiskelijoihin. Kieliopintoihin on annettava mahdollisuus, vaikka opinnot tapahtuvatkin pääasiassa muulla kuin suomen kielellä.

Oppiaineen "Suomen kieli ja kulttuuri" aine- ja syventävät opinnot ovat erittäin tärkeitä ja hyödyllisiä, ja opetus on myös jatkossa turvattava. Oppiaine on tärkeä osa yliopiston kansainvälistymiseen tähtäävissä toiminnoissa.

Suomeen toisena ja vieraana kielenä kohdistuvaa tutkimusta on kansainvälisten asioiden toimikunnan mielestä tärkeä lisätä. Tämä tutkimus palvelisi osaltaan myös suomen kielen opetusta maailmalla.

Projektin opetuksen kehittämistä koskevat päätösehdotukset ovat kansainvälisten asioiden toimikunnan mielestä hyviä. Erityisesti halutaan korostaa kohtaa kolme, jossa todetaan tarve rinnastaa oppiaineen "Suomen kieli ja kulttuuri" opetus vaihto-opiskelijoille järjestettävään vieraskieliseen opetukseen ja sen kehittäminen osana yliopiston kansainvälistymisstrategiaa. Lisäksi, koska tarvetta avoimeen opetukseen suomen kielessä selvästi on olemassa, on tärkeää muun tarjonnan ohella pitää yllä avoimen yliopisto-opetuksen mahdollisuutta.

Periaatteessa kansainvälisten asioiden toimikunta pitää ajatusta Fennica-instituutista hyvänä ja sen perustamisesta tarpeellisena. Instituutin pitäisi olla hallinnollisesti osa suomen kielen laitosta, jolloin etenkin tutkimus olisi instituuttia laitokseen yhdistävä linkki. Instituutin perustaminen tekisi suomen kielen ulko-maalaisopetuksesta selkeän yksikön, jolla olisi oma erikoistehtävänsä.

Instituuttiin perustettavaksi ehdotetut virat perustuvat selvästi osoitettuun tarpeeseen, ja suunnitelma on sinänsä hyvä. Nykyoloissa sen esitetty toteuttamisaikataulu on kuitenkin kireä. Suunnitelman toteutumista voitaneen kuitenkin pitää pitkän aikavälin tavoitteena.

Akuuttien ongelmien ratkaisemiseksi kansainvälisten asioiden toimikunta näkee tärkeimmiksi apulaisprofessorin, lehtorin ja assistentin virkojen perustamisen. Näin saataisiin sekä opetusvoimia lisää että tutkimuskapasiteettia. Suomen kielen ja kulttuurin apulaisprofessorin perustamiseen on painetta ollut jo ulkoapäinkin. Mm. opetusministeriön Suomi vieraana kielenä -työryhmän muistiossa (1991; s. 45), Euroopan kansalliskielten ja kulttuurien toimikunnan mietinnössä (1991; s. 129) sekä ulkoasiainministeriön Kansainvälisen tiedottamisen loppuraportissa (1990; s. 54) ehdotetaan

apulaisprofessorin viran perustamista nimenomaan Helsingin yliopistoon.

Helsingin yliopiston suomen kielen laitos on maailman suurin suomen kielen laitos ja ulkomailla tapahtuvan suomen kielen opetuksen tärkeä tukipiste. Suomen kieltä opetetaan yli 60 ulkomaisessa yliopistossa, joista Suomeen tulee paljon suomen kielen vaihto-opiskelijoita ja tutkijoita. Ulkomaisia opetuspisteitä koordinoi opetusministeriön alainen Ulkomaanlehtori- ja kielikurssi-asiain neuvottelukunta. Sisältöjä ja opetusmateriaaleja on suurimmaksi osaksi kehitetty juuri Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksessa.

Suomi toisena ja vieraana kielenä on uusi, yhteiskunnan tarpeista syntynyt kehittyvä ala sekä kotimaassa että ulkomailla. Suomen kielen laitokselle tulee luoda edellytykset hoitaa hyvin sekä Suomen kielen ja kulttuurin opettaminen ulkomaalaisopiskelijoillemme, opettajankoulutus että alan tutkimus.

Helsingissä, 14.10.1994

Kansainvälisten asioiden toimikunnan puolesta

Puheenjohtaja

Paul Fogelberg

Sihteeri

Anna Luikko

AL/PL/14.10.1994

Liite 11 (25/29)

Ote oikeustieteellisen tiedekunnan dekaanin
päättöluettelosta 3. päivästä lokakuuta 1994.

DP 49/Y/94

Hallintovirasto on 26.9.1994 päivätyllä kirjeellään nro 897/14/94 pyytänyt lausuntoa Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -raportista.

Oikeustieteellinen tiedekunta katsoo, ettei sillä ole syytä antaa asiassa lausuntoa.

Otteen oikeaksi todistaa Helsingissä 4 päivänä lokakuuta 1994

Vs. tiedekuntasihtööri

Hannele Markkanen

18.10.1994

Konsistorille

LAUSUNTO SUOMI VIERAANA KIELENÄ -PROJEKTIN LOPPURAPORTISTA

Projektin toimeksianto ja ehdotukset

Konsistori perusti kokouksessaan 5.6.1991 kolmivuotisen kehittämisprojektin, jonka tavoitteeksi asetettiin kartoittaa ulkomaalaisten suomen kielen opetuksen tarve ja tavoitteet Helsingin yliopistossa, luoda sellainen opintokokonaisuus, joka koskee suomen kielen opetusta vieraana kielenä, aloittaa opettajien täydennyskoulutus, aloittaa tutkimustarpeiden kartoitus ja edistää alan tutkimuksen käynnistämistä, laatia kehittämissuunnitelma ja tehdä aloite työn vakiinnuttamiseksi.

Loppuraportissaan projektin johtoryhmä esittää, että konsistori vakiinnuttaisi suomen kielen ulkomaalaisopetuksen, ulkomaalaisopettajien koulutuksen ja alan tutkimuksen seuraavien suunta-
viivojen mukaan:

1. Yliopistoon perustutkinto-opiskelijaksi hyväksytyt ulkomaalaisopiskelijat suorittavat ennen pääaineen opintojen aloittamista oppiaineen Suomen kieli ja kulttuuri perusopinnot (20 ov) tai osoittavat, että heillä on pääaineensa opiskeluun riittävä suomen (tai ruotsin) kielen taito.
2. Yliopisto järjestää edelleen paakaupunkiseudun yhteistyökorkeakoulujen ulkomaalaisopiskelijoille riittävän suomen kielen opetuksen.
3. Oppiaineen Suomen kieli ja kulttuuri opetus rinnastetaan vaihto-opiskelijoille järjestettävään englanninkieliseen opetukseen ja sitä kehitetään osana yliopiston kansainvälistymisstrategiaa.
4. Yliopisto säilyttää tehtävanaan tarjota ulkomaalaisille avointa opetusta suomen kielessä. Opetus pyritään järjestämään avoimena yliopisto-opetuksena.
5. Yliopisto vakiinnuttaa laajamittaisen suomeen vieraana kielenä erikoistuvien aineen- ja luokanopettajien koulutuksen ja ottaa tämän huomioon opiskelijoiden sisäänottokiintiöistä päätettäessä.
6. Yliopisto vakiinnuttaa uudeksi tutkimusalueekseen suomeen toisena ja vieraana kielenä kohdistuvan tutkimuksen.
7. Yliopisto järjestää täydennyskoulutusta suomeen toisena tai vieraana kielenä erikoistuville opettajille ja tarvittaessa myös muuta suomea vieraana kielenä koskevaa täydennyskoulutusta.

Projektin puitteissa on jo tähän mennessä kehitetty mm. täydennyskoulutusta, luokanopettajien erikoistumiskoulutusta ja suomea vieraana kielenä opettavien aineenopettajien koulutusta. Viimeksi mainittu on aloitettu pienimuotoisena syksystä 1994 lähtien, mutta koulutusta on tarvetta laajentaa nopeasti. Samalla on pyritty käynnistämään alan tutkimustoimintaa.

Suomen kielen laitos on myös kehittänyt ulkomaalaisille opiskelijoille tarkoitettua Suomen kieli ja kulttuuri -oppiainetta siten, että siinä voidaan syksystä 1994 lähtien suorittaa syventävät opinnot.

Suomen kielen ulkomaalaisopetuksen tarve

Kansainvälistyminen, ulkomaalaisten lisääntyminen Suomessa ja suomen kielen aseman korostuminen Euroopan yhdentymisen myötä aiheuttavat sen, että suomen kielen ulkomaalaisopetuksen, opettajankoulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen projektin ehdotusten mukaisesti on erittäin kannatettava ja kiireellinen tehtävä. Opetuksen kehittäminen juuri Helsingissä on perusteltua: ulkomaalaisista puolet asuu pääkaupunkiseudulla, Helsingin yliopistolla on pisimmät perinteet ja enemmän opetusta kuin muilla yliopistoilla yhteensä sekä runsaasti tuotettuja oppikirjoja ja opetusmateriaalia.

Yliopiston kansainvälistyminen ei voi eikä saa tarkoittaa vain englannin kielisen (tai muun vieraskielisen) opetuksen lisäämistä. Suomen kielen ja kulttuurin välittäminen on ensiarvoista, mikäli Suomea ja suomalaista kulttuuria halutaan tehdä muissa maissa tunnetummaksi. Sitäpaitsi juuri sitä tänne usein halutaan tulla opiskelemaankin - sitähan ei juuri muualla tarjota.

Opiskelija- ja kulttuurivaihtosopimukset yleensä edellyttävät, että opiskelijat (ja opettajat) tieteenalasta riippumatta tutustuvat kohdemaan kieleen ja kulttuuriin. Suomen kielen ulkomaalaisopetuksella on siten erittäin keskeinen asema koko yliopiston, ei pelkästään tiedekunnan kansainvälistymisessä.

Laitoksilla ei myöskään voi olla resursseja tarjota tutkintoon johtavaa opetusta kokonaan vieraalla kielellä, eikä tämä vastaa eurooppalaista käytäntöä, jossa kieli on hallittava jo ennen tutkintoon johtavien opintojen alkua (esim. Hollanti). Nykyinen järjestelmä, jossa suomen kielen opinnot voi käyttää osana tutkintoa, on opiskelijaystävällinen ja kannatettava.

Myös yliopiston ulkopuolisille pitäisi voida tarjota kohtuuhintaista kielenopetusta, sillä pidempään asuminen Suomessa helpottuu huomattavasti suomen kielen hallinnan ja kulttuurin ymmärtämisen kautta. Kun kerran opetusta on suunniteltu ja järjestetty täällä, sitä kannattaa jatkossakin tarjota myös yliopiston organisoimana.

Yliopisto ei luonnollisestikaan voi ottaa vastuuta kaikesta ulkomaalaisille tarkoitetusta suomen kielen opetuksesta pääkaupunkiseudulla, vaan opetusta tarvitaan kaikilla koulutusasteilla ja erityyppisissä oppilaitoksissa. Opetuksen tason turvaamiseksi on välttämätöntä järjestää alan opettajankoulutus ja siihen liittyvä tutkimus.

Opetuksen ja tutkimuksen organisointi ja resurssointi

Projektin loppuraportissa esitetään Fennica-instituutin perustamista humanistiseen tiedekuntaan suomen kielen laitoksen yhteyteen. Instituutti toimisi suomen kielen ulkomaalaisopetuksen koordinoivana elimenä ja hoitaisi olennaisen osan alan opetukseen ja tutkimukseen liittyvistä tehtävistä.

Tiedekunta kannattaa ehdotettua organisointimallia, joka yhdistäisi tutkimuksen, opettajankoulutuksen ja varsinaisen ulkomaalaisille opiskelijoille tarkoitetun suomen kielen opetuksen siihen liittyvine harjoittelumahdollisuuksineen ja tutkimusaineistoineen. Tästä syystä ei ole myöskään tarkoituksenmukaista siirtää ulkomaalaisille opiskelijoille tarkoitettua suomen kielen perusopetusta pois suomen kielen laitoksesta.

Kiireellisimpinä virkoina on instituuttiin ehdotettu perustettavaksi suomen kielen apulaisprofessorin ja assistentin virat, joiden opetusala olisi suomi toisena ja vieraana kielenä (1994). Työryhmä esittää, että ellei muuta pikaista ratkaisua ole näköpiirissä, apulaisprofessori voitaisiin ääritapauksessa toteuttaa virkamuutoksena; tällöin viran perustamiseen käytettäisiin toinen suomen kielen ulkomaalaisopetuksen yp lehtoraateista. Koska suomen kielen ulkomaalaisopetuksen virkoja ei ole opiskelijamäärien kasvusta huolimatta lisätty vuoden 1984 jälkeen, olisi näin poistuva lehtorin virka työryhmänkin mielestä joka tapauksessa perustettava uudelleen jo vuonna 1995.

Vaihto-opiskelijoiden lisääntyminen ja ehdotetut Suomen kielen ja kulttuurin 20 opintoviikon opinnot ulkomaalaisille tutkinto-opiskelijoille lisäävät opetuksen tarvetta niin paljon, ettei uusia virkoja ole mahdollista saada aikaan virkajärjestelyin ilman vastaavaa kompensatiota muissa opetusresursseissa. Näinollen tiedekunta toivoo, että ehdotetut kaksi kiireellisintä virkaa voitaisiin perustaa mitä pikimmin uusina virkoina.

Tiedekunta katsoo, että suomen kielen ulkomaalaisopetuksen kehittäminen on osa koko yliopiston kansainvälistymisstrategiaa, mistä syystä se tulisi rahoittaa erillään tiedekunnan voimavaroista. Koska Suomen ulkomaalaisväestö on keskittynyt hyvin voimakkaasti Uudellemaalle, eikä opettajankoulutusta tästä syystä ole tarkoituksenmukaista hajauttaa useampaan yliopistoon, olisi perusteltua katsoa suomen kielen ulkomaalaisopetus Helsingin yliopiston valtakunnalliseksi tehtäväksi.

Dekaani

Ilkka Niiniluoto

Opintosihteerä

Johanna Mikkonen

Humanistiselle tiedekunnalle

Suomen kielen laitos on 7. 10. 1996 jättänyt tiedekunnalle esityksen suomen kielen ulkomaalaisopetuksen kehittämisestä. Seuraavassa laitos toistaa esityksensä siltä osin, kuin se koskee suomi toisena ja vieraana kielenä -alan opettajankoulutuksen ja tutkimuksen vakinaistamista:

Vuosina 1995 ja 1996 rehtori on ohjannut suomen kielen laitokselle opetusministeriön osoittaman 500 000 markan määrärahan suomi toisena kielenä -opetuksen ja tutkimuksen kehittämiseen. Tämän rahoituksen turvin on perustettu määräaikainen apulaisprofessori ja assistenttuuri, joiden opetusala on suomi toisena ja vieraana kielenä.

Helsingin yliopiston ja opetusministeriön kaudelle 1997-2000 laatimassa tulossopimuksessa sovitaan: "Suomen kielen opettaminen toisena ja vieraana kielenä -alan opettajankoulutus ja tutkimus saatetaan vakinaiselle pohjalle." Tämä vakinaistaminen on jäänyt tiedekunnan vastuulle, sillä rehtori on siirtänyt vuodesta 1997 alkaen yllä mainitun määrärahan tiedekunnan pysyväksi lisärahoitukseksi.

Tähän nojaten suomen kielen laitos esittää, että tiedekunta perustaa 1. 1. 1998 alkaen varsinaisen professorin ja assistenttuurin, joiden opetusala on suomi toisena ja vieraana kielenä. Päätös tulisi tehdä niin nopeasti, että virkojen täyttöprosessi voitaisiin käynnistää niin, että virat saadaan täytetyksi välittömästi perustamisestaan lähtien.

Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa -projekti ehdottaa loppuraportissaan (Helsingin yliopiston toimikuntien mietintöjä ja selvityksiä 59, Helsinki 1994) perustettaviksi erilliset Suomen kielen ja kulttuurin professorin viran sekä suomen kielen apulaisprofessorin viran opetusalananaan suomi toisena ja vieraana kielenä. Yliopiston nykyisessä rahatilanteessa laitos ei pidä ehdotusta realistisena vaan katsoo, että kaavailtujen virkojen tehtäväalueet voidaan yhdistää ja niiden asemesta perustaa varsinaisen professorin virka, jonka alana on suomi toisena ja vieraana kielenä. Vuosien 1995-1996 kokemukset ovat yksiselitteisesti osoittaneet, että alasta vastaavan viranhaltijan toimenkuva ja tehtävät eivät ole apulaisprofessorille luonteellomaisia vaan sellaisia, että niistä normaalisti vastaa professori. Yhtä välttämätöntä on, että alalle vakinaistetaan professuuria tukeva assistenttuuri.

Virkojen laskennalliset palkkakustannukset ovat:

professori A 28 + 4 ikälisää	
12 x 21 636,-	259 632.-
sotu ym. 28 %	72 696.-
lomaraha 6 %	15 577.-

	347 905.-
assistentti A 19 + 2 ikälisää	
12 x 9930.-	119 160.-
sotu ym.	33 364.-
lomaraha 6 %	7 149.-

	159 693.-
yhteensä	507 578.-
varaus 3 % + 1 %	20 303.-

kokonaismenot	527 881.-

Suomen kielen laitos sijoittaa virkojen palkkakustannuksiin sille osoitetun 500 000 markan määrärahan sellaisenaan ja esittää, että tiedekunta kattaa puuttuvan summan omista varoistaan.

Esityksen liitteenä 1 on määrittely virkojen toimenkuvasta ja liitteenä 2 virkojen tarpeellisuutta koskevat yleisperustelut. Niiden lisäksi ohkeen on liitetty laitoksella laadittu raportti *Suomi toisena ja vieraana kielenä -aineenopettajien koulutus. Selvitys valtakunnallisesta tilanteesta ja suunnitelma koulutuksen järjestämiseksi Helsingin yliopistossa.*

Helsingissä 22. tammikuuta 1997

Pentti Leino

suomen kielen laitoksen esimies

Liite 1.

SUOMI TOISENA JA VIERAANA KIELENÄ PROFESSUURIN JA ASSISTENTTUURIN ALANMÄÄRITYS

1. suomi toisena ja vieraana kielenä -professori

Viran opetuslana on suomi toisena ja vieraana kielenä sekä ulkomaalaisopiskelijoille tarkoitettu oppiaine Suomen kieli ja kulttuuri.

Professuurin haltijalta vaaditaan tieteellinen pätevyys viran alalta sekä hyvä perehtyneisyys suomen opettamiseen toisena tai vieraana kielenä.

Viran sijoituspaikkana on humanistiseen tiedekuntaan kuuluva suomen kielen laitos.

2. suomi toisena ja vieraana kielenä assistenttuuri

Viran opetusala ja sijoituspaikka ovat samat kuin vastaavassa professuurissa.

SUOMI TOISENA JA VIERAANA KIELENÄ PROFESSORIN JA ASSISTENTIN VIRKOJEN TARPEELLISUUS HELSINGIN YLIOPISTOSSA

Suomi toisena ja vieraana kielenä -opettajien koulutus ja erikoistumismahdollisuudet

Suomen kielen laitoksen tehtävänä on kouluttaa suomi toisena kielenä -opettajia sekä edistää alan tutkimusta. Määräaikaisen apulaisprofessorin ja assistentin virat ovat tarjonneet mahdollisuuden opetuksen käynnistämiseen, ja yhteiskunnallisen koulutustarpeen täyttääkseen laitos on nostanut sisäänottonsa 45 opiskelijasta 60:een. Nykyisten tutkintovaatimusten mukaisesti suomen kielen opiskelijat voivat aine- tai syventävissä opinnoissa sekä pro gradu -työssään erikoistua suomeen toisena ja vieraana kielenä 30 opintoviikon verran.

Uusien virkojen turvin on ollut mahdollista keskittyä alan opetuksen järjestämiseen, opinnäytteiden ohjaamiseen ja yliopiston sisäiseen yhteistyöhön opintojen suunnittelussa (mm. kielikeskuksen, kieliaineiden laitosten sekä opettajainkoulutuslaitoksen kanssa). Suomi toisena ja vieraana kielenä -erikoistumismahdollisuus on tarkoitus myöhemmin laajentaa 40 opintoviikkoon. Samalla pyritään yhteistyössä OKL:n kanssa nostamaan S2-opettajiksi opiskelevien kiintiötä opetusharjoittelussa; nykyisin se on 10 opiskelijaa. Työmarkkinoilla on tavaton imu, sillä suomea toisena kielenä opettavista — niin kuin muistakin suomen kielen ammattilaisista — on Helsingin seudulla krooninen pula.

Suomen kielen laitos on osin omalla ja osin opetusministeriön myöntämällä rahoituksella laatinut kattavan raportin Suomi toisena ja vieraana kielenä -aineenopettajien koulutuksesta. Raportin on laatinut suunnittelija Marjatta Vilkamaa-Viitala, ja siinä esitetään sekä selvitys alan valtakunnallisesta tilanteesta että suunnitelma koulutuksen järjestämisestä Helsingin yliopistossa. S2-opettajainkoulutuksen ja tutkimuksen kehitystyössä ehdoton edellytys on, että alalla on käytettävissä pysyvät koulutus- ja tutkimusresurssit: kysymys ei ole määrärahaishankkeesta vaan pysyvästä ja yhä laajenevasta toiminnasta.

Tutkimus

Suomeen toisena ja vieraana kielenä suuntautuvan tutkimuksen kohtalo on kiinteästi kytköksissä esitettyihin virkoihin. Rehtorin määrärahojen turvin on tehostettu jatko-opiskelijoiden värväystä, joka tosin edellyttää lisää alalle suuntautuneita nuoria maistereita. Sekä jatko-opiskelijat että perustutkinto-opiskelijat ovat aktiivisesti hakeutuneet alan valtakunnallisiin ja kansainvälisiin jatkokoulutustilaisuuksiin. Laitos on perustanut suomeen toisena ja vieraana kielenä keskittyvän julkaisusarjan. Suomen Akatemian rahoittama jatkokoulutushanke "Pragmatiikka, tulkinta ja konteksti äidinkielen ja ei-äidinkielen keskustelussa" käynnistyi 1. 8. 1996 ja sai kaksi tutkijapaikkaa kolmeksi vuodeksi. Laitoksen eri vahvuusaloja yhdistävän tutkimusohjelman "Vuorovaikutus, kognitio ja variaatio toisen kielen omaksumisessa" puitteissa on kerätty tutkimusaineistoa, tehty opinnäytteitä, julkaistu artikkelikokoelma sekä erillisiä artikkeleita.

Ulkopuolisen yhteiskunnan paineet: opettajien perus- ja täydennyskoulutus, kääntäjien ja tulkkien koulutus, kansainvälinen vaihto

Tutkimustoiminnan laajamittaisen käynnistämisen esteenä ovat olleet muut tehtävät: hallinnon ja opetuksen koordinointi sekä erilaiset yliopiston hallinnosta, muilta laitoksilta ja ulkopuolisesta yhteiskunnasta tulevat ja jatkuvasti lisääntyvät asiantuntija- ja suunnittelutehtävät. Ympäröivästä yhteiskunnasta kohdistuu yliopistoon vahva paine poistaa pätevien, maahanmuuttajalaisten ja -aikuisien suomen kielen opetukseen erikoistuneiden opettajien pula. S2-opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen tehostamisen ja suunnittelun lisäksi myös kääntäjien ja tulkkien koulutuksesta kiinnostuneet tahot niin yliopiston sisällä (ainelaitokset, täydennyskoulutuskeskukset) kuin valtionhallinnossa (OPM: Tiede- ja korkeakouluosasto, Kansainvälisten asiain osasto, Opetushallitus, UM) kääntyvät jatkuvasti suomen kielen laitoksen puoleen uusien koulutus- ja kehittämishankkeiden toteuttamiseksi.

Suomen kielen laitokseen saapuvien ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden ja -tutkijoiden määrä kasvaa ja teettää vuosittain yhä enemmän työtä. Syinä ovat vaihto-ohjelmien lisääntyminen ja muutokset CIMO:n toimintatavoissa, mutta myös kääntäjien ja tulkkien tarve etenkin EU:ssa sekä lisääntynyt yhteistyö Euroopan pienten kielten aseman puolustamiseksi. Kaikilla näillä alueilla Helsingin yliopiston suomen kielen laitos on onnistunut viime vuosina toimimaan aktiivisesti. Mutta uhkana on, että käynnissä olevat hankkeet lakkaavat ja syntyneet yhteistyöverkostot romahtavat, ellei vastuuta niiden hoitamisesta ja kehittämisestä voida osoittaa pysyvälle viranhaltijalle.

Helsingin yliopiston valtakunnallinen asema S2-opetuksen ja tutkimuksen kentällä

Suomi toisena kielenä -opettajien koulutus ja alan tutkimus ovat käynnistyneet ripeästi opetusministeriöltä tulleen hankerahoituksen turvin. Samoin yliopiston sisäinen yhteistyö ja yhteishankkeet muiden laitosten ja viranomaisten kanssa ovat edistyneet; myös kansainväliset yhteydet ovat lisääntyneet ja monipuolistuneet. Reipas alkua on kuitenkin vaarassa tyrehtyä, ellei virkoja saada pysyviksi. Alan tutkimuksessa aktiivinen Jyväskylän yliopisto on perustanut toukokuussa 1996 pysyvän suomi toisena kielenä -apulaisprofessorin. On mahdollista, että alan jatkokoulutettavat hakeutuvat Jyväskylään, josta näin vakiintuisi suomi toisena kielenä -tutkimuksen keskus. Tutkimuksen keskittyessä muualle (Jyväskylän lisäksi myös Oulun ja Joensuun yliopistot ovat asiassa aktiivisia) edellytykset S2-opettajankoulutukselle Helsingissä huonontuisivat ratkaisevasti. Tämä olisi fataalia sekä tutkimuksen että opetuksen kannalta. Helsingin yliopiston humanistien tiedekunta ja sen suomen kielen laitos tarjoaa koko maan näkökulmasta parhaan ja monipuolisimman ympäristön alan tutkimukselle. Samaten koulutustarve keskittyy Etelä-Suomeen ja erityisesti pääkaupunkiseudulle; jo siitäkään syystä Helsingin yliopisto ei voi väistää vastuutaan alan sekä alueellisenä että valtakunnallisena keskusyksikkönä.

HUMANISTINEN TIEDEKUNTA

VIRANTÄYTTÖSELOSTE

SUOMEN KIELEN PROFESSORIN VIRKA

1. Viran opetusala ja sijoituspaikka

Virka on perustettu rehtorin päätöksellä (132/97) 1.10.1996 lukien. Sen opetusalaksi on täsmennetty suomi toisena ja vieraana kielenä sekä ulkomaalaisille opiskelijoille tarkoitettu oppiaine Suomen kieli ja kulttuuri.

Viran haltijalta vaaditaan tieteellinen pätevyys viran alalta sekä hyvä perehtyneisyys suomen opettamiseen toisena ja vieraana kielenä.

Viran sijoituspaikkana on humanistiseen tiedekuntaan kuuluva suomen kielen laitos. Laitoksessa harjoitetaan laaja-alaisesti sekä teoreettisiin että käytännöllisiin päämääriin tähtäävää tutkimusta, annetaan erilaisiin ammattitehtäviin valmistavaa perusopetusta ja järjestetään jatkokoulutusta. Laitoksessa on kaksi täysimittaista oppiainetta, suomen kieli ja Suomen kieli ja kulttuuri.

Täytettävänä olevan viran lisäksi laitoksessa on kolme muuta suomen kielen professorin virkaa; niistä yksi kuuluu erityisesti nimistöntutkimuksen alaan. Laitoksessa on kaksi suomen kielen apulaisprofessorin virkaa.

2. Viran kelpoisuusvaatimukset

Virkaan nimitettävältä vaaditaan tieteellinen pätevyys ja opetustaito. (KelpA 2 1 mom.)

Tieteellistä pätevyyttä arvosteltaessa otetaan huomioon hakijan tekemä tieteellinen tutkimus, kyky johtaa tutkimustyötä, oppimateriaali, jolla on tieteellistä arvoa, ja muut tieteelliset ansiot sekä tutkimukset. (KelpA 2 2 mom.)

Opetustaitoa arvosteltaessa otetaan huomioon pedagoginen koulutus, opetustyössä hankittu käytännön kokemus, taito tuottaa oppimateriaalia, muut opetustoimessa saavutetut ansiot ja opetusnäyttein osoitettu opetuskyky. (KelpA 2 4 mom.)

Professorin ja apulaisprofessorin virkaan vaaditaan Helsingin yliopistosta annetun lain (854/91) 31 §:n mukaan riittävä suomen kielen taito ja kyky ymmärtää ruotsin kieltä.

Riittävä suomen kielen taito katsotaan olevan henkilöllä, joka suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta annetun asetuksen (442/87) mukaan täydellisesti hallitsee asianomaista kieltä eli on saanut koulusivistyksensä ja suorittanut yliopistollisen kypsyysnäytteen suomen kielellä tai on valtion kielitutkintolautakunnan kokeessa osoittanut täydellisesti hallitsevansa tätä kieltä. Riittävä suomen kielen taito voidaan osoittaa myös yliopiston tutkijalautakunnan todistuksella tai johtosäännössä määrättyllä muulla tavalla.

Kyky ymmärtää ruotsin kieltä osoitetaan edellä mainitussa asetuksessa (442/87) säädetyllä tavalla tai johtosäännössä määrättyllä tavalla.

Ulkomaalaiselta sekä Suomen kansalaiselta, joka ei ole syntyperäinen, vaadittavasta kielitaidosta päättää tiedekuntaneuvosto.

3. Viran hakemista ja hakemukseen liitettävää aineistoa koskevat säännökset, päätökset ja ohjeet

Virka julistetaan haettavaksi erillisellä hakukuulutuksella. Hakuaika on 30 päivää. Päättymisajankohta ilmoitetaan hakukuulutuksessa. Virkaa on haettava kirjallisesti.

Helsingin yliopiston humanistiselle tiedekunnalle osoitetut hakemukset toimitetaan Helsingin yliopiston kirjaamoon, PL 33 (Yliopistonkatu 4), 00014 Helsingin yliopisto. Hakemusten on oltava perillä yliopiston kirjaamossa määräajan viimeisenä päivänä ennen virka-ajan päättymistä.

Hakemukseen on liitettävä (VirkamiesA 8 § ja VtA 7 §)

- 1) nimikirjanote tai vastaava selvitys;
- 2) lyhyt kirjallinen selostus niistä ansioista, joilla hakijan mielestä on merkitystä opetustaitoa arvioitaessa (liite);
- 3) englanninkielinen curriculum vitae (ohje);
- 4) numeroitu julkaisuluettelo niistä julkaisuista ja muista töistä, joilla hakija haluaa osoittaa kelpoisuutensa ja ansionsa virkaan;
- 5) julkaisut ja muut työt yhtenä kappaleena numeroituna julkaisuluetteloa vastaavasti.

Asiantuntijoille lähetettävien lisäkappaleiden toimittamisesta annetaan ohjeet sen jälkeen, kun asiantuntijoiden määrä on selvillä.

4. Hakijan tavoittaminen virantäytön aikana

Saadakseen virantäyttömenettelyn yhteydessä tarvittavat tiedot ja ilmoitukset hakijan on ilmoitettava hakemuksessaan, miten hänet tavoitetaan virantäyttömenettelyn aikana, ja annettava osoite, johon kirjalliset ilmoitukset lähetetään sekä puhelin- ja mahdollinen telefax-numero.

5. Asiantuntijoiden tehtävää ja toimintaa koskevat säännökset, määräykset ja päätökset

Hakuajan päättymisen jälkeen tiedekuntaneuvosto valitsee vähintään kaksi asiantuntijaa antamaan lausunnon hakijoiden tieteellisestä kelpoisuudesta ja ansioista (VtL 8 §). Asiantuntijoita valittaessa otetaan huomioon myös hakijoiden edustamat, viran alaan kuuluvat tieteelliset oppisuunnat sekä muutoinkin noudatetaan tasapuolisuutta (VtA 12 §). Ennen asiantuntijoiden lopullista valintaa hakijoille varataan tilaisuus esittää huomautuksensa asiantuntijaehdokkaiden mahdollisesta esteellisyydestä sekä siitä, onko asiantuntijoita valittaessa otettu huomioon virantäyttöasetuksen edellyttämä tasapuolisuus.

Asiantuntijoiden esteellisyydestä on voimassa, mitä hallintomenettelylain (589/82) 10 §:ssä säädetään. Asiantuntija ei saa osallistua asian

käsittelyyn sen myöhemmissä vaiheissa. (VtL 8 §).

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto hakijoiden tieteellisistä ansioista. Lausunnon tulee olla perusteltu niiden hakijoiden osalta, jotka hänen mielestään ensi sijassa tulevat kysymykseen virkaa täyttävässä. Asiantuntijan on myös asetettava nämä hakijat paremmuusjärjestykseen.

Jos virkaan on enintään kolme hakijaa, asiantuntijan tulee antaa perusteltu lausunto kaikkien hakijoiden ansioista, tai jos hakijoita on enemmän kuin kolme, vähintään kolmen hakijan osalta. Hakijoiden määrästä riippumatta asiantuntija antaa perustellun lausunnon vain kelpoisina pitämistään hakijoista (VtA 11 §). Lausunnosta tulee kuitenkin käydä ilmi, miten asiantuntija on valinnut ne hakijat, joita hän on arvioinut tarkemmin, ja millä perusteella hän on jättänyt muut hakijat tarkemmin arvioimatta.

Asiantuntijat saavat neuvotella keskenään, ja he saavat myös antaa yhteisen lausunnon. Tiedekuntaneuvosto voi myös päättää, että asiantuntijoiden tulee antaa yhteinen lausunto. Lausunnon antamiselle asetetaan määräaika, joka ei ilman erityistä syytä saa olla kolmea kuukautta pitempi.

6. Opetustaidon arviointi ja opetusnäytteen antaminen

Tiedekuntaneuvosto arvioi hakijoiden opetustaitoa 26.3.1996 tekemässä päätöksen mukaisesti (liitteessä).

Asiantuntijoiden annettua lausuntonsa tiedekuntaneuvosto päättää, ketkä hakijoista antavat opetusnäytteen. Opetusnäyte annetaan tiedekuntaneuvoston kokouksessa, joka on tältä osin julkinen.

7. Virkaehdotus

Asiantuntijalausunnot saatuaan tiedekuntaneuvosto tekee virkaehdotuksen tai, jos ketään ei voida asettaa ehdolle virkaan, päätöksen virantäytön raukeamisesta. Virkaehdotuksessa viran kolme ansiokkainta hakijaa asetetaan ehdolle virkaan heidän ansioidensa mukaisessa järjestyksessä. Hakijoiden kelpoisuudesta virkaan ei päätetä erikseen.

Virkaehdotus tai päätös virantäytön raukeamisesta voidaan tehdä, vaikka kaikkia asiantuntijalausuntoja ei olisi saatu, jos 1) lausuntojen antamiselle asetettu määräaika on kulunut umpeen, 2) lausunto on saatu vähintään kahdelta asiantuntijalta, ja 3) muista lausunnoista voidaan luopua vaarantamatta hakijoiden tasapuolista arvostelua.

Perusteltu virkaehdotus tai päätös virantäytön raukeamisesta toimitetaan yliopiston kanslerille ja viran hakijoille sekä asetetaan nähtäväksi yliopiston päärakennuksen ilmoitustaululle (Fabianink. 33, 2. krs). Hakija voi tehdä kanslerille kirjallisen muistutuksen virkaehdotuksesta tai virantäytön raukeamisesta koskevasta päätöksestä 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jona päätös on tehty.

Kansleri tarkastaa päätöksen asianmukaisuuden ja tutkii mahdolliset

muistutukset. Kansleri joko hyväksyy virkaehdotuksen/päätöksen virantäytön raukeamisesta tai poistaa päätöksen ja palauttaa asian tiedekuntaneuvostolle uudelleen käsiteltäväksi. Kansleri voi poistaa päätöksen ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa annetun lain (200/66) 6 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa mainituilla perusteilla eli jos 1) asiassa on tapahtunut menettelyvirhe, joka on voinut oleellisesti vaikuttaa päätökseen tai jos 2) päätös perustuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen tai erehdykseen, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen. Kansleri perustelee tällöin päätöksensä ja määrää, mistä menettelyn vaiheesta uusi käsittely on aloitettava.

Tiedekuntaneuvoston päätökseen, joka koskee professorin tai apulaisprofessorin viran täyttämistä, ei saa hakea muutosta valittamalla (VtL13§).

8. Nimittäminen

Kun virkaehdotus on hyväksytty, lähettää kanslerinvirasto professorin viran täyttämistä koskevat asiakirjat opetusministeriöön, josta asia esitellään tasavallan presidentille nimittämistä varten. Kansleri nimittää professorin virkaansa 1.8.1998 lähtien.

Lisätietoja saa tiedekunnan kansliasta (tiedekuntasihteeri Leena Barros, puh. 191 22349 ja osastosihteeri Terttu Kauppinen, puh. 191 22350, telefax 191 23100).

Säädökset

- Laki korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä (856/91) (lyhennys VtL)
- Asetus korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä (1581/91) (VtA)
- Asetus korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä (309/1993) (KelpA)
- Laki (854/91) ja asetus (1241/91) Helsingin yliopistosta
- Valtion virkamieslaki (750/94) ja -asetus (971/94) (VirkamiesA)
- Asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta (442/87)
- Helsingin yliopiston kielitaitojohtosääntö

Helsingin yliopiston kansleri on hyväksynyt tämän virantäyttöselosteen.

N:o

Helsinki 20.4.1995

No 173/20/95
Viite Humanistisen tiedekunnan dekaanin
esitys 17.1.1995 ja varadekaanin
esitykset 5.12.1994 ja 4.4.1995

Asia **VIRKOJEN PERUSTAMINEN**

Humanistinen tiedekunta on esittänyt virkamieslain (750/94) säännöksiin viitaten allamainittujen tehtävien muuttamista viroiksi, koska tuntiopettajan tehtävissä toimivat hoitavat pysyväisluonteisia tehtäviä.

Olen tänään päättänyt perustaa valtion virkamiesasetuksen (971/94) 3 §:n perusteella humanistisen tiedekunnan esityksestä allamainitut virat Helsingin yliopistoon 1.8.1995 lukien.

Samasta päivästä 1.8.1995 lakkaavat vastaavat humanistisen tiedekunnan määräaikaiset tehtävät.

Asiaa on käsitelty yhteistoiminnasta Helsingin yliopistossa tehdyn sopimuksen mukaisesti yksilö- ja laitosten yhteistoimintamenettelyssä.

Lakkautettavan tehtävän nimi,
palkkaluokka, vakanssin nro,
opetusala ja vastuualue

Perustettavan viran nimi, palkkaluokka,
viran nro, opetusala ja viran sijoitus-
paikka

päätoiminen tuntiopettaja, A18, 52371
suomen kielen opetus ulkomaalaisille
suomen kielen laitos

päätoiminen tuntiopettaja, A18, 19871,
suomen kielen opetus ulkomaalaisille,
humanistinen tiedekunta, suomen kielen
laitos

päätoiminen tuntiopettaja, A18, 52404
suomen kielen opetus ulkomaalaisille
suomen kielen laitos

päätoiminen tuntiopettaja, A18, 19872,
suomen kielen opetus ulkomaalaisille,
humanistinen tiedekunta, suomen kielen
laitos

päätoiminen tuntiopettaja, A18, 52407
suomen kielen opetus ulkomaalaisille
suomen kielen laitos

päätoiminen tuntiopettaja, A18, 19873,
suomen kielen opetus ulkomaalaisille,
humanistinen tiedekunta, suomen kielen
laitos.

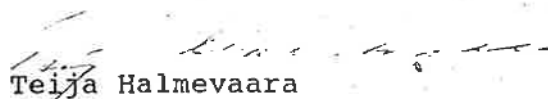
Olen suostunut siihen, että virat voidaan julistaa tarvittaessa haettavaksi tai ne voidaan välittömästi täyttää virkamiesasetuksen (971/94) 47 §:n 3 momentin nojalla.

Rehtori

Risto Ihmuotila

Toimistopäällikkö

Teija Halmevaara

JAKELU Humanistisen tiedekunnan dekaani ja tiedekuntas sihteeri,
Suomen kielen laitos/esimies
Hallintojohtaja
Kehittämisosaston suunnittelupäällikkö
Henkilöstöosasto/henkilöstöpäällikkö, henkilöstön kehittämis-
ja tukipalvelut, palkka-asiat ja HEVA-yksikkö
Taloussuunnittelu
Kirjaamo

Selvitys suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksen toimistosihteerin tehtävistä

Helsingin yliopiston ulkomaalaisten opiskelijoiden tutkintovaatimukseen kuuluu tiedekunnasta riippuen joko 15, 10 tai 2 opintoviikkoa suomen tai ruotsin kielen opintoja. Suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetus vastaa ulkomaalaisten opiskelijoiden yleisopintoihin kuuluvien suomen kielen peruskurssien järjestämisestä. Kevätlukukaudella 1993 näille peruskursseille osallistui noin 230 opiskelijaa. Helsingin yliopiston ulkomaalaiset opiskelijat voivat myös suorittaa sivuaineenaan opintokokonaisuuden Suomen kieli ja kulttuuri I ja II (20 + 15 ov). Kevätlukukaudella 1993 Suomen kieli ja kulttuuri -opintokokonaisuuden kursseille osallistui noin 100 opiskelijaa.

Ulkomaalaisopetuksen toimistosihteerin tehtäviin kuuluu pääasiallisesti opiskelijoiden ohjaus ja yleisön neuvonta, opiskelijoiden opintosuoritusten rekisteröinti ja henkilötietojen pitäminen ajan tasalla, opettajien avustaminen erilaisissa järjestely- ja suunnittelutehtävissä sekä kaikenlaisissa käytännön asioissa.

Opiskelijoille on tärkeää, että toimistosihteeri on tavattavissa. Opiskelijat ovat hyvin erilaisia, heidän kulttuuri- ja opiskelutaustansa poikkeavat usein sekä suomalaisten opiskelijoiden taustoista että toisistaan. Tämän vuoksi he tarvitsevat enemmän henkilökohtaista opastusta kuin suomalaiset opiskelijat. Toimistosihteerin tulee erityisesti ottaa huomioon se, että opiskelijat toimivat itselleen vieraassa kulttuurissa eivätkä tunne kaikkia suomalaisia tapoja ja käytäntöjä. Osa opiskelijoista tulee erilaisten vaihto-ohjelmien kautta, he opiskelevat täällä vain määräajan ja he saattavat saapua kesken lukukautta, jolloin sopivan kurssin löytäminen heille tuottaa omat ongelmansa.

Toimistosihteeri

- antaa opintoneuvontaa tai ohjaa kulloinkin oikean opettajan vastaanotolle
- välittää tarvittaessa viestejä opettajilta opiskelijoille tai opiskelijoilta opettajille
- ottaa vastaan kursseille ilmoittautumisia, tiedottaa järjestettävistä tasokokeista ja tenteistä, kertoo tenttien tuloksista, kertoo mistä ja miten opettajia tavoittaa, pitää huolen siitä, että tentteihin ilmoittaudutaan asianmukaisesti ja että tenttikuoret ovat oikein täytetyt
- antaa tarvittaessa merkintöjä opintokirjaan
- kirjoittaa pyydettyä todituksia
- kerää kurssien monistemaksut sekä myy joitakin oppikirjoja ja opetusmonisteita
- pitää huolen siitä, että myynnissä olevia monisteita on riittävästi ja tilaa niitä tarvittaessa lisää

Toimistosihteeri on vastuussa ulkomaalaisopetuksen opiskelija- ja opintosuoritustietojen käsittelystä OTI-järjestelmän avulla. Hän

- pitää huolen siitä, että sekä Suomen kielen ja kulttuurin opiskelijoiden että peruskurssien opiskelijoiden henkilötiedot ja opintosuoritustiedot ovat ajan tasalla OTI:ssa, sekä siirtää tiedot yliopiston keskusrekisteriin (OPREK:iin) määräajoin.
- hankkii tarvittaessa uusille kursseille suorituskoodit

Toimistos sihteeri auttaa opettajia opetuksen suunnittelussa ja järjestämisessä. Toimistos sihteeri

- toimii opettajien viikoittaisissa kokouksissa sihteerinä
- avustaa lukuvuoden opetussuunnitelman laatimisessa ja toimittaa opetusilmoitukset eteenpäin
- varaa opetustilat salivaraajalta sekä lukukausiksi että yksittäisiin tentteihin
- tekee suunnitelmien pohjalta lukujärjestykset
- huolehtii opettajien tarviketoivomuksista
- valvoo tarvittaessa tenttejä

Joka lukukaudeksi toimistos sihteeri tekee järjestettävistä kursseista ohjelmavihot. Suomen kielen peruskurssien ohjelmavihko on sekä suomeksi että englanniksi. Vihon tekemiseen kuuluu

- tietojen kerääminen sekä yliopiston kursseista että muista mahdollisuuksista opiskella suomen kieltä ja kaikista muista opiskeluun tai opetukseen liittyvistä tarpeellisista asioista
- ohjelman kirjoittaminen
- ohjelman toimittaminen painoon ja valmiin ohjelman postittaminen erinäisiin toimistoihin sekä pyynnöstä yksittäisille henkilöille

Lisäksi toimistos sihteeri

- pitää tilastoa vuosittaisista opiskelijamääristä
- arkistoi todistukset, suositukset, kirjeenvaihdon, pöytäkirjat ym.
- käy läpi saapuvan postin, vastaa kirjeisiin tai toimittaa ne edelleen asianomaisille
- huolehtii toimiston käsikirjastosta
- ottaa selvää, mistä saa sekä vuokraa opetuksessa tarvittavia videokasetteja tai muuta materiaalia, varaa ja noutaa tarvittaessa teatteri- ja muita lippuja niihin esityksiin, joita Suomen kielen ja kulttuurin opiskelijat käyvät katsomassa
- huolehtii osittain viidennen kerroksen kopiokoneista
- avustaa tarvittaessa opettajia kopioinnissa
- huolehtii ulkomaalaisopetuksen ilmoitustaulusta
- pitää huolen siitä, että toimistossa on aina tarvittavia konttori- ja opetustarvikkeita
- toimii valitusten vastaanottajana ja pulmatilanteiden sovittelijana

Ulkomaalaisopetuksen toimistos sihteeri pyrkii vastaamaan myös kaikkiin mahdollisiin suomen kielen opiskeluun tai opetukseen liittyviin tiedusteluihin. Ulkomaalaisopetuksen toimistos sihteeriltä saa tietoa mm. siitä

- missä voi opiskella suomea, jos ei ole kirjoilla yliopistossa
- missä voi suorittaa kielikokeita ja mistä saa todistuksia suomen kielen taidosta kansalaisuushakemusta, toimilupaa ym. varten
- minkälaisia suomen kielen oppikirjoja on olemassa
- keneltä mahdollisesti saa yksityisopetusta
- kenen puoleen kääntyä kunkin esille tulevan asian kanssa

P. M.

ULKOMAALAISOPETUKSEN PERUSKURSSIEN ASEMA

Opetusministeriön koulutus- ja tiedeosasto lähetti äskettäin korkeakouluille luonnoksen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman tarkistuksesta. Siinä esitetään humanististen alojen yhteydessä, että Helsingin yliopiston *ulkomaalaisopetuksen peruskurssit* siirrettäisiin Kielikeskukseen. Siirron tarpeellisuutta ei ehdotuksessa perustella.

Suomen kielen laitoksessa ei ole virallisesti keskusteltu kyseisten peruskursien asemasta. Ulkomaalaisopetuksen opettajina haluamme kiinnittää laitoksen huomion seuraaviin näkökohtiin.

Nykyinen tilanne

Suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetus jakautuu kahteen linjaan: peruskursseihin ja Suomen kielen ja kulttuurin aineopintoihin. Peruskursseilla (suomi 1 - 5) opiskelijat hankkivat muita opintojaan varten välttämättömän suomen kielen taidon tai parantavat kielitaitoaan; peruskursseja järjestetään eripituisia opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Suomen kieli ja kulttuuri -aineesta on mahdollista suorittaa 20 tai 35 opintoviikon kokonaisuus tai irrallisia opintojaksoja.

Suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksen peruskursseille saavat osallistua Helsingin yliopistossa - ja eräissä muissa pääkaupunkiseudun korkeakouluissa - kirjoilla olevat opiskelijat sekä yliopiston opettajat ja muu henkilökunta, samoin vierailevat luennoijat, tutkijat ym. Kursseilla on

- tutkinto-opiskelijoita, jotka tarvitsevat suomen kielen opintoja Helsingin yliopistossa suoritettavaan tutkintoon kuuluviin yleisopintoihin
- opiskelijoita, jotka opiskelevat suomea ulkomaisissa yliopistoissa ja joiden kielitaito ei vielä riitä aineopintoihin
- muiden aineiden määräaikaisia opiskelijoita, joiden opinnot tähtäävät muualla suoritettavaan tutkintoon tai täydentävät aikaisempia opintoja
- yliopiston piirissä työskenteleviä henkilöitä, jotka tarvitsevat suomen kielen taitoa tai tietoa suomen kielestä työnsä ja Suomessa asumisensa takia
- lyhyeksi aikaa tänne tulleita vaihto-opiskelijoita, jotka haluavat oppia suomea jokapäiväisen elämän tarpeisiin.

Helsingin yliopiston Kielikeskus järjestää kaikille avoimia maksullisia suomen kursseja maahanmuuttajille ja maassa tilapäisesti asuville.

Muissa Suomen yliopistoissa ulkomaalaisten suomen kielen opetus järjestetään yleensä kielikeskuksissa. Helsingin yliopistossa on ulkomaalaisille peruskurssien lisäksi myös aineopetusta, jollainen ei kuulu kielikeskusten tehtäviin. Suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksen lehtorit pitävät Suomen kieli ja kulttuuri -aineen kurssit ja kuulustelevat tentit, lukuun ottamatta aineopintojen lopputenttiä. Aineesta voi suorittaa nykyisellään 35 opintoviikkoa, joten aine voi olla tutkinnon sivuaine, mutta opiskelija voi tämän suorituksen jälkeen saada oikeuden opiskella suomen kielen syventäviä opintoja suomalaisille tarkoitettujen tutkintovaatimusten mukaan.

Suomen kielen laitoksessa on keskusteltu mahdollisuudesta tehdä Suomen kielestä ja kulttuurista itsenäinen aine, josta voidaan suorittaa syventävätkin opinnot. On myös suunniteltu, että Suomen kieli ja kulttuuri -aineessa voisi olla kaksi linjaa, toinen syventäviin opintoihin johtava kielitieteellispainotteinen linja ja toinen eri alojen opiskelijoille sivuaineeksi sopiva kielitaito- ja kulttuuripainotteinen linja.

Suomi vieraana kielenä -opetuksen asema suomen kielen laitoksessa

Ulkomaalaisopetuksen lisäksi yksikön opettajat järjestävät suomen kielen laitoksen muiden opettajien avulla suomalaisille suomen kielen opiskelijoille luentokursseja ja praktikumeja, jotka perehdyttävät tulevia äidinkielen opettajia tai suomen kielen tutkijoita suomen kieleen vieraan ja toisen kielen näkökulmasta. Kursseja ja praktikumeja on nyt järjestetty muutaman vuoden ajan, ja suomi vieraana tai toisena kielenä on sekä tutkimuksen että opettajien valmennuksen kannalta yksi suomen kielen laitoksen painopistealue.

Suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksen opettajat ovat lisäksi toimineet vuosien mittaan asiantuntijoina useissa eri yhteyksissä yliopiston ulkopuolellakin suomen kielen perusopetusta järjestettäessä. Viime vuosina on laitokselta pyydetty erityisesti luennoijia ja kurssittajia erilaisiin opettajien täydennyskoulutustilaisuuksiin sekä Suomessa että ulkomailla (mm. Virossa, Latviassa, Venäjällä), ja monien erityyppisten oppilaitosten edustajat Suomesta ja ulkomailta ovat käyneet kysymässä neuvoja oppimateriaalista ja opetusmetodeista, tutustumassa eri tasojen opetukseen ja pyytämässä suunnitteluapua suomen kurssien järjestämiseen.

Ulkomaalaisopetuksen opettajilla on yhteyksiä myös koulumaailmaan, sillä opettajat osallistuvat jatkuvasti opetushallituksen toimikuntiin, joissa laaditaan suomi vieraana tai toisena kielenä -aineen opetussuunnitelmia peruskouluun, lukioon ja aikuisopetukseen, ja toimivat ylioppilastutkintolautakunnan apujäseninä laatimassa ja tarkastamassa ruotsinkielisten koulujen suomen kielen ylioppilaskokeita.

Huomattava osa oppikirjoista, joita on kirjoitettu suomea vieraana kielenä opiskeleville aikuisille, on Helsingin yliopistossa opettajina toimineiden ja toimivien laatimia. Jatkuvasti on myös tekeillä uusia oppimateriaaleja eri tarkoituksiin.

Peruskurssien siirron seuraukset

Jos suomen kielen laitos haluaa onnistua käynnistämässään suomi vieraana kielenä -alan opettajankoulutus- ja tutkimushankkeissa, se tarvitsee laajan ja monipuolisen oppilasmateriaalin. Opettajat, joita alalle koulutetaan, tulevat enimmäkseen antamaan suomen perusopetusta muualla kuin korkeakouluissa. On välttämätöntä, että heitä ohjaavilla opettajilla on kokemusta eritasoisten peruskurssien tavoitteista, erilaisista opetusryhmistä, opetusmetodeista, oppimateriaalista ja erityisongelmista. Pelkkä yliopiston aineopiskelijoiden opetus on tällaisen ohjaustyön taustaksi liian kapea-alaista.

Alan tutkimuksessa on tärkeää saada tietoa siitä, miten suomen kieltä opitaan, missä on vaikeuksia, miten oppimateriaaleja ja opetusta on kehitettävä ja eriytettävä jne. Tutkimuksen tukea tarvitaan erityisesti opetuksen laajimmalla saralla, perustason opetuksessa. Suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksen opettajat eivät voi selviytyä harjoitustöiden ja muiden opinnäytteiden kirjoittajien ohjauksesta ilman omakohtaista kokemusta myös muista ulkomaalaisista suomen oppijoista kuin aineopiskelijoista.

Suomen kielen laitoksella on yliopistossa erityisasema. Sen piirissä on vuosikymmeniä tehty työtä koko yliopiston kansainvälistymisen hyväksi. Suomen kielen perusopintojen tulokset eivät näy numeroina tutkinnonsuoritusilastoissa, mutta ne näkyvät - jos mittajaat haluavat katsoa - monessa onnistuneessa opintosuorituksessa eri laitoksilla ja tiedekunnissa, kontaktien jatkumisessa kotimaahan palattua, Suomen ja sen kulttuurin tunnetuksi tekemisessä maailmalla ja paljossa muussa. Suomen kielen laitoksella ei mielestämme ole varaa menettää niitä satoja ulkomaalaisia opiskelijoita, jotka käyvät laitoksen peruskursseilla.

Muistutamme vielä, että Helsingin yliopistoon tulee vuosittain useita sellaisia määräaikaopiskelijoita, jotka opiskelevat suomea oman maansa yliopistossa. Heidän kielitaitonsa ei välttämättä riitä pääsyyn aineopintojen kursseille, vaan he tarvitsevat usein peruskurssien opetusta. Olisi kummallista, jos nämä omassa yliopistossaan ainelaitoksessa opiskelevat täällä erotettaisiin suomen kielen laitoksesta ja sijoitettaisiin Kielikeskukseen. He ovat omassa yliopistossaan opiskelleet suomea tavallisimmin yhden opettajan johdolla ja tarvitsevat mahdollisimman laajan kontaktin fennistiikkaan: suomen kielen laitoksen opettajiin, tutkijoihin, alan kirjastoihin ja arkistoihin.

Jos suomen kielen ulkomaalaisopetuksen peruskurssit halutaan siirtää Kielikeskukseen sillä perusteella, että opetusta siten annettaisiin keskitetysti yhdessä paikassa, voimme esittää kysymyksen, eikö yhtä hyvin voitaisi siirtää Kielikeskuksenkin suomen opetus suomen kielen laitokseen. Osa opetuksesta olisi sitten suomen kielen laitoksen maksupalvelutarjontaa. Se laajentaisi tutkimuksen ja opettajankoulutuksen pohjaa ja toisi virikkeitä sekä oman kollegaviiteryhmänsä myös "ulkopuolisten" kurssien opettajille: alan kirjasto, arkisto, muu asiantuntemus, yhteiset tilat jne. kuuluisivat jokapäiväiseen työympäristöön. Kielikeskus on vieraiden kielten opetuspaikka, mutta suomen kieli ei ole opiskelijoille vain vieras kieli. Monille se on toinen kieli, uuden yhteiskunnan välttämätön avain, kenties lasten äidin- tai isänkieli. Niillekin, jotka asuvat täällä tilapäisesti, maan kieli kuitenkin merkitsee enemmän kuin pakollisia opintoviikkoja. Toivoisimme, että suomen kielen laitos olisi tätä merkitystä rakentamassa.

Ulkoapäin, yliopiston sisäisiä asioita ja asioiden suhteita tuntemattomien taholta tulleeseen ehdotukseen pitää mielestämme voida suhtautua kriittisesti. Nyt esille tulleessa siirtoehdotuksessa ei voi vedota säästöihin, koska jo nyt toimitaan voimavarojen äärirajoilla. Siirtäminen ei vähennä resurssien tarvetta, päinvastoin se veisi niitä henkisiä voimavaroja, joita tutkimus ja opettajien valmennus välttämättä tarvitsevat. Juuri nyt on saatu hyvään alkuun vuorovaikutus suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksen, alan opettajien koulutuksen ja tutkimuksen välillä. Olisi lyhytnäköistä katkaista todellinen kehitys näennäisillä tarkistuksilla.

Näkökohtia siirtoneuvotteluihin

A Yleisiä kysymyksiä:

1. Mitä säästöä siirrosta koituisi?

2. Mitä haittaa on siitä, että suomen kielen laitoksessa on ulkomaalaisopetuksen yksikkö, jossa yhden työ tukee toisen työtä? Tällainen toimiva yksikkö saatiin aikaan siirtämällä v. 1987 tuntiopettajien toimet Kielikeskuksesta suomen kielen laitokseen. - Suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetuksessa olemme kovalla työllä pitkän ajan kuluessa rakentaneet tämän toimivan yksikön tyhjästä ja kouluttaneet itseämme osallistumalla kaikkien mahdolliseen saatavilla olleeseen alaa vähänkin sivuavaan koulutukseen. Työ ja muut investoinnit tuntuvat menevän hukkaan, jos laitoksen tämä osa päätetään purkaa.

3. Jos kysymys on siitä, että opetusta ei saisi olla kahdessa paikassa, miksi ei koko opetus voisi olla suomen kielen laitoksessa? Yliopistossa on muitakin laitoksia, joissa annetaan laitoksessa tutkittavan kielen perusopetusta.

4. Miksi suomen kielen laitoksen pitäisi vähentää henkilökuntaansa? Suunnitellaanko ehkä jotakin vaihtokauppaa: saadaanko tuntiopettajista luopumalla apulaisprofessori?

Onko suunnitteilla Suomen kielen ja kulttuurin opetuksen strukturoiminen jotenkin uudelleen?

B Ehdotus:

Ehdotamme, että suomi toisena tai vieraana kielenä -opetusta varten perustetaan tulosvastuullinen **erillislaitos**, "Suomi-keskus". Siinä olisi edustettuna alan koko kirjo, ja laaja-alaisuus edistäisi opetuksen ja oppimateriaalin kehittämistä sekä alan tutkimusta. Suomen kielen ja kulttuurin linja siinä olisi suomen kielen laitoksen kontrollissa ja yhteistyössä laitoksen kanssa.

C Opettajien nykyinen toimenkuva ja opiskelijoiden tilanne:

1. Suomen kielen laitoksen lehtorit ohjaavat harjoitustyöpraktikumissa S2-
alan töiden tekijöitä ja todennäköisesti myös pro gradu -töiden tekijöitä. Ulkomaiden yliopistoissa suomea opiskelevia määräaikaopiskelijoita he ovat jo kauan ohjanneet opinnäytetöiden teossa. Lehtoreita pyydetään jat-

kuvasti asiantuntijatehtäviin erilaisiin koulutus-, jatkokoulutus- ja suunnittelutehtäviin korkeakoulumaailman ulkopuolelle. Miten lehtori säilyttää laajan näkemyksen alaan - tai edes saa sellaisen - jos hän ei koskaan opeta tai ole opettanut peruskursseja vaan ainoastaan suomen kielen aineopiskelijoita?

2. Vaikka suomen kielen laitoksen tehtävä ei ole opettajien didaktinen koulutus, laitoksessa kuitenkin opetetaan aineenhallintaa. Se maailma, johon tulevat suomi2:n opettajat joutuvat, on harvojen tapauksessa akateeminen. Laitoksen opettajilla täytyy olla käsitys siitä näkökulmasta, josta suomea toisena kielenä opetetaan.

3. Ulkomaiden yliopistoista tulevat fennistiikan opiskelijat tarvitsevat täällä määräaikaaisesti opiskellessaan usein peruskurssien opetusta aineopintojensa vaatiman kielitaidon lisäämiseksi. Miksi fennistiikan opiskelija Suomeen tultuaan pantaisiin Kielikeskukseen sen sijaan, että hän olisi suomen kielen laitoksen opiskelija ja hyötyisi kaikkinaisista kontakteista, joita laitoksen opiskelijoilla on?

D Tuntiopettajien kohtalo:

1. Jos perusopetus siirretään Kielikeskukseen, mitä laitoksen tuntioptettajille tapahtuu? Siirretäänkö toimetkin? Kuinka monta suomen kielen tuntioptettajaa Kielikeskus voi pitää ja ketkä he ovat? Neko, jotka muutama vuosi sitten siirrettiin suomen kielen laitokseen, vai ne, jotka siirrettiin kesäyliopistosta Kielikeskukseen? Voivatko kaikki siellä jo olevat ja laitoksen kolme tuntioptettajaa säilyttää työpaikkansa? Miten suomen kielen laitos aikoo turvata omien tuntioptettajiensa työpaikan? Voivatko Kielikeskuksen tuntioptettajat tarvittaessa antaa Suomen kielen ja kulttuurin opetusta? Suomen kielen laitoksen tuntioptettajilla on kokemusta Suomen kielen ja kulttuurin opetuksesta ja eri asioiden asiantuntemusta; meneekö tämä resurssi hukkaan?

2. Suomen kielen perusopetusta antavat opettajat ovat vieraan kielen opettajia, joten voi näyttää perustellulta siirtää opetus toisten vieraiden kielten yhteyteen Kielikeskukseen. Kuitenkin käytännössä suomi2:n opettajien viiteryhmäksi sopii suomen kielen laitos kirjastoineen, tutkijoineen ja aineopetuksen henkilöineen. Vieraan kielen didaktikkaan ja metodeihin opettajat ovat tähänkin asti perehtyneet jatkokoulutuksen, kirjallisuuden ja koulutuksen avulla; ammattipätevyyden säilyttäminen tai kartuttaminen ei edellytä istumista Kielikeskuksen opettajainhuoneessa.

SUOMEN KIELEN JA KULTTUURIN KURSSI VIERASKIELISILLE
KORKEAKOULUOPETTAJILLE

Helsingissä 3.-6. 8. 1994

(Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, Castrenianumin seminaarihuone, Fabianinkatu 33, 4. krs.)

KESKIVIIKKO 3.8.

9.30 - 10.15 Kurssin avaus, esittäytyminen, kurssin ohjelman esittelyä

10.30 - 12.00 Suomen yleiskieli ja murteet 1900-luvun lopulla (Harri Mantila)

13.00 - 14.30 Kognitiivinen kielentutkimus ja suomen kielioppi (Tiina Onikki)

14.45 - 16.15 Mitä keskustelunanalyysi kertoo kielen käytöstä (Sara Routarinne)

19.30 - Tutustumisillanvietto

TORSTAI 4.8.

9.30 - 11.00 Suomen kirjallisuuden historian uusia tutkimushankkeita (Pirjo Lyytikäinen)

11.15 - 12.30 Antti Tuurin tuotannosta (Juhani Sipilä)

13.30 - 14.30 Runous ja yleisö (Jyrki Kiiskinen)

15.00 - 16.30 Suomalaisten vuotuisjuhlat - vanhoja perinteitä ja nykypäivää (Sirpa Karjalainen)

PERJANTAI 5.8.

9.30 - 10.30 Tutustuminen SKS:n kirjallisuusarkistoon (Kaarina Sala ja Raija Majamaa)

10.30 - 12.00 Tutustuminen SKS:n kansanrunousarkistoon ja Työtömän tarina -keruun aineistoon (Pekka Laaksonen)

13.00 - 14.30 Vanhemmuus nyky-Suomessa (Tommi Hoikkala)

14.45 - 16.15 Suomi ja Euroopan Unioni (Visa Heinonen)

LAUANTAI 6.8.

9.00 - 13.00 Oppimateriaalin ja opetusmenetelmien esittelyä, keskustelua, toiveita (Eila Hämäläinen, Leila White, Yrjö Lauranto)

**SUOMEN KIELEN JA KULTTUURIN KURSSI
VIERASKIELISILLE KORKEAKOULUOPETTAJILLE
HELSINGISSÄ 3.-6.8.1994**

OSANOTTAJALUETTELO

Ene Asu, Tartto
Enikö Bodrogi, Cluj-Napoca
Agnes Eriksen, Alta
Marja-Leena Hellings, Groningen
Adriaan van der Hoeven, Groningen
Julita Jamrowska, Poznan
Lea Jürgenstein, Tartto
Karin Karciauskiene, Klaipeda
Ljubov Kolomainen, Petroskoi
György Kovács, Debrecen
Lidija Lestovkina, Pietari
Andreas Ludden, Münster
Igor Makarov, Moskova
Irma Martsina, Moskova
Nora Nagy, Budapest
Jaan Õispuu, Tallinna
Ildikó Vecsernies, Szeged
Svetlana Zakorina, Pietari

LAITOSTEN VÄLINEN KIELTENOPETUKSEEN LIITTYVÄ TIETOKONEHANKKE

Laitokset: Kielikeskus, Nordica, Suomalais-ugrilainen laitos,
Suomen kielen laitos

Tiivistelmä hankkeesta

RSI (Repetitive Synchronous Imitation) on uusi tietokone-avusteinen kielenopetuksen menetelmä, joka mahdollistaa vieraan kielen oikean ääntämyksen heti oppimisen alussa. Menetelmän ovat kehittäneet prof. Erling Wande ja foneetikko Gabor Harrer Tukholman yliopistosta (varat: Grundutbildningsrådet). Suomen kielen laitoksen ulkomaalaisopetus ja Nordica ovat kokeilleet RSI:tä Kielikeskuksessa nyt pari vuotta hyvin tuloksin.

Useimmat tähänastiset ääntämisohjelmat perustuvat toistamiseen ja virheistä saatuun negatiiviseen palautteeseen. Tässä uudessa ohjelmassa äännetään samanaikaisesti mallin kanssa (vaikkapa 100 kertaa) kunnes oikea ääntämys lähes intuitiivisesti löytyy. Ääntämisen harjoittelu on erittäin intensiivistä ja tehokasta. Menetelmä perustuu itseopiskeluun ja säästää siksi opettajavoimia. Harjoitusohjelmia on valmiina noin kymmenestä kielestä (suomi, ruotsin- ja suomenruotsi, "meän kieli", unkari, ranska, englantti, portugali, espanja, japani, sanskrit) ja lisää on tulossa. Menetelmää voidaan käyttää myös rakenteiden ja sanaston oppimiseen, murteiden opiskeluun, ja esim. tutkijat voivat harjoitella suullisten esitysten pitämistä vieraalla kielellä. Helsingin yliopistossa on valmistettu aineistoa, joka on työstetty tietokonekäyttöiseksi Tukholman ja Århusin yliopistoissa ja nyt myös täällä paikan päällä. Ohjelmat HY saa siksi maksutta. Suositellaan, että oppilas harjoittelee tunnin päivässä. Eri kielten opiskelijoita on laitoksillamme monta sataa. Jotta kokonaisia kielenopiskeluryhmiä voidaan harjoituttaa aamusta iltaan, tarvitaan 20 Macintosh-tietokonetta apulaitteineen. Olemme valmiita esittelemään hankkeen teoreettista taustaa ja käytäntöä tarvittaessa.

Apurahaa haetaan tietokoneiden hankkimista varten, opastus ja opetus katetaan laitosten normaaleista toimintamenoista. Hanke liittyy opetuksen kehittämiseen, kansainvälistymiseen ja on uusi avaus siirryttäessä tietoyhteiskuntaan.

Haettava määräraha 300 000 mk v. 1998. Yksityiskohtainen kustannusarvio on valmistumassa ja liitetään mukaan mahdollisimman pian.

Vastuulaitos: Kielikeskus

Yhteyshenkilöt:

Juhtaja Pirkko Forsman-Svensson (Kielikeskus) p. 191 22741
Prof. Mirja Saari (Nordica) p. 191 22514
Prof. Seppo Suhonen p. 191 7012 ja lehtori Eva Gerevich-Kopteff
p. 191 7013 (Suomalais-ugrilainen laitos)
Prof. Tapani Lehtinen p. 191 22397 ja lehtori Hannele Jönsson-Korhola p. 191 23318 (Suomen kielen laitos)

Eilalle tiedoksi.

HELSINGIN YLIOPISTO
Hallintovirasto

A. Hamele

Liite 5
TIIVISTELMÄLOMAKE

HANKE-ESITYKSET VUOSILLE 1998 - 2001

TIEDEKUNTA/ERILLISLAITOS

VA-NUMERO

Kielikeskus, Nordica, Suomalais-ugrilainen laitos, Suomen
kielen laitos

HANKKEEN NIMI

Prioriteettinro 1)

Laitosten välinen kieltenopetukseen liittyvä tietokone-
hanke

TIIVISTELMÄ HANKKEESTA (tarvittaessa liite)

Ks. liite.

KUSTANNUSARVIO: 2)	1997	1998	1999	2000	2001
Tdk/yksikön osuus					
Yliopiston /opetusministeriön osuus		300 000			
Muu rahoitus					
Yhteensä	0	300 000	0	0	0

1) Hankkeen prioriteettinumero tiedekunnan sisällä:

(kansallisia hankkeita ja varustamista ei tarvitse priorisoida)

2) Kustannusarvio laaditaan ilman alv-osuutta. Palkkoihin/palkkioihin lasketaan mukaan
kaikki henkilösivukulut.

Lähteet

ARKISTOLÄHTEET

- HYKA = Helsingin yliopiston keskusarkisto.
- HYKA, tiedekunnat: *Helsingin yliopiston historiallis-kielitieteellisen osaston pöytäkirjat*. Ca 69–Ca 148, 1951–1991.
- HYKA, tiedekunnat: *Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvoston pöytäkirjat*. Ca 149–Ca 182, 1992–1999.
- HYKA, laitokset: *Helsingin yliopiston kielikeskuksen johtokunnan kokousten pöytäkirjat*. Ca 1–Ca 4, 1977–1992.
- HYKA, laitokset: *Helsingin yliopiston kielikeskuksen toimintakertomukset*. Da1, 1977.
- HYKA, keskushallinto: *Helsingin yliopiston konsistorin pöytäkirjat*. Ca 125–Ca 152, 1951–1978, Ca 1987–1999.
- HYKA, laitokset: *Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen johtoryhmän kokousten pöytäkirjat*. SU 1, 1994–1999.
- HYKA, laitokset: *Helsingin yliopiston täydennyskoulutuslaitoksen toimintakertomukset 1997, 1998 ja 1999*.
- HYKA, laitokset: *Helsingin yliopiston ulkomaalaisopetuksen opettajainkokousten pöytäkirjat*. SU 118–119, 1983–2000.

JULKAISUT

- Helsingin yliopiston kansainvälisten toimintojen kehittämissuunnitelma 1996–2005*. Helsingin yliopiston toimikuntien mietintöjä ja selvityksiä 68. Helsinki 1996.
- Helsingin yliopiston tilastolliset vuosijulkaisut, lukuvuodet 1977–1990*.
- Helsingin yliopisto: Tilasto, vuodet 1992 ja 1993*.
- Helsingin yliopisto: Toimintakertomus ja tilastot 1994*.
- Helsingin yliopisto: Toimintakertomus 1995*.
- Helsingin yliopisto: Tilastot 1995*.
- Historiallis-kielitieteellisen osaston/Humanistisen tiedekunnan opinto-oppaat*.
- KANGAS, ILPO 1993: *Raportti kyselystä Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa*. Helsinki.
- Kansainvälisten toimintojen kehittäminen Helsingin yliopistossa*. Helsingin yliopiston toimikuntien mietintöjä ja selvityksiä 56. Helsinki 1993.
- Kieli ja sen kieliopit. Opetuksen suuntaviivoja*. Opetusministeriö. Helsinki 1994.
- NIEMINEN, TAIJA 2000: *Suomi toisena kielenä -opettajien koulutuksen kehittäminen Helsingin yliopistossa*. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Suomen kielen ja kulttuurin Omaopas*.
- Suomi vieraana kielenä Helsingin yliopistossa. Projektin loppuraportti 1994*. Helsingin yliopiston toimikuntien mietintöjä ja selvityksiä 59.

- VEHVILÄINEN, MARJA-RIITTA 1985: *Korkeakoulujen suomen opetus ulkomalaisille*. Opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisusarjat 61. Helsinki.
- VILKAMAA-VIITALA, MARJATTA 1996: *Suomi toisena ja vieraana kielenä -aineenopettajien koulutus. Selvitys valtakunnallisesta tilanteesta ja suunnitelma koulutuksen järjestämiseksi Helsingin yliopistossa*. Helsingin yliopisto, suomen kielen laitos.

MUUT LÄHTEET

- Maija-Hellikki Aaltion haastattelu*. SKNA 16012: 1 ja 16013: 1.
- Marja-Liisa Steinerin haastattelu*. SKNA 16010: 1 ja 16011:1.
- SKNA = Suomen kielen nauhoitearkisto. Kotimaisten kielten keskus.
- Eila Hämäläisen muistiinpanot*.
- Suomen kielen ja kulttuurin varastossa säilyneet paperit*.

MEDIASSA-LUVUN LÄHTEET

- Aikuisten Yliopisto*. Vantaan täydennyskoulutuslaitoksen erikoisnumero. Huhtikuu 2001.
- Apteekin hyllyltä*. Helsingin yliopiston apteekin lehti. 1/2009.
- Die Zeit*. Nr.38/11.9.2003.
- Helsingin Sanomat* 21.3.1986.
- Lectio*. Professoriliiton ja Yliopistonlehtorien liiton lehti. 5/1985.
- Newsletter – University of Helsinki*. 4/1983.
- Oppima – Lär med*. Valtion AV-keskus/Statens AV-central. 3/1992.
- Seulaset*. KKKTK:n ja Kalevalaseuran tiedotuslehti. 1/1977.
- Siulaset*. Ainejärjestö Siula ry:n lehti. 2/1994; 2/1999.
- Suomen Kuvalehti* 41/1953; 9/1993.
- Turun Sanomat* 8.2.2001.
- Universitas Helsingiensis*. 2/1992; 4/1997; 1/1999; 3/1999; 2/2003.
- University*. Published by the University of Helsinki, Public Relations Office. 1/1990.
- University Circle*. The Newsletter of the University of Helsinki. 1/1984; 4/1985; 2–3/1986.
- Virittäjä*. Kotikielen Seuran aikakauslehti. 4/1978.
- Yliopisto*. Helsingin yliopiston tiedotuslehti. 20/1983; 14/1985; 27/1989; 5/1990; 16/1990; 20/1990; 6/1992; 16/1992; 4/2003.
- Yliopistolainen*. Helsingin yliopiston henkilöstölehti. 9/1999; 2/2000; 3/2003.